

KARL MARX

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ

Almancadan Çeviren:
Erkin Özalp

Yordam Kitap

KARL MARX • FRANSA'DA İÇ SAVAŞ

Yordam Kitap'ta
Marx-Engels Yapıtları

Karl Marx

Kapital I, II, III
Almancadan Çevirenler:
Mehmet Selik, Nail Satlıgan, Erkin Özalp

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransa'da İç Savaş
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransız Üçlemesi
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Karl Marx-Friedrich Engels

Komünist Manifesto
Almancadan Çeviren: Nail Satlıgan

Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılanlar
Çeviri: Nail Satlıgan, Şükrü Alpagut

Felsefe İncelemeleri
Fransızcadan Çeviren: Cem Eroğul

Karl Marx

Fransa'da İç Savaş

Almancadan Çeviren

Erkin Özalp

Yordam Kitap

Yordam Kitap: 283 • **Fransa'da İç Savaş** • Karl Marx
ISBN 978-605-172-168-2 • Çeviri: Erkin Özalp
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Uygulama: Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 • F: 0212 528 19 09 • W: www. yordamkitap. com
E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

Fransa'da İç Savaş

Der

Bürgerkrieg in Frankreich.

Adresse des Generalraths

der

Internationalen Arbeiter-Association.

Dritte deutsche Auflage

vermehrt durch die

beiden Adressen des Generalraths über den deutsch-französischen Krieg

und durch eine Einleitung

von

Friedrich Engels.

Berlin 1891.

Verlag der Expedition des „Vorwärts", Berliner Volksblatt.

(Th. Glocke.)

Fransa'da İç Savaş'ın üçüncü Almanca baskısının kapak sayfası

Çevirmenin Notu

Kitaptaki tüm çengelli parantez ({ }) işaretleri çevirmene aittir. Köşeli parantez ([ ]) işaretleri (parantez içindeki parantez işaretlerini ayırt etmek için kullanılanlar hariç) Almanca baskı editörlerine (bundan sonra *Almanca ed.*) aittir. Açılı parantez (< >) işaretleri, *Fransa'da İç Savaş*'ın taslaklarındaki orijinalleri Fransızca olan bölümleri göstermek için kullanılmıştır.

Karl Marx, Fransızca sözcüklerin harfleri üzerindeki ayırıcı işaretleri (é, è, ô gibi sesli harflerin üzerindeki işaretleri) sık geçen bazı isimlerde (Napoléon, Orléans gibi) çoğu zaman kullanmıyor. Metinde ve dipnotlarda Marx'ın tercihleri dikkate alındı. "Dizin ve Sözlükçe" bölümünde ise tüm Fransızca isimlerde ayırıcı işaretler bulunuyor.

Eserde ele alınan konuların tarihsel arka planı hakkında kısaca da olsa bilgi edinmek isteyen okurlar kitabın sonundaki ilgili yazıya başvurabilir.

Düzelti aşamasında, Marx ile Engels çevirilerinin yanı sıra *Fransız Üçlemesi*'nin ilk iki kitabıyla ilgili ayrıntılı bir değerlendirmesi bulunan (bkz. "Karl Marx / *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*", *Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu*, Yordam Kitap, İstanbul, 2013) Cem Eroğul'un katkılarından da yararlanılmıştır.

Çeviri için temel alınan ve karşılaştırma için başvurulan metinlerin listesi aşağıdadır (*MEW: Marx Engels Werke*, Dietz Verlag Berlin; *MECW: Marx & Engels Collected Works*, Lawrence & Wishart):

> MEW, Band 17, 1962, s. 3-8, 271-279, 313-365, 491-627

> MEW, Band 22, 1977, s. 509-527 (Engels'in *Giriş* yazısı)

> MECW, Volume 22, 1986, s. 3-8, 263-270, 307-359, 435-551

> MECW, Volume 27, 1990, s. 179-191

> Karl Marx, *La guerre civile en France* (https://www.marxists.org/francais/ait/1871/05/km18710530.htm)

> Karl Marx, *La Guerre civile en France*, Editions du Peuple, Pékin, 1971 (http://www.communisme-bolchevisme.net/download/Marx_La_guerre_civile_en_France.pdf)

> Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, çev: Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, Şubat 2005, 3. Baskı

İÇİNDEKİLER

Giriş (1891) *Friedrich Engels* ... 11

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi ... 29

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisi ... 37

Fransa'da İç Savaş

Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Bildirisi ... 51

I ... 53

II ... 68

III ... 79

IV ... 100

Ekler ... 119

I ... 119

II ... 121

Fransa'da İç Savaş'ın Taslaklarından Seçmeler ... 125

Birinci Taslaktan ... 125

İkinci Taslaktan ... 172

Fransa'da İç Savaş Metinleri Hakkında Bilgiler ... 184

Tarihsel Arka Plan *Erkin Özalp* ... 191

Dizin ve Sözlükçe ... 197

2 Aralık 1851'de gerçekleştirdiği hükümet darbesiyle Fransa'daki İkinci İmparatorluk döneminin yolunu açan Louis Bonaparte (III. Napoleon), 19 Temmuz 1870'te Prusya'ya (Almanya) savaş ilan ederek Fransa-Prusya Savaşı'nı başlatmıştı. Bu savaşta Fransız orduları yenilgiye uğrar ve çok sayıda Fransız askeri esir alınırken, Prusya'nın Paris'i işgal etme girişimi 1871 yılının Mart ayında Paris Komünü'nün ilan edilmesine yol açmıştı.

Fransa'da İç Savaş, Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal) Genel Konseyinin Fransa-Prusya Savaşı ve Paris Komünü ile ilgili bildirilerinden oluşuyor. 1891 yılında, Komün'ün 20. yıldönümünde yapılan yeni Almanca baskıyı yayına hazırlayan Engels, bu baskı için bir de *Giriş* yazısı kaleme aldı.

Eserle ilgili daha ayrıntılı bilgileri "*Fransa'da İç Savaş* Metinleri Hakkında Bilgiler " bölümünde bulabilirsiniz (bkz. s. 184-190).

[*Fransa'da İç Savaş*'ın 1891 tarihli Almanca baskısına]

Giriş

Friedrich Engels

Benden, Enternasyonal Genel Konseyinin "Fransa'da İç Savaş" hakkındaki bildirisinin yeni baskısını hazırlamamın ve ona bir giriş eklememin istenınesini beklemiyordum. Dolayısıyla, burada en önemli noktalara kısaca değinmenin ötesine geçemeyeceğim.

Yukarıda andığım daha uzun çalışmanın başına, Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı hakkındaki iki daha kısa bildirisini ekliyorum. Birincisi, *İç Savaş*'ta, ilki olmadan tam olarak anlaşılması mümkün olmayan ikinci bildiriye gönderme yapılması nedeniyle. Ama ayrıca, ikisini de Marx'ın kaleme aldığı bu bildirilerin, yazarın, büyük tarihsel olayların niteliklerini, kapsamlarını ve kaçınılmaz sonuçlarını, bu olayların henüz gözlerimizin önünde cereyan ettiği ya da henüz yeni sona erdikleri sıralarda açık şekilde kavramak konusundaki olağanüstü yeteneğinin parlak örnekleri arasında, *İç Savaş*'tan geri kalmaması nedeniyle (söz konusu yeteneğin varlığı, ilk olarak, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*'nde kanıtlanmıştı). Ve son olarak, Almanya'da bugün bile aynı olayların Marx tarafından öngörülen sonuçlarına maruz kalıyor olmamız nedeniyle.

Birinci bildiride, Almanya'nın Louis Bonaparte'a karşı yürüttüğü savunma savaşının yozlaşarak Fransız halkına yönelik

bir fetih savaşına dönüşmesi durumunda, sözde kurtuluş savaşlarından sonra Almanya'nın başına gelen tüm felaketlerin daha da şiddetli bir şekilde yeniden yaşanacağı söyleniyordu;[1] böyle olmadı mı? Demagoglara yönelik takiplerin[2] yerini, aynı keyfî polis uygulamalarıyla ve yasanın harfi harfine aynı tüyler ürpertici yorumlarıyla birlikte, Olağanüstü Yasanın[3] ve sosyalist avının aldığı fazladan bir yirmi yıllık Bismarck dönemini yaşamadık mı?

Ve Alsace-Lorraine'in ilhak edilmesinin "Fransa'yı Rusya'nın kucağına iteceği" ve bu ilhakın ardından Almanya'nın ya açıkça Rusya'nın uşağı hâline gelmek ya da kısa bir molanın ardından yeni bir savaş için, "ittifak hâlindeki Slav ve Latin ırklarına karşı yürütülecek bir ırk savaşı" için silahlanmak zorunda kalacağı öngörüsü[4] harfi harfine doğrulanmadı mı? Fransız illerinin ilhak edilmesi, Fransa'yı Rusya'nın kucağına itmedi mi? Bismarck, tam yirmi yıl boyunca, çarın gözüne girebilmek için, küçük Prusya'nın "Avrupa'nın birinci büyük gücü" olmadan önce kutsal Rusya'nın ayaklarına sermeye alışmış olduğu hizmetlerden daha aşağılık hizmetlerle, sonuçsuz şekilde ona yaltaklanmadı mı? Ve, daha ilk gününde prenslerin sözleşmelere bağlanmış tüm ittifaklarının darmadağın olacağı bir savaşın, sonucunun mutlak belirsizliği dışında hakkındaki hiçbir şeyin belli olmadığı bir savaşın, tüm Avrupa'yı on beş ya da yirmi milyon silahlı insan eliyle yıkıma uğratacak olan bir savaşın, sadece büyük askerî devletlerin en güçlüsünün

---

1 Bkz. elinizdeki kitap, s. 33. *–çev.*

2 Almanya'da, 1810'lu yıllardan itibaren, "demagog"lukla da suçlanan liberal ve milliyetçi muhalefet hareketleri baskı altına alınmıştı. *–çev.*

3 21 Ekim 1878 tarihli, resmî adı *"Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie"* (Sosyal Demokrasinin Kamu Güvenliğini Tehdit Eden Çabalarına Karşı Yasa) olan ve 1890 yılında geçerlilik süresi uzatılmayarak yürürlükten kaldırılan "Sosyalistler Yasası" *–çev.*

4 Bkz. elinizdeki kitap, s. 44. *–çev.*

bile nihai sonucunun mutlak belirsizliği karşısında korkuya kapılması nedeniyle henüz ortalığı kasıp kavurmayan bir ırk savaşının patlak vermesi tehlikesi, Demokles'in kılıcı gibi başlarımızın üstünde asılı durmaya devam etmiyor mu?

Dolayısıyla, 1870 yılının uluslararası işçi {sınıfı} politikasının uzak görüşlülüğünün bu yarı unutulmuş parlak kanıtlarını Alman işçileri için yeniden erişilebilir kılmak, daha da önemli bir görevimiz hâline geldi.

Söz konusu iki bildiri hakkında söylediklerim, *Fransa'da İç Savaş* için de geçerli. 28 Mayıs'ta son Komün savaşçıları üstün güçler karşısında Belleville'in yamaçlarında yenik düştü ve yalnızca iki gün sonra, 30 Mayıs'ta, Marx, Genel Konseyde, Paris Komünü'nün tarihsel anlamını kısaca ve güçlü bir şekilde, ama konu hakkında daha sonra yazılan yığınla metnin hiçbirinde bir daha ulaşılamayan bir keskinlik ve özellikle de doğruluk taşıyan hatlarıyla ortaya koyan çalışmayı okudu.

Fransa'nın 1789 sonrasındaki iktisadi ve siyasal gelişimi sayesinde, Paris'te, elli yıldır, zaferi kanıyla satın alan proletaryanın zaferin ardından kendi talepleriyle ortaya çıkması yoluyla proleter bir karakter kazanmayan hiçbir devrim patlak veremiyor. Bu talepler, Parisli işçilerin ilgili dönemlerdeki gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak, az çok belirsiz ve hatta karışıktı; ama sonuçta, bunların tümü, kapitalistler ile işçiler arasındaki sınıf karşıtlığının ortadan kaldırılması isteğine işaret ediyordu. Bunun nasıl gerçekleşeceği tabii ki bilinmiyordu. Ama talebin kendisi, henüz ne kadar belirsiz kalırsa kalsın, mevcut toplum düzeni için bir tehlike barındırıyordu; onu ileri süren işçiler henüz silahlıydı; dolayısıyla, devletin yönetimini elinde bulunduran burjuvazi için birinci emir, işçilerin silahsızlandırılmasıydı. İşçiler tarafından mücadeleyle kazanılan her devrimi, işçilerin yenilgisiyle son bulan yeni bir mücadelenin izlemesi işte bu yüzdendi.

Bunların ilk örneği 1848'de yaşandı. Parlamenter muhalefetin liberal burjuvaları, kendi partilerinin üstünlük kurmasını sağlamaya yönelik seçim reformunu kabul ettirmek için reform şölenleri düzenliyordu.[5] İktidarla mücadelelerinde halka başvurmaları giderek daha zorunlu hâle geldiğinden, burjuvazinin ve küçük burjuvazinin radikal ve cumhuriyetçi katmanlarının adım adım öne çıkmasını kabul etmek zorunda kaldılar. Ama bu katmanların arkasında devrimci işçiler duruyordu ve devrimci işçiler, 1830'dan beri, burjuvazinin ve hatta cumhuriyetçilerin düşündüğünden çok daha fazla siyasal bağımsızlık kazanmıştı. İktidar ile muhalefet arasındaki bunalım anında, işçiler sokak savaşını başlattı; Louis-Philippe ve onunla birlikte seçim reformu ortadan kayboldu, onların yerine cumhuriyet geldi; muzaffer işçiler tarafından "sosyal" diye adlandırılan bir cumhuriyetti bu. Ama bu sosyal cumhuriyetin ne anlama geldiği konusunda, işçilerin kendileri de dâhil olmak üzere hiç kimsede netlik yoktu. Ancak şimdi silahları vardı ve devletin içindeki bir güçtüler. Bu nedenle, ayaklarının altındaki zeminin bir miktar sağlamlaştığını hisseder hissetmez, iktidardaki burjuva cumhuriyetçilerinin ilk hedefi, işçileri silahsızlandırmak oldu. Bu da, verilen sözlerden açıkça dönerek, açıkça alay ederek ve işsizleri uzak bir ile sürme girişiminde bulunarak, işçileri Haziran 1848 ayaklanmasına sürükleme yoluyla gerçekleştirildi. İktidar, ezici bir güç üstünlüğü kurmaya özen göstermişti. İşçiler, beş günlük kahramanca bir mücadelenin ardından yenildi. Ve bunu, savunmasız esirlerin, Roma Cumhuriyeti'nin çöküşüne yol açmış olan iç savaş günlerinden beri eşi görülmemiş bir şekilde katledilmesi izledi. Burjuvazi, proletarya kendi çıkarlarıyla ve talepleriyle, ayrı

5 Fransa'daki 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti. –*çev.*

bir sınıf olarak onun karşısına çıkmaya cesaret eder etmez ne kadar korkunç bir öç alma kıyıcılığıyla tepki vereceğini ilk kez göstermişti. Ve yine de, 1848, onun 1871'deki kudurganlığının yanında, henüz bir çocuk oyuncağıydı.

Hemen arkasından ceza geldi. Proletarya henüz Fransa'yı yönetebilecek durumda değildiyse, burjuvazi de yönetebilir olmaktan uzaklaşmıştı. En azından o dönemde, yani henüz çoğunluğu monarşi yanlısıyken ve üç hanedancı parti ile dördüncü bir cumhuriyetçi partiye bölünmüş durumdayken. Burjuvazinin iç kavgaları, maceracı Louis Bonaparte'ın tüm iktidar mevkilerini (ordu, polis, idari mekanizma) ele geçirmesini ve 2 Aralık 1851'de burjuvazinin son sağlam kalesi olan Ulusal Meclisi havaya uçurmasını mümkün kıldı. İkinci İmparatorluk, Fransa'nın bir siyasi ve mali maceracılar çetesi tarafından sömürülmesini başlatmakla kalmadı, aynı zamanda, (büyük burjuvazinin sadece küçük bir bölümünün tek başına egemen olduğu, dar ufuklu ve korku dolu Louis-Philippe sisteminde hiçbir zaman olanaklı hâle gelmeyen) bir sınai gelişme sürecini başlattı. Louis Bonaparte, siyasal iktidarı kapitalistlerin elinden alırken, onları, yani burjuvaları işçilerden ve diğer taraftan da işçileri burjuvalardan koruma bahanesine başvurmuştu; ama bunun karşılığında, onun iktidarı, spekülasyonu ve sınai faaliyetleri, kısacası tüm burjuvazinin bugüne kadar görülmemiş ölçüde yükselmesini ve zenginleşmesini kolaylaştırdı. Kuşkusuz, imparatorluk sarayında toplanıp bu zenginleşmeden kendi yüksek komisyonlarını alanların yolsuzlukları ve büyük ölçekli hırsızlıkları çok daha hızlı bir gelişim gösterdi.

Ama İkinci İmparatorluk, Fransız şovenizmine başvurulması demekti; Birinci İmparatorluğun 1814'te kaybedilmiş sınırlarının ya da en azından Birinci Cumhuriyetin sınırlarının geri istenmesi demekti. Eski monarşinin sınırları içinde kalan (üstüne üstlük 1815'in daha da daraltılmış sınırlarının içinde

kalan) bir Fransız imparatorluğu, uzun vadede, olanaksız bir şeydi. Zaman zaman gerçekleştirilen savaşların ve sınır genişletme hamlelerinin zorunluluğu bundan kaynaklanıyordu. Ama hiçbir sınır genişletme, Fransız şovenlerinin hayallerinde, Ren Nehri'nin Almanya'nın elinde bulunan sol kıyı şeridine ulaşacak bir sınır genişletme hamlesinin parlaklığına sahip değildi. Ren Nehri tarafındaki bir kilometrekare, onların gözünde, Alpler'deki ya da başka herhangi bir yerdeki on kilometrekareden daha değerliydi. İkinci İmparatorluğun varlığında, Ren Nehri'nin sol kıyısının tek seferde ya da parça parça geri istenmesi sadece bir zaman meselesiydi. Bu zaman, 1866 Avusturya-Prusya Savaşı'yla geldi; beklenen "toprak tazminatı"nı hem Bismarck nedeniyle hem de kendi aşırı kurnazca duraksama politikası nedeniyle elde edemeyen Bonaparte'ın önünde, 1870'te patlak veren ve onu önce Sedan'a,[6] oradan da Wilhelmshöhe'ye[7] sürükleyen savaştan başka bir yol kalmadı.

Zorunlu sonuç, 4 Eylül 1870 Paris Devrimiydi. İmparatorluk, iskambil kâğıtlarından yapılmış bir ev gibi yıkıldı, cumhuriyet yeniden ilan edildi. Ama düşman kapılara dayanmıştı; imparatorluk orduları ya umutsuz bir şekilde Metz'de kuşatma altındaydı ya da Almanya'da esir tutuluyordu. Halk, bu olağanüstü koşullar altında, önceki yasama organında yer alan Paris temsilcilerinin "Ulusal Savunma Hükümeti" adı altında başa geçmelerine izin verdi. Eli silah tutabilecek tüm Parislilerin savunma amacıyla Ulusal Muhafıza katılmış ve silahlanmış olması ve böylece işçilerin büyük çoğunluğu oluşturması bunu kolaylaştırdı. Ama çok kısa bir süre son-

6 1-2 Eylül 1870'teki Sedan Muharebesi'nde Fransız ordusu yenilgiye uğrarken Louis Bonaparte (III. Napoleon) Prusya tarafından esir alındı. Böylece Fransa'da İkinci İmparatorluk çökerken 4 Eylül 1870'te cumhuriyet ilan edildi. *–çev.*

7 Prusya'nın esir aldığı İmparator III. Napoleon ve maiyeti 5 Eylül 1870 ile 19 Mart 1871 tarihleri arasında Prusya krallarının Kassel'deki Wilhelmshöhe şatosunda kalmıştı. *–Almanca ed.*

ra, neredeyse sadece burjuvalardan oluşan hükümet ile silahlı proletarya arasındaki karşıtlık açık bir çatışmaya dönüştü. 31 Ekim'de belediye binasını basan işçi taburları hükümet üyelerinin bir bölümünü esir aldı; ihanet, hükümetin yalan yere yemin etmesi ve bazı küçük burjuva taburlarının araya girmesi sayesinde yeniden serbest kaldılar ve yabancı bir askerî gücün kuşatması altındaki bir kentin içinde iç savaşın patlak vermemesi için o zamana kadarki hükümet işbaşında bırakıldı.

Sonunda, 28 Ocak 1871'de, açlıktan kırılan Paris teslim oldu. Ama bugüne kadar savaş tarihinde görülmemiş bir onurla. Kaleler devredildi, kentin surları silahsızlandırıldı, düzenli ordunun ve Gezici Muhafızın silahları teslim edildi ve kendileri de savaş esirleri sayıldı. Ama Ulusal Muhafız silahlarını ve toplarını elinde tuttu ve galipler karşısında sadece ateşkes durumuna geçti. Ve galipler de, Paris'e zafer havası içinde girmeye cesaret edemedi. Sadece Paris'in küçücük ve üstüne üstlük kısmen halka açık parklardan oluşan bir köşesini işgal etme cesaretini gösterebildiler ve o da yalnızca birkaç günlüğüne! Bu süre boyunca da, Paris'i 131 gün kuşatma altında tutmuş olanlar, yabancı galibe bırakılmış olan köşenin dar sınırlarını tek bir "Prusyalı"nın bile aşmaması için dikkatli bir şekilde nöbet tutan silahlı Paris işçilerinin kuşatması altında tutuldu. Parisli işçiler, imparatorluğun bütün ordularına silah bıraktıran yabancı galipte işte böyle bir saygı uyandırdı; ve devrimin ocağında öç almak için buraya gelmiş olan Prusyalı *Junker*'ler[8] saygılı bir şekilde yerlerinde beklemek ve tam da bu silahlı devrimin karşısında selam durmak zorunda kaldı!

Savaş sırasında, Parisli işçiler, mücadelenin kararlı bir şekilde sürdürülmesi talebiyle yetinmişti. Ama şimdi, Paris'in teslim olmasının ardından barış geldiğinde, yeni hükümet başka-

---

8 *Junker*: Almanya'da feodal toprak sahibi. Burada, onların çıkarlarını temsil eden Prusyalı yöneticilere bağlı askerler anlamında. *–çev.*

nı Thiers, Parisli işçiler silahları ellerinde tuttuğu sürece mülk sahibi sınıfların (büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin) egemenliğinin hep tehlike altında olacağını göz önünde bulundurmak zorundaydı. İlk yaptığı iş, onları silahsızlandırma girişiminde bulunmak oldu. 18 Mart'ta, Ulusal Muhafıza ait, Paris kuşatması sırasında imal edilmiş ve paraları halkın katkılarıyla ödenmiş olan topları zorla alma emriyle, düzenli ordu birlikleri gönderdi. Girişim başarısızlığa uğradı, Paris direniş hazırlıkları için tek vücut oldu ve Paris ile Versailles'da bulunan Fransız hükümeti arasındaki savaş ilan edildi. Paris Komünü 26 Mart'ta seçildi ve 28 Mart'ta ilan edildi. O zamana kadar yönetimi elinde bulunduran Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, son olarak Paris'teki rezil "Ahlak Polisi"nin kaldırılması emrini verdikten sonra, Paris Komünü'ne istifasını sundu. Komün, 30 Mart'ta zorunlu askerlik hizmetini ve sürekli orduyu kaldırdı ve eli silah tutabilecek tüm yurttaşların katılacağı Ulusal Muhafızı tek silahlı güç ilan etti; Ekim 1870 ile Nisan ayı arasındaki döneme ait tüm ev kiralarını, ödenmiş olan tutarlar izleyen dönemlerin kiralarına sayılmak üzere sildi ve kentin emniyet sandığına rehin verilmiş olan malların satışlarını tümüyle durdurdu. Aynı gün, Komüne seçilen yabancıların Komün üyelikleri, "Komün'ün bayrağının Dünya Cumhuriyeti bayrağı olması"[9] gerekçesiyle onaylandı. – 1 Nisan'da, herhangi bir Komün çalışanının ve dolayısıyla herhangi bir Komün üyesinin alabileceği en yüksek maaşın 6000 frangı (4800 markı) aşamayacağına karar verildi. Ertesi gün, kilisenin devletten ayrılmasını, dinsel amaçlı tüm devlet ödemelerinin kaldırılmasını ve tüm kilise mülklerinin ulusal mülklere dönüştürülmesini öngören kararname çıkarıldı; bunun sonucunda, 8 Nisan'da, tüm dinsel simgelerin, resimlerin, dogmaların, duaların, kısacası, "birey-

9 Seçim komisyonunun Komün seçimi hakkındaki raporundan, *Journal Officiel de la République française*, Paris, 31 Mart 1871. *–Almanca ed.*

sel vicdan alanına ait olan her şeyin" okullardan uzaklaştırılması emredildi ve bu emir adım adım hayata geçirildi. – Ayın 5'inde, tutsak edilen Komün savaşçılarının Versailles birlikleri tarafından vurulmasına her gün devam edilmesine karşılık olarak, bazı kişilerin rehine olarak tutulmasına yönelik bir kararname yayımlandı, ama hiçbir zaman hayata geçirilmedi. – Ayın 6'sında giyotin Ulusal Muhafızın 137. taburu tarafından bulunduğu yerden çıkarıldı ve halkın yüksek sesli sevinç gösterileri eşliğinde yakıldı. – Ayın 12'sinde, Komün, Napoleon'un 1809 Savaşı sonrasında ele geçirilmiş toplarla yaptırdığı, şovenizmin ve halkların kışkırtılmasının simgesi olan Vendôme Meydanı Zafer Sütunu'nun yıkılmasına karar verdi. Bu karar 16 Mayıs'ta hayata geçirildi. – Komün, 16 Nisan'da, fabrikatörler tarafından faaliyetleri durdurulan fabrikalarla ilgili istatistiksel bir dökümün yapılmasını, o zamana kadar bu fabrikalarda çalışan işçilerin kooperatif çatıları altında bir araya gelerek söz konusu fabrikaları işletmesine ve bu kooperatiflerin büyük bir birlik şeklinde örgütlenmesine yönelik planların hazırlanmasını emretti. – Ayın 20'sinde fırıncılar için gece çalışmasını ve İkinci İmparatorluk döneminden beri polisin atadığı adamların (birinci sınıf işçi sömürücülerinin) tekelinde olan istihdam bürolarını kaldırdı; istihdam büroları Paris'in yirmi *arrondissement*'ının {ilçesinin} belediye başkanlıklarına devredildi. – 30 Nisan'da, işçileri kişisel olarak sömürdükleri ve işçilerin kendi iş aletlerinden yararlanma ve kredi alma haklarına ters düştükleri gerekçesiyle, rehincilerin kapatılmasını emretti. – 5 Mayıs'ta, XVI. Louis'nin idamının diyetini ödemek için inşa edilmiş olan kefaret şapelinin yerle bir edilmesine karar verdi.

Böylece, 18 Mart'tan itibaren, Paris'teki hareketin, yabancı istilasına karşı mücadelenin daha önce arka plana itmiş olduğu sınıf karakteri keskin ve saf hâliyle ortaya çıktı. Komün üyeleri neredeyse yalnızca işçilerden ve işçilerin kabul gör-

müş temsilcilerinden oluşurken, Komün'ün kararları da belirgin bir proleter karakter taşıyordu. Komün, ya cumhuriyetçi burjuvazinin sadece korkaklığı nedeniyle hayata geçirmediği, ama işçi sınıfının özgürce hareket etmesi açısından vazgeçilmez bir temel oluşturan reformları (örneğin, dinin, *devlet karşısında*, tümüyle kişisel bir konu olması ilkesinin uygulanmasını) karar altına alıyor, ya da doğrudan doğruya işçi sınıfının yararına olan ve bazıları eski toplum düzeninde derin kesikler açan kararlar çıkarıyordu. Ama kuşatma altındaki bir kentte, tüm bunların hayata geçirilmesi söz konusu olduğunda, bir başlangıcın ötesine geçilemedi. Ve Mayıs başından itibaren, Versailles hükümetinin topladığı ve nicelikleri giderek artan ordulara karşı yürütülen savaş, eldeki tüm güçleri soğurdu.

Versailles'lılar, 7 Nisan'da, Paris'in batı cephesinde, Neuilly'de bulunan Sen Nehri geçidini ele geçirmişti; buna karşılık, 11 Nisan'da, General Eudes'nün komutası altında güney cephesine yönelik olarak gerçekleştirdikleri bir saldırı kanlı çatışmalarla püskürtülmüştü. Paris, tam da aynı kentin Prusyalılar tarafından bombalanmasını kutsal değerlere saygısızlık olarak damgalamış olan adamlar tarafından durmadan bombalanıyordu. Bu adamlar şimdi Sedan'daki ve Metz'deki tutsak Fransız askerlerinin Paris'i onlar adına geri almaları için hızla geri gönderilmesini sağlamak amacıyla Prusya hükümeti karşısında dilencilik yapıyordu. Bu askerlerin kademeli olarak ulaşması Mayıs başından itibaren Versailles'lılara belirleyici bir üstünlük sağladı. Bu gelişmenin ilk göstergelerinden biri, Paris başpiskoposu[10] ile Paris'te rehine olarak tutulan çok sayıda başka din adamının sadece (iki kez Komün üyeliğine seçilmiş olan, ama Clairvaux'da tutuklu bulunan) Blanqui karşılığında takas edilmesi doğrultusundaki Komün teklifiyle ilgili görüşmelerin 23 Nisan'da Thiers tarafından kesilmesiydi. Daha önemli

10 Darboy. –*Almanca ed.*

bir gösterge, Thiers'in dilindeki değişimdi: Öncesinde oyalamacılık yapan ve farklı yönlere çekilebilecek ifadeler kullanan Thiers, birdenbire küstah, tehditkâr ve vahşi biri hâline geldi. Versailles'lılar güney cephesinde 3 Mayıs'ta Moulin-Saquet tabyasını, 9 Mayıs'ta bombalamalar sonucu bir enkaza çevrilmiş olan Issy kalesini, 14 Mayıs'ta da Vanves kalesini aldı. Batı cephesinde, Paris'in surlarına kadar uzanan çok sayıda köyü ve binayı ele geçirerek adım adım ilerlediler ve sonunda ana surlara ulaştılar; 21 Mayıs'ta, ihanet ve orada bulunan Ulusal Muhafızların ihmalkârlığı sayesinde kente zorla girmeyi başardılar. Kuzeydeki ve doğudaki kaleleri işgal altında tutan Prusyalılar, Versailles'lıların kentin kuzeyinde bulunan ve ateşkesle yasak ilan edilmiş olan bölgesine girerek geniş bir cephe üzerinden saldırıya geçmelerine izin verdi; Parisliler doğal olarak bu cephenin ateşkes kapsamında olduğunu düşünüyor ve dolayısıyla burada sadece zayıf güçler bulunduruyordu. Bu yüzden, Paris'in batı yarısında, yani asıl lüks kentte yalnızca zayıf bir direniş vardı; içeri giren askerler kentin doğu yarısına, yani asıl işçi kentine yaklaştıkça direniş güçleniyor ve sertleşiyordu. Komün'ün son savunucularının da Belleville ve Ménilmontant tepelerinde yenik düşmesine kadar tam sekiz gün boyunca savaşıldı ve bu sürenin sonunda, bütün hafta boyunca kenti giderek daha fazla kasıp kavuran savunmasız erkek, kadın ve çocuk katliamları zirve noktasına ulaştı. Arkadan dolma tüfekler artık yeterince hızlı öldüremiyordu; mitralyözlerle, yenilenlerin yüzlercesi tek seferde vurulmaya başladı. Son kitle katliamının gerçekleştirildiği yer olan Père-Lachaise Mezarlığı'ndaki "Komün Duvarı"[11] bugün hâla orada duruyor ve proletarya kendi

11 "Federeler Duvarı" (*Mur des Fédérés*). Paris Komünü için savaşanlar, "*fédérés*" diye de anılıyor. Bu sözcüğün kökeninde, 1789 Fransız Devriminden sonra, ilk kez 14 Temmuz 1790'da kutlanan "Federasyon Bayramı" (*Fête de la Fédération*) var. Ama "*fédérés*" sözcüğü, Paris Komünü öncesinde, asıl olarak, 1792 yılında Fransa'nın Prusya tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı gönüllü asker olanlar için kullanılıyordu. *–çev.*

hakları için ayağa kalkmaya cesaret eder etmez egemen sınıfın ne derecede kudurganlaşabildiğine sessizce çok şey anlatarak tanıklık ediyor. Ardından, hepsinin katledilmesinin mümkün olmadığı anlaşıldığında, toplu tutuklamalar, tutuklananlar arasından keyfî olarak seçilen kurbanların vurulması, geri kalanların da askerî mahkemeye çıkarılmayı beklemek üzere büyük kamplara götürülmesi aşamasına geçildi. Paris'in kuzeydoğu tarafını çevreleyen Prusya askerlerine hiçbir kaçağın geçişine izin vermemeleri emredilmişti, ama subaylar, başkomutanlığın emirlerinden çok insanlığın emirlerini dinleyen askerleri pek çok örnekte görmezden geldi; bu arada, çok insanca davranan ve Komün için savaştıkları besbelli olan pek çok kişinin geçmesine izin veren Saksonya Kolordusu, saygı duyulmayı özellikle hak ediyor.

Eğer bugün, aradan geçen yirmi yılın ardından, geriye dönüp 1871 Paris Komünü'nün faaliyetlerine ve tarihsel anlamına bakarsak, *Fransa'da İç Savaş*'ta yer alan sunuma bazı eklerin yapılması gerektiğini görürüz.

Komün üyeleri, daha önce Ulusal Muhafız Merkez Komitesinde de belirleyici güç sahibi olan Blankistlerin oluşturduğu bir çoğunluk ile Uluslararası İşçi Birliği'nin ağırlıklı olarak Proudhon'un sosyalizm okuluna bağlı olan üyelerinin oluşturduğu bir azınlığa ayrılıyordu. O dönemde Blankistlerin çoğu yalnızca devrimci, proleter içgüdüleri nedeniyle sosyalistti; sadece pek azı, Alman bilimsel sosyalizmini bilen Vaillant sayesinde daha büyük bir ilkesel netliğe ulaşabilmişti. Dolayısıyla, iktisadi açıdan bakıldığında, bugünkü görüşümüze göre o dönemde Komün'ün yapmak zorunda olduğu bazı şeylerin ihmal edilmiş olması anlaşılabilir bir şey. Kuşkusuz, anlaşılması en zor olan şey, Fransa Bankası'nın kapılarının önünde durulma-

sına yol açan o kutsal saygı. Bu, aynı zamanda büyük bir siyasal hataydı. Bankanın Komün'ün eline geçmesi, on bin rehineden daha etkili olurdu. Tüm Fransız burjuvazisinin, Komün'le barış yapılması için Versailles hükümeti üzerinde baskı kurmasına neden olurdu. Ama daha da şaşırtıcı olan şey, Blankistlerden ve Proudhon'culardan oluşan Komün'ün yine de çok sayıda doğruya imza atmış olması. Doğal olarak, Komün'ün iktisadi kararlarının, bunların övgüye değer olan ve olmayan taraflarının sorumluluğu öncelikli olarak Proudhon'culara, siyasal eylemlerinin ve ihmallerinin sorumluluğu da öncelikli olarak Blankistlere aitti. Ve her iki örnekte de, tarihin ironisi, (doktrinerler başa geçtiğinde her zaman olduğu gibi) her iki tarafın da okullarının doktrini ne söylediyse tam tersini yapmasını istedi.

Küçük köylülerin ve zanaatçıların sosyalisti Proudhon, birleşmeye pozitif bir nefretle bakıyordu. Birleşmenin iyilikten çok kötülük barındırdığını, doğası gereği verimsiz ve hatta işçinin özgürlüğüne vurulmuş bir zincir olması nedeniyle zararlı olduğunu söylüyordu; birleşme, katıksız bir dogmaymış, üretkenlikten uzak ve usandırıcıymış, işçinin özgürlüğüyle de emek tasarrufuyla da çatışma hâlindeymiş, ve dezavantajları avantajlarına göre daha hızlı bir şekilde artıyormuş; onunla kıyaslandıklarında, rekabet, işbölümü ve özel mülkiyet, ekonomik güçlermiş. İşçilerin birleşmesi, sadece, (Proudhon'un deyimiyle) istisnai örnekler olan büyük sanayide ve büyük işletmelerde (örneğin demiryollarında) uygun olan bir şeymiş. (Bkz. *Idée générale de la révolution*, 3. étude.)

1871 yılında, büyük sanayi, el sanatlarının merkezi olan Paris'te bile istisnai bir örnek olmaktan o denli uzaklaşmıştı ki, Komün'ün tüm diğerlerinden kat kat önemli olan kararnamesinde, büyük sanayiyi ve hatta imalathaneleri kapsayan bir örgütlenme öngörülmüştü; bu örgütlenme, her bir fabrikadaki işçilerin birleşmesine dayanmakla kalmayacak, tüm bu

kooperatifleri büyük bir birlikte bir araya getirecekti; kısacası, Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ta çok doğru bir şekilde söylediği gibi, sonunda komünizme, yani Proudhon'un öğretisinin tam tersine yol açmak zorunda olan bir örgütlenme öngörülmüştü.[12] Ve bu nedenle, Komün, Proudhon'un sosyalizm okulunun mezarıydı. Bugün bu okul Fransız işçi çevrelerinden silinmiş durumda; burada artık "Marksistler" arasında olduğu kadar Olanakçılar[13] arasında da Marx'ın teorisinin tartışmasız üstünlüğü var. Sadece "radikal" burjuvalar arasında Proudhon'culara hâlâ rastlanabiliyor.

Blankistler daha şanslı değildi. Komplo okulunda yetişmiş olan ve ona uygun düşen katı disiplinin bir arada tuttuğu Blankistlerin temel aldığı görüşe göre, görece az sayıdaki kararlı ve iyi örgütlenmiş adamın, sadece belirli bir uygun anda devlet iktidarını ele geçirmesi değil, halk çoğunluğunu devrime çekmeyi ve liderlik yapan küçük grubun çevresinde toplamayı başarana kadar, büyük ve amansız bir azim göstererek iktidarı elinde tutması da mümkündü. Bunun için, her şeyden önce, bütün iktidarın, en katı, en diktacı şekilde yeni devrimci hükümetin elinde toplanması gerekiyordu. Peki, çoğunluğu tam da bu Blankistlerden oluşan Komün ne yaptı? Taşradaki Fransızlara yönelik duyurularının tümünde, onları, tüm Fransız komünlerinin Paris'le birlikte oluşturacakları özgür bir federasyona, ilk kez gerçekten ulusun kendisi tarafından yaratılacak olan bir ulusal örgütlenmeye çağırdı. Tam da bugüne kadarki merkezî hükümetten, ordudan, siyasal polisten ve bürokrasiden oluşan baskıcı iktidar, tam da Napoleon'un 1798'de yaratmış ve o zamandan beri her yeni hükümetin uy-

---

12 Bkz. elinizdeki kitap, s. 88-89. –*çev.*

13 *Olanakçılık* (*Possibilisme*): 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkan, sadece "olanaklı" hedefler doğrultusunda mücadele edilmesini savunan sosyalist akım. –*çev.*

gun bir araç olarak devralmış ve hasımlarına karşı kullanmış olduğu bu iktidar, Paris'te olduğu gibi her yerde düşmeliydi.

Komün, bir kez iktidara gelmiş olan işçi sınıfının eski devlet mekanizmasıyla yoluna devam edemeyeceğini daha en başta görmek zorunda kaldı; bu işçi sınıfı, daha yeni kazanılmış olan kendi iktidarını yeniden yitirmemek için, bir yandan o zamana kadar kendisine karşı kullanılmış olan baskı mekanizmasını ortadan kaldırmak, ama diğer yandan, istisnasız olarak tümünü her zaman görevden alınabilir ilan ederek temsilcileri ve memurları karşısında kendisini koruma altına almak zorundaydı. Bugüne kadarki devletin ayırt edici özelliği neydi? Toplum, ortak çıkarlarının gereklerini yerine getirmek için, başlangıçta basit işbölümü yoluyla, kendi organlarını yaratmıştı. Ama tepelerini devlet iktidarının oluşturduğu bu organlar, zamanla, kendi özel çıkarları doğrultusunda, toplumun hizmetçileri olmaktan çıkıp onun efendilerine dönüşmüştü. Bu, sadece kalıtsal monarşide değil, örneğin demokratik cumhuriyette de böyledir. Tam da Kuzey Amerika'da, "politikacılar", ulusun başka hiçbir yerde görülmediği kadar ayrı ve güçlü bir kesimini oluşturuyor. Burada, dönüşümlü olarak iktidara gelen iki büyük partinin ikisi de, siyasetten kazanç sağlayan, hem federal meclislerdeki hem de eyalet meclislerindeki koltuklar üzerine hesaplar yapan ya da partileri için ajitasyon yaparak geçinen ve partileri kazandıktan sonra makamlarla ödüllendirilen kişiler tarafından yönetiliyor. Amerikalıların katlanılmaz hâle gelmiş olan bu boyunduruğu üzerlerinden atmak için 30 yıldır ne kadar çaba harcadıkları da, bu çabalara rağmen söz konusu yolsuzluk bataklığının giderek daha derinlerine sürüklendikleri de biliniyor. Tam da Amerika'da, başlangıçta toplumun bir aleti olması dışında hiçbir amaç yüklenmemiş olan devlet iktidarının toplumdan bağımsızlaşmasının ne şekilde gerçek-

leştiğini en açık şekilde görebiliyoruz. Burada ne bir hanedan var, ne bir soyluluk, ne (Kızılderilileri gözetim altında tutan az sayıda adam dışında) bir sürekli ordu, ne de kalıcı memuriyet ya da emeklilik maaşı haklarına sahip bir bürokrasi. Ve buna rağmen karşımıza devlet iktidarını dönüşümlü olarak ele geçiren ve onu en yoz araçlarla ve en yoz amaçlar doğrultusunda sömüren iki büyük siyasal spekülatörler çetesi çıkıyor; ulus ise, sözde ulusun hizmetinde olan, ama gerçekte ona hükmeden ve onu soyan iki büyük politikacı karteli karşısında çaresiz.

Devletin ve devlet organlarının (bugüne kadarki tüm devletlerde kaçınılmaz olarak gerçekleştiği üzere) toplumun hizmetçileri olmaktan çıkıp toplumun efendilerine dönüşmesi eğilimine karşı, Komün, iki şaşmaz araca başvurdu. Birincisi, idari, adli, eğitimsel vb. tüm pozisyonları, ilgili herkesin oy hakkına sahip olduğu seçimlerle doldurdu; aynı ilgililerin seçilenleri her zaman geri çağırabilme hakkı da bulunuyordu. İkincisi, yüksek dereceli olsun düşük dereceli olsun tüm hizmetler karşılığında sadece diğer işçilerin aldığı ücreti ödedi. Ödediği en yüksek maaş 6000 franktı. Böylece makam avcılığının ve kariyerizmin önüne yeterince sağlam engeller koyulmuştu; üstelik bunlara bir de, temsil organlarındaki temsilcilere emredici vekâletlerin verilmesi ekleniyordu.

Şimdiye kadarki devlet iktidarının bu şekilde gerçekleştirilen parçalanması {*sprengung*} ve onun yerine yeni, gerçekten demokratik bir devlet iktidarının koyulması üzerinde, *İç Savaş*'ın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak duruluyor. Ama burada bunun bazı özelliklerine bir kez daha kısaca değinmek gerekiyordu, çünkü tam da Almanya'da, devlete olan boş inanç, kendisini, felsefe alanından, burjuvazinin ve hatta pek çok işçinin genel bilincine taşıdı. Devlet, felsefi anlayışa göre, "düşüncenin gerçekleşmesi" ya da Tanrı'nın yeryüzündeki krallığının felsefe dilindeki çevirisi, üzerinde ebedî gerçeğin

ve adaletin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği alandır. Ve sonra bundan, devletin ve devletle bağlantılı her şeyin körü körüne yüceltilmesi sonucu çıkar; tüm toplum için ortak olan işlerin ve çıkarların bugüne kadarkinden farklı bir şekilde, yani devlet ve onun yüksek düzeyli makamları olmadan gözetilemeyeceği düşüncesine çocukluktan itibaren alışılmış olması, devletin bu şekilde yüceltilmesini kolaylaştırır. Ve insanlar, sadece, kendilerini kalıtsal monarşi inancından kurtarıp demokratik cumhuriyete bağlılık yemini ettiklerinde bile, muazzam derecede cesur bir adım atmış olduklarına inanır. Oysa gerçekte, devlet, bir sınıfın bir başkası tarafından ezilmesini sağlayan bir mekanizmadan başka bir şey değildir, ve bu söylenen, demokratik cumhuriyet için, monarşi için olduğundan daha az geçerli değildir; ve devlet, en iyi durumda, sınıfsal egemenlik mücadelesinde zafer kazanan proletaryaya miras kalan bir beladır, ve proletarya, yeni ve özgür toplum koşullarında yetişmiş olan bir kuşağın bütün bir devlet hurdasından kurtulabilecek duruma gelmesine kadar, tıpkı Komün'ün yapmak zorunda kaldığı gibi, onun en kötü taraflarını mümkün olan en kısa zamanda budamak zorunda kalacaktır.

Şu söz, sosyal demokrat dar kafalıyı {*Philister*}[14] son zamanlarda yine iyileştirici dehşete düşürmüş durumda: Proletarya diktatörlüğü. Pekâlâ, beyler, bu diktatörlüğün neye benzediğini bilmek ister misiniz? Paris Komünü'ne bakın. Paris Komünü, proletarya diktatörlüğüydü.

Londra, Paris Komünü'nün yirminci yıldönümü, 18 Mart 1891

F. Engels

14 Engels'in özgün metnindeki "sosyal demokrat dar kafalı" sözcükleri, bu metnin ilk olarak yayımlandığı sosyal demokrat yayın organı *Die Neue Zeit* gazetesinde, editörlerin müdahalesiyle, "Alman dar kafalısı" şeklinde değiştirilmiş. İngilizce baskı editörlerine göre, *Fransa'da İç Savaş*'ın 1891 tarihli Almanca baskısında da aynı tercihin yapılması, Engels'in onayının alınmış olması olasılığını yükseltiyor. Buna karşılık, Almanca baskı editörlerine göre, bu tercihin 1891'de kitabı çıkaran yayınevinin editörlerine ait olması olasılığı daha yüksek. *–çev.*

THE GENERAL COUNCIL

OF THE

International Workingmen's Association

ON THE WAR.

TO THE MEMBERS OF THE INTERNATIONAL WORKINGMEN'S ASSOCIATION

IN EUROPE AND THE UNITED STATES.

In the inaugural Address of the INTERNATIONAL WORKINGMEN'S ASSOCIATION, of November, 1864, we said:—"If the emancipation of the working classes requires their fraternal concurrence, how are they to fulfil that great mission with a foreign policy in pursuit of criminal designs, playing upon national prejudices and squandering in piratical wars the people's blood and treasure?" We defined the foreign policy aimed at by the International in these words:—"Vindicate the simple laws of morals and justice, which ought to govern the relations of private individuals, as the laws paramount of the intercourse of nations."

No wonder that Louis Bonaparte, who usurped his power by exploiting the war of classes in France, and perpetuated it by periodical wars abroad, should from the first have treated the International as a dangerous foe. On the eve of the plebiscite he ordered a raid on the members of the Administrative Committees of the International Workingmen's Association throughout France, at Paris, Lyons, Rouen, Marseilles, Brest, &c., on the pretext that the International was a secret society dabbling in a complot for his assassination, a pretext soon after exposed in its full absurdity by his own judges. What was the real crime of the French branches of the International? They told the French people publicly and emphatically that voting the plebiscite was voting despotism at home and war abroad. It has been, in fact, their work that in all the great towns, in all the industrial centres of France, the working class rose like one man to reject the plebiscite. Unfortunately the balance was turned by the heavy ignorance of the rural districts. The Stock Exchanges, the Cabinets, the ruling classes and the press of Europe celebrated the plebiscite as a signal victory of the French Emperor over the French working class; and it was the signal for the assassination, not of an individual, but of nations.

The war plot of July, 1870, is but an amended edition of the *coup d'etat* of December, 1851. At first view the thing seemed so absurd that France would not believe in its real good earnest. It rather believed the deputy denouncing the ministerial war talk as a mere stock jobbing trick. When, on July 15th, war was at last offici-

"Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi"nin 23 Temmuz 1870 tarihli broşürünün birinci sayfası

Fransa-Prusya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine 19-23 Temmuz 1870'te Marx tarafından kaleme alındı. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 184.

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi

Uluslararası İşçi Birliği'nin Avrupa'daki ve ABD'deki Üyelerine

Birliğimizin Kasım 1864 tarihli Kuruluş Bildirisinde şunu söylemiştik: "İşçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kardeşçe birliğini ve işbirliğini gerektiriyorsa, canice planların peşindeki bir dış politika ulusal önyargıları karşılıklı olarak kışkırtırken ve haydutça savaşlarla halkın kanını boş yere döker ve varlıklarını heba ederken, bu sınıf, söz konusu büyük görevi nasıl yerine getirebilir?" Enternasyonal'in hedeflediği dış politikayı ise şu sözlerle tarif etmiştik: "Bireyler arasındaki ilişkileri yönetmeleri gereken basit ahlak ve adalet yasaları, halklar arasındaki ilişkilerde de en üst yasalar olarak kabul edilmek zorundadır."[15]

İktidarını Fransa'daki sınıf mücadelesini kullanarak gerçekleştirdiği gaspla elde etmiş ve yinelenen dış savaşlarla uzatmış olan Louis Bonaparte'ın, Enternasyonal'i başından itibaren tehlikeli bir düşman saymış olması şaşırtıcı değil. Halkoylamasının arifesinde,[16] Enternasyonal'in gizli bir örgüt olduğu ve onu öldürmeye yönelik bir komplo planladığı bahanesiyle, Ulusla-

15 Bkz. MEW, Band 16, s. 13. *–Almanca ed.*

16 İmparatorluk rejimine yönelik muhalefetin güçlenmesi üzerine iktidardaki Louis Bonaparte'ın politikalarını onaylatmak için düzenlediği halkoylaması. 8 Mayıs 1870'teki halkoylaması öncesinde, boykot çağrısı yapan Uluslararası İşçi Birliği Paris Federasyonu'nun üyeleri, Louis Bonaparte'ı öldürmeyi planladıkları ileri sürülerek tutuklanmıştı. Halkoylamasında yaklaşık 7,5 milyon seçmen iktidardan yana, yaklaşık 1,5 milyon seçmen iktidar aleyhine oy kullanırken yaklaşık 1,9 milyon seçmen sandık başına gitmemişti. *–çev.*

rarası İşçi Birliği'nin Paris'teki, Lyon'daki, Rouen'daki, Marsilya'daki, Brest'teki, kısacası Fransa'nın her yanındaki yönetici kurul üyelerini hedef alan baskınlar düzenletti; söz konusu bahanenin tümüyle saçma olduğu, çok kısa bir süre sonra, kendi yargıçları tarafından açığa çıkarılacaktı. Enternasyonal'in Fransa'daki şubelerinin asıl suçu neydi? Halkoylamasına katılmanın, içeride despotizme ve dışarıda savaşa oy vermek anlamına geleceğini Fransız halkına açıkça söylemeleri. Ve tüm büyük kentlerde, Fransa'nın tüm sanayi merkezlerinde işçi sınıfının halkoylamasını reddetmek için tek vücut olması gerçekten de onların eseriydi. Ne yazık ki taşra ilçelerinin ağır cehaleti onların oylarına üstün geldi. Avrupa'nın menkul kıymet borsaları, kabineleri, egemen sınıfları ve basını bu halkoylamasını Fransız imparatorunun Fransız işçi sınıfına karşı elde ettiği parlak bir zafer olarak kutladı; gerçekte ise, halkoylaması, yalnızca tek bir bireyin değil, halkların öldürüleceğinin işaretiydi.

Temmuz 1870'teki savaş komplosu, Aralık 1851'deki hükümet darbesinin[17] düzeltilmiş bir baskısından başka bir şey değildir. Bu olay ilk bakışta öylesine aptalca görünüyordu ki, Fransa, bunun gerçekten ciddi olduğuna inanmak istemedi. Bakanların savaş yanlısı konuşmalarını yalnızca bir borsa oyunu olarak değerlendiren milletvekiline[18] daha fazla inandı. 15 Temmuz'da savaş yasama organına sonunda resmen duyurulduğunda, geçici bütçenin onaylanmasına tüm muhalefet karşı çıktı; Thiers bile savaşı "tiksindirici" sözcüğüyle damgaladı; Paris'in tüm bağımsız gazete ve dergileri savaşı kınadı ve şaşırtıcı olan şu ki, taşra basını neredeyse oybirliğiyle onlara katıldı.

Bu arada Enternasyonal'in Parisli üyeleri yeniden işe koyulmuştu. 12 Temmuz tarihli *Réveil*'de "bütün ulusların işçilerine" hitaben yayımladıkları bildirgede şöyle söyleniyordu:

---

17 Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'de gerçekleştirdiği ve Fransa'daki İkinci İmparatorluk döneminin yolunu açan darbe. *–çev.*

18 Jules Favre. *–Almanca ed.*

> "Siyasal hırs, bir kez daha, Avrupa'nın dengesi ve ulusal onur bahanesiyle dünya barışını tehdit ediyor. Fransız, Alman ve İspanyol işçiler! Seslerimizi, savaşı lanetleyen tek bir sloganda birleştirelim. ... Bir üstünlük sorunu ya da bir hanedan yüzünden savaşılması, işçilerin gözünde, canice bir delilikten başka hiçbir anlama gelemez. Kan vergisinden[19] para ödeyerek kurtulanların ve halkın başına gelen felaketleri sadece yeni spekülasyonlar için birer kaynak olarak görenlerin savaş yanlısı çağrılarını, bizler, barışa ve işe ihtiyaç duyan bizler, şiddetle protesto ediyoruz! ... Almanya'daki kardeşler! Bölünmemizin tek sonucu, zorbalığın, Ren Nehri'nin her iki tarafında da kesin zafer kazanması olurdu. ... Bütün ülkelerin işçileri! Ortak çabalarımızın şu anki sonucu ne olursa olsun, bizler, yani Uluslararası İşçi Birliği'nin sınırları tanımayan üyeleri, sizlere, hiç eksilmeyecek dayanışmamızın güvencesi olarak, Fransa'daki işçilerin iyi dileklerini ve selamlarını iletiyoruz."

Burada, Paris şubelerimizin bu bildirgesini izleyen çok sayıdaki Fransızca bildiriden yalnızca birinden alıntı yapabileceğiz: 22 Temmuz tarihli *Marseillaise*'de yayımlanan Neuilly-sur-Seine açıklaması:

> "Savaş, haklı mı? Hayır! Savaş, ulusal mı? Hayır! Sadece bir hanedan savaşı. Adalet,[20] demokrasi ve Fransa'nın gerçek çıkarları adına, Enternasyonal'in savaş karşıtı protestolarına tümüyle ve güçlü bir şekilde katılıyoruz."

Kısa bir süre sonra yaşanan şaşırtıcı bir olayın açıkça kanıtladığı üzere, bu protestolar, Fransız işçilerinin gerçek duygularını yansıtıyordu. İlk olarak Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı döneminde örgütlenmiş olan *10 Aralık Çetesi*, Kızılderili savaş danslarıyla savaş çığırtkanlığı yapması için işçi giysileriyle sokaklara salındığında, varoşların gerçek işçileri

19 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *–çev.*

20 Fransızca özgün metinde "insanlık". *–çev.*

o denli ezici barış gösterileriyle karşılık verdi ki, Polis Müdürü Piétri, sadık Paris halkının uzun süredir içinde sakladığı yurtseverliği ve taşkın savaş coşkusunu yeterince dışa vurmuş olduğu bahanesiyle sokak siyasetini hemen sona erdirmenin akıllıca olacağına karar verdi.

Louis Bonaparte'ın Prusya ile savaşı ne yönde gelişirse gelişsin, İkinci İmparatorluğun ölüm çanı Paris'te daha şimdiden çalmış durumda. Bir güldürüyle başlamıştı, yine bir güldürüyle son bulacak. Ama Louis Bonaparte'ın on sekiz yıl boyunca *İmparatorluğun Restorasyonu*[21] vahşi farsını sahnelemesini mümkün kılanların, Avrupa'daki iktidarlar ve egemen sınıflar olduğunu unutmayalım.

Almanya tarafından bakıldığında, savaş, bir savunma savaşıdır. Ama Almanya'yı kendisini savunmak zorunda bırakan kimdi? Louis Bonaparte'ın Almanya'ya savaş açmasını mümkün kılan kimdi? *Prusya!* Ülkesindeki halk muhalefetini bastırmak ve Almanya'yı Hohenzollern hanedanına bağlamak için aynı Louis Bonaparte'la komplo kuran kişi Bismarck'tı. Sadowa Muharebesi kazanılacağına kaybedilseydi, Fransız taburları Prusya'nın müttefikleri olarak Almanya'yı istila etmiş olurdu.[22] Prusya, zaferden sonra, bir an için olsun, köleleştirilmiş Fransa'nın karşısına özgür bir Almanya çıkarmayı hayal etti mi? Tam tersi oldu! Eski sisteminin doğuştan gelen güzelliklerini titizlikle korudu ve bunların üzerine İkinci İmparatorluğun tüm hilelerini, yani onun gerçek despotizmini ve sahte demokrasisini, siyasi göz boyamacılığını ve mali dalaverelerini, tumturaklı sözlerini ve bayağı hokkabazlıklarını ekledi. O ana dek Ren Nehri'nin yalnızca bir yanında çiçek açmış olan Bonapartist rejim, böylece, diğer yanda dengini buldu. Durum böyleyken, *savaş* dışında hangi sonuç çıkabilirdi?

21 İngilizce baskıda *"Restore Edilmiş İmparatorluk"*. –*çev.*

22 3 Temmuz 1866'daki Sadowa (ya da Königgrätz) Muharebesi, Avusturya-Prusya Savaşı'nı Prusya'nın kazanmasını sağlamıştı. –*Almanca ed.*

Eğer Alman işçi sınıfı, bugünkü savaşın kesinlikle savunma amaçlı olma özelliğini yitirmesine ve yozlaşarak Fransız halkına karşı yürütülen bir savaşa dönüşmesine izin verirse, zafer de yenilgi de aynı derecede yıkıcı olacaktır. Sözde kurtuluş savaşlarının ardından Almanya'nın başına gelen tüm felaketler daha da şiddetli bir şekilde yeniden yaşanacaktır.

Ne var ki, Enternasyonal'in ilkeleri, Alman işçi sınıfı içinde, bu denli üzücü bir sonuçtan korkmamızı gerektirmeyecek kadar yaygınlaşmış ve kökleşmiş durumda. Fransız işçilerinin sesi Almanya'dan yankılandı. 16 Temmuz'da Braunschweig'da düzenlenen kitlesel bir işçi toplantısında, Paris bildirgesinin tümüyle benimsendiği açıklandı, Fransa'ya yönelik her tür ulusal düşmanlık reddedildi ve şu sözlerle son bulan kararlar alındı:

> "Tüm savaşların, ama hepsinden önce hanedan savaşlarının düşmanlarıyız. ... Derin bir kaygıyla ve acı içinde, kaçınılmaz bir musibet olarak bir savunma savaşına girmek zorunda kaldık; ama aynı zamanda, tüm Alman[23] işçi sınıfını, savaşa ve barışa karar verme yetkisinin halklara ait olmasını isteyerek ve böylece onları kendi kaderlerinin efendileri hâline getirerek bu denli korkunç bir toplumsal felaketin yinelenmesini olanaksız kılmaya çağırıyoruz."

Chemnitz'de, 50 bin Saksonyalı işçinin temsilcilerinin katıldığı bir toplantıda, oybirliğiyle alınan karar şuydu:

> "Alman demokrasisi ve özellikle de sosyal demokrat partinin işçileri adına, bugünkü savaşın sadece bir hanedan savaşı olduğunu ilan ediyoruz. ... Fransız işçilerinin bize uzattığı kardeşlik elini sevinçle tutuyoruz. ... Uluslararası İşçi Birliği'nin '*Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!*' sloganını aklımızda tutarak, *bütün* ülkelerin işçilerinin bizim *dostla-*

23 Almanca baskıda "düşünen" ("*denkende*"); İngilizce ve Fransızca baskılarda "Alman". *–çev.*

> *rımız* ve *bütün* ülkelerin despotlarının bizim *düşmanlarımız* olduğunu hiçbir zaman unutmayacağız."[24]

Enternasyonal'in Berlin şubesi de Paris bildirgesine cevap verdi:

> "Protestonuza yüreklerimizle ve ellerimizle katılıyoruz... Trompet sesinin de top gümbürtüsünün de, zaferin de yenilginin de bizi bütün ülkelerin işçilerinin birleşmesine yönelik ortak çalışmamızdan alıkoyamayacağına ant içiyoruz."[25]

Bu intihar savaşının arka planında, korkunç yüzüyle Rusya, pusuya yatmış bekliyor. Bugünkü savaşın sinyalinin, tam da Rus iktidarının stratejik demiryollarını tamamladığı ve birliklerini Prut Nehri yönünde toplamış bulunduğu anda verilmiş olması, uğursuz bir işaret. Almanlar, Alman iktidarının Kazaklara yardım çağrısında bulunmasına ya da yalnızca yardımlarını kabul etmesine izin vermeleri durumunda, Bonapartist saldırıya karşı yürütülen bir savunma savaşı sırasında haklı olarak talep edebilecekleri her tür sempatiyi hemen yitirirdi. Almanya'nın, birinci Napoleon'a karşı yürüttüğü bağımsızlık savaşı sonrasında, onlarca yıl boyunca çaresizce çarın ayaklarına kapandığını hatırlasınlar.

İngiliz işçi sınıfı, hem Fransız işçilerine hem de Alman işçilerine kardeşçe el uzatıyor. Gündemdeki korkunç savaş ne şekilde son bulursa bulsun, sonunda, bütün ülkelerin işçilerinin ittifakının savaşın kökünü kazıyacağından kesinlikle emin. Resmî Fransa ile resmî Almanya kardeş kanı dökecek bir kavgaya girişirken, işçiler birbirlerine barış ve dostluk[26] mesajları iletiyor. Geçmiş çağlarda benzeri bulunmayan bu büyük olgu, daha aydınlık bir geleceğin yolunu açıyor. Bu olgu, iktisadi se-

---

24 *Volksstaat*, 20 Temmuz 1870. –*Almanca ed.*

25 1870 tarihli Almanca baskıda ve İngilizce baskıda bunun ardından: "Aynen böyle olsun!". –*çev.*

26 İngilizce baskıda "iyi niyet". –*çev.*

faletiyle ve siyasi çıldırmışlığıyla birlikte eski toplumla karşıtlık içinde olan yeni bir toplumun ortaya çıkmakta olduğunu kanıtlıyor; yeni toplumun uluslararası ilkesi *barış* olacak, çünkü tüm uluslarda aynı ilke hüküm sürecek: *Emek!*

Bu yeni toplumun öncüsü, Uluslararası İşçi Birliği'dir.[27]

Genel Konsey

Applegarth, Robert
Boon, Martin J.
Bradnick, Fred
Stepney, Cowell
Hales, John
Hales, William
Harris, George
Leßner, Fred
Lintern, W.
Legreulier
Maurice, Zévy
Milner, George
Mottershead, Thomas
Murray, Charles Odger, George
Parnell, James
Pfänder
Rühl
Schmutz
Shepherd, Joseph
Stoll
Townshend, W.

Haberleşme Sekreterleri

Eugène Dupont, Fransa için
Karl Marx, Almanya için
Hermann Jung, İsviçre için
Giovanni Bora, İtalya için
Antoni Żabicki, Polonya için
A. Serraillier, Belçika, Hollanda ve İspanya için
James Cohen, Danimarka için
J. G. Eccarius, Amerika Birleşik Devletleri için

Benjamin Lucraft, Başkan
John Weston, Hazinedar
J. George Eccarius, Genel Sekreter

Büro: 256, High Holborn, London, W{estern}. C{entral}.
23 Temmuz 1870

19-23 Temmuz 1870'te yazıldı.

Kaynak: *Der Bürgerkrieg in Frankreich*
Üçüncü Almanca baskı, Berlin, 1891.

27 1870 baskısında bu cümle yok. –*Almanca ed.*

Fransa-Prusya Savaşı'nda Fransız ordularının yenilgilere uğraması ve İkinci İmparatorluğun çöküşü üzerine 6-9 Eylül 1870'te Marx tarafından kaleme alındı. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 186.

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisi

Uluslararası İşçi Birliği'nin Avrupa'daki ve ABD'deki Üyelerine

23 Temmuz tarihli birinci bildirgemizde şunu söylemiştik: "İkinci İmparatorluğun ölüm çanı Paris'te daha şimdiden çalmış durumda. Bir güldürüyle başlamıştı, yine bir güldürüyle son bulacak. Ama Louis Bonaparte'ın 18 yıl boyunca *İmparatorluğun Restorasyonu*[28] vahşi farsını salınelemesini mümkün kılanların, Avrupa'daki iktidarlar ve egemen sınıflar olduğunu unutmayalım."[29]

Yani, daha savaş operasyonları başlamadan, Bonapartist sabun köpüğünü geçmişe ait bir şey saymıştık.

İkinci İmparatorluğun yaşama gücü hakkında yanılgıya düşmedik. Alman savaşının, "kesinlikle savunma amaçlı olma özelliğini yitir{eceği} ve yozlaşarak Fransız halkına karşı yürütülen bir savaşa dönüş{eceği}"[30] yönündeki endişemiz de haksız değildi. Savunma savaşı, Louis Napoleon'un teslim olmasıyla, Sedan teslim olma anlaşmasıyla ve Paris'te cumhuriyetin ilan edilmesiyle gerçekten de son buldu. Ama bu

28 İngilizce baskıda "*Restore Edilmiş İmparatorluk*". –*çev.*

29 Bkz. elinizdeki kitap, s. 32. –*çev.*

30 Bkz. elinizdeki kitap, s. 33. –*çev.*

olaylardan çok önce, Bonapartist silahların[31] büsbütün çürümüş olduğu kesinlik kazanır kazanmaz, Prusya'nın askerî kamarillası[32] fethe karar vermişti. Gerçi, *Kral Wilhelm'in savaşın başlangıcında bizzat yaptığı duyuru*, yollarının üzerindeki berbat bir engel olarak duruyordu. Kuzey Alman İmparatorluk Meclisinde yaptığı açılış konuşmasında, Fransız halkına karşı değil yalnızca Fransızların imparatoruna karşı savaşılacağını resmî olarak açıklamıştı. 11 Ağustos'ta Fransız ulusuna yönelik bir bildirge çıkarmış ve bu bildirgede şunu söylemişti:

> "İmparator Napoleon, Fransız halkıyla barış içinde yaşamayı istemiş olan ve hâlâ isteyen Alman ulusuna denizden ve karadan saldırdı; *onun saldırısını püskürtmek için* Alman ordusunun komutasını üstlendim ve *askerî olayların* zorlamasıyla, *Fransa sınırlarını geçmek* durumunda kaldım."[33]

Savaşın "tümüyle savunma amaçlı" olduğunu iddia ederken, Alman ordularının komutasını sadece *"saldırıları püskürtmek"* için üstlendiği açıklamasını yeterli bulmayıp, Fransa'nın sınırlarını geçmesinin tek nedeninin "askerî olayların zorlaması" olduğunu da eklemişti. Kuşkusuz, bir savunma savaşı, "askerî olaylar"ın zorunlu kıldığı saldırı operasyonlarını dışlamaz.

---

31 İngilizce baskıda, "İmparatorluğa ait silahların" anlamında, "Emperyalist silahların". 19. yüzyılın sonlarına kadar, "emperyalist" ve "emperyalizm" sözcükleri, aralarında Fransa'daki Louis Bonaparte (III. Napoléon) rejiminin de bulunduğu imparatorluk rejimleriyle ilişkili olarak kullanılıyordu. Marx ve Engels, *Fransa'da İç Savaş*'ta yer alan metinlerin Almanca çevirilerinde, İngilizce özgün metinlerdeki "emperyalist" sözcüklerinin karşılığı olarak, çoğu örnekte, "Bonapartist" sözcüğünü tercih etmiş. Almanca baskıda, "emperyalizm" ve "emperyalist" sözcükleri sadece birer kez kullanılmış (bkz. s. 82 ve s. 101). Elinizdeki kitapta, Almanca baskı ile İngilizce baskı arasındaki bu sözcüklerle ilişkili farklılıkların çoğu ayrıca belirtilmeyecek. *–çev.*

32 *Kamarilla:* Bir hükümdarın yakın çevresindeki, çoğu resmî sıfat taşımayan, ama hükümdarın kararları üzerinde etkili olan kişilerden oluşan topluluk. *–çev.*

33 *Kölnische Zeitung*, 12 Ağustos 1870. *–Almanca ed.*

Demek ki, Tanrı korkusu olan bu kral, Fransa ve dünya önünde, tümüyle savunma amaçlı bir savaş taahhüt etmişti. Onu bu resmî sözden kurtarmanın yolu neydi? Sahne yönetmenleri, onu, Alman ulusunun karşı konulamayacak bir buyruğunu istemeden yerine getiriyormuş gibi göstermek zorundaydı; hemen, profesörleriyle, kapitalistleriyle, belediye meclisi üyeleriyle ve gazetecileriyle Alman liberal orta sınıfına sahneye çıkma işaretini verdiler. Kişisel özgürlükler için mücadele ettiği 1846-1870 yıllarında geçmişte benzeri görülmemiş bir kararsızlık, yeteneksizlik ve korkaklık gösterisi sunmuş olan bu orta sınıf, Avrupa sahnesine Alman yurtseverliğinin kükreyen aslanı olarak çıktığı için, doğal olarak çok mutluydu. Bağımsız yurttaşlar sahte imajıyla, kendisini, Prusya iktidarını zorluyormuş gibi göstermeye çalıştı. Neye? Tam da bu iktidarın gizli planlarına. Louis Bonaparte'ın yanılmazlığına uzun yıllar boyunca ve neredeyse dinsel bir inanç besleme suçunun diyetini, gürültülü bir şekilde Fransız Cumhuriyetinin parçalanmasını talep ederek ödedi. Bu sıkı yurtseverlerin akla uygun bahanelerine de bir an için kulak verelim!

Alsace-Lorraine halkının Almanya tarafından kucaklanmayı özlediğini iddia edemiyorlar; tam tersi söz konusu. Bağımsız bir kale tarafından yönetilen ve surlarla çevrili olan Strazburg, kentin Fransız yurtseverliğini cezalandırmak için, altı gün boyunca "Alman" top mermileriyle gereksiz yere ve barbarca bombalandı, ateşe verildi ve çok sayıda savunmasız kent sakini öldürüldü. Evet, bir zamanlar, bu illerin toprakları, çoktan ölmüş bulunan Alman imparatorluğuna aitti.[34] Dolayısıyla, zaman aşımına tabi olmayan Alman mülkleri olarak bu topraklara ve onların üzerinde büyümüş olan insanlara el koyulması zorunluymuş gibi görünüyor. Ama Avrupa'nın eski haritası tarihsel haklara göre elden geçirilecekse, zamanında

34 Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndan söz ediliyor.. *–çev.*

Prusya topraklarının bir bölümüne hükmeden Brandenburg Seçmen Prensi'nin[35] bunu Polonya Cumhuriyeti'nin vasalı olarak yaptığını da kesinlikle unutamayız.

Ne var ki, kurnaz yurtseverler, Alsace'ın ve Lorraine'nin Almanca konuşulan kesimini, Fransız saldırılarına karşı bir "maddi güvence" olarak talep ediyor. Bu aşağılık bahane yeterince zeki olmayan pek çok insanın kafasını karıştırdığından, ona daha yakından bakmamız gerektiğini düşünüyoruz.

Hiç kuşku yok ki, Ren Nehri'nin karşı kıyısındaki genel yapıya göre farklı özellikler taşıyan Alsace'ın genel yapısı ve yaklaşık olarak Basel ile Germersheim'ın ortasında yer alan Strazburg gibi surlarla çevrili büyük bir kentin varlığı, Güney Almanya'ya yönelik bir Fransız akınını fazlasıyla kolaylaştırırken, Güney Almanya'dan Fransa'ya düzenlenecek bir akının önüne özel zorluklar çıkarıyor. Yine hiç kuşku yok ki, Alsace'ın ve Lorraine'in Almanca konuşulan kesiminin ilhakı, Güney Almanya'ya çok daha güçlü bir sınır sağlardı; bu durumda, Güney Almanya, Vosges Dağları'nın doruk çizgisinin tümünün ve bu dağların kuzeyindeki geçitleri kapatan kalelerin efendisi olurdu. Metz'in de ilhak edilmesi durumunda, Fransa, elbette, o an için, Almanya'ya karşı kullanabileceği en önemli iki harekât üssünden yoksun kalırdı; ama bu durum, Nancy'de ya da Verdun'da yenilerinin kurulmasını engellemezdi. Almanya, her birini Fransa'ya karşı harekât üssü olarak kullanabileceği Koblenz, Mainz, Germersheim, Rastatt ve Ulm'e sahip ve bu savaşta söz konusu üslerden fazlasıyla yararlandı; Fransızlarınsa aynı bölgede ciddiye alınabilecek yalnızca iki kalesi var: Metz ile Strazburg. Bunların bile kıskanılması nasıl haklı gösterilebilir?

---

35 *Kurfürst:* Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nda imparator seçimini yapan prensler kurulunun üyesi. *–çev.*

Dahası, Strazburg, Güney Almanya için, yalnızca, bu ikincisi Kuzey Almanya'dan ayrı bir güç olarak kaldığı sürece tehlike yaratır. 1792-1795 yıllarında, Güney Almanya, Prusya'nın Fransız Devrimine karşı yürütülen savaşa katılması yüzünden bu taraftan gelen herhangi bir saldırıyla karşılaşmamıştı; ama Prusya'nın 1795'te ayrı barışını yapıp güneyi kendi başına bırakmasının hemen ardından, Güney Almanya'ya yönelik Strazburg merkezli saldırılar başladı ve bunlar 1809'a kadar devam etti. Gerçek şu ki, *birleşik* bir Almanya, bu savaşta olduğu gibi tüm birliklerini Saarlouis ile Landau arasında toplar ve buradan ilerler ya da Mainz-Metz yolunda bir muharebeye girerse, Strazburg'u ve Alsace'daki herhangi bir Fransız ordusunu zararsız hâle getirebilir. Alman birliklerinin büyük bölümü orada durduğu sürece, Strazburg'dan Güney Almanya'ya giren her ordunun çevresi sarılır ve bağlantıları tehlikeye düşer. Eğer bugünkü askerî sefer herhangi bir şeyi gösterdiyse, o da, Fransa'ya Almanya'dan saldırmanın kolaylığıdır.

Ama dürüst olalım; ulusal sınırlar söz konusu olduğunda, askerî konuların belirleyici ilke düzeyine yükseltilmesi, başlı başına bir saçmalık ve bir anakronizm değil midir? Bu kurala uyacak olsaydık, Avusturya, Mincio hattı ve Veneto üzerinde, Fransa ise Paris'i korumak için Ren hattı üzerinde hâlâ hak sahibi olurdu; Paris'in kuzeydoğudan saldırıya uğramasının, Berlin'in güneybatıdan saldırıya uğramasından daha kolay olduğu kesin. Sınırlar askerî çıkarlara göre belirlenecekse, hak iddialarının sonu gelmez, çünkü her askerî hat kaçınılmaz olarak kusurludur ve yeni alanların ilhak edilmesiyle sağlamlaştırılabilir; ayrıca, bir askerî hat, hiçbir zaman nihai olarak ve adil şekilde belirlenemez, çünkü her zaman, yenen tarafından yenilene dayatılır ve bu nedenle yeni bir savaşın tohumunu içinde taşır.

Bütün tarihten çıkan ders budur: Bireyler için geçerli olan uluslar için de geçerlidir. Saldırma olanağını ellerinden almak istiyorsanız, tüm savunma araçlarını ele geçirmeniz gerekir.

Boğazlarını sıkmanız yetmez; onları öldürmeniz gerekir. Eğer bugüne kadar bir ulusun gücünü kırmak için "maddi güvenceler" alan bir fatih olduysa, bu kişi, kendi hazırladığı Tilsit Anlaşması'yla ve onu Prusya ve Almanya'nın geri kalanı aleyhine uygulama biçimiyle, I. Napoleon'du. Ve buna rağmen, birkaç yıl sonra, devasa gücü, Alman halkının önünde çürümüş bir kamış gibi kırıldı. I. Napoleon'un Prusya'ya dayattıklarıyla karşılaştırıldıklarında, Prusya'nın en çılgınca rüyalarında Fransa'ya dayatabileceği ya da dayatmasına izin verilecek olan "maddi güvenceler" nedir ki? Sonuç bu sefer daha az yıkıcı olmayacak. Tarih, alacağı öcün büyüklüğünü, Fransa'dan koparılan kilometrekarelerin sayısına göre değil, 19. yüzyılın ikinci yarısında *fetih politikasını* yeniden canlandırmış olma suçunun büyüklüğüne göre belirleyecek.

Almanlığa özgü yurtseverliğin[36] sözcüleri diyor ki: Ama Almanları Fransızlarla karıştırmamalısınız. *Biz*, şan değil, güvenlik istiyoruz. Almanlar, özsel olarak barışsever bir halktır. Onların ölçülü koruyuculuğu altında, fetih bile, gelecekteki savaşların bir nedeni olmaktan çıkıp sürekli barışın bir güvencesine dönüşür. 18. yüzyılın devrimini süngülerle biçme yüce amacıyla Fransa'yı istila eden, Almanya değildi tabii ki! İtalya'nın boyunduruk altına alınması, Macaristan'ın ezilmesi ve Polonya'nın parçalanması sırasında ellerini kirleten, Almanya değil miydi? Almanya'nın bugünkü askerî sistemi, sağlam erkek nüfusunun tümünü, Tanrı'nın izniyle hükmedenler karşısında aynı pasif itaatkârlığı sergilemekle yükümlü iki bölüme (görev başındaki bir sürekli ordu ile izindeki bir başka sürekli orduya) ayırıyor; bu tür bir askerî sistem, tabii ki, dünya barışı için bir "maddi güvence" ve üstüne üstlük uygarlığın en yüksek amacıdır! Her yerde olduğu gibi Almanya'da da,

36 İngilizce baskıda "Töton yurtseverliğinin". *–çev.*

mevcut iktidarın dalkavukları, övgülerle ve yalanlara dayalı böbürlenmelerle kamuoyunu zehirliyor.

Bu Alman yurtseverleri, Metz ve Strazburg'daki Fransız kalelerinin görüntüsü karşısında infiale uğramış görünüyor, ama Varşova, Modlin ve İvangorod'daki devasa Moskof tahkimat sisteminde bir sorun görmüyorlar. Bonapartist istila korkusuyla titrerken, çarlığın himayesi altında olma alçaklığına gözlerini kapatıyorlar.

Tıpkı 1865'te Louis Bonaparte ile Bismarck arasında olduğu gibi, 1870'te de Gorçakov ile Bismarck arasında karşılıklı sözler verildi. Louis-Napoleon, 1866 Savaşının Avusturya ile Prusya'yı karşılıklı olarak bitkin düşürmesinin onu Almanya'nın yüksek hakemi konumuna getireceğini düşünerek nasıl gururlandıysa, {Rus Çarı II.} Aleksandr da, 1870 Savaşının Almanya ile Fransa'yı karşılıklı olarak bitkin düşürmesinin onu Avrupa kıtasının yüksek hakemi düzeyine yükselteceğini düşünerek aynı şekilde gururlandı. İkinci İmparatorluk, nasıl Kuzey Almanya Konfederasyonu'nu kendi varlığıyla bağdaşmaz gördüyse, otokratik Rusya da, aynı şekilde, Prusya önderliğindeki bir Alman imparatorluğunun kendisini tehlikeye düşüreceğine inanmak zorunda. Eski siyasi sistemin yasası budur. Bu sistemin sınırları içinde, birinin kazancı diğerinin kaybıdır. Çarın Avrupa üzerindeki büyük etkisinin kökeninde, onun Almanya üzerindeki geleneksel hükümranlığı var. Rusya'nın kendi içindeki volkanik toplumsal güçlerin otokrasinin en derin temellerini bile tehdit ettiği bir sırada, çar, yurt dışındaki konumunun zayıflamasını kabul edebilir mi? Moskova'daki yayınlar, Bonapartist gazetelerin 1866 Savaşı sonrasındaki dilini yeniden kullanmaya başladı bile. Almanlığı öne çıkaranlar,[37] Fransa'yı Rusya'nın kucağı-

37 İngilizce baskıda "Töton yurtseverleri". *-çev.*

na ittiklerinde, Almanya'nın özgürlük ve barışının[38] güvence altına alınacağına gerçekten inanıyor mu? Eğer savaş talihi, başarı küstahlığı ve hanedanlık entrikaları Almanya'yı Fransız topraklarını yağmalamaya sürüklerse, Almanya'nın önündeki seçeneklerin sayısı ikiye düşecektir. Ya, sonuçları ne olursa olsun, Rusya'nın büyümesine *açıkça* hizmet etmek, ya da, kısa bir moladan sonra, yeni moda bir "yerel" savaş anlamına değil, ittifak hâlindeki Slav ve Latin ırklarına karşı yürütülecek bir *ırk savaşı* anlamına gelecek olan yeni bir "savunma" savaşına hazırlanmak zorunda kalacaktır.[39]

Alman işçi sınıfı, engelleyemeyeceği savaşı, Almanya'nın bağımsızlığı ve Almanya ile Avrupa'nın İkinci İmparatorluk adını taşıyan boğucu kâbustan kurtarılması için yürütülen bir savaş olarak, kararlı bir şekilde destekledi. Arkalarında yarı aç ailelerini bırakarak kır emekçileriyle birlikte yiğit ordulara kas gücü sağlayanlar, Alman sanayi işçileriydi. Yurt dışındaki muharebelerde kırıldılar, ülkedeki sefalet nedeniyle bir kez daha kırılıyorlar.[40] Şimdi de onlar, "güvenceler" talep ediyor; çok sayıda kurban vermelerinin anlamsız hâle getirilmemesini, özgürlüğü kazanmış olmalarını ve Bonapartist ordular karşısındaki zaferlerinin, 1815 yılında olduğu gibi, Alman halkının bir yenilgisine dönüşmemesini sağlayacak olan güvenceler... Ve bu güvenceler kapsamında, ilk talepleri, "*Fransa için onurlu bir barış*" ve "*Fransız Cumhuriyetinin tanınması*".

---

38 1870 baskısında "bağımsızlık, özgürlük ve barışının". –*Almanca ed.*

39 1870 baskısında bunun ardından gelen cümle: "Almanya'nın orta sınıfının çatlak yurtseverlerinin 'garanti ettikleri' barış perspektifi budur." –*Almanca ed.*

40 1870 baskısında bunun ardından gelen cümleler: "Ve yurtsever çığırtkanlar, onları avutmak için, sermayenin vatanının bulunmadığını ve ücretlerin *yurtseverlikle ilgisi bulunmayan uluslararası* arz ve talep yasasına göre düzenlendiğini söyleyecektir. Dolayısıyla, Alman işçi sınıfının sözü almasının ve orta sınıf üyesi bu beylerin *onun adına* konuşmasına engel olmasının tam zamanı değil mi?" –*Almanca ed.*

Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi, 5 Eylül'de, bu güvenceleri kararlı bir şekilde savunduğu bir bildirge yayımladı.

> "Biz" diyordu bu komite, "Alsace-Lorraine'in ilhak edilmesini protesto ediyoruz. Ve Alman işçi sınıfı adına konuştuğumuzun bilincindeyiz. Fransa ile Almanya'nın ortak çıkarlarını, barışı ve kardeşliği, Doğu barbarlığına karşı Batı uygarlığının çıkarlarını gözeten Alman işçileri, Alsace-Lorraine'in ilhakını sessizce kabullenmeyecek. ... Proletaryanın ortak uluslararası davası için, kararlılıkla, bütün ülkelerdeki işçi arkadaşlarımızın yanında duracağız!"[41]

Ne yazık ki, hemen başarıya ulaşmalarını bekleyemeyiz. Fransız işçileri barış döneminde saldırganı durduramamışken, silahların gürültüsü altında Alman işçilerinin galip geleni durdurma şansı daha yüksek olabilir mi? Alman işçilerinin bildirgesi, Louis Bonaparte'ın bir adi suçlu olarak Fransız Cumhuriyeti'ne teslim edilmesini istiyor. Ama yöneticileri, Louis Bonaparte'ı, Fransa'yı yıkıma sürükleme işini en iyi yapacak adam olarak Tuileries'ye {Tuileries Sarayı'na} yeniden yerleştirmek için ellerinden geleni yapıyor. Ne olursa olsun, tarih, Alman işçilerinin, Alman orta sınıfınınkiyle aynı yumuşak malzemeden yapılmadığını gösterecek. Görevlerini yerine getirecekler.

Onlar gibi biz de, Fransa'da cumhuriyetin kurulmasını selamlıyoruz; ama aynı zamanda bazı endişelere sahibiz (umarız temelsiz oldukları açığa çıkar). Bu cumhuriyet, tahtı devirmedi; sadece onun boşalan yerini aldı. Toplumsal bir kazanım

---

41 Sosyal Demokrat İşçi Partisi Komitesi'nin Bütün Alman İşçilerine Bildirgesi, 5 Eylül 1870'de bildiri şeklinde dağıtıldı ve *Volksstaat*'ın {*Halk Devleti*} 11 Eylül 1870 tarihli 73. sayısında yayımlandı. Alıntı, bildirinin ikinci İngilizce baskısından Almancaya aktarılmış olması nedeniyle, bildirgedeki sözcüklerle tam olarak örtüşmüyor. –*Almanca ed.*

olarak değil, ulusal bir savunma önlemi olarak ilan edildi. Bu cumhuriyet, kısmen adları çıkmış Orleans'cıların, kısmen de burjuva cumhuriyetçilerinin oluşturduğu bir geçici hükümetin elinde; ve bu kişiler arasında, 1848 Haziran ayaklanmasının silinemeyecek damgasını yiyenler de bulunuyor. Aynı hükümetin üyeleri arasındaki işbölümü pek fazla umut vaat etmiyor. Orleans'cılar güçlü konumları (orduyu ve polisi) ele geçirirken, sözde cumhuriyetçilere gevezelik makamları düşmüş durumda. İlk yaptıkları işlerin bir bölümü, imparatorluktan miras olarak yalnızca bir yığın enkaz değil, ama aynı zamanda işçi sınıfından duyduğu korkuyu da devraldıklarını hayli açık şekilde kanıtlıyor. Bugün cumhuriyet adına ölçüsüz ifadelerle olmayacak şeyler vaat ediliyorsa, bunun hedefi, "olanaklı" bir hükümet talebine zemin hazırlamak değil mi? Onu gömme işini severek üstlenecek olan burjuvaların gözünde, cumhuriyetin yapması gereken tek şey, Orleans'cı bir restorasyona geçişi sağlamak değil mi?[42]

Dolayısıyla, Fransız işçi sınıfı, en zor koşullar altında bulunuyor. Düşman Paris'in kapılarına dayanmak üzereyken, yeni hükümeti devirmeye yönelik her tür girişim, umutsuz bir delilik olurdu. Fransız işçileri yurttaşlık görevlerini yerine getirmek zorunda[43]; ancak, Birinci İmparatorluğun ulusal anılarıyla aldatılabilen Fransız köylülerinden farklı olarak, 1792'nin ulusal anılarının onları egemenlik altına almak için kullanılmasına izin vermemeliler. Onların işi geçmişi tekrarlamak değil, geleceği kurmaktır. Bırakın, kendi sınıflarını eksiksiz bir şekilde örgütlemek için, cumhuriyete özgü özgürlüğün kendilerine sunduğu araçları sakin ve kararlı bir şekilde

42 İngilizce baskıda: "Onun bazı orta sınıf yöneticilerine göre, cumhuriyetin tek amacı, bir Orleans'cı Restorasyona geçişi sağlayacak geçici bir önlem ve köprü olmak değil mi?" *-çev.*

43 1870 baskısında bunun ardından: "ve bunu yapıyorlar". *-Almanca ed.*

kullansınlar. Bu, onlara, Fransa'nın yeniden doğumu için ve emeğin kurtuluşunu sağlama ortak görevimiz için yeni, Herkülvari güçler kazandıracaktır. Cumhuriyetin kaderi, onların gücüne ve bilgeliğine bağlıdır.

İngiliz işçileri, kendi hükümetlerinin Fransız Cumhuriyetini tanımak konusundaki isteksizliğini sağlıklı bir dışarıdan baskıyla kırmak için daha şimdiden adım atmış durumda. İngiliz hükümetinin bugünkü duraksaması, hem 1792'deki Jakobenlere karşı savaşı, hem de geçmişte hükümet darbesini onaylarken sergilediği terbiyesizce aceleyi telafi etmeye yönelik olsa gerek.[44] İngiliz işçileri ayrıca, hükümetlerinden, Fransa'nın parçalanmasına bütün gücüyle karşı çıkmasını istiyor; İngiliz basınının bir bölümü, Fransa'nın parçalanması için çığırtkanlık yapabilecek kadar utanmaz. Aynı basın, yirmi yıl boyunca Louis Bonaparte'ı Avrupa'nın kısmeti olarak ilahlaştırmış ve Amerikalı köle sahiplerinin isyanına çılgınca alkışlarıyla destek vermişti.[45] Geçmişte olduğu gibi bugün de köle sahipleri için çalışıyor.

Uluslararası İşçi Birliği'nin bütün ülkelerdeki şubeleri, işçi sınıfını aktif bir şekilde harekete geçmeye çağırmalıdır. İşçilerin görevlerini unutmaları ve pasif kalmaları durumunda, bugünkü korkunç savaş yalnızca daha da korkunç uluslararası çatışmaların bir habercisi olacak ve işçilerin, bütün ülkelerde, kılıcın, toprağın ve sermayenin efendileri tarafından yeni yenilgilere uğratılmalarına yol açacaktır.

Vive la république! [Yaşasın cumhuriyet!]

---

44 İngiltere'nin 1792 yılında Fransa'ya savaş açan ülkeler arasında yer alınasından ve Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 tarihli darbesinin desteklenmiş olmasından söz ediliyor. *-çev.*

45 İngiliz basınının Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sırasında köleciliğin hüküm sürdüğü Güney'i desteklemiş olmasından söz ediliyor. *-çev.*

Genel Konsey

Robert Applegarth, Martin J. Boon, Fred. Bradnick, Caihil, John Hales, William Hales, George Harris, Fred. Leßner, Lopatin, B. Lucraft, George Milner, Thomas Mottershead, Charles Murray, George Odger, James Parnell, Pfänder, Rühl, Joseph Shepherd, Cowell Stepney, Stoll, Schmutz

Haberleşme Sekreterleri

Eugène Dupont, Fransa için

Karl Marx, Almanya ve Rusya için

A. Serraillier, Belçika, Hollanda ve İspanya için

Hermann Jung, İsviçre için

Giovanni Bora, İtalya için

Zévy Maurice, Macaristan için

Antoni Zabicki, Polonya için

James Cohen, Danimarka için

J. G. Eccarius, Amerika Birleşik Devletleri için

William Townshend, Başkan
John Weston, Hazinedar
J. George Eccarius, Genel Sekreter

Büro: 256, High Holborn, London, W{estern}. C{entral}.
9 Eylül 1870

6-9 Eylül 1870'te yazıldı.

Kaynak: *Der Bürgerkrieg in Frankreich*
Üçüncü Almanca baskı, Berlin, 1891.

THE

CIVIL WAR IN FRANCE.

ADDRESS

OF

THE GENERAL COUNCIL

OF THE

INTERNATIONAL WORKING-MEN'S ASSOCIATION.

THIRD EDITION, REVISED.

Printed and Published for the Council by

EDWARD TRUELOVE, 256, HIGH HOLBORN.

1871.

Price Twopence.

Fransa'da İç Savaş'ın üçüncü İngilizce baskısının kapak sayfası

Nisan-Mayıs 1871'de yazıldı. İlk baskısı İngilizce olarak Haziran 1871'de Londra'da broşür şeklinde yayımlandı. İlk Almanca baskısı Leipzig'de çıkarılan *Der Volksstaat* gazetesinin 28 Haziran ile 29 Temmuz 1871 tarihleri arasında yayımlanan sayılarında ve *Der Volksstaat* gazetesinin aynı yıl yayımlanan broşüründe yer aldı.

Elinizdeki çeviri için temel alınan kaynakta Engels'in yayına hazırladığı 1891 tarihli Almanca baskısı kullanılırken, 1871 ve 1876 tarihli Almanca baskılar ile son baskı arasındaki bazı önemli farklılıklar dipnotlarda gösteriliyor. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 187.

Fransa'da İç Savaş

Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Bildirisi

Uluslararası İşçi Birliği'nin Avrupa'daki ve ABD'deki Üyelerine

I

4 Eylül 1870'te, Parisli işçiler cumhuriyeti ilan ettiğinde ve bu adım neredeyse aynı anda tüm Fransa'da tek bir itiraz sesi gelmeden sevinç çığlıklarıyla karşılandığında, devlet adamları Thiers ve generalleri de Trochu olan bir makam avcısı ve entrikacı avukatlar grubu *Hôtel de Ville*'i (belediye binasını) ele geçirdi. Bu kişiler, o zamanlar, Paris'in tüm tarihsel bunalım dönemlerinde Fransa'yı temsil etme görevinin bulunduğuna öylesine bağnazca bir inanç besliyordu ki, gasp ettikleri Fransa'nın naipliği sıfatını hak ettiklerini kanıtlamak için, geçerliliklerini yitirmiş olan Paris milletvekilliği mazbatalarını göstermelerinin yeteceğini düşündüler. Son savaş hakkındaki ikinci bildirimizde,[46] bu kişilerin yükselmesinden beş gün sonra, onların kimler olduğunu size söylemiştik. Buna karşın, ani saldırının yol açtığı kargaşa ortamında, işçilerin gerçek önderleri hâlâ Bonaparte'ın zindanlarındayken ve Prusyalılar Paris'e doğru yürümeye başlamışken, Paris, bu kişilerin devlet iktidarını ele geçirmesine katlandı; ama yalnızca, devlet iktidarının ulusal savunmadan başka hiçbir amaca hizmet etmemesi kesin koşuluyla. Ne var ki, kentin işçi sınıfını silahlandırmadan, bu sınıfı kullanılabilir bir savaş gücüne dönüştürmeden ve savaş aracılığıyla bu sınıfın üyelerini eğitmeden Paris'i savunmak mümkün değildi. Ama silahlı Paris, silahlı devrim demekti. Paris'in Prusyalı saldırgana karşı kazanacağı

46 Bkz. elinizdeki kitap, s. 37. *–çev.*

bir zafer, Fransız işçisinin Fransız kapitalistine ve onun devlet asalaklarına karşı kazanacağı bir zafer olurdu. Ulusal Savunma Hükümeti, ulusal görev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışma sırasında bir an bile duraksamadı ve bir Ulusal İhanet Hükümetine dönüştü.

Yaptığı ilk şey, Thiers'i, cumhuriyeti bir kralla değiştirme teklifiyle arabuluculuk dilenmesi için, Avrupa'nın tüm saraylarını kapsayan bir yolculuğa çıkarmaktı. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim olma sözünün ilk kez dile getirilmesi için uygun an gelmiş gibi göründüğünde, Trochu, Jules Favre'ın ve başka hükümet üyelerinin huzurunda, Paris'in bir araya gelmiş *maire*'lerine (ilçe belediye başkanlarına) şunları söyledi:

> "Çalışma arkadaşlarımın daha 4 Eylül akşamı bana yönelttikleri ilk soru şuydu: Paris, herhangi bir başarı beklentisiyle, Prusya ordusunun bir kuşatmasına dayanabilir mi? Bu soruya *olumsuz* cevap vermek konusunda duraksamamıştım. Burada bulunan çalışma arkadaşlarımdan bazıları, sözlerimin gerçekliğini ve bu düşüncede ısrar etmiş olduğumu doğrulayacaktır. Onlara, tam olarak, mevcut koşullar altında, bir Prusya kuşatması altında Paris'i elde tutmanın bir delilik olacağını söylemiştim. Hiç kuşkusuz, diye eklemiştim, bu, kahramanca bir delilik olurdu; ama sadece o kadar. ... Gelişmeler" (onun tarafından yönetilmişlerdi) "öngörümü yalanlamadı."[47]

Trochu'nün bu sevimli kısa konuşması, sonradan, orada bulunan *maire*'lerden biri olan Bay Corbon tarafından kamuoyuna açıklandı.

Dolayısıyla, tam da cumhuriyetin ilan edildiği akşam, Trochu'nün çalışma arkadaşları, Trochu'nün "plan"ının, Paris'in

47 *Le Figaro*, 19 Mart 1871. –*Almanca ed.*

teslim olması olduğunu biliyordu. Ulusal savunma, sadece Thiers, Favre ve ortaklarının kişisel iktidarlarının bir bahanesinden ibaret olmasaydı, 4 Temmuz'un türedileri, 5 Temmuz'da yönetimden çekilir, Paris halkını Trochu'nün "plan"ından haberdar eder ve ona ya hemen teslim olması ya da kendi kaderini kendi ellerine alması çağrısında bulunurdu. Ama bu onursuz dolandırıcılar, bunun yerine, Paris'in "kahramanca delilik"ini açlıkla ve kanlı kafalarla tedavi ederek iyileştirmeyi ve bu süre boyunca, "Paris Valisi Trochu, hiçbir zaman teslim olmayacak!"[48] ve Dışişleri Bakanı Jules Favre "topraklarımızın tek bir karışından ve kalelerimizin tek bir taşından vazgeçmeyecek"[49] gibi iddialı bildirgelerle onu kandırmayı kararlaştırdı. Aynı Jules Favre, Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, kendilerini Prusya askerlerine karşı değil, *Parisli işçilere* karşı "savunduklarını" itiraf ediyor. Trochu'nün akıllıca hareket ederek Paris ordusunun komutasını verdiği Bonapartist katiller, tüm kuşatma boyunca, gizli yazışmalarında, gayet iyi anladıkları savunma maskaralığı hakkında alçakça espriler yapmıştı. Örnek olarak, Paris ordusuna bağlı topçuların başkomutanı ve Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı sahibi Alphonse-Simon Guiod'nun Topçu Tümgeneral Suzanne'a yazdığı ve Komün'ün kamuoyuna açıkladığı mektuba bakılabilir.[50] Sonunda, 28 Ocak 1871'de, aldatıcı maskelerini indirdiler.[51] Ulusal Savunma Hükümeti, Paris'in teslim olması sırasında, kendi kendini en uç derecede alçaltmanın verdiği olanca korkusuzlukla, *Bismarck'ın Tutsaklarının Fransa Hükümeti* olarak ortaya çıktı; Sedan'daki Louis Napole-

---

48 *Le Temps*, 8 Ocak 1871. –*Almanca ed.*

49 *Le Temps*, 8 Eylül 1870. –*Almanca ed.*

50 Alphonse-Simon Guiod'nun Suzanne'a mektubu *Journal Officiel de la République française*'in {Fransa Cumhuriyeti Resmî Gazetesi} (Paris) 25 Nisan 1871 tarihli sayısında yayımlandı. –*Almanca ed.*

51 Bismarck ile Jules Favre'ın 28 Ocak 1871'de imzaladığı, ateşkes ve Paris'in teslim olması hakkındaki anlaşma kastediliyor. –*çev.*

on bile bu ölçüde alçakça bir rol üstlenmekten kaçınmıştı. Bu *capitulard*'lar {teslimiyetçiler}, 18 Mart'tan sonra telaş içinde Versailles'a kaçarken, ihanetlerini kanıtlayan belgeleri Paris'te bıraktı. Komün, illere yönelik bildirgelerinden birinde,

> "bu adamlar," bu belgeleri imha etmek için, "Paris'i kan gölüyle yıkanan bir enkaz yığınına dönüştürmekten çekinmezdi" diyor.[52]

Ama Savunma Hükümetinin önde gelen üyelerinden bazıları, bu tür bir sonuca yol açmak için son derece kişisel gerekçelere de sahipti.

Sonradan Jules Favre'ın açık emriyle vurulmuş olan Ulusal Meclisteki Paris milletvekili Millière, ateşkes anlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra, bir dizi güvenilir hukuki belgeyi kamuoyuna açıklamıştı; bu belgelerin kanıtladığına göre, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısıyla nikâhsız birliktelik yaşayan Jules Favre, uzun yıllar boyunca bir yığın fazlasıyla cüretkâr belge sahteciliği yaparak, zina ürünü çocukları adına büyük bir miras elde etmiş ve kendisini bu yolla zenginleştirmişti; ayrıca, yasal mirasçıların açtığı bir davada, bunun ortaya çıkarılmasından, ancak Bonapartist mahkemelerin kayırmacılığı sayesinde kurtulabilmişti. Kaç beygir gücünde olursa olsun hiçbir konuşma bu kuru hukuki belgelerin üstesinden gelmeyi sağlayamayacağından, Jules Favre yaşamında ilk kez çenesini tutup büyük bir sessizlik içinde, o an geldiğinde öfkeli bir şekilde Paris halkını aileye, dine, düzene ve mülkiyete açıkça isyan eden bir hapishane kaçkınları çetesi olmakla suçlamak üzere, iç savaşın patlak vermesini beklemeye koyuldu. Ve bu aynı sahtekâr, 4 Eylül'ün hemen ardından duygudaşlık beslediği Pic ile Taillefer'i serbest bırakırken, iktidara daha yeni gelmişti; üstelik, söz konusu ikili, imparatorluk döneminde bile,

52 *Le Vengeur*, 28 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

L'Étendard gazetesi skandalıyla[53] bağlantılı olarak, sahtecilik suçundan dolayı mahkûm edilmişti. Bu asilzadelerden biri, Taillefer, Komün döneminde Paris'e gidecek kadar küstahtı ve hemen hapishaneye geri gönderildi; ve Jules Favre, bunun üzerine, Ulusal Meclis kürsüsünden dünyaya seslenerek, Parislilerin hapishanelerindeki herkesi serbest bıraktığını söyledi!

İmparatorluğun içişleri bakanı olmak için boş yere uğraşıp didindikten sonra kendi kendisini cumhuriyetin içişleri bakanlığına atayan Ernest Picard, yani Ulusal Savunma Hükümetinin Karl Vogt'u,[54] Arthur Picard isimli birinin kardeşidir; Arthur Picard, dolandırıcı olduğu gerekçesiyle Paris borsasından atılmıştı (Paris Polis Müdürlüğünün 31 Temmuz 1867 tarihli raporu) ve Société Générale'in {Société Générale bankasının} "5, Rue Palestro" adresli şubesinin müdürüyken 300 000 franklık bir hırsızlık yaptığı kendi itirafıyla kanıtlanmıştı (Polis Müdürlüğünün 11 Aralık 1868 tarihli raporu). Ernest Picard, bu Arthur Picard'ı, gazetesi *L'Électeur libre*'in yazı kurulu üyeliğine atadı. Sıradan borsacılar bakanlığa bağlı bu gazetedeki resmî yalanlar aracılığıyla yanıltılırken, Arthur Picard, bakanlık ile borsa arasında mekik dokudu ve Fransız ordularının yenilgilerini nakit kazanca dönüştürdü. Bu iki saygıdeğer kardeşin tüm ticari yazışmaları Komün'ün eline geçti.

4 Eylül öncesinin çulsuz avukatı Jules Ferry, kuşatma sırasında, Paris'in *maire*'i {belediye başkanı} olarak, dolandırıcılık yoluyla kıtlıktan kişisel bir servet çıkarmayı başardı. Kötü yönetiminden dolayı hesap vereceği gün, aynı zamanda mahkûm edileceği gün olacak.

---

53 *L'Étendard*: Bonapartist eğilimli gazete; 1866-1868 yıllarında Paris'te çıkarılmıştı. Gazeteye mali kaynak sağlamak için başvurulan sahteciliklerin açığa çıkarılmasından sonra yayınını durdurmak zorunda kalmıştı. –*Almanca ed.*

54 İngilizce baskıda "Joe Miller", Fransızca baskıda "Falstaff"; ayrıca, İngilizce baskıda içişleri bakanlığı yerine maliye bakanlığından söz ediliyor; Ernest Picard önce maliye bakanlığı sonra da içişleri bakanlığı yapmıştı. –*çev.*

Dolayısıyla, bu adamlar, *ticket-of-leave*'lerini[55] sadece Paris'in yıkıntıları içinde bulabiliyordu; onlar, tam Bismarck'ın aradığı kişilerdi. Birazcık hokkabazlık sonrasında, o ana dek hükümetin gizli suflörü olan Thiers, bakanlıklarını *ticket-of-leave* adamlarının yaptığı hükümetin başı olarak ortaya çıktı.

Thiers, bu hilkat garibesi cüce, yarım yüzyıldan uzun bir süre boyunca Fransız burjuvazisini büyüledi, çünkü onların sınıfsal çürümüşlüklerinin en eksiksiz düşünsel ifadesiydi. Yalancılıktaki gücünü, daha devlet adamı olmadan, bir tarihçiyken sergilemişti. Onun kamusal yaşamının günlük kayıtları, Fransa'nın başına gelen felaketlerin tarihidir. 1830'dan önce cumhuriyetçilerle birlikte hareket eden biri olarak, Louis-Philippe döneminde, koruyucusu Laffitte'e ihanet ederek bir bakanlık koltuğu kaptı. Ayaktakımının ruhban sınıfına karşı gerçekleştirdiği ve Saint-Germain l'Auxerrois Kilisesi ile başpiskoposluk sarayının yağmalanmasına yol açan saldırıları kışkırtarak ve Berry Düşesi karşısında hem casusluk yapan bakan hem de hapishane ebesi rollerini oynayarak krala yanaştı.[56] *Rue Transnonain*'de {Transnonain Caddesi'nde} cumhuriyetçilerin katledilmesi

---

55 İngiltere'de, adi suçluların pek çoğuna, cezalarının büyük bölümünü hapiste geçirmelerinin ardından, serbest bırakılmalarını ve polis gözetimi altına sokulmalarını sağlayan izin belgeleri verilir. Bu belgelere *tickets-of-leave*, bunlara sahip olanlara da *ticket-of-leave-men* denir. *–Engels'in 1871 tarihli Almanca baskıya notu.*

56 14-15 Şubat 1831'de Paris'te Meşruiyetçilere ve ruhban sınıfına karşı gerçekleştirilen ve illere de yansıyan eylemlerden söz ediliyor. Berry Dükü'nün cenaze töreni vesilesiyle Meşruiyetçiler tarafından düzenlenen bir gösteriyi protesto eden kalabalık, St. Germain l'Auxerrois Kilisesi ile Meşruiyetçilere yakınlığıyla tanınan Başpiskopos Quélen'in sarayını yağmalamıştı. Orleans'cı hükümet, düşmanı olan Meşruiyetçi partiyi zayıf düşürmek istediğinden, kitleleri durdurmaya yönelik herhangi bir önlem almamıştı. Kilisenin ve başpiskoposluk sarayının yağmalanması sırasında orada bulunan Thiers, Ulusal Muhafızların kalabalığa müdahale etmemesini sağlamıştı.
1832 yılında, dönemin içişleri bakanı olan Thiers, Meşruiyetçilerin taht iddiacısı Chambord Kontu'nun annesi olan Berry Düşesi'ni hapse attırdı. Berry Düşesi, hapishanede, onur kırıcı bir tıbbi muayeneye tabi tutuldu. Napolili bir soyluyla gizli evliliği ve hamileliği, onu siyasal açıdan küçük düşürmek için kullanılmak istemişti. *–Almanca ed.*

de, ardından basını ve örgütlenme hakkını hedef alan rezil Eylül Yasalarının çıkarılması da *onun* eserleriydi.[57] 1840 yılında başbakan olarak yeniden ortaya çıktığında, Paris'in savunma amaçlı yapılarını güçlendirme planıyla Fransa'yı hayrete düşürmüştü. Bu planı Paris'in özgürlüğünü hedef alan kötü niyetli bir komplo olarak suçlayan cumhuriyetçilere Temsilciler Meclisinde şu cevabı vermişti:

> "Nasıl? Savunma amaçlı yapıların bir gün özgürlüğe zarar verebileceğini mi düşünüyorsunuz? Herhangi bir hükümetin bir gün Paris'i bombalayarak ayakta kalma girişiminde bulunabileceğini varsayarsanız, her şeyden önce, olası her hükümete kara çalmış olursunuz ... bu tür bir hükümet, Paris'i bombalayarak zafer kazandıktan sonra, öncesine göre yüz kez daha olanaksız hâle gelirdi."[58]

Gerçekten de, hiçbir hükümet, kalelerden Paris'i bombalamaya cesaret edemezdi; öncesinde aynı kaleleri Prusyalılara teslim etmiş olan hükümet hariç.

Kral Bomba {İki Sicilya Kralı II. Ferdinand} Ocak 1848'de Palermo'da şansını denediğinde, uzun süredir bir bakanlık koltuğunda oturmayan Thiers, Temsilciler Meclisinde bir kez daha ayağa kalkmıştı:

---

57 13-14 Nisan 1834'te Paris'te gerçekleştirilen ve gizli bir cumhuriyetçi örgüt olan İnsan Hakları Derneği (*Société des Droits de l'Homme*) tarafından yönetilen halk ayaklanmasının bastırılması sırasında Thiers'in oynadığı çirkin role göndermede bulunuluyor. O dönemde içişleri bakanı olan Thiers, ayaklanmanın katılımcılarına yönelik zulmü örgütlemişti ve bu arada, *Rue Transnonain*'deki {Transnonain Caddesi'ndeki} bir evin sakinlerinin ölümünden sorumluydu. *Eylül Yasaları* (1835), jürili yargılamaları sınırlandırmak ve basına yönelik olarak, süreli yayınların güvence bedellerinin artırılması ve mülkiyete ve mevcut siyasal düzene muhalif ifadeler için hapis cezasının ve yüksek para cezalarının öngörülmesi gibi sert önlemler almak için, 28 Temmuz'da düzenlenen Louis-Philippe'e suikast girişiminden yararlanan Fransız hükümeti tarafından çıkarılmıştı. –*İngilizce ed.*

58 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 11 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

"Beyler, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz. Büyük bir kentin kırk sekiz saat boyunca bombalandığını öğrendiğinizde, hepiniz, dehşet içinde" (parlamenter anlamda) "ayağa kalkıyorsunuz. Kim tarafından bombalanıyor? Savaş hukukuna yaslanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır beyler, kendi hükümeti tarafından. Ve hangi gerekçeyle? Talihsiz kent, haklarını talep etmiş olduğundan. Ve haklarını talep ettiğinden, kırk sekiz saat boyunca bombalandı. ... Avrupa kamuoyuna seslenıneme izin verin. Bu tür eylemlere karşı ayağa kalkmak ve Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden öfke bildiren bazı sözlerin" (evet, sözler!) "yankılanmasını sağlamak, insanlığa bir hizmette bulunmak demektir. Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan" (Thiers'in hiç yapmadığı bir şey) "Naip Espartero bir ayaklanmayı bastırmak için Barcelona'yı bombalamaya niyetlendiğinde, dünyanın dört bir yanından genel bir öfke çığlığı yükselmişti."[59]

Thiers, on sekiz ay sonra, Roma'nın bir Fransız ordusu tarafından bombalanmasının en hiddetli savunucularından biri oldu.[60] Öyle görünüyor ki, gerçekte, Kral Bomba'nın tek hatası, bombardımanını kırk sekiz saatle sınırlı tutmuş olmasıydı.

{1848} Şubat Devriminden kısa bir süre önce, Guizot'nun onu cezalandırması sonucu uzun süredir makamdan ve yağma olanaklarından yoksun bırakıldığı için hırçınlaşan ve yaklaşmakta olan bir halk hareketinin kokusunu alan Thiers, ona *Mirabeau-mouche* {Sinek Mirabeau} lakabını kazandıran sahte kahramanlık üslubuyla, Temsilciler Meclisine şunu açıklamıştı:

---

59 *Le Moniteur universel*, 1 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

60 Fransız hükümeti Nisan 1849'da Avusturya ve Napoli'yle ittifak kurarak, Roma Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmak ve papaya dünyevi iktidarını geri vermek için İtalya'ya bir sefer düzenlemişti. Silahlı müdahaleden ve Fransız birlikleri tarafından acımasızca bombalanan Roma'nın kuşatılmasından sonra, Roma Cumhuriyeti kahramanca direnişe rağmen yıkılmış ve Roma Fransız birlikleri tarafından işgal edilmişti. –*Almanca ed.*

"Yalnızca Fransa'da değil, Avrupa'da da *devrim partisine bağlıyım*. Dilerim, devrim hükümeti, ılımlı kişilerin elinde kalır; ... ama bu hükümet daha sert kişilerin, hatta radikallerin eline geçse bile, bu nedenle davamı yüzüstü bırakmayacağım. Her zaman devrim partisine bağlı kalacağım."[61]

Şubat Devrimi geldi. Bu küçük adamın hayal ettiği gibi Guizot kabinesinin yerine Thiers kabinesini koyacağına, cumhuriyeti getirerek Louis-Philippe'i yerinden etti. Zaferin ilk günü korku içinde saklanırken, işçiler tarafından hor görülmesinin onu işçilerin nefretinden koruduğunu unutmuştu. Yine de, dillere destan cesaretiyle, Haziran katliamları tarafından onun tarzına uygun eylemlere açık hâle geleceği şekilde temizlenene kadar, kamusal sahneden uzak durdu. Ardından, *Düzen Partisi*'nin ve onun parlamenter cumhuriyetinin başı oldu; iki imparatorluk arasındaki söz konusu anonim dönemde, egemen sınıfın tüm farklı hizipleri halkı ezmek için *birlikte* komplo kurarken, bu hiziplerin her biri, kendi monarşilerinin yeniden kurulması için diğerlerine *karşı* komplo kuruyordu. Thiers, bugün olduğu gibi o dönemde de, cumhuriyetçileri, cumhuriyetin sağlamlaştırılmasının önündeki biricik engel olmakla suçluyordu; bugün olduğu gibi o dönemde de, cumhuriyete, celladın Don Carlos'a söylediği şeyi söylüyordu: "Seni öldüreceğim, ama iyiliğin için." O dönemde olduğu gibi bugün de, zafer kazandığı gün şöyle haykırmak zorunda kalacak: *L'Empire est fait!* – imparatorluk tamam. "Vazgeçilmez özgürlükler" hakkındaki ikiyüzlüce vaazlarına ve onu kullanmış ve parlamentarizmi kapı dışarı etmiş olan Louis Bonaparte'a yönelik kişisel öfkesine rağmen (ve bu küçük adam, kendisinin de iyi bildiği üzere, parlamentarizmin yapay atmosferi dışında, daha da küçülerek bir hiçe

61 *Le Moniteur universel*, 3 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

dönüşür), tüm bunlara rağmen, Thiers, Roma'nın Fransız birlikleri tarafından işgal edilmesinden, Alman birliğine (bu birlik Prusya despotizmini perdelediği için değil, Fransa'nın Alman bölünmüşlüğü üzerindeki kazanılmış hakkına tecavüz anlamına geldiği için) yönelttiği şiddetli saldırılarla kışkırttığı Prusya'yla savaşa varıncaya kadar, İkinci İmparatorluğun tüm rezilliklerinde pay sahibiydi. Bodur kolları, tarihsel uşağı hâline geldiği birinci Napoleon'un kılıcını Avrupa'nın yüzüne sallamaya bayılırken,[62] Thiers'in dış politikası, 1841 Londra Sözleşmesi'nden[63] Paris'in 1871'de teslim olmasına ve Bismarck'ın yüksek izniyle Sedan ve Metz'deki tutsakları Paris'e karşı kışkırttığı bugünkü iç savaşa kadar her örnekte, Fransa'nın en ağır şekilde aşağılanmasıyla sonuçlandı. Yeteneklerinin çok yönlülüğüne ve hedeflerinin değişkenliğine karşın, bu adam, tüm yaşamı boyunca en fosilleşmiş rutine bağlı kaldı. Şurası açık ki, modern toplumun daha derinlerdeki akımları onun için hep bilinmeyenler olarak kaldı; ama toplumun yüzeyindeki en elle tutulur değişimler bile, bütün enerjisi çeneye vurmuş olan bir beyni tiksindiriyordu. Bu nedenle, eskimiş olan Fransız koruyucu gümrük vergileri sisteminden her tür sapmayı kutsal değerlere bir saygısızlık olarak suçlamaktan hiç yorulmadı. Louis-Philippe'in bakanıyken, demiryollarını çılgınca bir fantezi olarak kötülemeye çalıştı; Louis Bonaparte döneminde muhalefetteyken, çürümüş Fransız askerî sistemini değiştirmeye yönelik her tür reform girişi-

62 Thiers'in *Histoire de la Révolution française* ve *Histoire du Consulat et de l'Empire* adlı kitaplarına gönderme yapılıyor. *–İngilizce ed.*

63 İngilizce ve Fransızca baskıların bazılarında "1840 Londra Sözleşmesi" deniyor. Fransa, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik isyanını desteklerken, İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya, 1840 Londra Sözleşmesi'yle, Osmanlı Devleti lehine müdahalede bulunmuştu. Avrupa'nın diğer güçleriyle savaşı göze alamayan Fransa, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'nin imzacıları arasında yer almıştı. *–çev.*

mini kutsallıktan uzaklaştırma olarak damgaladı. Uzun siyasi kariyeri boyunca, en önemsizi olsun, pratik yararı bulunan tek bir önleme imza atmadı. Thiers yalnızca zenginlik hırsı ve zenginliği yaratan insanlara dönük nefreti açısından tutarlıydı. Louis-Philippe döneminde ilk kez bakan olduğunda Eyüp kadar yoksuldu; oradan bir milyoner olarak ayrıldı. Aynı krala bağlı son (1 Mart 1840'ta başlayan) bakanlığı, Temsilciler Meclisinde zimmetine para geçirmekle açıkça suçlanmasına yol açtığında, cevap olarak gözyaşı dökmekle yetindi; gözyaşı, onun, Jules Favre ya da başka herhangi bir timsah kadar kolayca üretebildiği bir mal. 1871'de Bordeaux'da Fransa'yı kapıdaki mali çöküşten kurtarmak için attığı ilk adım, kendisine yılda üç milyonluk gelir bağlamak oldu; 1869'da Parisli seçmenlerine vaat ettiği "tutumlu cumhuriyet"in ilk ve son sözü buydu. 1830'un Temsilciler Meclisindeki eski çalışma arkadaşlarından biri ve kendisi de bir kapitalist olan (ama buna rağmen Paris Komünü'nün özverili bir üyesi olmaktan geri durmayan) Bay Beslay, kısa bir süre önce bir duvar afişinde Thiers'e şunları söylemişti:

> "Emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesi, her zaman siyasetinizin köşe taşını oluşturdu ve Emek Cumhuriyetinin Paris belediye binasında kurulduğunu gördüğünüzden bu yana, Fransa'ya hiç durmadan şöyle bağırdınız: 'Bunların hepsi suçlu!'"

Devlet işlerindeki küçük düzenbazlıkların ustası, bir yalancı tanıklık ve ihanet virtüözü, parlamenter parti mücadelesinin alçakça taktiklerinin, sinsice hilelerinin ve bayağı kalleşliklerinin tümünde eğitimini tamamlamış; makamdan yoksun olduğunda bir devrimi kışkırtmaya ve devletin başına geçer geçmez onu kanla boğmaya her zaman hazır; düşünceler yerine sınıf önyargılarına sahip; yürek yerine kibir sahibi;

kamusal yaşamı ne kadar bayağıysa kişisel yaşamı da o kadar rezil... Bir Fransız Sulla'sı[64] rolünü oynadığı bugün bile, gülünç böbürlenmeleriyle eylemlerinin tiksindiricilik düzeyini yükseltmeden edemiyor.

Paris'in teslim olması, yalnızca Paris'in değil tüm Fransa'nın Prusya'ya teslim edilmesi anlamına gelirken, 4 Eylül gaspçılarının düşmanla birlikte uzun süredir çevirdikleri ve bizzat Trochu'nün söylediği üzere daha aynı gün başlamış olan haince entrikaları sona erdirdi. Ayrıca, cumhuriyete ve Paris'e karşı, artık Prusya'nın desteğiyle yürütecekleri iç savaşı başlattı. Tuzak, daha en başta, teslim olma anlaşmasının metninde kurulmuştu. O sırada ülkenin üçte birinden fazlası düşmanın elindeydi, başkentin illerle bağlantısı kesilmişti, tüm ulaşım düzeni bozulmuştu. Bu koşullar altında, hazırlık için yeterli süre verilmeden Fransa'nın gerçek bir temsilciliğini seçmek olanaksızdı. *Tam da bu nedenle*, teslim olma anlaşması, sekiz gün içinde bir ulusal meclisin seçilmesini dayattı; böylece, seçimin erkene alındığı haberi Fransa'nın bazı bölgelerine ancak seçimden bir gün önce ulaştı. Dahası, teslim olma anlaşmasının açık ifadeli bir maddesine göre, meclis, tek bir amaçla, savaş ve barış hakkında karara varması ve gerekınesi durumunda bir barış anlaşması imzalaması için seçilecekti. Halk, ateşkes koşullarının savaşın sürdürülmesini olanaksız hâle getirdiğini ve Bismarck'ın dayattığı barışı onaylama işini en iyi yapacak olanların, tam da Fransa'daki en kötü adamlar olduğunu düşünmek zorunda kaldı. Ama, tüm bu güvenlik önlemlerini yeterli bulmayan Thiers, daha ateşkes sırrı Parislilerle paylaşılmadan, varlık zeminlerini o an için yitirmiş bulunan Bonapartistlerin yerini Orleans'cılarla birlikte doldurması gereken Meşruiyetçi {*Lejitimist*} partiyi yeniden canlandırmak için, illeri kapsayan bir seçim turuna

64 MÖ 138-78 yıllarında yaşamış Romalı devlet adamı ve diktatör Lucius Cornelius Sulla. –*çev.*

çıkmıştı. Onlardan korkmuyordu. Modern Fransa'da iktidara gelmesi mümkün olmayan ve bu nedenle bir rakip olarak önemsiz, eylemleri, Thiers'in sözleriyle (Temsilciler Meclisi, 5 Ocak 1833), "her zaman yalnızca üç kaynaktan, yani yabancı istilasından, iç savaştan ve anarşiden beslenmiş olan"[65] bu partiyle karşılaştırıldığında, başka hangi parti, gericiliğe daha uygun bir araç sunuyordu?

Buna karşın, Meşruiyetçiler, yüzü geçmişe dönük bin yıllık krallıklarının[66] geldiğine gerçekten inanmıştı. Fransa'yı ayaklar altına alan bir yabancı istilası vardı; bir imparatorluğun düşüşü ve bir Bonaparte'ın tutsak edilmesi vardı; ve yine kendileri vardı. Tarihin tekerleği, gözle görülür şekilde, 1816'nın *Chambre introuvable*'ına (kaymakamlar ve feodal toprak sahipleri meclisine)[67] kadar geri dönmüştü. Cumhuriyetin 1848 ile 1851 arasındaki meclislerinde, kültürlü ve eğitimli parlamenter önderleri tarafından temsil edilmişlerdi; ama şimdi öne çıkanlar, partinin sıradan erleri, yani Fransa'nın tüm Pourceaugnac'larıydı.[68]

Söz konusu *Ruraux* (Taşra Beyleri) Meclisi[69] Bordeaux'da toplanır toplanmaz, Thiers, cumhuriyete ve onun sağlam ka-

---

65 *Le Moniteur universel*, 6 Ocak 1833. -*Almanca ed.*

66 Bin yıllık krallık: İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan krallık. -*çev.*

67 *Chambre introuvable* (Bulunmaz Meclis), Meşruiyetçilerin desteklediği Bourbon hanedanının iktidarda olduğu dönemde, 1815-1816 yıllarında faaliyet gösteren, kralcıların ağırlıkta olduğu Temsilciler Meclisine verilen isim; "kaymakamlar ve feodal toprak sahipleri meclisi" (*der Landrats- und Junkerkammer*) açıklaması yalnızca Almanca baskıda yer alıyor. -*çev.*

68 Pourceaugnac: Molière'in *Monsieur de Pourceaugnac* adlı komedisinin, dar görüşlü, eğitimsiz taşra soylularını temsil eden baş kahramanı. -*Almanca ed.*

69 13 Şubat 1871'de Bordeaux'da toplanan Ulusal Meclise, monarşi yanlısı büyük toprak sahipleri ile taşra ileri gelenlerinin ağırlığı nedeniyle "Taşralılar Meclisi" (*Assemblée de ruraux*) denmişti. 1871 ve 1891 tarihli Almanca baskılarda "*Ruraux*" sözcüğünün karşılığı olarak, Prusya'nın büyük feodal toprak sahipleri için kullanılan aşağılayıcı bir sözcük olan "*Krautjunker*" tercih edilmiş; bu çeviride "taşra beyleri" denecek. -*çev.*

lesi olan Paris'e savaş açınalarına Prusya'nın tek bir koşulla izin vereceğini, bunun da bir parlamento tartışması töreni bile düzenlemeden barış ön şartlarını hemen kabul etmeleri olduğunu bu meclise açıkladı. Gerçekten de karşı-devrimin kaybedecek zamanı yoktu. İkinci İmparatorluk devlet borcunu iki katına çıkarmış ve büyük kentleri büyük yerel borçlara batırmıştı. Savaş, ulusun yükümlülüklerini korkunç derecede artırmış ve kaynaklarını pervasızca tahrip etmişti. Yıkımı tamamlamak üzere, Fransız topraklarında bulunan yarım milyon askerinin masraflarının, beş milyarlık tazminatının ve bunların ödenmemiş taksitleri üzerinden yüzde 5'lik faizlerin belgesiyle Prusyalı Shylock da oradaydı.[70] Faturayı kim ödeyecekti? Zenginliğe el koyanlar, yalnızca cumhuriyeti zor yoluyla devirmeleri durumunda, kendilerinin yol açtığı bir savaşın masraflarını, zenginliği yaratanların üzerine yıkmayı umabilirdi. Ve böylece, tam da Fransa'nın uğradığı büyük yıkım, toprağın ve sermayenin bu yurtsever temsilcilerini, yabancı galibin gözü önünde ve yüksek himayesi altında dış savaşı bir iç savaşla, bir köle sahipleri isyanıyla tamamlamaya yöneltti.

Bu komplonun önünde büyük bir engel vardı: Paris. Paris'in silahsızlandırılması, başarının ilk koşuluydu. Bu yüzden Thiers tarafından Paris'e silah bırakma çağrısı yapıldı. Ardından, Paris, Taşra Beyleri Meclisinin çılgınca cumhuriyet karşıtı gösterileriyle ve Thiers'in cumhuriyetin hukuki durumu hakkındaki muğlak ifadeleriyle; Paris'in başını kesme ve başkentliğine son verme (*décapiter et décapitaliser*) tehdidiyle; Orleans'cı elçilerin atanmasıyla; vadesi geçmiş senetler ve

---

70 Shylock: Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyunundaki Yahudi tefeci. 26 Şubat 1871'de Thiers ve Jules Favre ile Bismarck ve güneydeki Alman devletlerinin temsilcileri tarafından imzalanan Versailles Ön Barış Antlaşması, Fransa'nın, Alsace ile Doğu Lorraine'i Almanya'ya bırakmasını ve 5 milyar franklık bir savaş tazminatı ödemesini öngörüyordu; bu tazminat ödenene kadar, Alman birlikleri Fransa'nın bir kısmını ellerinde tutacaktı. Nihai barış anlaşması 10 Mayıs 1871'de Frankfurt'ta imzalandı. *–çev., Almanca ed.*.

ev kiralarıyla ilgili, Paris'in ticaret ve sanayisini yıkımla tehdit eden Dufaure yasalarıyla; olası her tür yayının her bir nüshasından alınacak olan 2 santimlik Pouyer-Quertier vergisiyle; Blanqui ile Flourens hakkındaki idam kararlarıyla; cumhuriyetçi yayınların yasaklanmasıyla; Ulusal Meclisin Versailles'a taşınmasıyla; Palikao tarafından ilan edilen ve 4 Eylül'de kaldırılmış olan sıkıyönetimin yenilenmesiyle; Aralık kahramanı[71] Vinoy'nın Paris'e vali, jandarma[72] Valentin'ın polis müdürü, Cizvit general d'Aurelle de Paladines'in Ulusal Muhafız başkomutanı olarak atanmasıyla kışkırtıldı.

Ve şimdi, Bay Thiers'e ve onun emrinde çalışan ulusal savunma adamlarına bir sorumuz var. Thiers'in, kendi maliye bakanı Bay Pouyer-Quertier aracılığıyla, ödemesi hemen yapılmak üzere iki milyarlık bir borç talebinde bulunmuş olduğu biliniyor. Peki,

1. bu işin, Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Pouyer-Quertier ve Jules Simon'un ceplerine yüzlerce milyonluk komisyon akıtacak şekilde düzenlenmiş olduğu, ve

2. Paris'in *Pacification*'u {kontrol altına alınması} *sonrasına* kadar hiçbir ödemenin yapılmayacağı, doğru mu değil mi?[73]

Her durumda, fazlasıyla acele etmelerini gerektiren bir şeyler olmalıydı, çünkü Thiers ve Jules Favre, tam bir utanmazlıkla, Bordeaux Meclisi adına, Paris'in Prusya birlikleri tarafından işgal edilmesi ricasında bulundu. Ama bu, Almanya'ya

71 İngilizce ve Fransızca baskılarda, "Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesini destekleyen" anlamında, *Décembriseur* (Aralıkçı). *–çev.*

72 İngilizce ve Fransızca baskılarda "imparatorluk jandarması". *–çev.*

73 Basında çıkan haberlere göre, Thiers ile başka hükümet üyeleri, Thiers hükümetinin almak istediği bir iç borç üzerinden 300 milyon frangı aşan bir "komisyon" elde edecekti. Thiers, sonradan, söz konusu borç için pazarlık yapılan finans çevrelerinin, Paris'teki devrimin en hızlı şekilde bastırılmasını talep etmiş olduklarını itiraf etti. Versailles'a bağlı birliklerin Paris Komünü'nü ezmesinin ardından, 20 Haziran 1871'de, borçlanma hakkındaki yasa kabul edildi. *–Almanca ed.*

dönüşünde Frankfurt'taki dar kafalı hayranlarına alaycılıkla ve herkesin gözü önünde anlattığı üzere, Bismarck'ın oyununa uymuyordu.

II

Paris,[74] karşı-devrimci komplonun önündeki tek ciddi engeldi. Dolayısıyla Paris'in silahsızlandırılması gerekiyordu. Bu noktada, Bordeaux Meclisi, dobralığın ta kendisiydi. Bu meclisteki taşra beylerinin şiddetli böğürtüleri yeterince işitilebilir olmasaydı, Thiers'in Paris'i üçlü yönetimin (Aralık katili[75] Vinoy, Bonapartist jandarma Valentin ve Cizvit general Aurelle de Paladines) eline teslim etmesi son kuşku kırıntısını da ortadan kaldırırdı. Ama bir yandan silahsızlandırmanın gerçek amacını arsızca sergileyen komplocuların, diğer yandan Paris'ten silah bırakmasını isterken öne sürdükleri bahane, yalanların en göze batanı, en kuyruklusuydu. Thiers'in söylediğine göre, Ulusal Muhafızın ağır silahları devlete aitti ve yeniden devlete teslim edilmek zorundaydılar. Gerçek şuydu: Teslim olma gününden beri, Bismarck'ın tutsaklarının Fransa'yı ona teslim ettikleri ama Paris'i sindirme açık amacıyla kalabalık bir muhafız gücünü ellerinde tuttukları günden beri, Paris tetikte bekliyordu. Ulusal Muhafız kendisini yeniden örgütlemiş ve üst yönetimini, bazı eski Bonapartist kesimler dışında tüm kitlesi tarafından seçilen bir Merkez Komitesine vermişti. Merkez Komitesi, Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, *capitulard*'ların {teslimiyetçilerin} haince davranarak Prusyalıların işgal edecekleri semtlerde ve onların yakınlarında bıraktıkları topların ve mitralyözlerin Montmartre'a, La Villette'e ve Belleville'e taşınmasını sağladı.

74 İngilizcebaskıda "Silahlı Paris". –*çev.*

75 İngilizce ve Fransızca baskılarda *Décembriseur* (Aralıkçı) - *çev.*

Bu ağır silahlar, Ulusal Muhafızın kendi katkılarıyla alınmıştı. Bu silahların Ulusal Muhafıza ait olduğu 28 Ocak'taki teslim olma anlaşmasında[76] resmen kabul edilmiş ve bu özel nitelikleri nedeniyle, devlete ait tüm silahların kazanan tarafa teslim edilmesi uygulamasının dışında tutulmuşlardı. Ve Thiers, en zayıfı da dâhil olmak üzere savaşı başlatmasını sağlayacak her tür bahaneden öylesine yoksundu ki, şu adi yalana muhtaç kaldı: Ulusal Muhafızın ağır silahları devlete aitmiş!

Ağır silahlara el koyulması, Paris'in bütünüyle silahsızlandırılmasının ve böylece 4 Eylül Devriminin silahsızlandırılmasının başlangıcından başka bir şey olmayacaktı. Ama bu devrim, Fransa'nın yasal durumu hâline gelmişti. Onun eseri olan cumhuriyet, teslim olma anlaşmasının metninde, kazanan tarafça tanınmıştı. Teslim olunduktan sonra, bu cumhuriyet tüm yabancı güçler tarafından tanınmıştı ve Meclis onun adına toplanmıştı. 4 Eylül Paris İşçi Devrimi, Bordeaux'daki Ulusal Meclisin ve onun yürütme gücünün tek hukuki dayanağıydı. 4 Eylül'ün yokluğunda, Ulusal Meclis yerini hemen 1869'da, Prusya egemenliği altında değil Fransız egemenliği altında genel oyla seçilmiş ve devrim tarafından zor yoluyla dağıtılmış olan yasama organına bırakmak zorunda kalırdı. Thiers ile onun *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} adamları, bir Cayenne[77] yolculuğundan kurtulmak amacıyla, Louis Bonaparte'ın imzasını taşıyan bir izin belgesi için pazarlık etmek zorunda kalırdı. Prusya'yla barış yapma yetkisiyle Ulusal Meclis, gerçek cisimleşmiş hâli hâlâ silahlı Paris olan devrimin tek bir olayından başka bir şey değildi; bu devrimi yapmış, bu devrim için kıtlığın dehşetini getiren beş aylık bir

76 Bismarck ile Jules Favre tarafından 28 Ocak 1871'de imzalanan *Ateşkes ve Paris'in Teslim Olması Hakkında Sözleşme. –çev.*

77 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *–çev.*

kuşatmaya dayanmış ve Trochu'nün "plan"ına rağmen uzatılmış olan direnişiyle illerdeki kararlı bir savunma savaşının zeminini hazırlamış olan Paris'ten söz ediyoruz. Ve şimdi, Paris, ya Bordeaux'daki isyancı köle sahiplerinin onur kırıcı buyruğu doğrultusunda silahlarını bırakacak ve 4 Eylül'deki devriminin tek anlamının devlet iktidarının basitçe Louis Bonaparte'tan kralcı rakiplerine devredilmesi olduğunu kabul edecekti, ya da, bunu yapmayacaksa, İkinci İmparatorluğu yaratmış ve bu imparatorluğun koruması altında tümüyle çürüyecek kadar olgunlaşmış olan siyasal ve toplumsal koşulları devrimci bir şekilde ortadan kaldırmadan çöküşten kurtarılması ve yeniden doğması mümkün olmayan Fransa'nın kendisini feda eden öncüsü olarak öne çıkmak zorundaydı. Paris, beş aylık açlık yüzünden zayıf düşmüş olmasına rağmen, bir an bile duraksamadı. Kahramanca davranarak, kendi kalelerinde hâlâ ona yöneltilmiş Prusya toplarının bulunmasına karşın, Fransız komploculara direnmenin tüm tehlikelerine katlanmaya karar verdi. Ama bu arada, Paris'in içine sürükleneceği iç savaşa nefretle bakan Merkez Komitesi, meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün saldırılarına ve askerî birliklerin tehditkâr bir şekilde Paris'te ve çevresinde toplanmasına rağmen, savunmacı bir tutumda ısrar etti.

Dolayısıyla, Vinoy'yı, Ulusal Muhafızın ağır silahlarını şaşırtmaca yoluyla alıp götürmek üzere, bir yığın polis memurunun ve bazı düzenli ordu alaylarının başında Montmartre'a yönelik bir gece baskınına göndererek iç savaşı başlatan, Thiers'in kendisiydi. Bu girişimin, Ulusal Muhafızın direnişi ve birliklerin halkla kardeşlik kurması sonucunda nasıl başarısızlığa uğradığı biliniyor. Aurelle de Paladines zafer raporunu önceden bastırmış ve Thiers de hükümet darbesinin önlemlerini duyuracak olan duvar afişlerini hazırda bekletmişti. Ama her ikisinin yerine, Thiers'in, Ulusal Muhafızın

silahlarının Ulusal Muhafıza bırakılması doğrultusundaki asil kararını içeren çağrısının koyulması gerekmişti; Thiers, Ulusal Muhafızın, isyancılara karşı hükümetle birleşmek için bu çağrıdan yararlanacağından kuşku duymadığını söyledi. Toplam 300 000 Ulusal Muhafızdan yalnızca 300'ü küçük Thiers'in çağrısına uyarak kendi kendilerine karşı onunla birleşti. Şanlı 18 Mart İşçi Devrimi tartışmasız bir şekilde Paris'e el koydu. Merkez Komitesi onun geçici hükümetiydi. Avrupa, bir an için kuşkuya düşmüş göründü: Avrupa'nın yakın geçmişteki şaşırtıcı temel, siyasi ve askerî faaliyetlerinin herhangi bir gerçekliği var mıydı, yoksa bunlar çok gerilerde kalmış bir geçmişin hayalleri miydi?

Proletarya devrimi, 18 Mart'tan Versailles birliklerinin Paris'e girdiği güne kadar, "yüksek sınıflar"ın devrimlerinde ve daha çok da karşı-devrimlerinde sayısız örnekleri bulunan şiddet eylemlerinden o denli uzak kaldı ki, düşmanları, General Lecomte ile General Clément Thomas'nın öldürülmesi ve *Place Vendôme*'daki {Vendôme Meydanı'ndaki} çarpışma dışında, öfkelerinin nedeni olarak sunabilecekleri hiçbir şey bulamadı.

Montmartre'a yönelik gece baskınında rol oynayan Bonapartist subaylardan biri olan General Lecomte, düzenli ordunun 81. alayına dört kez *Place Pigalle*'deki silahsız bir kalabalığa ateş açma emri vermişti; askerler bu emirlere itaat etmediğinde öfkeyle onları azarlamıştı. Generalin adamları, kadınları ve çocukları vurmak yerine onu vurmuştu. Askerlerin işçi düşmanlarından aldıkları eğitim sırasında yerleşiklik kazanan alışkanlıkları, doğal olarak, bu askerler işçilerin safına geçer geçmez yok olmaz. Aynı kişiler Clément Thomas'yı da öldürmüştü.

Dırdırcı bir eski çavuş olan "General" Clément Thomas, Louis-Philippe döneminin sonlarında cumhuriyetçi *Le Nati-*

onal gazetesinin yazı kuruluna girerek, bu fazlasıyla kavgacı gazetede aynı anda hem sorumlu kukla (hapis cezalarını çekmeyi üstlenen *gérant responsable* {sorumlu müdür}) hem de düellocu olarak görev üstlenmişti. *National*'ciler, Şubat Devriminden sonra iktidara geldiklerinde, bu eski çavuşu bir generale dönüştürmüştü. Bu olay, Jules Favre gibi onun da planlayıcıları arasında olduğu ve en aşağılık cellat rollerinden birini üstlendiği Haziran katliamının arifesinde gerçekleşmişti. Ardından, 1 Kasım 1870'te yeniden su yüzüne çıkmak üzere, generalliğiyle birlikte uzun bir süreliğine ortadan kaybolmuştu. "Savunma Hükümeti", bu tarihten bir gün önce, belediye binasında, Blanqui'ye, Flourens'a ve işçi sınıfının başka temsilcilerine, gasp etmiş olduğu iktidarı özgürce seçilmiş bir Paris Komünü'ne bırakacağı resmî sözünü vermişti.[78] Sözünü tutmak yerine, Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini almış olan Trochu'nün Bretonlarını Paris'e saldı.[79] Yalnızca General Tamisier, adını böylesi bir kalleşlikle lekelemeyi reddetti ve Ulusal Muhafız başkomutanlığı görevinden istifa etti. Onun yerine Clément Thomas bir kez daha general oldu. Tüm başkomutanlık dönemi boyunca, Prusya'ya karşı değil, Paris Ulusal Muhafızına karşı savaştı. Bir bütün olarak silahlan-

---

78 Metz'in teslim olmasıyla, Le Bourget yenilgisiyle ve Ulusal Savunma Hükümetinin görevlendirdiği Thiers'in Prusya'yla başlattığı görüşmelerle ilgili haberlerin alınması üzerine, Parisli işçiler ve Ulusal Muhafızın devrimci kesimleri 31 Ekim 1870'te ayaklandı. Ayaklanmacılar belediye binasını işgal etti ve Blanqui başkanlığındaki kendi devrimci iktidar organlarını, Kamu Esenliği Komitesini kurdular. Hükümet, işçilerin baskısı altında, istifa etme ve 1 Kasım'da Komün seçimlerinin yapılması sözünü vermek zorunda kaldı. Ama sözünde durmadı; Paris'teki devrimci güçlerin yeterince örgütlü olmamasını ve Blankistler ile ayaklanmayı yönetmiş olan küçük burjuva demokratlar (Jakobenler) arasındaki bağlantıların zayıflığını kullanarak, kendisine bağlı kalan Ulusal Muhafız taburlarının yardımıyla belediye binasını ele geçirdi ve iktidarını yeniden kurdu. *–Almanca ed.*

79 *Bretonlar*: Trochu'nün Paris'teki devrimci hareketi bastırmak için jandarma birliği olarak kullandığı Breton Gezici Muhafızı.
Korsikalılar: İkinci İmparatorluk döneminde jandarma güçlerinin büyük bir bölümü Korsikalılardan oluşuyordu. *–Almanca ed.*

malarına engel oldu, burjuva taburlarını işçi taburlarına karşı kışkırttı, Trochu'nün "plan"ına düşmanca yaklaşan subayları bertaraf etti ve kahramanlıklarıyla en amansız düşmanlarının bile hayranlığını kazanmış olan işçi taburlarını korkaklıkla suçlayarak dağıttı. Clément Thomas, Haziran günlerindeki, Paris proletaryasının önde gelen kişisel düşmanı olma unvanını yeniden kazandığı için hayli gururluydu. 18 Mart'tan yalnızca birkaç gün önce, Savaş Bakanı Le Flô'ya, kendi hazırladığı bir "Paris'in ayaktakımının önde gelen unsurlarının kökünü kazıma" planı sundu. Vinoy'nın yenilgisinden sonra, savaş alanında bir amatör hafiye olarak boy göstermeden edemedi. Galler Prensesi, Londra'ya girişi sırasında aşırı kalabalık yüzünden ezilerek ölen insanların kaderlerinden ne kadar sorumluysa, Merkez Komitesi ve Parisli işçiler de Clément Thomas ile Lecomte'un vurulmasından o kadar sorumluydu.

Place Vendôme'da silahsız yurttaşların katledildiği iddiası, Thiers ile meclisteki taşra beylerinin kesinlikle anmadıkları ve yayılması işini tümüyle Avrupa basını denen hizmetçi odasına bıraktıkları bir masaldır.

"Düzen adamları", Paris'in gericileri, 18 Mart zaferi karşısında titremişti. Bu zafer, onlar için, halkın öç alma zamanının sonunda geldiğinin işaretiydi. 1848'in Haziran günlerinden 22 Ocak 1871'e kadar onlar tarafından öldürülmüş olan kurbanların[80] hayaletleri gözlerinin önünde yükseliyordu. Korkuları, tek cezaları oldu. Polisler bile, olması gerektiği gibi silahsızlandırılmak ve tutuklanmak yerine, Paris'in kapılarını,

---

80 Paris proletaryası ile Ulusal Muhafız 22 Ocak 1871'de Blankistlerin girişimiyle devrimci bir harekete kalkıştı. Hükümetin devrilmesini ve Komün'ün kurulmasını isteyen gösteri katılımcılarına, Ulusal Savunma Hükümetinin emriyle, belediye binasını korumakta olan Breton Gezici Muhafızı tarafından ateş açıldı; çok sayıda katılımcı tutuklandı; hükümet, Paris'teki bütün kulüplerin kapatılmasını emretti, halk toplantılarını ve bir dizi gazeteyi yasakladı. Devrimci hareketin terör yoluyla bastırılmasının ardından, hükümet, Paris'in teslim edilmesinin hazırlıklarına başladı. –*Almanca ed.*

güvenli bir şekilde Versailles'a kaçmalarını sağlayacak şekilde ardına kadar açık buldu. Düzen adamlarının başına hiçbir şeyin gelmemesi bir yana, yeniden toplanmalarına ve Paris'in göbeğinde birden fazla güçlü mevzi elde etmelerine bile izin verildi. Merkez Komitesinin bu hoşgörüsü, silahlı işçilerin bu yüce gönüllülüğü, düzen partisinin alışkanlıklarıyla o denli şaşırtıcı bir çelişki içindeydi ki, söz konusu parti tarafından yanlış anlaşılarak, farkında olunan bir zayıflığın işareti olarak değerlendirildi. Vinoy'nın toplarıyla ve mitralyözleriyle başaramadığı şeyi silahsız bir gösteri düzenleme görüntüsüyle bir kez daha denemeye yönelik aptalca planlarının ardında bu vardı. 22 Mart'ta, saflarında bütün züppelerin ve başında ünlü imparatorluk müdavimlerinin (Heeckeren, Coëtlogon, Henri de Pène vb.) bulunduğu bir "kibar beyler" korteji lüks semtlerden yola çıktı. Barışçıl bir gösteri düzenleme korkakça bahanesiyle, ama gizlice kiralık katil silahlarıyla donanarak örgütlenen bu çete, önüne çıkan Ulusal Muhafız nöbetçilerini ve devriyelerini silahsızlandırdı ve onları tartakladı ve "Kahrolsun Merkez Komitesi! Kahrolsun katiller! Yaşasın Ulusal Meclis!" sloganlarıyla *Rue de la Paix*'den {Barış Caddesi'nden} *Place Vendôme*'a {Vendôme Meydanı'na} girip, oraya yerleştirilmiş olan nöbetçileri yararak arkalarında bulunan Ulusal Muhafız merkezine baskın yapmayı denedi. Tabanca atışlarına karşılık olarak, onlara kurallara uygun yasal çağrılar[81] yapıldı; bunlar etkisiz kalınca, Ulusal Muhafızın generali[82] ateş emri verdi. *Tek bir* yaylım ateşi, sırf "saygın cemiyet"lerini gösterdiklerinde Yeşu'nun boruları Eriha'nın surlarına ne

---

81 *Yasal dağılma çağrıları (sommations)*: Fransa'da, 1831 tarihli yasa uyarınca, gösteriler, toplantılar, mitingler vb., yetkililer tarafından, ancak kitlelere dağılma çağrısı yapılması sonrasında dağıtılabiliyordu. Bu çağrı davul ya da trompet sesleri eşliğinde üç kez yineleniyordu; yetkililer, çağrıya uyulmaması durumunda güç kullanma hakkına sahipti. –*Almança ed.*

82 Bergeret. –*Almanca ed.*

yaptıysa Paris Devriminin başına da aynısının geleceğini düşünmüş olan aptal züppelerin çılgınca kaçışarak dağılmasına yol açtı. Arkalarında iki ölü Ulusal Muhafız askeri, dokuz ağır yaralı (biri Merkez Komitesi üyesi)[83] ve "barışçıl" gösterilerinin "silahsız"lığının kanıtları olarak, yiğitliklerini sergiledikleri gösteri alanının her yanına saçılmış tabancalar, hançerler ve kılıçlı bastonlar bıraktılar. Paris Ulusal Muhafızı 13 Haziran 1849'da Fransız birliklerinin Roma'ya yönelik haydutça saldırısını protesto etmek amacıyla gerçekten barışçıl bir gösteri yaptığında, o dönemde Düzen Partisi'nin generali olan Changarnier, vurmaları, kılıçtan geçirmeleri ve atlarının ayaklarıyla ezmeleri için birliklerini dört bir yandan bu silahsız insanların üzerine sürmüş olması nedeniyle, Ulusal Meclis ve özellikle de Thiers tarafından tezahüratla toplumun kurtarıcısı ilan edilmişti. O dönemde Paris'te sıkıyönetim ilan edilmişti; Dufaure telaş içinde meclisten yeni baskı yasaları geçirmişti; yeni tutuklamalar, yeni yasaklamalar, yeni bir terör dönemi başlamıştı. Ama "alt sınıflar" bu işi başka şekilde yapar. 1871'in Merkez Komitesi "barışçıl gösteri"nin kahramanlarını kolayca serbest bıraktı ve bu sayede, yalnızca iki gün sonra, Amiral Saisset'nin komutası altında, Versailles yönündeki ünlü kaçışla son bulan *silahlı* gösteride bir araya gelebildiler. Thiers'in Montmartre'daki gece baskınıyla açılan iç savaşı kabul etmek konusunda isteksiz davranan Merkez Komitesi, bu kez de, o sırada tümüyle savunmasız durumda olan Versailles'ın üzerine hemen yürüyüp Thiers ile onun taşra beylerinin komplolarına son verme yoluna gitmeyerek, belirleyici bir hata yapmış oldu. Bunun yerine, 26 Mart'taki Komün seçimleri sırasında, düzen partisinin bir kez daha sandıkta gücünü sınamasına izin verildi. O gün, düzen adamları, ilçe belediye başkanlıklarında, aşırı yüce gönüllü galipleriyle

83 Maljournal. –*Almanca ed.*

karşılıklı olarak sıcak barış mesajları alıp verdi; bu sırada, için için, zamanı geldiğinde kanlı bir şekilde öç alma resmî yeminini mırıldanıyorlardı.

Şimdi de madalyonun öbür yüzüne bakın! Thiers, Paris'e ikinci seferini Nisan başında başlattı. Versailles'a giren ilk Parisli tutsaklar kafilesi çok çirkin davranışlara maruz kaldı; bu sırada Ernest Picard elleri pantolonunun ceplerinde ortalıkta dolanıyor ve onlarla alay ediyor, nedimelerinin ortasındaki Bayan Thiers ile Bayan Favre ise, yüksekteki balkondan, Versailles'ın ayaktakımının rezilliklerini alkışlıyordu. Düzenli ordunun tutsak düşmüş askerleri acımasızca vuruldu; yiğit dökümcü arkadaşımız General Duval, hiçbir hukuk gözetilmeden öldürüldü. İkinci İmparatorluğun âlemlerinde bedenini utanmazca sergilemesiyle nam salmış olan karısının *Louis*'si {pezevengi} Galliffet, bir açıklamasında, kendisine bağlı süvariler tarafından baskın yapılarak silahları alınan bazı Ulusal Muhafızların yüzbaşıları ve teğmenleri ile birlikte öldürülmeleri emrini vermekle övündü. Kaçak Vinoy, komünalistler[84] arasından tutsak düşürülen tüm düzenli ordu askerlerinin vurulması emrini verdiğinden, Thiers tarafından Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı ile ödüllendirildi. Jandarma Desmaret'ye, haince davranarak, 31 Ekim 1870'te Savunma Hükümetinin kellelerini kurtarmış olan yüce ruhlu ve yiğit Flourens'ı[85] kasap gibi doğradığı için madalya takıldı. Bu

84 Almanca baskıda "*Kommunalisten*", İngilizce baskıda "*Federals*", Fransızca baskıda "*fédérés*". Paris Komünü için savaşanlar, "*fédérés*" diye de anılıyor. Bu sözcüğün kökeninde, 1789 Fransız Devriminden sonra, ilk kez 14 Temmuz 1790'da kutlanan "Federasyon Bayramı" (*Fête de la Fédération*) var. Ama "*fédérés*" sözcüğü, Paris Komünü öncesinde, asıl olarak, 1792 yılında Fransa'nın Prusya tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı gönüllü asker olanlar için kullanılıyor. *–çev.*

85 31 Ekim olayları (bkz. 78. dipnot) sırasında, Ulusal Savunma Hükümetinin üyeleri belediye binasında alıkoyulmuşken, ayaklanma katılımcılarından biri vurulmalarını talep etmiş, ama Flourens bunu engellemişti. *–Almanca ed.*

cinayetin "cesaret veren ayrıntıları" Thiers tarafından Ulusal Mecliste sevinç içinde etraflıca anlatıldı. Aksak Timur rolünü oynamasına izin verilen parlamenter bir cücenin[86] şişirilmiş kibriyle, kendi küçüklüğüne isyan edenleri, acil yardım istasyonlarının tarafsızlığı bile dâhil olmak üzere, uygar savaşlarda geçerli olan tüm haklardan yoksun bıraktı. Voltaire'in önceden sezdiği üzere, kaplanca arzularını kısa bir süreliğine serbest bırakabilen bu maymundan daha iğrenci yok.[87]

Komün'ün misilleme kurallarını belirlemesinden ve "Paris'in Versailles çetelerinin yamyamca eylemlerinden korunması ve göze göz, dişe diş istenmesi"ni kendi görevi ilan etmesinden (7 Nisan kararnamesi)[88] sonra bile Thiers tutsaklara yönelik barbarca uygulamalara son vermedi; üstüne üstlük, bültenlerinde onlara şu şekilde hakaret etti: "Bugüne kadar, dürüst adamların kederli bakışları, alçaltılmış bir demokrasinin bu kadar alçalmış yüzlerine hiç çevrilmemişti"[89] (Thiers'in kendisi ve onun *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} adamları gibi dürüst adamlar.) Yine de, tutsakların vurulması uygulaması bir süreliğine durduruldu. Ama Thiers ile Aralıkçı generalleri, Komün'ün misilleme kararnamesinin sadece boş bir tehdit olduğunu, Paris'te Ulusal Muhafız giysileri içinde yakalanan jandarma ajanlarının bile, yangın bombaları taşıyan polis memurlarının bile bağışlandığını fark eder etmez,

---

86 İngilizce baskıda "Parmak Tom". *–çev.*

87 Voltaire, *Candide*, 22. Bölüm. *–Almanca ed.*

88 Paris Komünü'nün, rehineler hakkındaki 5 Nisan 1871 tarihli kararnameyle birlikte 6 Nisan tarihli *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanmış olan çağrısından. (Marx burada kararnamenin İngiliz basınında yayımlandığı tarihi veriyor.) Kararnameye göre, Versailles hükümetini kabul etmekle suçlanan herkes, suçunun kanıtlanmış olması durumunda, rehine olarak tutulabilecekti. Paris Komünü, bu önlemle, Komüncülerin Versailles'lılar tarafından vurulmasını engellemeye çalışmıştı. *–Almanca ed.*

89 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

tutsakların yığınlar hâlinde vurulması uygulaması yeniden başladı ve sonuna kadar devam etti. Ulusal Muhafızların sığındıkları evlerin çevreleri jandarmalar tarafından sarıldı, üzerlerine petrol döküldü (burada ilk kez yapılan bir şey) ve yakıldılar; yarı kömürleşmiş cesetler daha sonra (Ternes'deki) basın ambulansından çıkarıldı. 25 Nisan'da Belle-Epine'de bir grup hafif süvariye teslim olan dört Ulusal Muhafız, sonrasında, Galliffet'ye yaraşan bir uşak olan hafif süvari yüzbaşısı tarafından art arda vuruldu. Bu dört askerden biri, ölüme terk edilen Scheffer, sürünerek Paris'in ileri karakollarına ulaştı ve bu olay hakkında Komün'e bağlı bir komisyonun önünde hukuki tanıklık yaptı. Tolain, bu komisyonun raporu nedeniyle savaş bakanı hakkında gensoru önergesi verdiğinde, taşra beylerinin bağırtıları onun sesini boğdu; Le Flô'nun cevap vermesini yasakladılar. "Şanlı" ordularının eylemleri hakkında konuşmak, onu küçük düşürmek anlamına gelirdi. Moulin-Saquet'de uykudayken basılan Ulusal Muhafızların kılıçtan geçirilmesi ve Clamart'daki toplu kurşuna dizme olayları ile ilgili olarak Thiers'in bültenlerinde kullanılan arsız üslup, Londra'da çıkan ve gerçekten hiç de aşırı duyarlı olmayan *Times*'ın bile sinirini bozdu. Ama yabancı galibin koruması altında Paris'i bombalayanların ve bir köle sahipleri isyanını kışkırtanların sadece başlangıç niteliği taşıyan iğrençliklerini tek tek sıralamaya çalışmak gülünç olurdu. Thiers, tüm bu dehşetin içinde, cüce omuzlarına binen korkunç sorumluluk hakkındaki parlamenter yakınmalarını unutuyor, *l'Assemblée siège paisiblement* (meclis huzur içinde toplantılarına devam ediyor) diyerek böbürleniyor ve kesintisiz olarak bir gün Aralıkçı generallerle, ertesi gün Alman prensleriyle düzenlediği ziyafetlerle, en küçük bir sindirim sorunu yaşamadığını, Lecomte ile Clément Thomas'nın hayaletlerinin bile bu tür bir soruna yol açmadığını kanıtlıyor.

III

18 Mart 1871 sabahı Paris gök gürültüsü gibi yükselen şu haykırışla uyandı: "Yaşasın Komün!" Komün denen ve burjuva aklını bu denli zorlayan sfenks nedir?

> "Paris'in proleterleri," demişti Merkez Komitesi 18 Mart tarihli bildirgesinde, "egemen sınıfların yenilgilerinin ve ihanetinin ortasında, kamusal işlerin yönetimini kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini kavradı. ... Kendi kaderlerinin efendileri hâline gelmelerinin ve iktidar gücünü ele geçirmelerinin en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar."[90]

Ama işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanması mümkün değildir.[91]

Her an her yerde hazır bulunan organlarıyla (sürekli ordu, polis, bürokrasi, ruhban sınıfı, yargıçlar sınıfı; yani sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre oluşturulmuş organlar) merkezî devlet iktidarının kökeni, oluşma aşamasındaki burjuva toplumuna[92] feodalizmden kurtuluş mücadeleleri sırasında güçlü bir silah olarak hizmet ettiği mutlak monarşi dönemine dayanır. Ne var ki, her türden Orta Çağ döküntüsü, yani toprak sahiplerinin ve soyluların ayrıcalıkları, yerel imtiyazlar, kentlerin ve loncaların oluşturduğu tekeller ve yerel anayasalar, merkezî devlet iktidarının gelişmesini engelliyordu. 18. yüzyılın Fransız Devriminin devasa süpürgesi geçmiş

---

90 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. *–Almanca ed.*

91 Marx, 12 Nisan 1871'de Kugelmann'a şunları yazmıştı:
"*18 Brumaire*'imin son bölümüne bakarsan, Fransız devriminin bir sonraki girişiminin, bugüne kadar olduğu gibi bürokratik-askerî mekanizmayı bir elden bir başkasına aktarmaya değil, onu *kırmaya* yönelik olacağını söylediğimi görürsün ve kıta üzerindeki her gerçek halk devriminin ön koşulu budur. Parisli yiğit partili yoldaşlarımızın girişimi de buna yönelik." *–Almanca ed.*

92 İngilizce baskıda "orta sınıf toplumuna". *–çev.*

dönemlerin tüm bu kalıntılarını ortadan kaldırdı ve böylece, aynı zamanda, toplumsal zemini, modern devlet binası üstyapısının önünde duran son engellerden arındırdı. Söz konusu modern devlet binası Birinci İmparatorluk döneminde yükselmişti; bu imparatorluk da, eski yarı feodal Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı yürüttüğü koalisyon savaşlarının ürünüydü. İzleyen yönetim şekillerinde[93] parlamenter denetime, yani mülk sahibi sınıfların doğrudan denetimine tabi kılınan iktidar, muazzam devlet borçlarının ve ağır vergilerin serasına dönüşür ve resmî yetkilerinin, gelirlerinin ve atama haklarının karşı konulmaz çekim gücü nedeniyle egemen sınıfların rekabet hâlindeki hiziplerinin ve maceracılarının anlaşmazlık konusu hâline gelirken, diğer yandan, iktidarın siyasal karakteri toplumdaki iktisadi değişimlerle eş zamanlı olarak değişti. Modern sanayinin ilerlemesinin sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığını geliştirmesi, yaygınlaştırması ve derinleştirmesi ölçüsünde, devlet iktidarı da işçi sınıfının ezilmesine yönelik bir kamu gücü, sınıf egemenliğinin bir mekanizması olma niteliğini giderek daha fazla kazandı.[94] Sınıf mücadelesinde bir ilerleme anlamına gelen her devrimden sonra, devlet iktidarının tümüyle baskıcı niteliği giderek daha açık şekillerde ortaya çıkıyor. 1830 Devrimi, iktidarı, toprak sahiplerinden kapitalistlere ve dolayısıyla da işçilerin daha uzak hasımlarından daha dolaysız hasımlarına aktarmıştı. Şubat Devrimi adına devlet iktidarını ele geçiren burjuva cumhuriyetçileri, devlet iktidarını, ("sosyal" cumhuriyetin, cumhuriyet tarafından sosyal baskı altına alınmalarından başka bir anlama gelmediğini işçi sınıfına göstermek ve kralcı burjuvalar ve toprak

93 İngilizce baskıda "*régimes*". –*çev.*

94 İngilizce baskıda cümlenin ikinci yarısı: "... devlet iktidarı da sermayenin emek üzerindeki ulusal iktidarı, toplumsal köleleştirme için örgütlenmiş bir kamu gücü, sınıf despotizminin bir aracı olma niteliğini giderek daha fazla kazandı." –*çev.*

sahipleri kitlesine de iktidarın dertlerini ve parasal avantajlarını huzur içinde burjuva cumhuriyetçilerine bırakabileceklerini göstermek üzere) Haziran katliamlarını gerçekleştirmek için kullanmıştı. Ne var ki, Haziran ayındaki bu tek kahramanlıklarından sonra, burjuva cumhuriyetçileri için, "Düzen Partisi"nin ilk sırasından son sırasına düşmek dışında yapacak bir şey kalmadı; bu parti, üretici sınıflarla karşıtlık içinde olduklarını artık açıkça ilan etmiş olan mülk edinen sınıfların rekabet hâlindeki tüm hizip ve kesimlerinden oluşan bir koalisyondu. Ortak iktidarlarının[95] uygun biçimi, cumhurbaşkanlığını Louis Bonaparte'ın yaptığı parlamenter cumhuriyetti; açık sınıf terörizmine ve "*vile multitude*"ün (bayağı yığının) kasıtlı olarak aşağılanmasına dayanan bir iktidardı. Parlamenter cumhuriyet, Thiers'in dediği gibi, egemen sınıfın hiziplerini en az ayrıştıran devlet biçimi olsa da, diğer taraftan, bu sınıfla, toplumun onun seyrek saflarının dışında kalan bütün gövdesi arasında bir uçurum yaratmıştı. Eski yönetimler altında aynı sınıfın iç bölünmelerinin devlet iktidarına koyduğu sınırlar, şimdi, birleşmeleri sayesinde ortadan kalkmıştı. Proletaryanın ayaklanması tehdidi karşısında, birleşik mülk sahibi sınıf artık devlet iktidarını pervasızca ve arsızca, emeğe karşı, sermayenin ulusal savaş aracı olarak kullanıyordu. Ama üreten yığınlara yönelik kesintisiz haçlı seferleri, onları, yürütme gücünü sürekli büyüyen bir baskı gücüyle donatmak zorunda bırakmakla kalmadı; aynı zamanda, kendi parlamenter kalelerini (Ulusal Meclisi), yürütme gücüne karşı kullanabileceği tüm savunma araçlarından adım adım yoksun bırakmak zorunda kaldılar. Yürütme gücü, Louis Bonaparte eliyle onları kapının önüne koydu. "Düzen Partisi" cumhuriyetinin öz çocuğu, İkinci İmparatorluktu.

---

95 İngilizce baskıda "anonim {*joint-stock*} iktidarlarının". –*çev.*

Doğum belgesi olarak hükümet darbesini, onay olarak genel oy hakkını, hükümdar asası olarak kılıcı kullanan imparatorluk, köylülere, yani sermaye ile emek arasındaki mücadeleye doğrudan doğruya katılmayan büyük üreticiler yığınına dayandığını iddia etti. Parlamentarizme ve onunla birlikte hükümetin mülk sahibi sınıflara açıkça kul köle olmasına son vererek işçi sınıfını kurtardığını iddia etti. İşçi sınıfı karşısındaki iktisadi üstünlüklerini koruyarak mülk sahibi sınıfları kurtardığını iddia etti ve son olarak, ulusal şan sanrısını yeniden canlandırma yoluyla tüm sınıfları birleştirdiğini iddia etti. Gerçekte, imparatorluk, burjuvazinin ulusa hükmetme yeteneğini kaybettiği ve işçi sınıfının bu yeteneği henüz kazanmamış olduğu bir dönemdeki olanaklı tek yönetim şekliydi. Bütün dünya onu toplumun kurtarıcısı olarak alkışladı. Onun egemenliği altında, her tür siyasal kaygıdan kurtarılmış olan burjuva toplumu, daha önce kendisinin bile hiç hayal etmediği bir gelişim gösterdi. Sanayisi, ticareti sınırsız ölçüde genişledi; mali dolandırıcılık kozmopolit cümbüşler yaptı; debdebeli, şatafatlı ve aşağılık bir lüks utanmazca sergilenirken yığınların sefaleti şiddetli bir artış gösterdi. Devlet iktidarı, toplumun çok üzerine yükselmiş görünmesine karşın, bu toplumun en büyük rezaleti ve aynı zamanda her tür kokuşmuşluğunun kaynağıydı. Devlet iktidarının çürümüşlüğü ve onun kurtardığı toplumun çürümüşlüğü, bu rejimin ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e taşımak için yanıp tutuşan Prusya'nın süngüsüyle açığa çıkarıldı. Oluşma aşamasındaki burjuva toplumu tarafından feodalizmden kurtuluşunun aracı olarak yaratılmış ve gelişimini tamamlayan burjuva toplumunda emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesinin bir aracına dönüşmüş olan devlet iktidarının en rezil ve aynı zamanda son biçimi, emperyalizmdir {*Imperialismus*}.[96]

96 "İmparatorluk" ya da "imparatorlukçuluk" anlamında. Bkz. 31. dipnot. –*çev.*

İmparatorluğun tam karşıtı, Komün'dü. Paris proletaryasının {1848} Şubat Devrimini başlatan "sosyal cumhuriyet" sloganı, sadece, muğlak olan bir isteği, sınıf egemenliğinin yalnızca monarşi biçimini değil sınıf egemenliğinin kendisini ortadan kaldıracak olan bir cumhuriyet isteğini ifade ediyordu. Komün, bu cumhuriyetin kesinleşmiş biçimiydi.

Paris, aynı anda hem eski iktidar gücünün merkezi ve yerleşim yeri hem de Fransız işçi sınıfının toplumsal ağırlık merkezi[97] olan Paris, Thiers ile onun taşra beylerinin kendilerine eski imparatorluktan devrolan eski iktidar gücünü onarma ve ölümsüzleştirme girişimlerine karşı elde silah ayağa kalkmıştı. Kuşatma nedeniyle ordudan yoksun kaldığı ve onun yerine asıl olarak işçilerden oluşan bir Ulusal Muhafızı koymuş olduğu için, Paris'in tek yapabileceği şey direnmekti. Şimdi bu olgunun kalıcı bir kuruma dönüştürülmesi gerekiyordu. Bu nedenle, Komün'ün ilk buyruğu, sürekli ordunun kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın koyulmasıydı.

Komün, Paris'in farklı ilçelerinde genel oy hakkı aracılığıyla seçilen belediye meclisi üyelerinden oluşmuştu. Sorumluydular ve her zaman görevden alınmaları mümkündü. Doğal olarak, çoğunluğu işçiler ve işçi sınıfının kabul görmüş temsilcileri oluşturuyordu. Komün, parlamenter bir organ değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı. O ana dek devlet iktidarının bir aleti olan polis, hemen, tüm siyasal özelliklerinden arındırıldı ve Komün'ün, ona karşı sorumlu ve her zaman görevden alınabilecek olan bir aletine dönüştürüldü. Devlet yönetiminin tüm diğer dallarındaki memurlar için de aynısı geçerliydi. Kamu hizmeti, tepedeki Komün üyelerinden başlayarak, *işçi ücretleri* karşılığında görülmek zorundaydı. Devletteki yüksek ma-

97 İngilizce baskıda "kalesi". *–çev.*

kam sahiplerinin kazanılmış hakları ve temsil ödenekleri, bu makam sahipleriyle birlikte ortadan kalktı. Kamu makamları, merkezî iktidarın yamaklarının özel mülkleri olmaktan çıktı. Yalnızca kent yönetimi değil, o zamana dek devletin kullandığı tüm yetkiler Komün'e devredildi.

Sürekli ordu ve polis, yani eski iktidarın maddi gücünü oluşturan aletler ortadan kaldırılır kaldırılmaz, Komün, manevi baskı aletini, yani din adamlarının gücünü kırmaya yöneldi; mülk sahibi kurumlar oldukları kadarıyla, tüm kiliselerin dağıtılmasını ve kamulaştırılmasını emretti. Din adamları, selefleri olan havarileri örnek alarak karınlarını inançlı insanların bağışlarıyla doyurmaları için, özel yaşamın sessizliğine geri gönderildi. Tüm eğitim kurumları parasız olarak halka açık hâle getirildi ve aynı zamanda devletin ve kilisenin tüm müdahalelerinden arındırıldı. Böylece, okul eğitimi herkesin erişimine açılmakla kalmadı, aynı zamanda, bilimin kendisi de, sınıfsal önyargının ve iktidar gücünün vurduğu zincirlerden kurtarıldı.

Yargı görevlileri, sonradan bozmak üzere sırasıyla bağlılık yemini ettikleri birbirlerini izleyen tüm hükümetlere boyun eğmişliklerini gizlemekten başka hiçbir amaca hizmet etmemiş olan görünüşteki bağımsızlıklarını yitirdi. Tüm diğer kamu görevlileri gibi onlar da artık seçilecek, sorumlu ve görevden alınabilir olacaktı.

Kuşkusuz, Paris Komünü, Fransa'nın tüm büyük sanayi merkezleri için örnek oluşturacaktı. Komünal düzen Paris'te ve ikinci derecede önem taşıyan merkezlerde bir kez kurulduğunda, eski merkezî iktidar, illerde de, yerini üreticilerin özyönetimine bırakmak zorunda kalacaktı. Komün'ün üzerinde daha fazla çalışmak için zaman bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, en küçük köylerde bile siyasi biçiminin komün olacağı ve taşrada, sürekli ordunun yerine, görev sürelerinin çok kısa olduğu bir halk milisinin koyulaca-

ğı açıkça belirtiliyor. Her bir ilçenin kırsal yerleşim birimleri ortak işlerini ilçe merkezinde toplanan bir temsilciler meclisi aracılığıyla yürütecek ve bu ilçe meclisleri de Paris'teki Ulusal Delegasyona temsilciler gönderecekti; temsilciler, her zaman görevden alınabilir olacak ve seçmenlerinin belirlenmiş talimatlarına bağlı kalacaktı. Bunların ardından hâlâ merkezî bir iktidara kalacak olan az sayıdaki ama önemli görevler, kasten çarpıtılarak ifade edildiği gibi ortadan kaldırılmayacak, aksine, komünal, yani sıkı sıkıya sorumluluk sahibi görevlilere devredilecekti. Ulusun birliği bozulmayacak, tam tersine Komünal Anayasayla örgütlenecekti; kendisini ulusun birliğinin cisimleşmiş hâli gibi göstermeye çalışan, ama ulusun üzerindeki asalak bir urdan başka bir şey olmayan ve ulustan bağımsız ve onun üstünde olmak isteyen devlet iktidarının yok edilmesiyle, ulusun birliği bir gerçekliğe dönüşecekti. Eski iktidar gücünün yalnızca baskıcı nitelik taşıyan organları kesilip atılırken, bu gücün meşru görevleri, toplumun üstünde durduğunu iddia eden bir otoriteden koparılacak ve toplumun sorumlu hizmetçilerine geri verilecekti. Üç ya da altı yılda bir, egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı temsil edeceğine ve ezeceğine[98] karar verilmesi yerine, kendi işletmelerinde işçi, yönetici ve muhasebeci seçme olanağını sağlayan bireysel oy hakkı her bir işverene nasıl hizmet ediyorsa, genel oy hakkı da komünlerde örgütlenen halka aynı şekilde hizmet edecekti. Ve bireyler gibi şirketlerin de, gerçek ticari işler söz konusu olduğunda doğru kişiyi bulabildikleri ve yanlış tercih yapmaları durumunda bunu kısa sürede düzeltebildikleri bilinir. Diğer yandan, hiçbir şey, Komün'ün ruhuna, genel oy hakkının yerine hiyerarşik atamanın koyulmasından daha yabancı olamazdı.

---

98 İngilizce baskıda "temsil edeceğine ve ezeceğine" yerine "yanlış bir şekilde temsil edeceğine" (*misrepresent*). –*çev.*

Yanlışlıkla, belirli ölçülerde benzer göründükleri daha eski ve hatta ömürlerini doldurmuş toplumsal yaşam biçimlerinin muadilleri sayılmaları, yeni tarihsel yaratıların alışılmış kaderidir. Modern devlet iktidarını kıran bu yeni Komün de, aynı şekilde, söz konusu devlet iktidarını önce öncelemiş ve ardından onun temelini oluşturmuş olan Orta Çağ komünlerinin bir yeniden canlanması olarak görüldü. – Komünal Anayasanın, başlangıçta zor yoluyla ortaya çıkarılmış olsa bile bugün toplumsal üretimin güçlü bir çarpanına dönüşmüş olan büyük halkların birliğinin yerine, Montesquieu ile Jirondenlerin hayal ettikleri türden bir küçük devletler federasyonunu koymaya yönelik bir girişim olduğu sanıldı. – Komün'le devlet iktidarı arasındaki karşıtlığın, geçmişte aşırı merkezîleşmeye karşı yürütülen mücadelenin abartılı bir biçimi olduğu sanıldı. Özel tarihsel koşullar, burjuva yönetim şeklinin Fransa'daki klasik gelişimini başka ülkelerde engellemiş ve İngiltere'de olduğu gibi, büyük merkezî devlet organlarının kendilerini kentlerde yiyici kilise yönetim kurullarıyla (*vestries*), para pazarlıkları yapan belediye meclisleriyle ve burunlarından soluyan yoksullar yasası görevlileriyle ve taşrada gerçekten soy bağı nedeniyle göreve gelen sulh yargıçlarıyla tamamlamalarına izin vermiş olabilir. Komünal Anayasa, tersine, toplumsal gövdeye, bugüne kadar toplumdan beslenen ve onun serbestçe hareket etmesini engelleyen "devlet" asalak urunun tükettiği tüm güçlerini geri vermiş olacaktı. Tek başına bu eylemle Fransa'nın yeniden doğumunu başlatmış olacaktı. – Taşra kentlerinin orta sınıfı, Komün'ü, Louis-Philippe döneminde kır üzerinde sahip olduğu ve Louis Bonaparte döneminde kırın kentler üzerindeki sözde egemenliğiyle kaldırılan egemenliğin geri getirilmesine dönük bir girişim olarak gördü. Ama gerçekte, Komünal Anayasa, kır üreticilerini bölgelerinin başkentlerinin düşünsel önderliği altına sokacak ve onlara

orada, kent işçilerinde, kendi çıkarlarının doğal temsilcilerini bulmalarını sağlayacaktı. – Komün'ün yalnızca ortaya çıkışı bile, doğal olarak, yerel özyönetimi de beraberinde getirdi; ama, artık gereksiz kılınmış olan devlet iktidarını dengeleyen bir karşı ağırlık olmaktan çıkmış bir yerel özyönetimdi bu. Paris Komünü'ne, 1791 tarihli eski Fransız kent örgütlenmesinin karikatürü olan ve kent yönetimlerini Prusya devlet mekanizmasının önemsiz dişlilerinden ibaret kılan Prusya kent düzenine özlem atfetmek, yalnızca Bismarck gibi birinin, kan ve demir entrikalarıyla meşgul olmadığında düşünsel çapına son derece uygun düşen eski işi olan *Kladderadatsch*[99] çalışanlığına dönmeyi isteyecek olan bir kafanın aklına gelebildi. – Komün, en büyük iki harcama kaynağını, orduyu ve memur katmanını kaldırarak, tüm burjuva devrimlerinin sloganını (ucuz hükümet) hayata geçirdi. Yalnızca varlığı bile, en azından Avrupa'da sınıf egemenliğinin olağan safrası ve vazgeçilmez örtüsü olan monarşinin var olmamasını gerektiriyordu. Cumhuriyete, gerçekten demokratik olan kurumlardan oluşan temeli sağlamıştı. Ama ne "ucuz hükümet" ne de "gerçek cumhuriyet" onun son hedefiydi; her ikisi de yan ürünler olarak ve kendiliğinden ortaya çıkmıştı.

Komün'ün maruz kaldığı yorumların çeşitliliğinin ve kendilerini onda ifade edilmiş bulan çıkarların çeşitliliğinin kanıtladığı üzere, tüm eski yönetim şekilleri aslen baskıcı olmuşken, o, giderek daha fazla genişleme yeteneğine sahip olan bir siyasal biçimdi. Komün'ün gerçek sırrı şuydu: O, özünde, bir *işçi sınıfı hükümeti*, üretenlerin mülk edinen sınıfa karşı mücadelesinin sonucu, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayabilecek olan en sonunda keşfedilmiş siyasal biçimdi.

Emeğin iktisadi kurtuluşu gerçekleşmedikçe, Komünal Anayasa olanaksız bir şey ve bir yanılsama olurdu. Üreticinin

99 1848'de Berlin'de kurulan haftalık mizah dergisi. –*Almanca ed.*

siyasal egemenliği, toplumsal köleliğinin ebedîleştirilmesiyle bir arada var olamaz. Bu nedenle, Komün, sınıfların ve dolayısıyla sınıf egemenliğinin dayandığı iktisadi temeli yıkmak için bir kaldıraç işlevi görecekti. Emek bir kez kurtulduğunda, her insan bir işçi olur ve üretken çalışma sınıfsal bir özellik olmaktan çıkar.

Tuhaf bir gerçek: Son altmış yıl boyunca işçilerin[100] kurtuluşu hakkında söylenmiş olan bütün o büyük laflara ve yığınla edebiyata rağmen, işçiler herhangi bir yerde işleri kendi ellerine almaya görsün, her iki kutbuyla, sermayesiyle ve ücretli köleliğiyle (toprak sahibi artık yalnızca kapitalistin sessiz ortağıdır) bugünkü toplumun sözcülerinin savunmacı anlatım biçimleri de hemen yeniden canlanır; sanki, kapitalist toplum bakirelere özgü en saf masumiyetini henüz koruyormuş, bu toplumun bütün o ilkeleri[101] henüz gelişmemiş, bütün o kendini kandırmaları henüz açığa vurulmamış, bütün o rezil gerçekliği tüm çıplaklığıyla ortaya çıkarılmamış gibi! Komün, diye haykırıyorlar, mülkiyeti, yani tüm uygarlığın temelini ortadan kaldırmak istiyor! Evet beyler, Komün, çoğunluğun emeğini azınlığın zenginliğine dönüştüren o sınıf mülkiyetini ortadan kaldırmak istiyordu. Mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesini amaçlıyordu. Şu anda her şeyden önce emeği köleleştirmenin ve sömürmenin araçları olan üretim araçlarını, toprağı ve sermayeyi özgür ve birleşmiş emeğin aletlerinden ibaret kılarak, bireysel mülkiyeti bir gerçeklik hâline getirmek istiyordu. – Ama bu, komünizmdir; o "olanaksız" komünizmdir! Mevcut sistemin sürmesinin olanaksızlığını görebilecek kadar zeki olan egemen sınıf üyeleri (ki bunların sayısı az değil), ortaklaşa üretimin sırnaşık ve geveze havarileri olup çıktı. Ama ortaklaşa üretim yalnızca boş bir görüntü ve hile olarak kalmazsa, ka-

---

100 1871 ve 1876 baskılarında "emeğin". –*Almanca ed.*

101 1871 ve 1876 baskılarında "çelişkileri". –*Almanca ed.*

pitalist sistemin yerini alırsa, kooperatifler hep birlikte ulusal üretimi ortak bir plana göre düzenlerse, böylece ulusal üretimi kendi yönetimleri altına alırlarsa ve kapitalist üretimin kaçınılmaz kaderi olan sürekli anarşiye ve belirli aralıklarla geri dönen sarsıntılara bir son verirlerse... Sorarım size beyler, bu, komünizmden, "olanaklı" komünizmden başka ne olurdu?

İşçi sınıfı Komün'den mucizeler beklemedi. Onun, halk kararıyla hayata geçireceği hazır ütopyaları yok. Kendi kurtuluşunu ve onunla birlikte bugünkü toplumun kendi iktisadi gelişimi aracılığıyla karşı konulmaz şekilde yönelmiş olduğu daha yüksek yaşam biçimini hazırlamak için, kendisinin, yani işçi sınıfının, koşullar gibi insanların da tümüyle dönüşmesini sağlayacak olan uzun mücadelelerden, bir dizi tarihsel süreçten geçmek zorunda olduğunu biliyor. Onun, hayata geçireceği idealleri yok; tek yapacağı, yıkılmakta olan burjuva toplumunun rahminde şimdiden gelişmiş bulunan yeni toplum öğelerini serbest bırakmak. Tarihsel görevinin[102] eksiksiz bilincine ve buna uygun şekilde hareket etmek konusunda kahramanca bir kararlılığa sahip olan işçi sınıfı, basındaki uşakların kaba sövgüleri karşısında olduğu gibi, cahilce boş sözlerini ve bağnazlara özgü tuhaflıklarını bilimsel yanılmazlığın kâhince üslubuyla dile getiren iyi niyetli burjuva doktrincilerinin didaktik savunmaları karşısında da, gülüp geçmekle yetinebilir.

Paris Komünü devrimin yönetimini eline aldığında; sıradan işçiler, "doğal üstleri" olan mülk sahiplerinin[103] iktidar ayrıcalıklarına dokunma cesaretini ilk kez gösterdiklerinde ve benzersiz zorluklar altında işlerini alçakgönüllülükle, titizlikle ve etkili bir şekilde yaptıklarında (çalışmaları karşılığında aldıkları en yüksek maaş, yüksek bilimsel otoritelerden birine [Profesör Huxley] göre Londra'daki okulların yönetim kurul-

102 1876 baskısında "eğiliminin". –*Almanca ed.*

103 İngilizce baskıda sadece "'doğal üstleri'nin". –*çev.*

larındaki bir sekreterin alabileceği en düşük maaşın beşte birini ancak buluyordu), eski dünya, belediye binasının üzerinde dalgalanmakta olan Emek Cumhuriyeti simgesinin, yani Kızıl Bayrağın görüntüsü karşısında öfke nöbetlerine tutuldu.

Ve bu, işçi sınıfının, toplumsal bir girişimde bulunma yeteneğine hâlâ sahip olan tek sınıf olduğunun açıkça kabul edildiği ilk devrimdi; yalnızca zengin kapitalistler hariç olmak üzere, Paris'in orta sınıfının geniş kesimi (esnaf, zanaatçılar, tüccarlar) bunu kabul etmişti. Komün, orta sınıfın iç çatışmalarının sürekli yeniden gündeme gelen nedenini, borçlular ile alacaklılar arasındaki sorunu akılcı bir şekilde ortadan kaldırarak onları kurtarmıştı.[104] Orta sınıfın aynı kesimi, 1848'de, Haziran ayındaki işçi ayaklanmasının bastırılmasında rol oynamış ve hemen ardından, Kurucu Meclis tarafından tereddütsüz şekilde alacaklılarına kurban edilmişti. Ama bu kez işçi sınıfıyla birleşmesinin tek nedeni bu değildi. Yapabileceği tek bir seçimin kaldığını hissediyordu: ya Komün ya da ismi ne olursa olsun imparatorluk. İmparatorluk, kamu servetini çarçur ederek, mali dolandırıcılığı büyüterek, sermayenin yapay olarak hızlandırılan merkezîleşmesine destek olarak ve böylece orta sınıfın büyük bir bölümünün mülksüzleştirilmesine yol açarak, bu orta sınıfı iktisadi yıkıma sürüklemişti. Onu siyasal olarak ezmiş, cümbüşleriyle ahlaki açıdan öfkelendirmiş, çocuklarının eğitimini "Cahil Biraderler"e[105] devrederek

---

104 Paris Komünü'nün 16 Nisan 1871 tarihli kararnamesine göre, tüm borçlar taksitler hâlinde üç yılda ve faizsiz olarak ödenecekti. Özellikle küçük burjuvazinin durumunu kolaylaştıran kararname, alacaklılara, yani büyük kapitalistlere avantaj sağlamıyordu. –*Almanca ed.*

105 *Frères Ignorantins*: 1680 yılında Reims kentinde kurulan ve üyeleri yoksul çocuklarına ders veren bir dinsel topluluğun (tarikatın) takma adı; tarikatın okullarında öğrencilere asıl olarak dinsel bir eğitim verilirken diğer öğrenim alanları fazlasıyla ihmal ediliyordu. Marx, bu ifadeyi kullanarak, burjuva Fransa'sındaki ilköğretimin düşük düzeyine ve dinci niteliğine göndermede bulunuyor. –*Almanca ed.*

Voltaire'ciliğine hakaret etmiş, yol açtığı olanca yıkım karşılığında imparatorluğun yok olmasından başka hiçbir şey getirmeyen bir savaşa onu apar topar sokarak Fransız olmaktan kaynaklanan ulusal duygularını galeyana getirmişti. Gerçekten de, yüksek Bonapartist ve kapitalist Çingene çetelerinin[106] Paris'ten göç etmelerinin ardından, orta sınıfın gerçek düzen partisi, *Union républicaine* {Cumhuriyetçi Birlik}[107] biçiminde ortaya çıktı, Komün bayrağının altında toplandı ve Thiers'in kasıtlı çarpıtmalarına karşı Komün'ü savundu. Orta sınıfın bu geniş kesiminin minnettarlığının bugünkü zorlu sınavlardan geçip geçemeyeceğini zaman gösterecek.

Komün, köylülere şu şekilde seslenirken, tümüyle haklıydı: "Zaferimiz tek umudunuzdur!" Versailles'da uydurulan ve Avrupa'nın şanlı basın Zuhaflarının[108] tekrarladığı bütün o yalanların en çirkinlerinden birine göre, Ulusal Meclisteki taşra beyleri, Fransız köylülerinin temsilcileriydi. Fransız köylülerinin, 1815'ten sonra bir milyar tazminat ödemek zorunda kaldıkları bu adamları ne kadar sevebileceğini düşünmek yeter![109] Fransız köylüsünün gözünde, bir büyük toprak sahibinin sadece varlığı bile, bu köylünün 1789'daki kazanımlarına yönelik bir saldırıdır. Burjuva, 1848'de, köylünün tarlasına frank başına 45 santimlik bir ek vergi yükü bindirmiş, ama

---

106 İngilizce baskıda "*Bohème*" (bohem; yarını düşünmeden yaşayan topluluk). *-çev.*

107 *Union républicaine* (*Alliance républicaine des Départements* {İllerin Cumhuriyetçi İttifakı}): Farklı *Departement*'larda {illerde} doğmuş olup Paris'te yaşayanlardan oluşan küçük burjuva katmanlarının temsilcilerinin bağlı olduğu siyasal örgüt. Bu örgüt Komün'ü desteklemiş, Versailles hükümetine ve monarşi yanlısı Ulusal Meclise karşı mücadele çağrısı yapmış ve tüm *Departement*'larda komünlerin kurulmasını savunmuştu. *-Almanca ed.*

108 *Zuhaf*: Fransa'nın Kuzey Afrika'daki seçkin piyade birliklerine bağlı asker. Almanca baskı editörlerine göre Zuhaflar aşırı itaatkâr olmalarıyla ünlüydü. İngilizce baskıda "*penny-a-liner*" (satır başına para alan kötü yazar). *-çev.*

109 Yurt dışına kaçmış olanlara 1789 Fransız Devrimi sırasında el koyulan gayrimenkulleri için toplam 1 milyar frank tazminat ödenmesini öngören 1825 tarihli yasadan söz ediliyor. *-çev.*

bunu devrim adına yapmıştı; oysa bu kez, Prusya'ya ödenmesi kabul edilen beş milyarlık savaş tazminatının asıl yükünü köylülerin sırtına bindirmek için, devrime karşı bir iç savaş başlatmıştı. Buna karşılık Komün, daha ilk duyurularından birinde, savaşın gerçek sorumlularının onun masraflarını da üstlenmek zorunda olduklarını açıklamıştı. Komün, köylüyü kan vergisinden[110] kurtaracak, ona ucuz bir hükümet verecek ve onun kan emicilerini, yani noteri, avukatı, icra memurunu ve yargı kurumuyla bağlantılı diğer vampirleri, Komün'ün seçtiği ve ona karşı sorumlu olan maaşlı komünal memurlara dönüştürecekti. Köylüyü korucu,[111] jandarma ve vali despotizminden kurtaracak; din adamı tarafından aptallaştırılmanın yerine öğretmen tarafından aydınlatılmayı koyacaktı. Ve Fransız köylüsü her şeyden önce hesap adamıdır. Din adamlarına ödenecek olan paraların, vergi tahsildarı tarafından toplanmak yerine, sadece kendi cemaatinin dindarlık güdülerinin gönüllülük temelinde harekete geçirilmesine bağımlı kılınmasını fazlasıyla akla uygun bulacaktı. Komün iktidarının (ve yalnızca bu iktidarın) Fransız köylülerine ilk elde vaat ettiği büyük iyilikler bunlardı. Dolayısıyla, köylü lehine yalnızca Komün'ün çözebileceği ve aynı zamanda çözmek zorunda olduğu daha karmaşık gerçek yaşamsal sorunlara burada daha yakından bakmanın hiç gereği yok (tarlasının üzerine bir kâbus gibi çöken ipotekli borçlar, onun üzerinde günden güne büyüyen kır proletaryası, ve modern tarımın gelişmesi ve kapitalist çiftçiliğin rekabeti nedeniyle giderek artan bir hızla bu tarlanın mülkiyetinden yoksun kalması).

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin başkanlığına seçmiş, ama Düzen Partisi İkinci İmparatorluğu ya-

110 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *–çev.*

111 İngilizce baskıda "*garde champêtre*". *–çev.*

ratmıştı. Fransız köylüsü, gerçekte neye ihtiyaç duyduğunu, 1849'da ve 1850'de, her yerde, hükümete bağlı valinin karşısına kendi *maire*'ini {belediye başkanını}, hükümete bağlı din adamının karşısına kendi öğretmenini, hükümete bağlı jandarmanın karşısına kendisini çıkararak göstermeye başladı. Düzen Partisi'nin Ocak ve Şubat 1850'de çıkardığı yasaların tümü, itiraf edildiği üzere, köylülere yönelik baskı önlemleriydi. Köylü Bonaparte'çıydı, çünkü ona sağladığı bütün yararlarla birlikte Büyük Devrim, onun gözünde, Napoleon'da cisimleşmişti.[112] İkinci İmparatorluk döneminde hızla kırılmakta olan (ve doğası gereği taşra beylerine düşmanlık içeren) bu yanılgı, geçmişe ait olan bu önyargı, Komün'ün, köylülerin güncel çıkarlarına ve acil ihtiyaçlarına seslenen çağrısı karşısında nasıl ayakta kalabilirdi?

Taşra beyleri, komünal Paris ile iller arasındaki üç aylık bir serbest iletişimin genel bir köylü ayaklanmasına yol açacağını biliyordu (ve gerçekten de en büyük korkuları buydu). Paris'i bir polis ablukası altına almak ve sığır vebasının yayılmasını engellemek konusundaki telaşlarının nedeni de buydu.

Komün, bu şekilde, Fransız toplumunun tüm sağlıklı unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olduğu kadar, aynı zamanda, bir işçi hükümeti olarak, emeğin kurtuluşunun cesur öncüsü olarak, sözcüğün tam anlamıyla enternasyonaldi. İki Fransız ilini Almanya'ya bağlamış olan Prusya ordusunun gözü önünde, Komün, bütün dünyanın işçilerini Fransa'ya bağlamıştı.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit dolandırıcılığın kutlama şenliğiydi ve bütün ülkelerin dolandırıcıları, onun çağrısı üzerine, cümbüşlerine ve Fransız halkının soyulmasına katılmak için akın etmişti. Bu anda bile, Thiers'in sağ kolu Eflaklı

---

112 1789 Fransız Devrimi ve Napoléon Bonaparte kastediliyor. –*çev.*

serseri Ganesco, sol kolu ise Rus ajanı Markovski'dir. Komün, tüm yabancılara, ölümsüz bir dava için ölme onurunu kazanma olanağını sundu. – Burjuvazi, kendi ihaneti nedeniyle kaybedilen dış savaş ile yabancı istilacıyla birlikte komplo kurarak başlattığı iç savaş arasında, Fransa'daki Almanlara yönelik polis takipleri örgütleyerek yurtseverliğini göstermeye zaman bulabilmişti. Komün, bir Almanı kendi çalışma bakanı yaptı.[113] – Thiers, burjuvazi ve İkinci İmparatorluk, Polonya'yı yüksek sesli duygudaşlık açıklamalarıyla durmadan kandırırken, gerçekte bu ülkeyi Rusya'ya satmış ve Rusya'nın kirli işlerini görmüştü. Komün, Polonya'nın kahraman evlatlarını, onları Paris'in savunmasının başına getirerek onurlandırdı.[114] Ve açtığının bilincinde olduğu yeni tarihsel döneme tümüyle kendine özgü bir damga vurmak için, bir yandan zafer kazanan Prusyalıların, diğer yandan Bonapartist generallerin yönettiği Bonapartist ordunun gözleri önünde, savaş şanının devasa simgesini, Vendôme Sütunu'nu yerle bir etti.[115]

Komün'ün büyük toplumsal önlemi, kendi faal varlığıydı. Onun özel önlemleri, halk tarafından yönetilen bir halk iktidarının doğrultusundan başka hiçbir şeye işaret edemezdi. Bu önlemler arasında, fırıncı kalfaları için gece çalışmasının kaldırılması da vardı, işverenlerin işçileri bin türlü bahaneyle para cezalarına çarptırarak ücretleri düşürmek şeklindeki gelenekselleşmiş uygulamasının ceza konusu hâline getirilerek yasaklanması da (söz konusu uygulama, işverenlerin aynı

113 Leo Frankel. –*Almanca ed.*

114 Jaroslaw Dabrowski ve Walery Wróblewski. –*Almanca ed.*

115 *Vendôme Sütunu:* I. Napoleon'un 1805'teki zaferleri anısına, savaş ganimeti olarak elde edilen toplar kullanılarak yapılmış, 1806 ile 1810 yılları arasında Paris'teki Vendôme Meydanı'na dikilmiş olan zafer sütunu ve I. Napoleon anıtı. Komün, 12 Nisan 1871'de, "şovenizmin ve halkların kışkırtılmasının simgesi" olan Vendôme Sütununu yıkma kararı aldı. "Bu karar 16 Mayıs'ta uygulandı" (Engels). –*Almanca ed.*

anda hem yasa koyucu, hem yargıç hem de infazcı olarak hareket etmesini ve üstüne üstlük parayı ceplerine atmalarını sağlıyordu). Bu türden bir başka önlem, kapalı bulunan tüm atölye ve fabrikaların, ilgili kapitalist ister kaçmış ister işi durdurmayı tercih etmiş olsun, tazminat ödenmesi şartıyla işçi kooperatiflerine teslim edilmesiydi.

Komün'ün zekâ ürünü olmalarıyla ve ılımlılıklarıyla dikkat çeken mali önlemleri, kuşatılmış bir kentin durumuna uygun düşebilecek olanlarla sınırlı kalmak zorundaydı. Büyük finans şirketlerinin ve inşaat müteahhitlerinin Haussmann'ın[116] yönetimi[117] altında Paris kentinde gerçekleştirdikleri büyük hırsızlıklar göz önünde bulundurulursa, Orléans ailesinin mülklerine el koyan Louis Bonaparte'la karşılaştırıldığında, Komün, bunların mülklerine el koymak konusunda çok daha haklı olurdu. Sahip oldukları varlıkların önemlice bir bölümünü yağmalanan kilise mülklerine borçlu olan Hohenzollern hanedanı ile İngiliz oligarklarını doğal olarak fazlasıyla öfkelendiren Komün, laikleştirmeden yalnızca 8000 frank kazanmıştı.

Versailles hükümeti, yeniden biraz cesaret ve güç toplar toplamaz Komün'e karşı en sert araçları kullanırken; ifade özgürlüğünü tüm Fransa'da baskı altına alır ve hatta büyük kentlerin temsilcilerinin toplantılarını yasaklarken; Versailles ile Fransa'nın geri kalanını İkinci İmparatorluk dönemindekinden çok daha ağır bir jurnalciliğe maruz bırakırken; Paris'te basılan tüm gazeteleri engizisyon yargıçlığı yapan jandarma-

116 Seine ilinin valisi Haussmann, 1850'li ve 1860'lı yıllarda, Paris'i yeniden yapılandırmak için kapsamlı işler yaptırdı. Yapılanlar arasında, aristokrat semtlerinin güzelleştirilmesi dışında, halk ayaklanmaları sırasında hükümete bağlı birliklerin top kullanmasını mümkün kılmak üzere caddelerin genişletilmesi ve yeni düz caddelerin açılması da vardı. Haussmann ile ona bağlı kişiler, bu işler için ayrılan devlet kaynaklarından çok büyük tutarları zimmetlerine geçirmişti. –*Almanca ed.*

117 İngilizce baskıda "himayesi". –*çev.*

larına yaktırır ve Paris'ten gelen ve bu kente gönderilen tüm mektupları inceletirken; Ulusal Mecliste Paris lehinde bir şeyler söylemeye yönelik en ürkekçe girişimler 1816'nın feodal toprak sahipleri meclisinde[118] bile duyulmamış bir şekilde yuhalamalarla bastırılırken; Versailles'lılar Paris'in dışında acımasızca savaş yürütür ve Paris'in içinde rüşvet verme ve komplo kurma girişimlerinde bulunurken; tüm bunlar olurken, Komün, en köklü barış dönemlerinden birindeymiş gibi, liberalizmin tüm görgü kurallarına uysaydı, kendi görevine utanç verici bir şekilde ihanet etmiş olmaz mıydı? Komün hükümeti Thiers'in hükümetine benziyor olsaydı, Versailles'da Komün yanlısı yayınları yasaklamak için ne kadar neden varsa, Paris'te düzen partisi yayınlarını yasaklamak için de en az o kadar neden bulunabilirdi.

Taşra beyleri için, tam da kiliseye dönüşü Fransa'nın kurtuluşunun biricik yolu ilan ettikleri bir zamanda, inançsız Komün'ün, Picpus Rahibe Manastırı ile St. Laurent Kilisesi'nin tuhaf sırlarını açığa çıkarması gerçekten sinir bozucuydu.[119] Komün, görevlerini ihmal ettiklerinden kuşkulanılan tüm generallerini hemen görevden alıp tutuklarken, Thiers'in, savaşları kaybetmek, teslim olma anlaşmaları imzalamak ve Wilhelmshöhe'de sigara sarmak[120] konularındaki ustalıkların-

---

118 İngilizce baskıda "*Chambre introuvable*" (Bulunmaz Meclis); bkz. 67. dipnot. *-çev.*

119 5 Mayıs 1871 tarihli *Le Mot d'Ordre* gazetesinde, manastırlarda işlenmiş suçlara ilişkin haberler yer almıştı. Paris'in dış semtlerinden St. Antoine'da bulunan Picpus Manastırı'nda yapılan araştırmalar, rahibelerin uzun yıllar boyunca manastır hücrelerinde tutulduklarını göstermişti. Ayrıca işkence aletleri bulunmuştu. Saint-Laurent Kilisesi'nde, içinde iskeletlerin olduğu gizli bir mahzen bulunmuştu; bu, işlenmiş olan cinayetlerin bir kanıtıydı. Bu gerçekler, Komün'ün çıkardığı ateist bir broşürle de kamuoyunun bilgisine sunuldu (*Les Crimes des congrégations religieuses* {Dinsel Cemaatlerin Suçları}). *-Almanca ed.*

120 Prusya'nın esir aldığı İmparator III. Napoleon ve maiyeti 5 Eylül 1870 ile 19 Mart 1871 tarihleri arasında Prusya krallarının Kassel'deki Wilhelmshöhe şatosunda kalmıştı. Kendileri için sigara sarmak, tutsakların başlıca uğraşlarından biriydi. *-Almanca ed.*

dan ötürü Bonapartist generallere en yüksek nişanları yağdırması bir alay konusuydu. Sahte bir isimle Komün'e girmiş ve daha önce Lyon'da basit bir iflas nedeniyle altı gün hapis yatmış olan bir üyenin[121] ihraç edilmesi ve tutuklanması, o sırada hâlâ Fransa'nın dışişleri bakanı olan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satmakta olan, hâlâ o eşsiz Belçika hükümetine emirlerini dikte etmekte olan sahtekâr Jules Favre'a kasıtlı olarak yöneltilmiş bir hakaret değil miydi? Ama gerçekten de, Komün, geçmişin istisnasız tüm hükümetlerinin yaptığı şeyi yapmadı, yanılmazlık iddiasında bulunmadı. Tüm konuşmaları ve yapılanları kamuoyuna açıkladı, tüm eksiklikleri hakkında halkı bilgilendirdi.

Her devrimde, bu devrimin gerçek temsilcilerinin yanında, farklı türden kişiler de öne çıkmaya çalışır. Bunların bazıları, önceki devrimlerin hayatta kalmış ve geçmişte onlarla birlikte önem kazanmış olan temsilcileridir; güncel hareketi hiç kavrayamamalarına karşın, bilinen cesaret ve karakterleri ya da yalnızca gelenek nedeniyle halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptirler. Bunların bir başka bölümü, günün hükümetine karşı yıllar boyunca durmadan aynı basmakalıp açıklamaları yapmaları sayesinde birinci sınıf devrimcilerin ününü paylaşmaktan başka hiçbir nitelikleri olmayan yaygaracılardır. 18 Mart sonrasında da bu tür kişiler ön plana çıktı ve hatta bazı örneklerde olağanüstü bir rol oynadılar. Güçlerinin yettiği kadarıyla, geçmişteki tüm devrimlerde devrimin eksiksiz olarak gelişmesini nasıl köstekledilerse, işçi sınıfının gerçek eylemini de aynı şekilde köstekledediler. Bu kişilerin varlığı, kaçınılmaz bir beladır; zaman içinde bunlar defedilir; ama Komün'e tam da bu zaman bırakılmadı.

Komün'ün Paris'te gerçekleştirdiği dönüşüm gerçekten muhteşemdi! İkinci İmparatorluğun ahlaksız Paris'inden hiçbir iz kalmamıştı. Paris, Britanyalı toprak sahiplerinin, İr-

---

121 Blanchet. –*Almanca ed.*

landalı *absentees*'in,[122] Amerikalı eski köle sahiplerinin ve türedilerin, Rus eski serf sahiplerinin ve Eflaklı boyarların buluşma yeri olmaktan çıktı. Morglara ceset gelmez oldu, gece soygunları geçmişte kaldı ve hırsızlıklar neredeyse son buldu; 1848'in Şubat günlerinden beri Paris'in sokakları ilk kez gerçekten yine güvenli hâle geldi ve bu noktaya herhangi bir polis gücü olmadan ulaşıldı.

> "Biz" demişti bir Komün üyesi, "artık cinayet, hırsızlık ve kişilere yönelik saldırı haberleri almıyoruz; gerçekten de, sanki polis, Versailles'a giderken tüm muhafazakâr arkadaşlarını da sürükleyerek yanında götürmüş gibi."

Aşüfteler,[123] koruyucularının, yani ailenin, dinin ve her şeyden önce mülkiyetin savunucusu olan ve kaçıp gitmiş bulunan adamların izlerini yeniden bulmuştu. Onların yerine Paris'in gerçek kadınları, yani Eski Çağ'dakiler gibi yiğit, yüce ruhlu ve özverili olan kadınlar yeniden ön plana çıktı. Çalışan, düşünen, savaşan, kanayan, yeni bir toplumu hazırlarken kapısındaki yamyamları neredeyse unutan, tarihsel girişiminin coşkusuyla ışıldayan Paris!

Ve bir de, Paris'teki bu yeni dünyanın karşısında duran, Versailles'daki eski dünyaya bakın: Tüm ölmüş rejimlerin hortlaklarının, yani ulusun cesedinden beslenmeye can atan Meşruiyetçilerin ve Orleans'cıların meclisi. Bir eklentileri de vardı: Tufan öncesinden kalma, meclisteki varlıklarıyla köle sahiplerinin isyanını onaylayan, parlamenter cumhuriyetlerini hükümetin tepesindeki yaşlı soytarının kibri sayesinde

---

122 *Absentees* ya da ya da *absenters* (bulunmayanlar): Kolay yoldan elde ettikleri gelirleri ülke dışında harcayan ve çoğu zaman mülklerinin başında durmayan İrlandalı büyük toprak sahipleri. Mülklerinin idaresini yöneticilere ya da toprağı tefecilere özgü bedellerle küçük çiftçilere kiralayan bir aracıya bırakıyorlardı. –*Almanca ed.*

123 İngilizce baskıda "*cocottes*". –*çev.*

ayakta tutmayı uman ve hayaletlere özgü toplantılarını *Jeu de Paume*'da (1789'un Ulusal Meclisinin ünlü kararlarını aldığı tenis salonu) düzenleyerek 1789'un kötü bir taklidini yapan cumhuriyetçiler. Burada, Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi olan ve yaşıyor olma görüntüsünü yalnızca Louis Bonaparte'ın generallerinin kılıçları sayesinde koruyan meclis vardı. Paris tümüyle gerçekti, Versailles tümüyle yalandı, ve bu yalan, Thiers'in ağzından çıkmıştı.

Seine-et-Oise ilinin belediye başkanlarından oluşan bir heyete şunu söyler:

> "Sözüme güvenebilirsiniz, çünkü *asla* sözünde durmazlık etmedim!"

Meclisin kendisine, "Fransa'nın gelmiş geçmiş en özgürce seçilmiş ve en liberal meclisi" olduğunu; alacalı bulacalı disiplinsiz asker güruhuna, "dünyanın hayranlığını uyandıran ve Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu" olduğunu ve illere de, Paris'in bombalanmasının bir masal olduğunu söylemişti:

> "Bazı top mermileri düştüyse, bunların sorumlusu, Versailles ordusu değil, hiçbir yerde kendilerini göstermeye cesaret edemezken savaştıklarına inandırmaya çalışan bazı isyancılardır."[124]

Ardından yine illere şunları söyler:

> "Versailles'ın topçuları Paris'e bombardıman yapmıyor, sadece onu top ateşine tutuyorlar."

Paris başpiskoposuna, Versailles birliklerinin kurşuna dizme uygulamaları ve misillemeleri (!) hakkında anlatılan şeylerin yalanlardan ibaret olduğunu söyler. Paris'e, tek amacının, "bu kenti, onu ezen iğrenç despotlardan kurtarmak"[125]

---

124 *Le Temps*, 19 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

125 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. –*Almanca ed.*

olduğunu ve Komün'ün Paris'inin gerçekte "yalnızca bir avuç suçlu" olduğunu duyurur.

Thiers'in Paris'i, "bayağı yığın"ın gerçek Paris'i değil, hayalî bir Paris'ti; *francs-fileurs*'ün[126] Paris'i, erkekleriyle ve kadınlarıyla bulvarların Paris'iydi; şimdi dalkavuklarıyla, dolandırıcılarıyla, yazınsal Çingene çeteleriyle[127] ve aşüfteleriyle Versailles'a, Saint-Denis'ye, Rueil'e ve Saint-Germain'e üşüşmüş olan zengin, kapitalist, altın yaldızlı, aylak Paris'ti; iç savaşı yalnızca hoş bir ara oyun olarak gören, mücadeleyi dürbünle izleyen, top atışlarını sayan ve oyunun, o güne kadar Porte Saint-Martin Tiyatrosu'nda sahnelenen oyunlarla karşılaştırma kabul etmeyecek derecede daha iyi düzenlenmiş olduğu konusunda kendi onuru ve fahişelerinin onuru üzerine yemin eden Paris'ti. Düşenler gerçekten ölmüştü, yaralıların çığlıkları rol gereği değildi; ve ayrıca, olup biten her şey ne kadar tarihseldi!

Koblenz'deki mülteci topluluğu nasıl Bay de Calonne'un Fransa'sıydıysa,[128] bu da aynı şekilde Bay Thiers'in Paris'idir.

IV

Köle sahiplerinin, Prusya'nın kenti işgal etmesini sağlayarak Paris'i boyunduruk altına almaya yönelik ilk komplo girişimi, Bismarck'ın bunu reddetmesi nedeniyle başarısızlığa uğradı. 18 Mart'taki ikinci girişim, ordunun yenilgisiyle ve hükümetin Versailles'a kaçmasıyla son buldu; bütün yönetim mekanizma-

---

126 "Özgür kaçaklar". Kuşatma sırasında Paris'ten kaçan burjuvalara takılan lakap. 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın ilk aşamalarında Prusyalılara karşı savaşan "*francs-tireurs*" ("özgür keskin nişancılar") ile ses benzerliği nedeniyle ironi barındırıyordu. *–çev.*

127 İngilizce baskıda "*bohême*". *–çev.*

128 Koblenz, Fransız Devrimi sırasında, devrimci Fransa'ya müdahale hazırlığı yapan monarşi yanlısı karşı-devrimci mültecilerin merkeziydi. Başında XVI. Louis döneminde bakanlık yapmış olan de Calonne'un bulunduğu ve feodal-mutlakçı devletlerin desteğini alan mülteciler hükümeti bu kentte bulunuyordu. *–Almanca ed.*

sı da hükümetin peşinden Versailles'a taşınmak zorunda kaldı. Thiers, burada, Paris'le sahte barış görüşmeleri yürüterek, Paris'e yönelik savaşa hazırlanmak için zaman kazandı. Ama nereden bir ordu bulunacaktı? Düzenli ordu alaylarının kalıntıları sayıca zayıf ve ruh hâlleri açısından güvenilmezdi. Ulusal Muhafızlarıyla ve gönüllüleriyle Versailles'ın yardımına koşmaları için illere yaptığı acil çağrılar açıkça geri çevrildi. Yalnızca Bretonya, beyaz bayrak altında savaşan, her biri göğsünde beyaz kumaşa işlenmiş bir İsa kalbi taşıyan ve savaş çığlıkları *Vive le Roi!* (Yaşasın Kral!) olan bir avuç Chouan[129] gönderdi. Bu nedenle, Thiers, denizcilerden, deniz piyadelerinden, Papalık Zuhaflarından,[130] Valentin'ın jandarmalarından ve Piétri'nin polislerinden ve *mouchard*'larından (casuslarından) oluşan alacalı bulacalı bir güruhu alelacele bir araya getirmek zorunda kaldı. Ama bu ordu, Bismarck'ın taksitler hâlinde serbest bıraktığı ve bir yandan iç savaşın ve diğer yandan Versailles'ın Prusya'ya onur kırıcı bağımlılığının sürdürülmesine yetecek sayıdaki savaş tutsağı imparatorluk[131] askeri adım adım eklenmeseydi, gülünçlük derecesinde yetersiz kalırdı. Bu savaş sırasında, Versailles polisinin Versailles ordusuna göz kulak olması ve jandarmaların da her yerde en tehlikeli görevleri üstlenerek bu orduyu peşlerinden sürüklemesi gerekti. Düşen kaleler, ele geçirilmedi; satın alındılar. Komünalistlerin yiğitliği, Thiers'i, Paris'in direnişinin kendi stratejik dehasıyla ve elinin altındaki süngülerle kırılamayacağına ikna etti.

---

129 *Chouans* {Chouan'lar}: İlk olarak, Fransız Devrimine karşı savaşmış olan Batı Fransa kökenli krallık yanlıları; Paris Komünü döneminde, Komüncüler, Versailles'lıların Bretonya'dan gelen ve Charette liderliğinde Komün'e karşı savaşan monarşi yanlısı kesimini bu aşağılayıcı isimle anmıştı. –*Almanca ed.*

130 Papalığa bağlı olan ve Zuhaflar (bkz. 108. dipnot) örnek alınarak oluşturulan muhafız alayı. İtalyan birliklerinin Roma'yı alarak papalığın dünyevi iktidarına iktidarına son vermelerinin ardından, bu alaya bağlı askerler Eylül 1870'te Fransa'ya götürülmüş ve Paris Komünü'ne karşı savaştırılmıştı. –*çev.*

131 Almanca baskıda "emperyalist" (*imperialistischen*). Bkz. 31. dipnot. –*çev.*

Bu arada, illerle ilişkileri giderek zorlaştı. Thiers'i ve onun taşra beylerini mutlu edecek tek bir onaylama bildirisi bile gelmedi. Tam tersi oldu. Her taraftan yağan temsilci heyetleri ve bildiriler, hiçbir şekilde saygılı olmayan bir dille, cumhuriyetin açıkça tanınması temelinde Paris'le uzlaşmaya gidilmesini, komünal özgürlüklerin onaylanmasını ve görev süresinin son bulduğu savunulan Ulusal Meclisin dağıtılmasını talep etti. Bunlar öylesine yığınlar hâlinde geldi ki, Thiers'in adalet bakanı Dufaure, 23 Nisan tarihli bir genelgede, savcılara, "uzlaşma çağrısı"nı bir suç saymalarını emretti! Ama kampanyasının ortaya çıkardığı umutsuz tabloyu göz önünde bulunduran Thiers, taktiğini değiştirmeye karar verdi ve Ulusal Meclise kendisinin dikte etmiş olduğu yeni belediye yasasına dayalı olarak 30 Nisan'da tüm ülkede belediye meclisi seçimlerinin yapılmasını emretti. Bazı yerlerde valilerinin entrikaları, bazı yerlerde polisinin göz korkutmaları sayesinde, illerin kararıyla Ulusal Meclise hiçbir zaman sahip olmadığı manevi gücü kazandıracağından ve illerden, Paris'i alt etmek için gereksinim duyduğu maddi gücü elde edeceğinden emindi.

Thiers, daha işin başında, Paris'e açtığı ve kendi bültenlerinde göklere çıkarılan haydut savaşını ve kendi bakanlarının tüm Fransa'da yeni bir terör dönemi başlatmaya yönelik girişimlerini, birden fazla amaca hizmet edecek olan küçük bir uzlaşma komedisiyle tamamlamayı gerekli görmüştü. Bu komedi, illeri kandırmaya, Paris'teki orta sınıfı kazanmaya yarayacak ve her şeyden önemlisi Ulusal Meclisteki sözde cumhuriyetçilere, Paris'e ihanetlerini Thiers'e duydukları inancın arkasına saklama fırsatını sunacaktı. 21 Mart'ta, henüz bir orduya sahip değilken, meclise şu açıklamayı yapmıştı:

"Ne olursa olsun, Paris'e ordu göndermeyeceğim."

27 Mart'ta yeniden ayağa kalkmıştı:

> "Cumhuriyeti tamamlanmış bir olgu olarak önümde buldum ve onu ayakta tutmak konusunda kesin bir kararlılığa sahibim."[132]

Gerçekte, Thiers'in taşra beyleri Versailles'da cumhuriyetin yalnızca adını ananları bile böğürtüleriyle sustururken, o, Lyon'da ve Marsilya'da, cumhuriyet adına devrimi bastırdı.[133] Bu kahramanlığının ardından tamamlanmış olguyu varsayılan bir olgu düzeyine indirdi. Tedbirli davranarak Bordeaux'dan uzaklaştırdığı Orléans prenslerinin yasalara açıkça aykırılık oluşturacak şekilde Dreux'de entrika çevirmelerine artık izin veriliyordu. Thiers'in Paris'ten ve illerden gelen temsilcilerle bitmek tükenmek bilmeyen görüşmeleri sırasında vaat ettiği ödünler, tonları ve renkleri sürekli değişse de, sonunda hep şuna varıyordu: pek doğal olarak, Paris'in ve Fransa'nın, tıpkı onun 1830'da Louis-Philippe için yapmış olduğu gibi, Bay Thiers'in kendisini kayıtsız şartsız cumhuriyetlerin en iyisi olarak kabul etmesi koşuluyla, onun intikamı, muhtemelen, "Clément Thomas ile Lecomte'un öldürülmesi olayına karışan bir avuç suçlu"yla sınırlı kalacaktı. Ve bakanlarına Ulusal Mecliste bunlar hakkında resmî açıklamalar yaptırarak söz konusu ödünleri bile tartışmalı kılmakla kalmayıp, Dufaure'unu da harekete geçirdi. Bu yaşlı Orleans'cı avukat, her dönemde (şimdi, 1871'de, Thiers'in altında olduğu gibi, 1839'da Louis-Philippe'in altında ve 1849'da Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı altında) sıkıyönetim başyargıcı olmuştu. Bakan olmadığı zamanlarda, Paris'in kapitalistleri için savunma yaparak kendisini zenginleştirmiş ve kendi eserleri olan

---

132 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 145. –*Almanca ed.*

133 1871 yılının Mart ayında Lyon ve Marsilya kentlerinde de komün kurma girişimlerinde bulunulmuş, ama bu girişimler Versailles hükümetine bağlı silahlı güçlerce bastırılmıştı. –*çev.*

yasalara karşı savunma yaparak siyasal sermaye elde etmişti. Şimdi, Paris'in düşmesinin ardından cumhuriyetçi özgürlüğün Paris'teki[134] son kalıntılarının da kökünü kurutacak olan bir dizi baskı yasasının Ulusal Meclisten geçirilmesi için acele etmekle kalmıyor, askerî mahkemelerin ona göre hâlâ çok uzun olan yargılama süreçlerini kısaltarak[135] ve yeni icat edilmiş olan zalimce bir sürgün yasasını devreye sokarak, Paris'in kaderini önceden haber veriyordu. Siyasi suçlular için ölüm cezasını kaldıran 1848 Devrimi, bunun yerine sürgün cezasını koymuştu. Louis-Napoleon, giyotinin egemenliğini geri getirmeye cesaret edememiş, en azından bunu açıkça dile getirememişti. Parislilerin isyancı değil katil olduklarını ima etmek için gereken cesarete bile henüz sahip olmayan feodal toprak sahipleri meclisi, bu nedenle, Paris'ten almayı umduğu öcü, Dufaure'un yeni sürgün yasasıyla sınırlandırmak zorunda kaldı. Tüm bu koşullar altında, Thiers, eğer onun uzlaşma komedisi, tam da kendisinin istediği gibi, geviş getiren kafalarıyla oyunu da, onun ikiyüzlülüğünün, sahteliğinin ve oyalamacılığının gerekliliğini de kavrayamayan taşra beylerinin öfke dolu çığlıklarına yol açmasaydı, bu denli uzun bir süre boyunca bu komediyi oynamaya devam edemezdi.

Thiers, gündemdeki 30 Nisan belediye meclisi seçimleri öncesinde, ayın 27'sinde, büyük uzlaşma sahnelerinden birini oynadı. Bir duygusal tiratlar tufanı sırasında, Ulusal Meclis kürsüsünden şöyle seslendi:

> "Cumhuriyet karşıtı tek bir komplo var, o da Paris'in, bizi Fransız kanı dökmek zorunda bırakan komplosu. Tekrar

---

134 İngilizce baskıda, "Fransa'daki". *–çev.*

135 Dufaure tarafından Ulusal Meclise sunulan ve askerî mahkemelerin yargılama usulleriyle ilgili olan yasa tasarısına göre, ordu komutanının ya da savunma bakanının emriyle açılan davalarda mahkeme kararlarının infazı 48 saat içinde gerçekleştirilmek zorunda olacaktı. *–çev.*

> tekrar söylüyorum: Bu lanetli silahların onları kullananlar tarafından bırakılmasını sağlayın, yalnızca az sayıdaki suçluyu dışarıda bırakacak olan bir barış yasasıyla, cezalandırma hemen sonlandırılsın."

Taşra beylerinin şiddetli müdahaleleri karşısında şunları söyledi:

> "Beyler, yalvarıyorum söyleyin, haksız mıyım? Yalnızca bir avuç suçlunun bulunduğu gerçeğini dile getirebilmiş olmam, sizi gerçekten üzüyor mu? Yaşadığımız onca talihsizliğin içinde, Clément Thomas ile General Lecomte'un kanlarını dökebilmiş olan kişilerin az sayıdaki istisnadan ibaret olması, bir şans değil mi?"[136]

Ama Fransa, Thiers'in birer parlamenter siren şarkısı[137] olmalarıyla övündüğü konuşmalara kulak tıkadı. Birlik hâlindeki Meşruiyetçiler, Orleans'cılar ve Bonapartistler, hâlâ Fransa'nın elinde bulunan 35 000 komündeki 700 000 belediye meclisi üyeliğinden 8000'ini bile kazanamadı. İzleyen ek seçimlerin sonuçları daha da düşmancaydı. Ulusal Meclis, illerden fazlasıyla ihtiyaç duyulan maddi gücü elde etmek bir yana, manevi güce sahip olduğu iddiasının son dayanağını bile yitirdi: Fransa'nın genel oyunun ifadesi olduğunu iddia etme olanağı kalmamıştı. Ve yenilgiyi eksiksiz kılmak üzere, tüm Fransız kentlerinin yeni seçilmiş belediye meclisleri, Versailles'daki gaspçı meclisi, Bordeaux'da bir karşı meclis toplamakla tehdit etti.

Böylece, Bismarck için, uzun süredir beklenen belirleyici adımı atma anı geldi. Bir hükümdar edasıyla, Thiers'e, nihai barış anlaşması için Frankfurt'a hemen tam yetkili temsilciler

---

136 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 736. –*Almanca ed.*

137 Yunan mitolojisine göre, "siren"ler, şarkılarıyla denizcileri kayalıklara çekerek ölüme sürükleyen yaratıklardı. –*çev.*

göndermesini emretti. Efendisinden gelen çağrıya uysallıkla itaat eden Thiers, güvendiği kişi olan Jules Favre'ı, yanına Pouyer-Quertier'yi ekleyerek, alelacele gönderdi. Rouen'lı "seçkin" bir pamuk iplikçisi, İkinci İmparatorluğun ateşli ve hatta yaltakçı bir taraftarı olan Pouyer-Quertier, İngiltere'yle imzalanan ve bir fabrikatör olarak çıkarlarına zarar veren ticaret anlaşması[138] dışında, bu imparatorlukta hiçbir kusur bulmamıştı. Bordeaux'da Thiers'in maliye bakanlığına getirilir getirilmez, bu "uğursuz" anlaşmayı da suçladı, kısa bir süre içinde yürürlükten kaldırılacağını ima etti ve hatta, (Bismarck'ı hesaba katmadığından) boş yere bile olsa, Alsace'a karşı eski koruyucu gümrük vergilerinin hemen yeniden koyulması girişiminde bulunacak kadar utanmazdı; ona göre, hâlâ geçerli olan hiçbir uluslararası anlaşma bunu engellemiyordu. Karşı-devrimi Rouen'daki işçi ücretlerini düşürmenin ve Fransız illerinin temsilciliğini kendi mallarının Fransa'daki fiyatlarını yükseltmenin bir aracı olarak gören bu adamın, Jules Favre'ın son ve tüm eserlerini taçlandıran ihanetinde ona yakışacak yol arkadaşı olarak seçileceği önceden belli değil miydi?

Bu muhteşem tam yetkili temsilciler çifti Frankfurt'a gelir gelmez Bismarck onlara şu emirle çıkıştı: Ya imparatorluk geri getirilir ya da benim barış koşullarım kayıtsız şartsız kabul edilir! Bu koşullar arasında, savaş tazminatının ödeme vadelerinin kısaltılması ve Paris'in kalelerinin, Bismarck Fransa'daki durumdan memnun olduğunu açıklayana kadar, Prusya birlikleri tarafından kalıcı olarak işgal edilmesi de

---

138 İngiltere ile Fransa 23 Ocak 1860'ta bir ticaret anlaşması imzalamıştı; buna göre, Fransa ithalat yasaklarından vazgeçmiş ve bunların yerine meta fiyatlarının en fazla yüzde 30'u tutarındaki gümrük vergileri koyulmuştu. Ayrıca, Fransa, Fransız mallarının çoğunu İngiltere'ye gümrüksüz olarak ihraç etme hakkını elde etmişti. Bu anlaşmanın sonucu, İngiliz malları akını nedeniyle iç pazardaki rekabetin birdenbire artması olmuştu. Bu da Fransız sanayicilerinin hoşnutsuzluğuna yol açmıştı. –*Almanca ed.*

vardı; yani Prusya, Fransa'nın iç işleriyle ilgili en yüksek hakem olarak kabul edilecekti! Bismarck, bunun karşılığında, Paris'in kökünün kazınması için, esir düşmüş olan Bonapartist orduyu serbest bırakmaya ve bu orduya I. Wilhelm'in birliklerinin doğrudan desteğini sağlamaya hazırdı. İçtenliğinin güvencesini, tazminatın ilk taksit ödemesini Paris'in "kontrol altına alınması" koşuluna bağlayarak verdi. Thiers ve onun tam yetkili temsilcileri, doğal olarak, bu yemin üzerine atladı. 10 Mayıs'ta anlaşmayı imzaladılar ve Ulusal Meclis tarafından daha 18 Mayıs'ta onaylanmasını sağladılar.

Barış anlaşmasının imzalanması ile Bonapartist esirlerin gelişi arasındaki sürede, Thiers, cumhuriyetçi yamakları Paris'te kıyım gerçekleştirme hazırlıklarını görmezden gelmenin bir bahanesini bulmak konusunda büyük zorluklarla karşılaştığından, kendisini uzlaşma komedisine yeniden başvurmak zorunda hissetti. 8 Mayıs'ta bile, orta sınıf üyesi arabuluculardan oluşan bir temsilciler heyetine şu cevabı vermişti:

> "İsyancılar teslim olmaya karar verir vermez, Paris'in kapıları, General Clément Thomas ile General Lecomte'un katilleri dışındaki herkes için bir hafta boyunca ardına kadar açık olacak."

Birkaç gün sonra, taşra beylerinin söz konusu konuşması nedeniyle ısrarla açıklama talep etmesi üzerine, bu konuda herhangi bir bilgi vermeyi reddetti, ama şu anlamlı imayı ekledi:

> "Size, aranızda, çok fazla acele eden sabırsız kişilerin bulunduğunu söylüyorum. Bu kişilerin sekiz gün daha beklemesi gerekiyor; bu sekiz günün sonunda herhangi bir tehlike kalmayacak ve o zaman, önümüzdeki görev, onların cesaretine ve yeteneklerine uygun düşecek."[139]

139 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 914. –*Almanca ed.*

Mac-Mahon kısa bir süre sonra Paris'e girebileceği sözünü verebilecek duruma gelir gelmez, Thiers, Ulusal Meclise,

> "elinde *yasayla* Paris'e gireceğini ve askerlerin canlarını kurban etmiş ve kamusal anıtları tahrip etmiş olan sefillerin eksiksiz şekilde cezalandırılmasını isteyeceğini" açıkladı.

Karar anı yaklaştığında, Ulusal Meclise, "Acımasız olacağım" dedi; Paris'e, hakkındaki hükmün verildiğini söyledi; ve Bonapartist haydutlarına, Paris'ten diledikleri şekilde öç almaları konusunda devletin iznine sahip olduklarını açıkladı. Sonunda, ihanet 21 Mayıs'ta Paris'in kapılarını General Douay'ye açtığında, Thiers, 22 Mayıs'ta, taşra beylerine, o kadar inatla yanlış anladıkları uzlaşma komedisinin "hedef"ini açıkladı.

> "Birkaç gün önce, size, hedefe yaklaşmakta olduğumuzu söylemiştim; bugün, hedefe ulaşılmış olduğunu size söylemeye geldim. Düzenin, adaletin ve uygarlığın zaferi sonunda kazanıldı."[140]

Ve böyle olmuştu. Burjuva düzeninin uygarlığı ve adaleti, bu düzenin köleleri[141] efendilerine isyan eder etmez, gerçek ve korkutucu ışığıyla ortaya çıkar. O zaman, bu uygarlık ve adalet, kendisini perdelenmemiş vahşilik ve kanunsuz intikam şeklinde gösterir. Zenginliğe el koyanlar ile onu üretenler arasındaki sınıf mücadelelerindeki her yeni bunalım, bu olguyu daha çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer. 1871'deki tarifsiz alçaklıklar karşısında, burjuvazinin Haziran 1848'deki iğrençlikleri bile gözden kaybolur. Disiplinsiz askerlerin korkunç eylemleri, parayla tutulmuş öncü savaşçıları ve öç alıcıları oldukları uygarlığın doğuştan gelen ruhunu ne kadar iyi yansıtıyorsa, erkekleriyle, kadınlarıyla ve çocuklarıyla Paris halkının Versailles'lıla-

---

140 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.3, Paris 1871, s. 109. –*Almanca ed.*

141 İngilizce baskıda "köleleri ve köle gibi çalışanları". –*çev.*

rın girişinden sonra sekiz gün boyunca savaşmayı sürdürürken sergilediği özveri dolu yiğitlik de davalarının büyüklüğünü o kadar iyi yansıtıyor. Gerçekten de öylesine şanlı bir uygarlıktır ki bu, en büyük sorunu, savaş bittikten sonra, öldürdüğü insanların ceset yığınından nasıl kurtulacağıydı!

Thiers ile köpeklerinin davranışlarının bir benzerini bulmak için, Sulla dönemine ve Roma'nın her iki triumvirlik dönemine[142] dönmek zorundayız. Aynı acımasızlıkla gerçekleştirilen kitlesel kıyımlar; insan öldürürken yaş ve cinsiyet konularındaki aynı umursamazlık; tutuklulara yönelik aynı işkence sistemi; tek farkları bu kez bütün bir sınıfı hedef almaları olan aynı yasal haklardan mahrum bırakma uygulamaları; saklanan önderlerin tek birinin bile elden kaçmaması için başvurulan aynı vahşice takipler; siyasi ve kişisel düşmanlara yönelik aynı ihbarcılık; kavganın tümüyle dışındaki kişilerin katledilmesi sırasında sergilenen aynı kayıtsızlık. Tek fark şu: Romalılar, yasal haklarından mahrum bırakılanları topluca öldürmek için gerekli olan mitralyözlerden henüz yoksundu ve ne "ellerinde yasa" ne de dudaklarında "uygarlık" çağrısı vardı.

Ve bu rezilliklerin ardından, bir de, söz konusu burjuva uygarlığının kendi basını tarafından tarif edilen daha da tiksindirici yüzüne bakın!

> "Henüz", diye yazıyor Londra'da çıkan muhafazakâr bir gazetenin Paris muhabiri, "uzaklardan tek tük silah sesleri gelmeye devam ederken ve yardım görmeyen yaralılar Père-Lachaise'in[143] mezar taşları arasında son nefeslerini verirken, dehşete kapılmış 6000 isyancı çaresizliğin verdiği acı içinde yeraltı mezarlarının labirentlerinde kaybolmuşken ve sokaklarda mitralyözler tarafından topluca vurulacak olan

142 Eski Roma'daki Sulla Diktatörlüğü (MÖ 82-79), Birinci Triumvirlik (MÖ 60-53) ve İkinci Triumvirlik (MÖ 43-36) dönemleri. *-çev.*

143 Paris'teki, "Komün Duvarı"nın da bulunduğu mezarlık. *-çev.*

zavallılar koşuştururken, *café*'lerin absent içenlerle, bilardo ve domino oynayanlarla dolup taştığını, kadın ahlaksızlığının bulvarlara yayıldığını görmek ve lüks restoranların özel odalarından yükselen eğlence seslerinin gecenin sessizliğini nasıl böldüğünü duymak isyan ettirici."

Bay Edouard Hervé, Komün'ün yasakladığı Versailles'cı bir dergi olan *Journal de Paris*'de şöyle yazıyor:

> "Dün, Paris halkının (!) memnuniyetini sergileme biçimi, gerçekten de edepsizce olmanın ötesine geçiyordu ve korkarız bu durum zaman geçtikçe daha da kötüye gidecek. Şu anda Paris'te gerçekten de yersiz olan bir şölen havası var ve çöküş döneminin Parislileri olarak anılmak istemiyorsak, buna bir son verilmesi gerekiyor."

Ardından Tacitus'tan şu pasajı aktarıyor:

> "Ve söz konusu korkunç savaşın daha sabahında, savaş henüz tümüyle son bulmamışken, alçalmış ve bozulmuş olan Roma, bedenine zarar veren ve ruhunu kirleten şehvet bataklığında debelenmeye yeniden başlamıştı – *alibi proelia et vulnera, alibi balneae popinaeque* (burada çarpışmalar ve yaralar, orada hamamlar ve restoranlar)."[144]

Yalnız, Bay Hervé, sözünü ettiği "Paris halkı"nın sadece Thiers'in Paris'inin halkı, Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'den yığınlar hâlinde geri dönen *francs-fileurs*, yani gerçekte "Çöküşün Paris'i" olduğunu unutuyor.

Emeğin köleleştirilmesine dayalı olan bu alçak uygarlık, yeni ve daha iyi bir toplumun özverili öncülerine karşı kazandığı her kanlı zaferin ardından, savaş kurbanlarının çığlıklarını, dünya çapında yankılanan kara çalma gürültüleriyle

144 Fransız yayıncı Hervé'nin 31 Mayıs 1871 tarihli *Journal de Paris*'de yayımlanan ve Tacitus'un *Tarihler* {*Historiae*} adlı eserinden bir alıntı da (III, 83) içeren makalesinden pasajlar. –*Almanca ed.*

bastırıyor. Komün'ün huzurlu işçi Paris'i, "düzen"in köpekleri tarafından aniden bir cehenneme dönüştürülüyor. Ve bu muazzam dönüşüm, bütün ülkelerin burjuva aklına göre neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün uygarlığa karşı komplo kurmuş olduğunu! Paris halkı Komün için kendisini coşkuyla feda ediyor; ölülerinin sayısına daha önceki hiçbir muharebede ulaşılmamıştı. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün, halkın kendi iktidarı değil, bir avuç suçlunun şiddet eylemi olduğunu! Paris'in kadınları barikatlarda ve idam sehpalarında canlarını seve seve veriyor. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün iblisinin onları Megaera'lara ve Hekate'lere dönüştürmüş olduğunu! Komün'ün iki aylık tartışmasız egemenlik dönemi boyunca sergilediği ılımlılığa denk düşen tek şey, savunmasındaki yiğitlik. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün, şeytani arzularının kana susamışlığını, can çekişme zamanı geldiğinde serbest bırakmak üzere, iki ay boyunca, ılımlılık ve insancıllık maskesinin altında özenle saklamış olduğunu!

İşçilerin Paris'i, kendisini kahramanca feda ederken, binaları ve anıtları da alevlerin içine çekti. Proletaryaya hükmedenler, onun canlı bedenini parçalarken, zafer havası içinde konutlarının dokunulmamış duvarlarının arasına geri dönmeyi bekleyemez. Versailles iktidarı "kundakçılık!" diye bağırıyor ve her yerde profesyonel kundakçılık şüphelileri olarak hasımlarının peşine düşülmesi için, en uzak köylerdekiler de dâhil olmak üzere tüm yamaklarına bu repliği fısıldıyor. Bütün bir dünya burjuvazisi, muharebe *sonrasındaki* kitlesel katliamı memnuniyetle izliyor, ama binalara saygısızlık edilmesi onu dehşete düşürüyor!

İktidarlar, "öldürmeleri, yakmaları ve yıkmaları" için donanmalarına devlet izni verdiğinde, bu bir kundaklama izni midir? İngiliz askerlerinin Washington'daki Amerikan Kongre Binası'nı ve Çin imparatorunun yazlık sarayını kasıtlı olarak

yakmaları[145] kundakçılık mıydı?[146] Thiers'in, sadece içlerinde insanlar olan evleri yakmak istediği bahanesiyle altı hafta boyunca Paris'i bombalaması kundakçılık mıydı? – Savaş sırasında, ateş, tümüyle meşru bir silahtır. Düşmanların elinde olan binalar, onları ateşe vermek için bombalanır. Savunmacılar, bu binaları terk etmek zorunda kaldıklarında, saldıranların yerleşememesi için onları ateşe verir. Yakılmak, her zaman, dünyanın herhangi bir düzenli ordusunun muharebe cephesinde yer alan her binanın kaçınılmaz kaderi olmuştu. Ama köleleştirilenlerin onları ezenlere karşı yürüttükleri savaşta, yani tarihteki tek haklı savaşta, bu söylenen asla geçerli olmasın! Komün, ateşi, sözcüğün en dar anlamıyla savunma aracı olarak kullandı. Onu, Haussmann'ın kasıtlı olarak, topçu ateşine açık hâle getirmek için tasarladığı uzun ve geniş caddeleri[147] Versailles birliklerine kapatmak için; tıpkı Versailles'lıların, ilerlemeleri sırasında, evlere en az Komün'ün ateşi kadar zarar veren top mermilerini kullanmaları örneğinde olduğu gibi, kendi geri çekilmesini koruma altına almak için kullandı. Hangi binaları savunmacıların ve hangilerini saldırganların yakmış olduğu bugün bile tartışma konusu. Ve savunmacılar, ancak Versailles askerlerinin tutsakları topluca öldürmeye başlamasından sonra ateşe başvurmuştu. – Ayrıca, Komün, en uç noktalara itilmesi durumunda, kendisini

---

145 Ağustos 1814'te, İngiltere ile ABD arasındaki savaş sırasında, İngiliz birlikleri Washington'u ele geçirdikten sonra Amerikan Kongre Binası'nı, Beyaz Saray'ı ve başka kamu binalarını yakıp yıktı.
İngiltere ile Fransa Çin'e karşı sömürgeci bir fetih savaşı yürütürken (1857-1860), İngiliz ve Fransız müdahale birlikleri, Ekim 1860'ta Pekin'i ele geçirdikten sonra, Çin mimarisi ile sanatının en zengin hazine dairesi olan ünlü yazlık imparatorluk sarayını tümüyle yağmaladı ve temel duvarlarına kadar yakıp yıktı. *–Almanca ed.*

146 İngilizce baskıda bunun ardından şu cümle geliyor: "Prusyalıların, askerî nedenlerle değil yalnızca öç alma hıncıyla Châteaudun gibi kentleri ve sayısız köyü petrol kullanarak yakmaları kundakçılık mıydı?" *–çev.*

147 Bkz. 116. dipnot. *–çev.*

Paris'in yıkıntılarının altına gömeceğini ve Paris'i ikinci bir Moskova yapacağını[148] çok öncesinden açıkça duyurmuştu; Savunma Hükümeti de, kuşkusuz yalnızca ihanetini perdelemek üzere, aynı sözü vermişti. Trochu, tam da bu amaç için gerekli olan petrolü sağlamıştı. Komün, hasımlarının, Paris'teki insanların yaşamlarını hiç umursamadığını, ama Paris'teki kendi binalarını fazlasıyla önemsediklerini biliyordu. Diğer yandan, Thiers, öç alırken acımasız olacağını açıklamıştı. Bir taraftan ordusu savaşa hazır duruma geldiğinde ve diğer taraftan Prusyalılar çıkışı kapattığında, hiç beklemeden şöyle seslenmişti: "Merhametsiz olacağım! Ceza eksiksiz, adalet katı olacak." Parisli işçilerin eylemleri vandallıksa, bunlar, Hıristiyanlar tarafından çok tanrılı Eski Çağ'ın gerçekten paha biçilmez sanat eserlerine yöneltilmiş olduğu gibi zafer vandallığı değil, ümitsiz savunma vandallığıydı; ve Hıristiyanların vandallığı bile, tarihçiler tarafından, ortaya çıkmakta olan yeni bir toplum ile yıkılmakta olan eski bir toplum arasındaki muazzam savaşın kaçınılmaz ve görece önemsiz bir ayrıntısı olarak haklı çıkarılmıştır. Hıristiyanların vandallığı, gezintiye çıkanların Paris'ine yer açmak için tarihî Paris'i yerle bir eden Haussmann'ın vandallığının yanında hafif kalmıştı!

Ama başta Paris başpiskoposu olmak üzere altmış dört rehinenin Komün tarafından öldürülmesi! – Burjuvazi ve ordusu, Haziran 1848'de, uzun süredir savaşlarda başvurulmayan bir âdeti yeniden canlandırmıştı: Savunmasız tutsakların vurulması. Bu vahşi âdetin o zamandan beri Avrupa'da ve Hindistan'da bir halk ayaklanmasının bastırıldığı her örnekte az çok uygu-

148 1812'de, Moskova, Napoleon Fransa'sının saldırılarına karşı Rusya genelinde gerçekleştirilen direnişin merkezi hâline geldi. 7 Eylül'de Moskova yakınlarındaki Borodino köyünde yapılan muharebe Napoleon'un saldırgan planlarının bozguna uğramasında büyük rol oynadı. Moskova'nın Fransız ordusu tarafından işgalinin başlangıcında kentte büyük bir yangın başladı ve yaklaşık bir hafta sürdü. –*İngilizce ed.*

lanmış olması, onun, "uygarlığın" gerçek bir "ilerleme"si olduğunu kanıtlıyor! Diğer yandan, Prusyalılar, Fransa'da, rehin alma âdetini yeniden canlandırmıştı; rehin aldıkları suçsuz insanlar, onlar için, yaşamlarıyla, başkalarının eylemlerinden sorumlu oluyordu. Thiers, daha önce görmüş olduğumuz üzere, daha savaşın başından itibaren komünalist tutsakları vurma insani âdetini yürürlüğe soktuğunda, Komün'ün elinde, bu tutsakların yaşamlarını korumak için, bir Prusya âdeti olan rehin alma eylemlerine başvurmaktan başka çare kalmamıştı. Ama rehinelerin yaşama hakları, Versailles'lıların tutsakları sürekli olarak vurmaları nedeniyle defalarca ortadan kalkmıştı. Mac-Mahon'un pretoryenlerinin[149] Paris'e girişlerini kutlamak için gerçekleştirdiği katliam sonrasında, onları korumaya devam etmek nasıl mümkün olabilirdi? Burjuva hükümetlerinin ahlaksızca gaddarlıklarına (rehin alma eylemlerine) karşı elde kalan son silah da alay konusu mu edilseydi? Piskopos Darboy'nın gerçek katili Thiers'dir. Komün, başpiskoposu ve bir yığın başka din adamını, sadece Thiers'in elinde bulunan Blanqui karşılığında takas etmeyi defalarca teklif etmişti. Thiers bunu inatla reddetti. Blanqui'yle Komün'e bir baş vereceğini, buna karşılık başpiskoposun kendi amaçlarına en büyük hizmeti cesediyle sunacağını biliyordu. Thiers bu konuda Cavaignac'ı taklit etti. Cavaignac ile onun düzen adamları Haziran 1848'de isyancıları Başpiskopos Affre'ın katilleri olarak yaftalarken nasıl da dehşet çığlıkları atmıştı! Ve aslında, başpiskoposu düzen askerlerinin vurduğunu çok iyi biliyorlardı. Başpiskoposun başyardımcısı Jacquemet, eylemin hemen ardından, bu yöndeki tanıklık ifadesini onlara teslim etmişti.

Düzen partisinin kan dökme şölenleri sırasında kurbanlarına karşı kullanmayı hiçbir zaman ihmal etmediği tüm bu

---

149 *Pretoryenler*: Eski Roma'da imparatorların ve generallerin koruma görevlileri. *–çev.*

kara çalma korosu, sadece, bugünün burjuvasının kendisini geçmişin feodal beyinin meşru halefi olarak gördüğünü kanıtlar; feodal bey, pleb karşısında kendi elindeki her silahı meşru sayarken, plebin elindeki her tür silah daha başından itibaren bir suç oluşturuyordu.

Egemen sınıfın, yabancı galibin koruması altında yürütülen bir iç savaşla devrimi bastırmaya yönelik komplosu (izlerini Eylül ayından Mac-Mahon'un pretoryenlerinin St. Cloud kapısından girişine kadar takip ettiğimiz bir komplo), Paris katliamıyla doruğuna ulaştı. Bismarck, Paris'in yıkıntılarına mutluluk içinde bakıyor ve bunları, belki de, henüz 1849'un Prusya *Chambre introuvable*'ındaki basit bir *Rural* {taşralı} iken[150] dilediği üzere tüm büyük kentlerin yıkılmasının "ilk taksidi" olarak görüyor. Paris proletaryasının cesetlerine hoşnutlukla bakıyor. Bu, onun için, yalnızca devrimin değil, aynı zamanda, Fransız hükümetinin kendisi tarafından şimdi gerçekten başı kesilen Fransa'nın yok edilmesi anlamına geliyor. Tüm başarılı devlet adamlarının ortak özelliği olan sığlığıyla, bu muazzam tarihsel olayın yalnızca yüzeyini görüyor. Tarih, zaferini, yenilgiye uğrayan hükümetin sadece jandarmasına değil aynı zamanda kiralık katiline dönüşerek taçlandıran bir galibin gösterisine daha önce nerede sahne olmuştu? Prusya ile Paris Komünü arasında bir savaş yoktu. Aksine, Komün barış ön hazırlıklarını kabul etmiş ve Prusya tarafsızlığını açıklamıştı. Yani, Prusya savaşın bir tarafı değildi. Bir katil olarak hareket etmişti; korkak bir katildi, çünkü göze aldığı hiçbir tehlike yoktu; kiralık bir katildi, çünkü 500 milyonluk ücretinin ödenmesini daha en başta Paris'in düşmesi koşuluna bağlamıştı. Ve böylece, imansız ve ahlaksız Fransa'nın dindar ve ahlaklı Almanya tarafından dövülerek cezalandırılması için mukadder kılınan savaşın gerçek niteliği

---

150 Marx, 1849 yılında seçilen Prusya meclisini, Fransız *Chambre introuvable*'ına (Bulunmaz Meclis; bkz. 67. dipnot) benzeterek bu şekilde anıyor. –*çev.*

sonunda gün yüzüne çıktı! Ve eski dünyanın hukukçularının bile aynı şekilde anladığı bu benzeri görülmemiş uluslararası hukuk ihlali, Avrupa'nın "uygar" hükümetlerini sarsarak onları St. Petersburg kabinesinin bir aletinden başka bir şey olmayan hukuk ihlalcisi Prusya'yı suçlu bir ulus ilan etmeye yöneltmek yerine, yalnızca, Paris'in çevresindeki çifte kuşatmadan kurtulmayı başaran az sayıdaki savaş kurbanının da Versailles celladına teslim edilmesinin gerekli olup olmadığı üzerine düşünüp taşınmalarına yol açıyor!

Modern dönemin en şiddetli savaşının ardından kazanan ordu ile yenilen ordunun proletaryayı birlikte boğazlamak için ittifak kurmaları şeklindeki benzeri görülmemiş olay, Bismarck'ın zannettiği gibi, yükselmekte olan yeni toplumun nihai olarak ezildiğini değil, tersine, eski burjuva toplumunun tümüyle parçalandığını gösteriyor. Eski toplumun hâlâ gerçekleştirebildiği en büyük destansı girişim ulusal savaştı ve şimdi, bunun da, sınıf mücadelesini ertelemekten başka bir amacı bulunmayan ve sınıf mücadelesi bir iç savaşa dönüşür dönüşmez kenara atılan bir iktidar dolandırıcılığından başka bir şey olmadığı ortaya çıktı. Sınıf egemenliği, artık, kendisini ulusal bir üniformayla gizleyemiyor; proletarya karşısında, ulusal hükümetlerin hepsi bir!

1871'in Hamsin Yortusu {28 Mayıs 1871}[151] sonrasında, Fransa'nın işçileri ile onların emeklerinin ürünlerine el koyanlar arasında artık barış da olamaz ateşkes de. Parayla tutulmuş bir disiplinsiz askerin demir eli, her iki sınıfı belirli bir süre boyunca birlikte ezmiş olabilir. Ama savaş, giderek büyüyen ölçeklerle, defalarca patlak vermek zorunda ve son kazananın, az sayıdaki el koyucu mu yoksa devasa çalışanlar çoğunluğu mu olacağı konusunda hiçbir kuşkuya yer olamaz. Ve Fransız işçileri, tüm modern proletaryanın yalnızca öncüsü.

---

151 Paris Komünü'nün kesin olarak ezildiği tarih. *–çev.*

Avrupa ülkelerinin hükümetleri, Paris'in karşısında, sınıf egemenliğinin uluslararası karakterini bu şekilde ortaya koyarken, Uluslararası İşçi Birliği'ni (sermayenin kozmopolit komplosuna karşı emeğin uluslararası karşı örgütü) tüm bu felaketlerin ana kaynağı olarak göstererek yaygara koparıyor. Thiers, bu birliği, kendisini emeğin kurtarıcısı gibi göstermeye çalışan emek despotu olmakla suçlamıştı. Picard, Fransız Enternasyonal üyeleri ile yurt dışındakiler arasındaki tüm bağlantıların kesilmesini emretti; Thiers'in 1835'teki suç ortağı olan ve mumyaya dönüşmüş bulunan yaşlı Kont Jaubert, onun kökünün kazınmasını tüm iktidarların[152] temel görevi ilan etti. Ulusal Meclisteki taşra beyleri ona karşı uluyor ve tüm Avrupa basını bu koroya katılıyor. Birliğimize tümüyle yabancı olan saygın bir Fransız yazar[153] şunları söylüyor:

> "Komün üyelerinin büyük bölümü gibi Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyeleri de, Uluslararası İşçi Birliği'nin en faal, kavrayışlı ve enerjik beyinleri, ... tümüyle içten, dürüst, kavrayışlı, özveri dolu, saf ve sözcüğün *iyi* anlamıyla fanatik insanlardır."[154]

Polis gibi düşünen burjuva aklı, doğal olarak, Uluslararası İşçi Birliği'ni, merkezî organı zaman zaman farklı ülkelerde patlamaların gerçekleştirilmesini emreden bir tür gizli komplo örgütü olarak görüyor. Ama bizim birliğimiz, gerçekte, uygar dünyanın farklı ülkelerindeki en ileri işçileri birleştiren uluslararası bir topluluktan başka bir şey değil. Nerede, hangi biçim altında ve hangi koşullar altında olursa olsun, sınıf mücadelesi herhangi bir süreklilik kazandığında, birliğimizin üyelerinin

152 İngilizce baskıda "uygar iktidarların". *–çev.*

153 Muhtemelen Robinet. *–Almanca ed.*

154 *Political Notes on the Present Situation of France and Paris. By a French Positivist*, ed: Edward Spencer Beesly. *–Almanca ed.*

orada ön planda olması da doğaldır. Onun üzerinde yükseldiği zemin, modern toplumun kendisidir. Şu ya da bu miktarda daha fazla kan dökerek ortadan kaldırılamaz. İktidarların, onu ortadan kaldırmak için, her şeyden önce, sermayenin emek üzerindeki zora dayalı egemenliğini, yani kendi asalak varlıklarının koşulunu ortadan kaldırmaları gerekirdi.

Komün'ü ile birlikte işçilerin Paris'i, sonsuza dek, yeni bir toplumun şanlı habercisi olarak anılacak. Onun şehitleri, işçi sınıfının yüce gönlünde taht kurmuştur. Tarih, onu imha edenleri, daha şimdiden, din adamlarının hiçbir duasıyla kurtulamayacakları teşhir direğine çivilemiştir.

Genel Konsey:

M. J. Boon, Fred. Bradnick, G. H. Buttery, Caihil, William Hales, Kolb, Fred. Leßner, G. Milner, Thomas Mottershead, Charles Murray, Pfänder, Roach, Rühl, Sadler, Cowell Stepney, Alf. Taylor, W. Townshend[155]

Haberleşme Sekreterleri:

Fransa için *Eugène Dupont* – Almanya ve Hollanda için *Karl Marx* – Belçika ve İspanya için *Friedrich Engels* – İsviçre için *Hermann Jung* – İtalya için *P. Giovacchini* – Macaristan için *Zévy Maurice* – Polonya için *Antoni Zabicki* - Danimarka için *J. Cohen* – ABD için *J. G. Eccarius*

Hermann Jung, Başkan – *John Weston*, Hazinedar – *Georg Harris*, Mali Sekreter - *John Hales*, Genel Sekreter

256, High Holborn, London, W. C.
30 Mayıs 1871

155 1871 tarihli üçüncü İngilizce baskıda Genel Konsey'in şu üyelerine de yer veriliyor: *Delahaye, A. Herman, Lochner, J. P. MacDonnel, Ch. Mills, Rochat* ve *A. Serraillier. –Almanca ed.*

Ekler

I

"Tutsak kafilesi Uhrich Bulvarı'nda durdu ve kaldırımın üzerinde caddeye dönük olarak dört ya da beş sıra oluşturacak şekilde dizildi. General Marquis de Galliffet ve kurmayları atlarından indi ve sol kanattan başlayarak safları denetledi. General, sıraları inceleyerek, ağır adımlarla ilerledi; ara sıra durarak bir adamın omzuna dokunuyor ya da arka sıralardaki birine öne gelmesini işaret ediyordu. Bu şekilde seçilenler, genellikle başka herhangi bir tartışma olmadan caddenin ortasına dizildi ve kısa sürede küçük bir ayrı kafile oluşturdular. ... Hatalara epeyce yer bırakıldığı apaçıktı. Atlı bir subay, belirli bir kabahatlerinden ötürü, General Galliffet'ye bir erkek ile bir kadını işaret etti. Bulunduğu sıradan öne fırlayan kadın, dizlerinin üzerine çöktü ve kollarını açıp feryat figan masum olduğunu savundu. General kısa bir süre bekledi ve ardından tümüyle sakin bir yüz ifadesiyle ve hiç hareket etmeden şunları söyledi: Madam, Paris'teki tüm tiyatrolara gittim, komedi sahnelemeye çalışmanız işe yaramaz (*il ne vaut pas la peine de jouer la comédie*). ... O gün, insanın yanındakilerden gözle görülür şekilde daha büyük, daha kirli, daha temiz, daha yaşlı ya da daha çirkin olması iyi bir şey değildi. Acılarla dolu bu dünyadan hızla kurtulmasını yalnızca kırık burnuna borçlu olan bir adam özellikle dikkatimi çekmişti. ... Yüzden fazla kişi bu şekilde seçildi, bir grup askere onları vurma emri verildi ve onlar geride kalırken kafilenin geri kalanı yürümeye devam etti. Birkaç dakika sonra

arkamızdan gelmeye başlayan silah sesleri, kısa kesintilerle, on beş dakikadan uzun sürdü. Haklarında alelacele hüküm verilen bu talihsizler idam ediliyordu." (Paris muhabiri, 8 Haziran tarihli *Daily News*.)

"İkinci İmparatorluğun âlemlerinde bedenini utanmazca sergilemesiyle nam salmış olan karısının *Louis*'si {pezevengi}" olan bu Galliffet, savaş sırasında, Fransız *Ensign Pistol*'ı[156] adıyla biliniyordu.

"Ciddi ve sansasyondan uzak bir gazete olan *Le Temps*, kusurlu şekillerde vurulan ve ölmeden gömülen insanlarla ilgili üzücü bir öykü aktarıyor. Bunların büyük bir bölümü St. Jacques-la-Boucherie yakınlarındaki meydana gömülmüş ve bazılarının üzerine pek az toprak atılmıştı. Gün boyunca sokağın gürültüsü tüm diğer sesleri bastırmış, ama gecenin sessizliğinde çevredeki evlerin sakinleri uzaktan gelen iniltilerle uyanmış ve sabah saatlerinde toprağın içinden yumruk şeklinde sıkılmış bir elin çıktığı görülmüştü. Bunun üzerine cesetlerin gömüldükleri yerlerden çıkarılmaları emredilmişti. ... Çok sayıda yaralının canlı canlı gömülmüş oldukları konusunda en küçük bir kuşkum yok. Bir örneğe kişisel olarak tanıklık edebilirim. Brunel, metresiyle birlikte 24 Mayıs'ta Vendôme Meydanı'ndaki bir evin avlusunda vurulduğunda, 27 Mayıs'ın öğle saatlerine kadar orada bırakıldılar. Sonunda, cesetleri uzaklaştırmak için gelindiğinde, hâlâ hayatta olduğu fark edilen kadın bir acil yardım istasyonuna götürüldü. Dört kurşunla vurulmuş olmasına karşın, şu anda tehlikeyi atlatmış durumda." (Paris muhabiri, 8 Haziran tarihli *Evening Standard*.)

---

156 William Shakespeare'in bazı oyunlarındaki kahramanlık taslayan korkak asker karakteri. *–çev.*

II

Aşağıdaki mektup Londra'da yayımlanan *The Times*'ın 13 Haziran tarihli sayısında çıktı:[157]

'The Times' editörüne

Bayım,

Bay Jules Favre, 6 Haziran 1871'de Avrupa'daki tüm iktidarlara yönelik bir genelge yayımlayarak, Uluslararası İşçi Birliği'nin peşine düşülmesini talep etti. Birkaç açıklama, bu belgeyi tarif etmeye yetecektir.

Tüzüklerimizin giriş bölümünde bile, Enternasyonal'in 28 Eylül 1864'te, St. Martin's Hall, Long Acre, Londra adresindeki halka açık bir toplantıda kurulduğu belirtiliyor. Jules Favre, en iyi kendisinin bildiği gerekçelerle, birliğin başlangıç tarihini 1862 yılının öncesine çekiyor.

İlkelerimizi açıklamak için, "onun" (Enternasyonal'in) "25 Mart 1869 tarihli yayını"ndan alıntı yaptığını iddia ediyor. Ve nereden alıntı yapıyor? Enternasyonal *olmayan* bir derneğin yayınından. Bu tür bir manevraya henüz hayli genç bir avukatken, Paris'te yayımlanan bir gazete olan *National*'i Cabet'nin açtığı iftira davasında savunurken de başvurmuştu. O dönemde, Cabet'nin broşürlerinden alıntılar okuduğunu iddia ederken, kendisinin aralara eklediği cümleleri okumuştu. Ama bu hokkabazlık tüm mahkeme heyeti önünde açığa çıkarılmıştı ve Cabet o kadar hoşgörülü olmasaydı, Paris Barosu'ndan ihraç edilerek cezalandırılırdı. Enternasyonal'e ait belgeler ola-

157 Enternasyonal Genel Konseyinin, Jules Favre'ın 6 Haziran 1871 tarihli genelgesi hakkındaki, Marx ile Engels tarafından kaleme alınan bu açıklamasına, hem *Fransa'da İç Savaş*'ın ikinci ve üçüncü İngilizce baskılarında, hem de 1871, 1876 ve 1891 tarihli Almanca baskılarda yer verilmişti. –*Almanca ed.*

rak sunduklarından *bir* tanesi bile Enternasyonal'e ait değildi. Örneğin şunu söylüyor:

> "Temmuz 1869'da Londra'da oluşturulan Genel Konseyin söylediğine göre, ittifak, ateist olduğunu ilan ediyor."

Genel Konsey hiçbir zaman bu tür bir belge yayımlamadı. Aksine, "İttifak"ın (Cenevre'deki *L'Alliance de la Démocratie Socialiste*)[158] Jules Favre tarafından alıntılanan özgün tüzüklerini geçersiz sayan bir belge yayımladı.

Jules Favre, yer yer imparatorluğu da hedef alıyormuş gibi gözükmeye çalışan genelgesinin bütününde, Enternasyonal'e karşı, imparatorluk savcılarının polis masallarını yinelemekten başka bir şey yapmıyor; söz konusu masalların kofluğu aynı imparatorluğun mahkemelerinde bile açığa çıkmıştı.

Enternasyonal Genel Konseyinin (Temmuz ve Eylül 1870 tarihli) her iki bildirisinde,[159] o dönemdeki savaşla ilgili olarak Prusya'nın Fransa'ya yönelik fetih planlarını kınadığı biliniyor. Sonrasında, Jules Favre'ın özel sekreteri Bay Reitlinger, Genel Konseyin Ulusal Savunma Hükümeti lehine Bismarck karşıtı bir kitlesel gösteri düzenlemesi için, elbette boş yere, Genel Konseyin bazı üyelerine başvurmuştu; bu gösteri sırasında cumhuriyetin hiçbir şekilde anılmaması özel olarak talep edilmişti. Jules Favre'ın beklenen Londra ziyareti vesilesiyle kitlesel bir gösterinin düzenlenmesine yönelik hazırlıklar (kuşkusuz en iyi niyetlerle), 9 Eylül tarihli bildirisiyle Parisli işçileri Jules Favre ve çalışma arkadaşları hakkında açıkça ve önceden uyaran Genel Konseye rağmen yapılmıştı.

158 *L'Alliance internationale de la démocratie socialiste* (Uluslararası Sosyalist Demokrasi İttifakı): Bakunin'in 1868 yılında Uluslararası İşçi Birliği bünyesinde kurduğu, ancak birlik üyeliğine kabul edilmeyen ve kısa bir süre sonra dağıtılan örgüt. *–çev.*

159 Bkz. elinizdeki kitap, s. 29 ve s. 37. *–çev.*

Enternasyonal Genel Konseyi de, ölmüş olan Bay Millière'in Paris'te açıklamış olduğu belgeye dikkatlerini çekmek için Avrupa'nın tüm kabinelerine Jules Favre hakkında bir genelge yollasa, Jules Favre ne derdi?

Sadık hizmetkârınız,

John Hales
Uluslararası İşçi
Birliği
Genel Konsey
Sekreteri

256, High Holborn, London, W. C.
12 Haziran 1871

Londra'da yayımlanan *Spectator*, "Uluslararası Birlik ve Hedefleri" hakkındaki bir makalede, sofu bir muhbir olarak, benzer başka hilelere başvurmanın yanında, "İttifak"ın yukarıda anılan belgesini, Enternasyonal'in bir eseri olduğu iddiasıyla, Jules Favre'a göre daha eksiksiz bir şekilde aktarıyor ve bunu da yukarıdaki tekzip metninin *The Times*'da çıkmasından on bir gün sonra yapıyor. Buna şaşırmıyoruz. Büyük Friedrich bile, tüm Cizvitler arasında en kötülerinin Protestan Cizvitler olduğunu söylerdi.

Fransa'da İç Savaş'ın Birinci Taslağının elyazmasından

Nisan-Mayıs 1871'de, İngilizce ve kısmen Fransızca olarak kaleme alındı. Fransızcadan çevrilen bölümler elinizdeki kitapta açılı parantez işaretleri arasında gösteriliyor. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 189.

Taslakların eksiksiz çevirilerini şurada bulabilirsiniz: Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*, Yordam Kitap, çev: Erkin Özalp, İstanbul, Ekim 2016. Her bir parçanın sonunda çengelli parantez işaretleri arasında belirtilen sayfa numaraları *Fransız Üçlemesi*'ne aittir.

Fransa'da İç Savaş'ın Taslaklarından Seçmeler

Birinci Taslaktan

Prusya'nın çöküşünün ardından (1807 Tilsit Barışı), Prusya iktidarı, kendisini ve ülkeyi ancak büyük bir toplumsal yenilenmeyle kurtarabileceğini hissetti. Küçük bir ölçekte, feodal bir monarşinin sınırları içinde, Fransız Devriminin sonuçlarını Prusya'ya taşıdı. Köylüleri özgürleştirdi, vb. Rusya'nın, Sivastopol savunmasıyla onurunu kurtarmış ve Paris'teki diplomatik zaferleriyle yabancıların gözlerini kamaştırmış olmasına karşın, Kırım yenilgisinin Rusya'daki toplumsal ve idari sistemin çürümüşlüğünü açığa çıkarmasının ardından, bu ülkenin iktidarı, serfleri özgürleştirdi ve tüm idari ve adli sistemini değiştirdi. Her iki ülkede de cesur toplumsal reformlar engellerle karşılaşmış ve özlerinde sınırlı kalmıştı, çünkü halk tarafından elde edilmek yerine taht tarafından dayatılmışlardı. Yine de, egemen sınıfların en kötü ayrıcalıklarını ortadan kaldıran ve eski toplumun iktisadi temelini değiştiren büyük toplumsal değişimler yaşanmıştı. Büyük hastalığın ancak kahramanca önlemlerle iyileştirilebileceğini hissetmişlerdi. Galiplere ancak toplumsal reformlarla, halk yenilenmesinin öğelerini yaratarak karşılık verebileceklerini hissetmişlerdi. 1870 Fransız felaketi, modern dünya tarihindeki eşi benzeri bulunmayan bir örnek! Resmî Fransa'nın, Louis Bonaparte Fransa'sının, egemen sınıfların ve onlara bağlı devlet asalaklarının Fransa'sının çürümekte olan bir ceset olduğunu gösterdi. Peki bu rezil adamların, iktidara halkın bir baskınıyla

gelen ve onu yabancı istilacıyla birlikte komplo kurarak ellerinde tutmaya devam eden bu adamların ilk yapmaya çalıştıkları şey ne oldu? Prusya'nın himayesi altında, Louis Bonaparte'ın disiplinsiz askerleriyle ve Piétri'nin polisleriyle, Paris'te başlatılan şanlı halk yenilenmesi çalışmasını boğmak, Temmuz Devriminin alt ettiği tüm eski Meşruiyetçilerin hayaletlerini ve Şubat Devriminin alt ettiği Louis-Philippe'in fosilleşmiş düzenbazlarını toplamak, ve bir karşı-devrim cümbüşü düzenlemek! Tarih yıllıklarında, abartılı şekilde alçalmak konusundaki bu tür bir cesaretin başka örneği yok! Ama en tipik olan şey şu ki, bu durum, resmî Avrupa'dan ve Amerika'dan genel bir öfke haykırışının yükselmesine neden olmak yerine, bir sempati dalgasına ve Paris'e yönelik bir şiddetli kınamalar akımına yol açıyor![160] Bu da, tarihsel geçmişine sadık kalan Paris'in, Fransız halkının yenilenmesinin yolunu, halkı eski toplumun yenilenmesinin öncüsü yapmakta, insanlığın toplumsal yenilenmesini Fransa'nın ulusal ödevi hâline getirmekte gördüğünü kanıtlıyor! Bu, üretici sınıfın, "*les valets du diable sont pires que le diable*" {"şeytanın uşakları şeytandan kötüdür"} şeklindeki Fransız atasözünün doğruluğunu kanıtlayan sömürücü sınıflardan, bunların yandaşlarından ve devletteki asalaklarından kurtuluşudur. Paris, insanlığın bayrağını kaldırdı! {s. 366-367}

Fransız burjuvazisinin farklı hizipleri sırayla *kendi iktidarlarına* sahip olmuştu; büyük toprak sahipleri *Restorasyon* (eski Bourbon'lar) döneminde, kapitalistler ise parlamenter Temmuz Monarşisi (Louis-Philippe) döneminde iktidardaydı ve bu dönemlerde burjuvazinin Bonapartist ve cumhuriyetçi unsurları arka planda eşeleniyordu. Bunlar arasındaki parti çekişmeleri ve entrikalar doğal olarak *kamu refahı* bahanesiyle yürütülüyordu ve bir

160 İngilizce baskıda bu cümlenin ardından şu parantez geliyor: "(*fossiles, vilains, hommes tarés* {fosiller, caniler, rezil adamlar}). –*çev.*

halk devrimi bu monarşilerden birini bertaraf ettiğinde, bir başkası ortaya çıkıyordu. Tüm bunlar Cumhuriyetle (Şubat) birlikte değişti. Burjuvazinin tüm hizipleri *Düzen Partisi*'nde, yani emeğin iktisadi boyun eğdirilmişliğini ve bunu destekleyen baskıcı devlet mekanizmasını korumak için bir araya gelen toprak sahipleri ile kapitalistlerin partisinde birleşti. Sırf adı bile bir burjuva hizbinin diğeri karşısındaki üstünlüğüne, bir taraftaki galibiyete ve diğer taraftaki yenilgiye (bir taraftaki zafere ve diğer tarafın aşağılanmasına) işaret eden monarşiden farklı olarak, *Cumhuriyet*, birleşik burjuva hiziplerinin, halkın bir araya gelmiş tüm *sömürücülerinin* anonim şirketiydi ve gerçekten de, Meşruiyetçiler, Bonapartistler, Orleans'cılar, burjuva cumhuriyetçileri, Cizvitler ve Voltaire'ciler birbirlerini kucakladı; artık tahtın arkasına saklanamıyor, parti çekişmelerini halkın çıkarları için yürütülen mücadeleler kılığına sokup halkın ilgisini çekemiyor, birilerini diğerlerine bağımlı kılamıyorlardı. Sınıfsal egemenliklerinin, üretici kitlelerin kurtuluşuna doğrudan ve açık düşmanlığı; sınıfsal egemenliklerinin ve emeğin köleliğinin iktisadi ve siyasal koşullarının adı olarak, burjuva rejiminin anonim ya da cumhuriyetçi biçimi olarak *düzen*: bu Burjuva Cumhuriyeti, *Düzen Partisi*'nin bu Cumhuriyeti, tüm siyasal rejimler arasında en *tiksindirici* olanıdır. Onun doğrudan işi, onun tek *raison d'être*'i {varlık nedeni} halkı ezmektir. O, sınıf egemenliğinin *terörizmi*dir. Bu da şu şekilde yapılır: Halk mücadele eder ve Devrimi yapar, Cumhuriyeti ilan eder ve bir Ulusal Meclise yer açar; ardından, bilinen Cumhuriyetçi açıklamaları kendi "Cumhuriyet"lerinin bir güvencesini oluşturan burjuvalar, Cumhuriyetin yenilgiye uğratılmış açık düşmanlarından oluşan Meclis çoğunluğu tarafından sahnenin önüne itilir. Cumhuriyetçilere, halkı, ateşle ve kılıçla ezilmeleri için bir ayaklanma tuzağına sürükleme görevi verilir. Şubat Devrimi sonrasında (Haziran ayaklanması sırasında), oyunun bu bölümünü, Cavaignac'ın liderlik ettiği *National* partisi oynamıştı. Bu cumhuriyetçiler, kitlelere karşı işledikleri bu suçun ardından etkilerini yitirir. Üzerlerine düşeni

yapmışlardır ve *düzen partisinin* proletaryayı hedef alan genel mücadelesini desteklemelerine izin verilse bile, aynı zamanda iktidardan uzaklaştırılırlar, en alt kademelere indirilirler ve burada da onlara yalnızca "tahammül edilir". O zaman, birleşik kralcı burjuvazi cumhuriyetin payandası hâline gelir, "Düzen Partisi"nin gerçek egemenliği kurulur. Halkın maddi güçleri bir süreliğine kırılmış olduğundan, gericiliğin faaliyeti, yani dört devrimle elde edilen tüm ödünlerin ortadan kaldırılması, adım adım başlar. Halk, yalnızca *düzen partisinin* eylemleriyle değil, kendisine yenilgiye uğrayan taraf gibi davranılırken; kendi adına, cumhuriyet adına, bu aşağılık çete tarafından mutlak yetkilerle yönetilirken sergilenen alaycı küstahlıkla deli edilir. Kuşkusuz, *anonim* sınıf zorbalığının bu istikrarsız biçimi uzun süre ayakta kalamaz ve yalnızca bir geçiş aşaması olabilir. Çete, devrimci bir yanardağın üzerinde oturduğunu bilir. Öte yandan, eğer düzen partisi, işçi sınıfına karşı savaşında, *düzen partisi* olarak birleşmiş durumdaysa, maddi devrimci güçlerin yıkıma uğratılması sayesinde bu partinin egemenliği sağlamlaşmış (güvence altına alınmış) görünür görünmez, farklı hiziplerinin birbirlerine yönelik ayak oyunları, her birinin eski toplum düzenindeki özel çıkarlarının egemenliği için mücadelesi, her birinin kendi taht iddiacısının yeniden iktidara gelmesi ve kendi kişisel hırsları için mücadelesi eksiksiz olarak devreye girer. Halka yönelik genel bir savaş ile cumhuriyete yönelik genel bir komplonun bu bileşimi, yöneticilerin kendi aralarındaki kan davalarıyla ve ayak oyunlarıyla birleştiğinde, toplumu felce uğratır, burjuva kitlesini[161] bezdirir ve sersemletir ve ticari faaliyetleri "zora sokar", bu sınıfı kronik bir huzursuzluk durumunda tutar. Despotizmin tüm koşulları bu rejimde yaratılır (üretilmiştir); ama rejimin tepesinde, huzur bulmayan bir despotizm, parlamenter anarşili bir despotizm vardır. Ardından *coup d'état*'nın {hükümet darbesinin} zamanı gelir ve yeteneksiz çete, yerini, sınıf egemenliğinin *anonim* biçimine [bir] son veren herhangi bir şanslı taht iddiacısına

161 İngilizce baskıda "orta sınıf kitlelerini". *–çev.*

bırakmak zorunda kalır. Louis Bonaparte, 4 yıllık var oluşunun ardından Burjuva Cumhuriyetine bu şekilde bir son vermişti. *Thiers*, tüm bu süre boyunca, Cumhuriyet adına Cumhuriyetle savaş yürüten, halka karşı bir sınıf savaşı yürüten ve gerçekte İmparatorluğu yaratmış olan düzen partisinin "*âme damnée*"siydi {aletiydi}. Geçmişte hangi rolü oynadıysa bugün de aynı rolü oynadı; tek fark, bu rolü o zaman yalnızca parlamentodaki bir entrikacı olarak oynamış, bugünse yürütme gücünün başı olarak oynuyor olması. Eğer Devrim ona karşı bir zafer kazanmazsa, o zaman olduğu gibi bugün de hayal kırıklığına uğratılan bir alet olacak. Rekabet hâlindeki gruplardan hangisi iktidara gelirse gelsin, ilk yapacağı şey, Fransa'yı Prusya'ya teslim etmiş ve Paris'i bombalamış olan adamı kenara atmak olacak. {s. 368-370}

Komün

Britanyalı şanlı *penny-a-liner*[162] muhteşem bir keşifte bulundu: bu, *bizim* bugüne kadar anladığımız biçimiyle özyönetim değil. Elbette değil. Bu, kentlerin, kaplumbağa çorbalarını höpürdeten belediye meclisi üyeleri, dalavereci kilise yöneticileri ve acımasız çalışma yurdu gardiyanları tarafından kendi kendilerini idare etmeleri değil. Bu, kontlukların, büyük toprak sahipleri, kodamanlar ve boş kafalılar tarafından kendi kendilerini idare etmeleri değil. Bu, "Büyük Ücretsizlerin"[163] adli rezillikleri değil. Bu, bir ülkenin oligarşik bir kulüp aracılığıyla ve *The Times* gazetesini okuyarak gerçekleştirilen siyasal özyönetimi değil. Bu, kendisi için kendi başına eylemde bulunan halk. {s. 371}

162 Satır başına para alan kötü yazar. *–çev.*

163 *The (Great) Unpaid*: Britanya'daki, hizmetleri karşılığında kendilerine ödeme yapılmayan sulh yargıçları için kullanılan alaycı bir isim. *–İngilizce ed.*

Komün

1. İŞÇİ SINIFI İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Fırıncı kalfaları için gece çalışması kaldırıldı (20 Nisan).

Fabrika sahiplerinin vb. (fabrikatörlerin) (büyük ve küçük *girişimcilerin*) gasp yoluyla elde etmiş oldukları ve aynı anda hem yargıç, hem infazcı, hem de anlaşmazlıkların tarafı olmalarını sağlarken emekçilerin ücretlerini *para cezalarıyla* ve ceza olarak gösterilen *kesintilerle* çalmalarını mümkün kılan kendilerine ait bir ceza yasasına sahip olmaları hakkı anlamına gelen *özel yargılama*, kamuya ait ve özel atölyelerde kaldırıldı; girişimciler, bu yasayı ihlal etmeleri durumunda cezalandırılmakla tehdit edildi; 18 Mart'tan sonra uygulanan *para cezaları ve kesintiler* işçilere geri ödenmek zorunda (27 Nisan). Rehincilerde rehin bırakılan şeylerin satışı durduruldu (29 Mart).

Paris'te, çok sayıda atölye ve fabrika, sahipleri kaçtığı için kapatılmıştı. Bu yöntem, "siyasal iktisadın yasalarının kendiliğinden işleyişi gereği", her tür çalışmanın bir koşulu olarak emekten kâr elde etme hakkını kendilerinde görmekle kalmayıp, ne zaman zafer kazanan bir devrim kendi "sistem"lerinin "düzen"ini tehdit etse yapay bir bunalım yaratmak için çalışmayı tümüyle durdurma ve işçileri sokağa atma hakkına da sahip olduklarını düşünen sanayici kapitalistlerin eski yöntemidir. Komün, son derece akıllıca davranarak, terk edilen atölyelerin ve fabrikaların, bunların kaçak kapitalist sahiplerine belirli bir tazminat ödenerek, işçi kooperatiflerine devredilmesinin yollarını farklı sektörlerin seçtiği temsilcilerle işbirliği yaparak araştıracak olan bir komisyon atadı (16 Nisan); (bu komisyon terk edilen atölyelerin istatistiklerini de tutacak).

Komün, belediyelere, 75 santimlik tazminat konusunda, gayrimeşru denen kadınlar ile Ulusal Muhafızların anneleri ve dul eşleri arasında herhangi bir ayrıma gidilmemesi talimatını verdi.

Komün, "düzen adamları" için bugüne kadar Paris'te tutulan, ama yine onların "güvenlikleri" için, polisin keyfî yönetimi altında köleleştirilen sokak fahişelerini, bu alçaltıcı kölelikten kurtarmakla kalmadı, fahişeliğin üzerinde yükseldiği zemini ve onu ortaya çıkaran erkekleri ortadan kaldırdı. Kuşkusuz, yüksek düzeyli fahişeler (aşüfteler), düzenin egemenliği altında, köle değil, polisin ve yöneticilerin efendileriydi.

Komün, doğal olarak, kamusal öğretimi (eğitimi) yeniden düzenlemeye zaman bulamadı; ama dinselliği ve din adamlarını ondan uzaklaştırarak, halkın zihinsel kurtuluşu doğrultusunda adım attı. (Hem genel [ilk] hem de meslekî) öğretimin düzenlenmesi için bir komisyon atadı (28 Nisan). Kitaplar, haritalar, kâğıtlar vb. tüm öğretim araçlarının, bunları bağlı bulundukları belediyelerden alan öğretmenler tarafından ücretsiz olarak verilmesini emretti. Hiçbir öğretmen, hangi gerekçeyle olursa olsun, bu öğretim araçları için öğrencilerinden para isteyemez (28 Nisan).

Rehinciler: <Rehin verilen giysiler, mobilyalar, çamaşırlar, kitaplar, yatak örtüleri ve iş aletleri için 25 Nisan 1871'den önce düzenlenmiş olan ve tutarları 20 frangı aşmayan[164] tüm rehin senetleri, önümüzdeki 12 Mayıs'tan itibaren, bedelsiz olarak mala çevrilebilir.> (*7 Mayıs.*)

2. İŞÇİ SINIFI İÇİN, AMA DAHA ÇOK DA ORTA SINIFLAR İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Nisan ayından önceki son dokuz ayın ev kiraları tümüyle silindi: Bu dönemde ödenmiş olan tüm tutarlar gelecekteki ödemelerden düşülecektir. Eşyalı daireler için de aynı yasa geçerlidir. Ev sahiplerinden gelen tüm tahliye ihtarnameleri önümüzdeki 3 ay boyunca geçersizdir (*29 Mart*).

---

164 Elyazmasında "aşmayan" sözcüğü Almanca. –*Almanca ed.*

Échéances (vadesi gelen senetlerin ödenmesi) *(senetlerin vadelerinin dolması)*: vadeleri dolan senetlerle ilgili tüm kovuşturmalar kaldırıldı (*12 Nisan*).

Bu türden tüm ticari kâğıtların geri ödemeleri, izleyen 15 Temmuz'dan başlamak üzere (geri ödemelerin yayılacağı) iki yıl içinde yapılacak ve borçlar için faiz talep edilemeyecektir. Ödenmesi gereken toplam tutarlar 8 <eşit parçaya> bölünecek ve bunlar *üç ayda bir ödenecektir* (ilk üç aylık dönem 15 Temmuz'da başlayacaktır). Adli kovuşturmalara yalnızca bu kısmi ödemelerin vadelerinde yapılmaması durumunda izin verilecektir (*16 Nisan*). Kiralar ve senetler hakkındaki Dufaure yasaları, Paris'in dürüst dükkân sahiplerinin çoğunluğunu iflasa sürüklemişti.

Bugüne kadar görevleri sayesinde birer servet sahibi olan noterler, icra memurları, mezatçılar, mübaşirler ve diğer yargı görevlileri, Komün'e bağlı, diğer işçiler gibi sabit maaşlar alan çalışanlara dönüştürüldü.

Ecole de Médecine'in {Tıp Yüksek Okulu'nun} profesörleri kaçtığından, Komün, artık devlet asalakları olmayacak olan *özgür üniversitelerin* kurulması için bir komisyon atadı; sınavlarını başarıyla tamamlayan öğrencilere, doktor unvanına sahip olmasalar bile (bu unvan fakülte tarafından verilecektir), mesleklerini icra etme olanağını tanıdı.

Seine Hukuk Mahkemesi'nin yargıçları, her sınıf iktidarı altında çalışmaya her zaman hazır olan diğer sulh yargıçları gibi kaçmış olduklarından, Komün, mahkemelerin genel seçimlere dayalı olarak yeniden örgütlenmesine kadar en acil işleri yapması için bir avukat atadı (*26 Nisan*).

3. GENEL ÖNLEMLER

Zorunlu askerlik kaldırıldı. Bugünkü savaşta eli silah tutabilecek her erkek (Ulusal Muhafızda) görev almak zorunda. Bu, Paris'te gizlenen tüm hainlerden ve korkaklardan kurtulmak için mükemmel bir önlem (*29 Mart*).

Kumar yasaklandı (2 Nisan).

Kilise devletten ayrıldı; din bütçesi kaldırıldı; tüm kilise arazilerinin ulusa ait oldukları ilan edildi (*3 Nisan*).

Komün, kişilerden edindiği bilgilerden hareketle yaptırdığı soruşturmalar sonucunda, "*düzen hükümeti*"nin, eski giyotine ek olarak yeni (daha hızlı çalışan ve taşınabilir) bir giyotinin yapımını emrettiğini ve bunun için peşin ödeme yaptığını öğrendi. Komün, hem eski hem de yeni giyotinin 6 Nisan'da halka açık şekilde yakılmasını emretti. Versailles gazetelerinin, dünyanın her yanında düzen basını tarafından yeniden aktarılan anlatımına göre, Paris halkı, bu giyotinleri, Komüncülerin kana susamışlığını protesto etmek için yakmıştı! (*6 Nisan.*) 18 Mart Devrimi sonrasında tüm siyasi tutsaklar hemen serbest bırakılmıştı. Ama Komün, *Louis Bonaparte rejiminde* ve ona layık bir halef olan Savunma Hükümeti döneminde çok sayıda insanın hiçbir suçlama yöneltilmeden, sadece siyasi şüpheliler olarak hapse atıldıklarını biliyordu. Bu nedenle, üyelerinden birini (Protot), soruşturma yürütmekle görevlendirdi. Altı aydır tutuklu olmalarına karşın henüz haklarında hiçbir adli inceleme yapılmamış olan 150 kişi onun tarafından serbest bırakıldı; bunların pek çoğu daha Bonaparte döneminde tutuklanmıştı ve bir yıldır, herhangi bir suçlama yöneltilmeden ve haklarında herhangi bir adli inceleme yapılmadan hapiste tutuluyorlardı. (*9 Nisan.*) Savunma Hükümeti için fazlasıyla tipik olan bu gerçek onu çileden çıkardı. Komün'ün tüm suçluları serbest bıraktığını iddia ettiler. Ama hüküm giymiş suçluları serbest bırakan kimdi? Sahtekâr Jules Favre. İktidara gelir gelmez, *L'Etendard* olayında hırsızlık ve sahtecilik suçları nedeniyle mahkûm edilen *Pic ile Taillefer*'i serbest bıraktırmak için iki ayağını bir pabuca soktu. Bu adamlardan biri olan ve Paris'e dönme küstahlığını sergileyen Taillefer yeniden hak ettiği yere tıkıldı. Ama hepsi bu kadar değil. Versailles hükümeti, tüm Fransa'da, *Maisons Centrales*'daki {merkezî hapishanelerdeki} hüküm giymiş

hırsızları Bay Thiers'in ordusuna katılmaları koşuluyla serbest bıraktı!

> "bir barbarlık anıtı, kaba kuvvet ve sahte şan simgesi, militarizmin bir kanıtı, uluslararası hukukun bir reddi"[165]

olarak *Place Vendôme {Vendôme Meydanı} sütununun yıkılması hakkındaki kararname.* (*12 Nisan.*)[166]

Frankel'in (Enternasyonal'in Alman üyesi) Komün üyeliğine *seçilmesinin* geçerli olduğu ilan edildi: "Komün'ün bayrağının Evrensel Cumhuriyetin[167] bayrağı olduğu ve yabancıların da ona katılabileceği göz önünde bulundurularak"[168] (*4 Nisan*); Frankel daha sonra Komün'ün Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi (*21 Nisan*).

Journal officiel, Komün oturumlarının tutanaklarını yayımlamaya başladı (*15 Nisan*).

Paschal Grousset'nin, iade talepleri karşısında yabancıların korunmasına yönelik kararnamesi.[169] Paris'teki hiçbir hükümet yabancılara bu kadar saygılı olmamıştı (*27 Nisan*).

Komün, siyasi ve mesleki yeminleri kaldırdı (*4 Mayıs*).

Rue d'Anjou-St. Honoré'deki "*Chapelle expiatoire de Louis XVI {XVI. Louis'nin Kefaret Şapeli}*" diye anılan *anıtın* (1816 yılının *Chambre introuvable*'ının {Bulunmaz Meclis'inin} eseri) *yıkılması* (*7 Mayıs*).

---

165 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 13 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

166 Bkz. 115. dipnot. –*çev.*

167 Almanca baskıda "Dünya Cumhuriyetinin". –*çev.*

168 Seçim Komisyonunun Komün seçimi hakkındaki raporundan; *Journal Officiel de la République française*, Paris, 31 Mart 1871. –*Almanca ed.*

169 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 27 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

4. KAMU GÜVENLİĞİ ÖNLEMLERİ

"Sadık" Ulusal Muhafızların silahsızlandırılması (*30 Mart*).

Komün, aynı anda hem Komün üyesi hem de Versailles'da koltuk sahibi olunamayacağını açıklar (*29 Mart*).

Misillemeler hakkında kararname. Hiçbir zaman uygulanmadı. Yalnızca, Paris başpiskoposu ve Madeleine Kilisesi rahibi;[170] Cizvit kolejinin tüm kadrosu; tüm büyük kiliselerin görevlileri tutuklandı; *bu adamların bir kısmı* rehine olarak, bir kısmı Versailles'la birlikte komplo kurduklarından, bir kısmı kilise mallarını Komün'ün elinden kurtarmaya çalıştıkları için tutuklanmıştı (*6 Nisan*).

> "Monarşi yanlıları vahşiler gibi savaşıyor; tutsakları vuruyorlar, yaralıları öldürüyorlar, ambulanslara ateş açıyorlar, askerler tüfeklerinin dipçiklerini havaya kaldırıyor ve ardından haince ateş açıyorlar." (*Komün duyurusu.*)[171]

Misilleme kararnameleriyle ilgili olarak şunları belirtmek gerekiyor:

Birincisi, kapitalistlerin, aylakların ve asalakların kaçışından sonra, Paris halkının tüm katmanları, iç savaşı durdurmak için Versailles'a gitti; *tek istisna, Paris'in ruhban sınıfıydı.* Başpiskopos ile Madeleine Kilisesi rahibi, Thiers'e yalnızca rehin alındıklarında ve "*kendi kanlarının dökülmesini*" engellemek için yazdılar.

İkincisi: Misillemeler, rehin alma eylemleri vb. hakkındaki kararnamenin Komün tarafından yayımlanmasından sonra, Versailles'ın elindeki tutsaklara Piétri'nin kuzucukları ve Valentin'ın jandarmaları tarafından vahşice davranılmasına son verilmedi, ama esir alınan Parisli askerlerin ve Ulusal Muhafızların öldürülmesine (Versailles hükümeti Komün'ün 6 Nisan ka-

170 Darboy ve Deguerry. –*Almanca ed.*

171 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 5 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

rarnamesini uygulayamayacak kadar insancıl olduğuna ikna olur olmaz yenilenmiş bir çılgınlık içinde yeniden devreye sokulmak üzere) ara verildi. Ardından kitlesel katliamlar yeniden başlatıldı. Komün, tek bir rehineyi, tek bir tutukluyu idam etmedi; casusluk yapmak üzere Ulusal Muhafız kılığında Paris'e giren bazı jandarma subayları bile sadece tutuklandı.

Clamart Tabyası baskını (2 Mayıs). *Tren istasyonu Parislilerin elinde*, katliam, süngü saldırısı, 22. Hafif Piyade Taburu (Galliffet?) hiçbir biçimsel kurala uymadan düzenli ordu askerlerini duraksamadan vuruyor (*2 Mayıs*). Fort d'Issy ile Montrouge arasında yer alan *Moulin-Saquet Tabyası*, parolayı Versailles birliklerine satan komutan *Gallien*'ın ihaneti nedeniyle baskına uğradı. Komünalistler yataklarında uyurken baskına uğradı, büyük bir bölümü katledildi. (*4 Mayıs?*)

25 Nisan. 4 Ulusal Muhafız (bunu, Bicètre'e gönderilen görevliler saptadı; 4 adamdan <Villejuif yakınlarındaki Belle-Epine'de> hayatta kalan tek kişi vardı. Adı *Scheffer*.). Hafif süvariler tarafından kuşatılan bu adamlar, direnme olanakları bulunmadığından, emirlerini yerine getirerek teslim oldu, silahlarını bıraktılar, askerler onlara bir şey yapmadı. Ama ardından hafif süvarilerin yüzbaşısı gelir ve tabancasıyla onları art arda vurur. Yerde öylece bırakılırlar. Çok ağır yaralı Scheffer hayatta kalır.

Clamart tren istasyonunda esir alınan 13 düzenli ordu askeri hemen oracıkta vuruldu ve düzenli ordu üniformaları içinde Versailles'a gelen tüm tutsaklar, kimlikleri hakkındaki kuşkular giderilir giderilmez idam edilecek. (Versailles'da yayımlanan *Liberté*) Şu anda Versailles'da bulunan Alexandre Dumas (oğul), general unvanlı olmamakla birlikte generallik yapan bir genç adamın, bir yol boyunca gözetim altında birkaç yüz yarda yürüdükten sonra bir Bonapartist generalin emriyle vurulduğunu anlatıyor... Parisli askerler ve Ulusal Muhafızlar evlerinde jandarmalar tarafından kuşatılır ve jandarmalar petrol dökerek evi ateşe verir. Ulusal Muhafızlardan bazılarının (*calcinés* {kömür-

leşmiş}) cesetleri Ternes'deki basın ambulansıyla taşındı (*Mot d'ordre*, 20 Nisan). "Ambulanslardan yararlanma hakları yok."

Thiers. Blanqui. Başpiskopos. General Chanzy. (Thiers'in söylediğine göre, onun Bonapartistleri, vurulmayı tercih ederdi.)

Ev aramaları vb. Casimir Bouis, *4 Eylül* diktatörlerinin eylemleri hakkındaki <bir soruşturma komisyonunun başkanlığına atandı> (*14 Nisan*). Özel evlere girildi ve kâğıtlara el koyuldu, ama hiçbir mobilya dışarı çıkarılıp açık artırmayla satılmadı (4 Eylül adamlarının, Thiers'in vb. ve Bonapartist polislerin kâğıtları);[172] örneğin, <Hapishaneler Genel Müfettişi> *Lafont*'nun evinde (*11 Nisan*). Thiers ve arkadaşlarının evleri (mülkleri), hainlerin evleri olarak arandı, ama *yalnızca kâğıtlara* el koyuldu.

Komün'ün kendi saflarından insanları tutuklaması: Bu durum, siyasi idollere ve "büyük adamlara" ihtiyaç duyan burjuvaları şaşkına çeviriyor.

> "Ne var ki" (*Daily News*, 6 Mayıs. *Paris muhabiri*) "Komün'ün sahip olduğu yetkiler hangileriyse, bunların sürekli olarak el değiştirmesi ve iktidarın yarın kimde olacağını bugün bilemiyor oluşumuz *sinir bozucu* ve *cesaret kırıcı*. ... Tüm bu bitmez tükenmez değişimler içinde, bir yöneticiye duyulan ihtiyaç her zamankinden daha açık şekilde görülüyor. Komün, her biri diğerlerini kıskanan ve hiçbiri *diğerlerine komuta etme yetkisine sahip olmayan* eş değerli atomların bir toplamı."

Gazetelerin yasaklanması!

---

172 Elyazmasında "4 Eylül", "Thiers'in vb." ve "Bonapartist polislerin" sözcükleri Almanca. –*Almanca ed.*

5. MALİ ÖNLEMLER

Bkz. Daily News. 6 Mayıs.

En büyük harcamalar savaş için!

El koymalarla elde edilen gelir sadece 8928 frank ve bunların tümü din adamlarından vb.

Vengeur, 6 Mayıs.

Komün

KOMÜN'ÜN VE MERKEZ KOMİTESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Komün, Sedan {yenilgisi} sonrasında Lyon'da, ardından Marsilya'da, Toulouse'da vb. ilan edilmişti.[173] Gambetta, onu yıkmak için elinden geleni yaptı.

Ekim başında, Paris'teki farklı hareketler, yabancı güçlerin işgaline karşı bir savunma önlemi olarak, 4 Eylül kalkışmasının pratiğe aktarılması olarak, Komün'ün kurulmasını hedefliyordu. 31 Ekim hareketi tarafından kurulamamasının tek nedeni, Blanqui'nin, Flourens'ın ve hareketin o zamanki diğer liderlerinin, geri çekilecekleri ve yerlerini Paris'in tüm *arrondissement*'ları {ilçeleri} tarafından özgürce seçilecek olan bir Komün'e bırakacakları konusunda *parole d'honneur* {şeref sözü} vermiş olan *gens de paroles*'e {sözlerinin erlerine} inanmış olmalarıydı.

---

173 4 Eylül 1870'te İkinci İmparatorluğun çökmesine yol açan Sedan'daki ağır yenilgi ve Paris'teki devrim hakkındaki haberlerin etkisi altında, Fransa'nın pek çok kentinde devrimci işçi gösterileri gerçekleştirildi. Lyon, Marsilya ve Toulouse'da halkın iktidar organları (komünler) kuruldu. İllerdeki komünler, kısa ömürlü olmalarına rağmen, bir dizi önemli devrimci önleme başvurdu (polislerin ve memurların değiştirilmesi, siyasal tutsakların serbest bırakılması, dinsel olmayan eğitim, zenginlerden vergi alınması, rehincilere rehin verilmiş olan nesnelerin belirli bir tutarın altındaki kısmının bedelsiz olarak geri verilmesi). Bu tür önlemlerin hayata geçirilmesi konusunda Lyon Komünü başı çekmişti. Ulusal Savunma Hükümeti bu yerel komünleri en vahşi şekilde ezdi. *–Almanca ed.*

Hareket başarısızlığa uğradı, çünkü kurtarıcılarını öldürmek konusunda fazlasıyla hevesli olan bu adamların yaşamlarını kurtardılar. Trochu ile Ferry'nin kaçmasına izin verdiler, onlar da Trochu'nün Bretonlarıyla baskına geldi. 31 Ekim'de, kendi kendisini atamış olan "Savunma Hükümeti"nin sadece kendisine tahammül edilmesi sayesinde varlığını koruduğu hatırlanacaktır. Henüz halkoylaması farsını bile düzenlememişti.[174] Kuşkusuz, bu koşullar altında, hareketin niteliğini olduğundan farklı göstermekten, onu Prusyalılarla gerçekleştirilen ve ihanet niteliği taşıyan bir komplo olarak kötülemekten, aralarındaki sözünden dönmeyecek olan tek adamı[175] görevden almaktan, L. Bonaparte için Korsikalı *spadassin*'ler {katiller} neydiyse Savunma Hükümeti için aynı şey olan Trochu'nün Bretonlarını güçlendirmek üzere Clément Thomas'yı Ulusal Muhafızın başkomutanlığına atamaktan kolay bir şey yoktu; bu yaşlı felaket tellalları için, inisiyatifi ele almış olan işçi taburları karşısında orta sınıfın alçakça korkularına başvurmaktan, yurtseverliğe başvurarak bu işçi taburlarının içlerine güvensizlik ve anlaşmazlık tohumları ekmekten, gasp ettikleri iktidarı ellerinde tutmak için her zaman kullandıkları o kör tepki ve yıkıcı sonuçlar doğuran yanlış anlama günlerinden birini yaratmaktan kolay bir şey yoktu. 4 Temmuz'da bir baskınla iktidara geliverdikleri gibi, şimdi de, gerici terör günlerine özgü gerçek Bonapartist örneğe uygun bir halkoylamasıyla ona sahte bir onay kazandırabilecek duruma gelmişlerdi.

Komün, Kasım 1870'in başlarında Paris'te başarılı bir şekilde kurulabilseydi (o dönemde [ülkenin] büyük kentlerinde bu yön-

---

174 Ulusal Savunma Hükümeti 3 Kasım 1870'te bir halkoylaması düzenledi; soruyu diktatörce sordu: Hükümeti desteklemek isteyenler Evet oyu verir! Bu yolla, 31 Ekim olaylarının açıkça sarstığı konumunu sağlamlaştırmaya çalıştı. Parislilerin büyük bir kesiminin hükümetin politikaları aleyhine oy vermiş olmasına rağmen, hükümet, kitleler üzerindeki baskısı, kesintisiz demagojik propaganda ve fiilî kuşatılmışlık durumu sayesinde oyların çoğunluğunu elde etmeyi başardı. *–Almanca ed.*

175 Tamisier. *–Almanca ed.*

de girişimler başlatılmıştı ve tüm Fransa'da örnek alınacağı kesindi), savunmayı hainlerin elinden almakla ve Paris'in bugünkü kahramanca savaşının gösterdiği üzere ona kendi heyecanının damgası vurulmakla kalmaz, savaşın niteliğini tümüyle değiştirirdi. Söz konusu savaş, 19. yüzyılın toplumsal devriminin bayrağını yükselten cumhuriyetçi Fransa'nın, fetih ve karşı-devrim sancağının taşıyıcısı Prusya'ya karşı savaşına dönüşürdü. Kaşarlanmış yaşlı entrikacıyı dilenmesi için Avrupa'nın tüm saraylarına göndermek yerine, eski dünyadaki ve yeni dünyadaki üretici kitleleri harekete geçirirdi. Komün'ün 31 Ekim'deki *escamotage*'ıyla {geri çekilmesiyle}, Jules Favre ve arkadaşları Fransa'nın Prusya'ya teslim olmasını güvence altına aldı ve bugünkü iç savaşı başlattı.

Ama şu kadarı açık: 4 Eylül devrimi, sadece, Sedan'da teslim olan gaspçının yerinin boşalması nedeniyle Cumhuriyetin yeniden kurulması değildi; bu devrim, Paris'in, düşmanlarının liderliği altında savaşmasına rağmen uzun süren direnişiyle, yabancı işgalcinin elinden bu cumhuriyeti koparmakla kalmadı; söz konusu devrim, kendisine, çalışan sınıfların kalbine giden yolu açtı. Cumhuriyet, geçmişe ait bir şeyin bir adı olmaktan çıktı. O, yeni bir dünyaya gebeydi. Entrikacı avukatlardan ve laf ebelerinden oluşan bir çetenin hileleriyle, yalanlarıyla ve kabalaştırmalarıyla dünyanın gözünden saklanan gerçek eğilimi, Paris'in (ve Fransa'nın güneyinin) çalışan sınıflarının kesintili hareketleriyle tekrar tekrar su yüzüne çıktı; bu sınıfların parolası hep aynıydı: *Komün!*

İmparatorluğu ve onun varlık koşullarını hedef alan devrimin pozitif biçimi olan ve ilk olarak Güney Fransa'nın kentlerinde denenen, Paris kuşatması sırasındaki kesintili hareketlerde tekrar tekrar ilan edilen ve Savunma Hükümeti ile "teslim olma planı" kahramanı Trochu'nün Bretonlarının manevralarıyla başarısızlığa uğratılan Komün, sonunda, 26 Mart'ta, muzaffer bir şekilde kuruldu; ama o gün ve birdenbire doğmamıştı. Komün,

işçi devriminin değiştirilemez hedefiydi. Paris'in teslim edilmesi, Bordeaux'da kurulan ve Cumhuriyeti hedef alan açık komplo, Montmartre'a yönelik gece baskınıyla başlatılan *coup d'état*, "savunma adamları"nın Komün'ü Paris işçi sınıfının en bilinçli ve devrimci kesimlerinin yalıtılmış çabalarıyla sınırlı tutmasını olanaksız kılarak, Paris'in tüm diri unsurlarını Komün'ün çevresinde topladı.

Savunma Hükümetine, yalnızca, ilk ani saldırının bir *pis aller*'si olarak {geçici bir çaresi olarak}, savaşın bir gereği olarak katlanılmıştı. Paris halkının İkinci İmparatorluğa, Yalanlar İmparatorluğuna gerçek cevabı Komün'dü.

Dolayısıyla, Bonapartizmin dayanakları ve onun resmî muhalefeti, büyük kapitalistler, borsa vurguncuları, dolandırıcılar, aylaklar ve eski devlet asalakları hariç olmak üzere tüm diri Paris'in ayağa kalktığı tarih, komploculara karşı ilk zaferini kazandığı 18 Mart değil, teslim olma tarihi olan 28 Ocak'tır. Ulusal Muhafız (yani Paris'in tüm silahlı erkekleri) kendisini örgütledi ve bu günden itibaren, teslimiyetçilerin Bismarck'ın izniyle kurulan gaspçı hükümetinden bağımsız olarak, Paris'i gerçekten yönetmeye başladı. Kendisine ait olan ve böyle oldukları için teslim olma anlaşmasında sadece kendisine bırakılan silahlarını ve toplarını vermeyi reddetti. Bu silahları Bismarck'ın elinden kurtaran, Jules Favre'ın yüce gönüllülüğü değil, silahlı Paris'in kendi silahları için Jules Favre ile Bismarck'a karşı savaşmaya hazır olmasıydı. Yabancı istilacının varlığını ve barış görüşmelerini göz önünde bulunduran Paris, durumu karmaşıklaştırmayacaktı. İç savaştan korkuyordu. Savunmacı bir tutumun ötesine geçmedi ve Paris'in fiilen kendi kendisini yönetmesiyle yetindi. Ama sessizce ve kararlılıkla direnişe hazırlandı. (Teslimiyetçiler, teslim olma koşullarında bile, Paris'in Prusya'ya teslim edilmesini aynı zamanda kendilerinin Paris üzerindeki egemenliklerinin aracı kılmak istediklerini açıkça göstermişti. Israrcı oldukları ve eğer onu bir ödün olarak elde etmek için dilenmeselerdi Bismarck'ın onlara

bir koşul olarak dayatacağı tek ödün, Paris'e boyun eğdirmek için 40 000 askerdi. Paris'i yabancı düşmanın herhangi bir saldırısına karşı korumak ve kentin iç düzenini savunmak için gerekenden de fazla olan 300 000 Ulusal Muhafızın varlığı göz önünde bulundurulduğunda, bu 40 000 adamın talep edilmesinin, açıkça itiraf da edildiği üzere, başka bir amacı olamazdı.) Mevcut askerî örgütlenmesine, çok basit bir plan uyarınca, siyasi bir federasyon ekledi. Bu federasyon, her bir bölüğün *temsilcileri aracılığıyla* birbirleriyle bağlantıları kurulan Ulusal Muhafızların birliğiydi; söz konusu temsilciler, tabur temsilcilerini atıyordu; onlar da, bir ilçeyi temsil edecek ve diğer 19 ilçenin temsilcileriyle işbirliği yapacak olan genel temsilcileri, birlik temsilcilerini atıyordu. Ulusal Muhafız taburlarının çoğunluğu tarafından seçilen bu 20 temsilci, 18 Mart'ta bu yüzyılın en büyük devrimini başlatan ve Paris'in bugünkü şanlı mücadelesi sırasında hâlâ görev başında bulunan *Merkez Komitesini* oluşturdu. Daha önce hiçbir seçim bu kadar ince elenip sık dokunmamış, temsilciler de içlerinden çıktıkları kitleleri hiç bu kadar eksiksiz şekilde temsil etmemişti. Dışarıdan kişilerin yönelttiği tanınmıyor oldukları itirazına (gerçekten de, onları yaşlı kaşarlanmışlar, geçmişlerindeki rezilliklerle, para ve makam hırslarıyla ünlü olanlar değil, yalnızca çalışan sınıflar tanıyordu), gururla şu karşılığı veriyorlardı: "12 havari de öyleydi"; ve eylemleriyle cevap veriyorlardı.

KOMÜN'ÜN KARAKTERİ

Her an her yerde hazır bulunan ve karmaşık askerî, bürokratik, dinsel ve hukuki organlarıyla canlı burjuva toplumunu bir boa yılanı gibi sımsıkı saran (ağına düşüren) merkezî devlet mekanizması, ilk olarak, mutlak monarşi günlerinde, oluşma aşamasındaki modern toplumun feodalizmden kurtuluş mücadelesinde kullandığı bir silah olarak imal edildi. Orta Çağ'ın feodal beylerinin ve kentlerinin ve ruhban sınıfının feodal ayrıcalıkla-

rı, (feodal unvan sahiplerinin yerine maaşlı devlet görevlilerini koyan, silahları toprak sahiplerinin Orta Çağ'a özgü hizmetlilerinden ve kent yurttaşlarının birliklerinden düzenli bir orduya aktaran, çatışma hâlindeki Orta Çağ güçlerinin alacalı bulacalı [parti renkleri taşıyan] anarşisinin yerine sistematik ve hiyerarşik bir işbölümüne sahip olan bir devlet iktidarının düzenlenmiş planını koyan) bir üniter devlet iktidarının yetkilerine dönüştürüldü. Ulusal birliği sağlamakla (bir ulus yaratmakla) görevli olan birinci Fransız Devrimi, yerellikler, bölgeler, kentler ve iller düzeyindeki her tür bağımsızlığa son vermek zorundaydı. Bu nedenle, mutlak monarşinin başlatmış olduğu şeyi, yani devlet iktidarının merkezîleşmesini ve örgütlenmesini ileriye taşımak ve devlet iktidarının kapsamını ve yetkilerini genişletmek, araçlarının sayısını, bağımsızlığını ve gerçek toplum üzerindeki doğa üstü egemenliğini artırmak zorunda kalmıştı; devlet iktidarı, gerçekten de, Orta Çağ'ın doğa üstü gökyüzünün ve azizlerinin yerini aldı. Toplumsal grupların ilişkilerinin ürünü olan her bir küçük çıkar, toplumun kendisinden ayrıldı, sabitlendi ve toplumdan bağımsız kılındı ve kesin olarak belirlenmiş hiyerarşik işlevlere sahip olan devlet papazları tarafından yönetilen devlet çıkarı biçiminde toplumun karşısına koyuldu.

Burjuva toplumu [üzerindeki], kendisini onun ideal suretiymiş gibi gösteren bu asalak [ur], tam gelişme aşamasına birinci Bonaparte'ın egemenliği altında ulaştı. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi, ona, burjuva toplumu içindeki işbölümünün yeni çıkar grupları ve dolayısıyla da devlet eylemleri için yeni malzemeler yaratması ölçüsünde büyümüş olan daha büyük bir işbölümü dışında hiçbir şey eklemedi. Fransa'nın parlamenter cumhuriyeti ve Kıta Avrupası'nın tüm iktidarları, 1848 Devrimine karşı yürüttükleri mücadelede, halk hareketine yönelik baskı önlemleriyle, bu iktidar gücünün eylem araçlarını ve merkezîleşmesini güçlendirmek zorunda kaldı. Böylece, tüm devrimler, bu öldürücü kâbusu bir yana atmak yerine, yalnızca devlet mekanizma-

sını yetkinleştirdi. Egemen sınıfların sırayla üstünlük mücadelesi yürüten hizip ve partileri, bu muazzam iktidar mekanizmasının elde edilmesini (kontrol edilmesini) (ele geçirilmesini) ve yönetilmesini, kazanan tarafın başlıca ganimeti olarak gördü. Faaliyetlerinin merkezinde, devasa sürekli orduların, bir yığın devlet asalağının ve çok büyük devlet borçlarının yaratılması vardı. Devlet mekanizması, mutlak monarşi döneminde, modern toplumun feodalizme karşı yürüttüğü, Fransız Devrimiyle taçlanan mücadelenin bir aracıydı ve birinci Bonaparte döneminde, Devrimin ezilmesine ve halkın tüm özgürlüklerinin ortadan kaldırılmasına hizmet etmekle kalmayıp, Fransız Devriminin, Fransa'nın çıkarları doğrultusunda kıtada feodal monarşilerin yerine az çok Fransa örneğine uygun devletlerin yaratılması amacıyla yurt dışında savaşmak için kullandığı bir alet oldu. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemlerinde burjuvazinin[176] zora dayalı sınıf egemenliğinin bir aracı hâline gelmekle kalmadı, aynı zamanda, burjuva ailelerine devlet aygıtındaki bütün iyi yerleri sağlayarak, halkı hedef alan doğrudan iktisadi sömürüye ikinci bir sömürünün eklenmesinin bir aracı oldu. Son olarak, 1848'deki devrimci mücadele döneminde, devrimin ve halk yığınlarının kurtuluşuna yönelik tüm özlemlerin yok edilmesinin bir aracı olarak hizmet etti. Ama devlet adlı asalak, son gelişme aşamasına ancak İkinci İmparatorluk döneminde ulaşabildi. Sürekli ordusuyla, her şeyi yöneten bürokrasisiyle, aptallaştırıcı ruhban sınıfıyla, köle ruhlu yargı hiyerarşisiyle iktidar gücü toplumun kendisinden o denli bağımsızlaştı ki, arkasında aç gözlü haydutlardan oluşan bir çete bulunan gülünçlük derecesinde sıradan bir maceracı onu kolaylıkla kullanabildi. Eski Avrupa'nın 1789 Devrimiyle kurulan modern dünyanın karşısına çıkardığı silahlı bir koalisyonu bahane olarak göstermeye artık ihtiyaç duymuyordu. Parlamenter bir hükümete ya da bir yasama meclisine bağlı bir sınıf egemenliği aracı olarak görünmeyi bıraktı. Kendi egemen-

176 İngilizce baskıda "orta sınıfın". *–çev.*

liği altında, egemen sınıfların parlamenter komedisinin yerine kendi kendilerini seçen *Corps législatif* leri {yasama organlarını} ve kendi gelirlerini belirleyen senatoları koyan ve egemen sınıfların çıkarlarına bile zarar veren; kendi mutlak egemenliği, genel oy hakkına ve "düzen"in, yani toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin üreticiler üzerindeki egemenliğinin ayakta tutulmasının kabul görmüş vazgeçilmezliğine yaslanan; geçmişin bir maskeli balosuna ait paçavraların altında bugünün yiyicilik cümbüşlerini ve en asalak grubun, yani mali dolandırıcıların zaferini saklayan; geçmişin tüm gerici güçlerinin *ölçüsüzlüklerine* (bir rezillikler cehennemi) izin veren devlet iktidarı, son ve en yüksek ifadesini İkinci İmparatorlukta bulmuştu. Bu, ilk bakışta, iktidar gücünün toplum üzerindeki nihai zaferi gibi görünmüştü; ama gerçekte, bu toplumun tüm çürümüş unsurlarının cümbüşüydü. Konunun yabancılarının gözünde, yalnızca, yürütmenin yasama karşısındaki zaferi, kendisini toplumun üzerindeymiş gibi göstermeye çalışan bir başka biçimi tarafından yaratılmış olan ve kendisini toplumun kendi kendisini yönetmesiymiş gibi sunan sınıf egemenliği biçiminin nihai yenilgisiydi. Gerçekte ise, egemen sınıflar için olduğu kadar, sınıf egemenlikleri aracılığıyla zincirlenmiş durumda tuttukları çalışan sınıflar için de küçük düşürücü olan bu sınıf egemenliğinin en alçalmış ve tek olası biçiminden başka bir şey değildi.

4 Eylül, yalnızca, Cumhuriyetin, onu boğazlamış olan gülünç maceracıya karşı geri getirilmesiydi. *İmparatorluğun* (yani, İkinci İmparatorluğun sadece en kapsamlı formülü olduğu devlet iktidarının, merkezîleştirilmiş yürütme gücünün) gerçek karşıtı *Komün'dü*. Devlet iktidarı, gerçekte, burjuvazinin,[177] önce feodalizmi yıkmanın bir aracı olarak, ardından da üreticilerin, işçi sınıfının kurtuluş çabalarını ezmenin aracı olarak yarattığı bir şeydir. Tüm gerici hareketlerin ve tüm devrimlerin tek sonucu, bu örgütlü iktidarın (emeğin köleleştirilmesine yönelik bu örgütlü

177 İngilizce baskıda "orta sınıfın". *–çev.*

gücün) bir elden diğerine, egemen sınıfların bir kesiminden diğerine devredilmesi olmuştu. Bu örgütlü iktidar, egemen sınıflara, bir boyun eğdirme ve haksız kazanç sağlama aracı olarak hizmet etmişti. Her yeni değişimden kendisine yeni güçler çekmişti. Tüm halk ayaklanmalarını bastırmanın ve çalışan sınıfları, mücadele etmelerinden ve devlet iktidarının onları ezenlerin bir bölümünden bir başkasına aktarılması için kullanılmalarından sonra ezmenin aracı olarak iş görmüştü. Dolayısıyla, Komün, devlet iktidarının şu ya da bu (Meşruiyetçi, anayasal, cumhuriyetçi ya da imparatorlukçu[178]) biçimine karşı gerçekleştirilen bir devrim değildi. *Devletin* kendisine karşı, toplumun bu doğa üstü düşüğüne karşı gerçekleştirilen bir devrimdi; halkın kendi toplumsal yaşamının halk tarafından halk için yeniden başlatılmasıydı. Onu egemen sınıfların bir kesiminden bir başkasına aktarmaya yönelik bir devrim değil, bu iğrenç sınıf egemenliği mekanizmasının kendisini parçalamaya yönelik bir devrimdi. Sınıf egemenliğinin yürütme gücüne dayalı biçimi ile parlamenter biçimi arasındaki önemsiz mücadelelerden biri değil, (birbirlerini tamamlayan ve parlamenter olanı, sadece, yürütme gücüne dayalı olanının aldatıcı bir eklentisi olan) her iki biçime karşı gerçekleştirilen bir başkaldırıydı. İkinci İmparatorluk, bu devlet gaspının son biçimiydi. Komün, onun kesin olarak yadsınması ve bu nedenle de 19. yüzyılın toplumsal devriminin başlangıcıydı. Dolayısıyla, Paris'teki kaderi ne olursa olsun, <bir dünya turu> yapacak. Avrupa'nın ve ABD'nin işçi sınıfı tarafından daha ilk anda kurtuluşun sihirli sözü olarak selamlandı. Prusyalı galibin şanı ve tufan öncesine ait eylemleri, yalnızca, gerilerde kalmış bir geçmişin sanrıları olarak görünüyordu.

Sadece işçi sınıfı, "Komün" sözcüğüyle bu yeni çabayı formüle etmeyi ve Paris Komünü'nün mücadelesiyle başlatınayı *başarabilmişti.* Söz konusu devlet gücünün son ifadesi (İkinci İmparatorluk) bile, egemen sınıfların gururunu kırmış ve parlamenter

---

178 İngilizce baskıda "Emperyalist". –*çev.*

özyönetim iddialarını boşa çıkarmış olmasına rağmen, onların sınıf egemenliklerinin son olanaklı biçiminden başka bir şey değildi. İkinci İmparatorluk, egemen sınıfları siyasal açıdan mülksüzleştirmesine karşın, rejimlerinin tüm iktisadi ve toplumsal rezilliklerinin eksiksiz egemenliğini sağlayan cümbüştü. Orta burjuvazi ve küçük burjuvazi, iktisadi varlık koşulları nedeniyle yeni bir devrimi başlatma olanağından yoksundu ve egemen sınıfların yolunu izlemek ya da işçi sınıfının müttefikleri olmak zorundaydılar. Köylüler, toplumdan ayrı ve ondan bağımsız bir *devletin* son zaferi olan İkinci İmparatorluğun pasif iktisadi temeliydi. Yalnızca, tüm toplum için gerçekleştirecekleri yeni toplumsal görevin, yani sınıfları ve sınıf egemenliğini ortadan kaldırma görevinin ateşlediği işçiler, bu sınıf egemenliğinin aleti olan devleti, yani kendisini toplumun hizmetçisi değil efendisi sayan merkezî ve örgütlü iktidar gücünü kırabilecek durumdaydı. Orta Çağ kilisesinin yerini alan devletin son zirvesi ve aynı zamanda devletin en açık şekilde rezil edilmesi olan İkinci İmparatorluk, egemen sınıfların aktif mücadelesiyle ve köylülüğün pasif desteğiyle, proleterlere karşı yaratılmıştı. Onlara karşı hayata gelmişti. Ve onların kırdığı şey, (merkezî) iktidar gücünün özel bir biçimi değil, bu iktidar gücünün toplumdan görünüşteki bağımsızlığının en güçlü ve en gelişmiş ifadesi ve dolayısıyla aynı zamanda onun tepeden tırnağa ayıplarla kaplanmış, içeride mutlak çürümüşlüğe ve dışarıda mutlak iktidarsızlığa batmış en rezil gerçekliğiydi.

Ama sınıf egemenliğinin bu bir biçimi, sadece, yürütme gücünü ve idari devlet mekanizmasını devrimin büyük ve biricik saldırı hedefi hâline getirmek için parçalanmıştı.

Fransa'da parlamentarizmin sonu gelmişti. Onun son dönemi ve en eksiksiz egemenliği, Mayıs 1848 ile *coup d'état* {hükümet darbesi} arasındaki parlamenter cumhuriyetti. Onu öldüren imparatorluk, onun kendi yaratısıydı. *Corps législatif* iyle ve senatosuyla (ve Prusya ile Avusturya askerî monarşilerinde

bu biçim altında yeniden üretilmişti) imparatorluk döneminde, parlamentarizm, bir farstan, en kaba biçimindeki despotizmin bir eklentisinden başka bir şey değildi. Yani Fransa'da parlamentarizm ölmüştü ve işçi devrimi hiç kuşkusuz onu ölüm uykusundan uyandırmayacaktı.[179]

Komün, devlet iktidarının, toplum tarafından, toplumu kontrol eden ve ezen bir güç olarak değil toplumun kendi canlı gücü olarak geri alınmasıdır; *Komün*, devlet iktidarının, örgütlü baskı gücünün yerine kendi yarattıkları gücü koyan halk kitlelerinin kendileri tarafından geri alınmasıdır; *Komün*, halk kitlelerinin toplumsal kurtuluşunun siyasal biçimidir ve düşmanları tarafından toplumun ezilmesi için kullanılan (toplumu ezenlerin el koydukları) yapay gücün (topluma ait olan ama onun karşısına çıkarılan ve ona karşı örgütlenen gücün) yerini almıştır. Biçim, büyük olan her şey gibi basitti. Her tür tarihsel gelişme için gerekli olan zamanın her seferinde kaybedildiği ve halkın zaferinin ilk günlerinde, zafer kazandıran silahlar elden bırakılır bırakılmaz bunların halka çevrildiği geçmişteki devrimlerden farklı olarak, Komün, her şeyden önce, ordunun yerine Ulusal Muhafızı koydu.

> "Cumhuriyet, 4 Eylül'den bu yana ilk kez, *düşmanlarının hükümetinden* kurtulmuş durumda ... kentte, *yurttaşlara karşı hükümeti savunan bir sürekli ordu yerine*, iktidara (hükümete) karşı yurttaşları koruyan bir ulusal milis." (Merkez Komitesinin 22 Mart tarihli *duyurusu*.)[180]

(Sürekli ordulara son vermek için halkın yapması gereken tek şey, bu milisi ulusal ölçekte örgütlemekti; bu, her tür toplumsal iyileştirmenin ve hem söz konusu vergi ve devlet borçlanması

---

179 İngilizce baskı editörlerinin açıklamasına göre, Marx, son iki paragrafı elyazmasının üst kenarına eklemiş. İngilizce baskıda bu iki paragrafın sırası ters. *–çev.*

180 Ulusal Muhafız Merkez Komitesinin Paris halkına yönelik 22 Mart 1871 tarihli bu duyurusu afiş şeklinde basılmış ve 25 Mart 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de (Paris) yayımlanmıştı. *–Almanca ed.*

kaynağını, hem de süreğen bir tehlikeyi, yani iktidarın olağan bir sınıf egemenliği ya da tüm sınıfları kurtarma iddiasındaki bir maceracının sınıf egemenliği aracılığıyla gasp edilmesi tehlikesini hemen ortadan kaldırmanın birinci iktisadi *conditio sine qua non*'udur {olmazsa olmaz koşuludur}.) Bu, aynı zamanda, yabancı güçlerin saldırganlığına karşı, tüm diğer devletlerde pahalı askerî aygıtların varlığını fiilen olanaksız kılan en sağlam güvencedir; köylünün, kan vergisinden[181] ve devletin koyduğu vergilerin ve devlet borçlarının en verimli kaynağından kurtarılmasıdır. Komün, daha bu noktada, *köylü için bir ödül* ve onun kurtuluşunun ilk sözü oluyor. "Bağımsız polis" kaldırılıyor ve onun zorbaca davranan adamlarının yerine Komün'ün görevlileri koyuluyor. Bugüne kadar ya Kutsal Devlet İktidarına parlamenter onay vermek için ya da egemen sınıfların elindeki bir oyuncak olarak kötüye kullanılmış olan, halk tarafındansa sadece dört yılda bir parlamenter sınıf egemenliğini onaylamak (bunun aletlerini seçmek) için kullanılabilen genel oy hakkı, gerçek amacına uygun hâle getiriliyor: yerel toplulukların kendi idare ve yasama görevlilerini seçmeleri. İdari işlerin ve siyasal yöneticiliğin, kitlelerin eğitimli kesimlerini soğuran ve hiyerarşinin alt basamaklarındaki kişileri kitlelere karşı kullanan daha yüksek basamaklardaki bir eğitimli devlet asalakları, yüksek maaşlı dalkavuklar ve iş yapmadan para alan memurlar kastından başkasına emanet edilemeyecek sırlar, aşkın işlevler oldukları yanılsamasının ortadan kaldırılması. Bir bütün olarak devlet hiyerarşisinin ortadan kaldırılması ve halkın kibirli efendilerinin yerine her zaman görevden alınabilir görevlilerinin, sürekli olarak kamu denetimi altında çalıştıkları için de sahte sorumluluğun yerine gerçek sorumluluğun koyulması. Nitelikli işçilere olduğu gibi onlara da ayda 12 sterlin ödeniyor; en yüksek maaş yılda 240 sterlini aşmıyor; bu maaş, yüksek bilimsel otoritelerden biri olan Profesör Huxley'e göre, Londra'daki okulların

181 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *–çev.*

yönetim kurullarındaki bir sekreterin yeterli bulduğu miktarın $^1/_5$'inden biraz fazla. Devlet sırlarının ve devlet iddialarının bütün o sahteliğini, çoğunluğu basit işçilerden oluşan bir Komün ortadan kaldırdı; bu işçiler, Paris'in savunmasını örgütlüyor, Bonaparte'ın pretoryenlerine[182] karşı savaşıyor, bu devasa kentte gereksinim duyulan şeyleri sağlıyor, bugüne kadar hükümet, polis ve valilik arasında paylaşılan bütün pozisyonları dolduruyor; işlerini herkesin gözü önünde, basitçe, en zor ve karmaşık koşullar altında, Milton *Paradise Lost*'unu nasıl yazdıysa öyle, yani sadece birkaç sterlin karşılığında yapıyorlar; gün ışığında, yanılmazlık iddiasında bulunmadan, devlet dairelerine özgü kaçamaklı sözlerin arkasına saklanmadan çalışıyorlar ve hatalarını düzeltirken onların varlığını kabul etmekten utanmıyorlar. Tüm kamu görevlerini (askerî, idari ve siyasi) tek bir hamlede eğitimli bir sınıfın gizli özellikleri olmaktan çıkarıp *gerçek işçi görevlerine* dönüştürüyorlar; iç savaşın ve devrimin kargaşası içinde düzeni koruyorlar) (genel yenilenmeye yönelik önlemler alıyorlar). Komün'ün tek tek önlemlerinin yararlılıkları ne kadar büyük olursa olsun, onun en büyük önlemi, Komün'ün kendisinin yaratılmasıydı; kapılardan birine dış düşmanın diğerine sınıf düşmanının dayanmış olduğu bir anda doğaçlama yoluyla ortaya çıkarılmıştı; ve Komün, varlığıyla yaşama gücünü kanıtlıyor, eylemleriyle teorilerini doğruluyor. Onun ortaya çıkışı, Fransa karşısında zafer kazananlara karşı kazanılmış bir zaferdi. Tutsak Paris cesur bir sıçramayla Avrupa'nın liderliğini geri aldı ve bunu da, kaba güce yaslanarak değil, Toplumsal Hareketin liderliğini üstlenerek, bütün ülkelerin işçi sınıfının umutlarını kendisinde cisimleştirerek yaptı.

Bütün büyük kentler Paris örnek alınarak komünler şeklinde örgütlenseydi, hiçbir hükümet bu hareketi ani bir saldırıyla gafil avlayarak ezemezdi. Bu hazırlayıcı adım, iç gelişim için gereken zamanı, yani hareketin güvencesini kazandırırdı. Bütün Fransa

182 *Pretoryenler*: Eski Roma'da imparatorların ve generallerin koruma görevlileri. *–çev.*

kendi kendilerine çalışan ve kendi kendilerini yöneten komünler şeklinde örgütlenirdi, sürekli ordunun yerine halk milisi koyulurdu, devlet asalakları ordusu temizlenirdi, din adamları hiyerarşisinin yerine öğretmenler koyulurdu, devlet mahkemeleri komün organlarına dönüştürülürdü; ulusal temsil organları için yapılan seçimler, her şeye gücü yeten bir hükümetin hokkabazlıklarının konusu olmaktan çıkıp, örgütlü komünlerin bilinçli bir ifadesi hâline gelirdi; devletin işlevleri, genel ulusal amaçlara yönelik az sayıdaki işleve indirgenirdi.

Komün, işte budur: *toplumsal kurtuluşun*, yani, emeğin, işçiler tarafından yaratılan ya da doğanın armağanları olan emek araçları üzerinde tekel kuranların gaspçılığından (köleciliğinden) kurtarılmasının *siyasal biçimi.* Nasıl ki, devlet mekanizması ve parlamentarizm, egemen sınıfların gerçek yaşamı değil, sadece egemenliklerinin örgütlü genel organları, şeylerin eski düzeninin siyasal güvenceleri, biçimleri ve ifadeleriyse, Komün de, işçi sınıfının toplumsal hareketi ve dolayısıyla insanlığın genel bir yenilenme hareketi değil, insanlığın örgütlü eylem aracıdır. Komün, çalışan sınıfların tüm sınıfları ve dolayısıyla her tür [sınıf egemenliğini] ortadan kaldırma hedefine ulaşmak için başvurdukları sınıf mücadelesini ortadan kaldırmıyor (çünkü herhangi bir özel çıkarı temsil etmiyor. Onun temsil ettiği şey, "emeğin" kurtuluşu; yani, bireysel ve toplumsal yaşamın, sadece gasp, hile ve yapay düzenlemeler yoluyla azınlıktan çoğunluğa aktarılabilecek olan temel ve doğal koşulları), ama bu sınıf mücadelesinin kendi farklı aşamalarından en akılcı ve insani şekilde geçmesini mümkün kılan akılcı ortamı sağlıyor. Komün, şiddet içeren tepkilere yol açabileceği gibi şiddet içeren devrimlere de yol açabilir. Bir yandan devlet asalaklarının üretken olmayan ve zararlı faaliyetlerine son vererek, ulusal hasılanın çok büyük bir kısmının devlet denen canavarı beslemek için feda edilmesinin nedenlerini ortadan kaldırarak, ve diğer yandan, gerçek yerel ve ulusal yönetim iş-

lerini işçi ücretleri karşılığında görerek, büyük hedefi olan *emeğin kurtuluşunu* başlatıyor. Dolayısıyla, muazzam bir tasarrufla, hem iktisadi reformla hem de siyasal dönüşümle başlıyor.

Komünal örgütlenme bir kez ulusal ölçekte sağlam bir şekilde kurulduğunda, hâlâ maruz kalabileceği felaketler, köle sahiplerinin şurada burada gerçekleştirebilecekleri isyanlar olurdu; bunlar, barışçıl ilerleme işini bir an için kesintiye uğratsalar bile, Toplumsal Devrimin eline kılıcı vereceklerinden, hareketi hızlandırmaktan başka bir sonuç doğurmazdı.

İşçi sınıfı, sınıf mücadelesinin farklı aşamalarından geçmek zorunda olduğunu biliyor. İşçiler, emeğin köleliğinin iktisadi koşullarının yerini özgür ve birleşik emeğin koşullarının almasının (söz konusu iktisadi dönüşümün) ancak zamanın ilerleticiliği sayesinde gerçekleşebileceğini, bölüşümde bir değişim istemekle kalmayıp, aynı zamanda yeni bir üretim örgütlenmesini, ya da daha doğrusu, (bugünkü sanayinin yarattığı) bugünkü örgütlü çalışmadaki toplumsal üretim biçimlerinin, kölelik zincirlerinden, bugünkü sınıf karakterlerinden kurtarılmasını (özgürleştirilmelerini) ve bunların ulusal ve uluslararası ölçeklerde uyumlu bir şekilde koordine edilmesini istediklerini biliyorlar. İşçi sınıfı, bu yenilenme işinin, kazanılmış hakların dirençleri ve sınıf bencillikleri tarafından ikide bir durdurulacağını ve engelleneceğini biliyor. İşçiler, bugünkü "sermayenin ve toprak mülkiyetinin doğal yasalarının kendiliğinden işleyişi"nin yerini "özgür ve birleşik emeğin toplumsal ekonomisinin yasalarının kendiliğinden işleyişi"nin almasının (tıpkı geçmişte "köleliğin iktisadi yasalarının kendiliğinden işleyişi" ve "serfliğin iktisadi yasalarının kendiliğinden işleyişi" için de geçerli olduğu gibi) ancak yeni koşulların uzun bir gelişme sürecinden sonra gerçekleşebileceğini biliyor. Ama işçi sınıfı, siyasal örgütlenmenin komünal biçimi aracılığıyla hemen büyük ilerlemelerin hedeflenebileceğini ve bu hareketi hem kendisi hem de insanlık için başlatmasının zamanının geldiğini de biliyor.

KÖYLÜLÜK

(*Savaş tazminatı.*) Daha Komün kurulmadan, Merkez Komitesi, *Journal Officiel*'i aracılığıyla açıklamıştı: "*Savaş tazminatının büyük kısmını savaşın sorumluları ödemeli.*"[183] "Düzen adamları"nın en çok korktukları, "uygarlığa karşı" büyük "komplo" işte bu. Bu, en pratik sorun. Komün kazanırsa, savaş tazminatını savaşın sorumluları ödemek zorunda kalacak; Versailles kazanırsa, kanlarıyla, uğradıkları yıkımlarla ve katkı paylarıyla zaten ödeme yapmış olan üretici kitleler yeniden ödeme yapmak zorunda kalacak ve dahası finans dünyasının önde gelenleri bu işlemden kazanç elde etmenin yolunu bulacak. Savaş masraflarının ne şekilde ödeneceğini iç savaş belirleyecek. Komün, yaşamsal önem taşıyan bu konuda, işçi sınıfının, küçük burjuvazinin, aslında *burjuvazi* (zengin kapitalistler) (zengin toprak sahipleri ve devletteki asalakları) hariç bütün bir orta sınıfın çıkarlarını temsil etmekle kalmıyor. Her şeyden önce *Fransız köylülüğünün* çıkarlarını temsil ediyor. Thiers ve onun taşra beyleri kazanırsa, savaş vergilerinin büyük kısmı köylülüğün sırtına yüklenecek. Ve insanlar, taşra beylerinin (büyük toprak sahiplerinin) köylüyü temsil etme iddialarını tekrarlayacak kadar aptal; köylü, doğal olarak, içten gelen saflığıyla, kendisine zaten bir milyarlık devrim tazminatını ödetmiş olan[184] bu iyi "toprak sahipleri" için savaş tazminatı milyarlarını ödemekten fazlasıyla korkuyor!

Aynı adamlar köylüye yönelik 45 santimlik ek vergiyle[185] Şubat Cumhuriyetini kasıtlı olarak rezil etmişti, ama bunu devrim adına, devrimin yarattığı "Geçici Hükümet" adına yapmışlardı. Şimdi, kendi adlarıyla, savaş tazminatını kendi omuzlarından köylünün omzuna atmak için, Komün Cumhuriyetine karşı bir iç savaş yürütüyorlar! Köylü de kesin mutlu olacaktır!

183 Marx, bu cümlede, 24 Mart 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de (Paris) yayımlanmış olan bir yazının ana fikrini özetliyor. –*Almanca ed.*

184 Bkz. 109. dipnot. –*çev.*

185 Köylülerden alınan dolaysız vergilere eklenen vergiler. -*çev.*?

Komün zorunlu askerliği kaldıracak, düzen partisi köylüye kan vergisini dayatacak. Düzen partisi asalak ve pahalı bir devlet mekanizmasını ayakta tutmak için köylüye vergi tahsildarını gönderecek, Komün ona ucuz bir hükümet verecek. Düzen partisi onu kentli tefeciyle ezmeye devam edecek, Komün köylüyü tarlası üzerindeki ipoteğin kâbusundan kurtaracak. Komün, onun gelirlerinin büyük bir bölümünü yutan asalak yargı kurumunun (noterlerin, icra memurlarının vb.) yerine, kendilerini köylünün emeğiyle zenginleştirmeyen ve işlerini işçi ücretleri karşılığında yapan komünal görevlileri koyacak. Fransız köylüsünü saran ve onun kanını emen burjuva örümceklere, yani avukatlara ve *maire*'lere korunaklı yerler sağlayan bütün o yargısal örümcek ağını yok edecek! Düzen partisi onu jandarmanın egemenliği altında tutacak, Komün ona bağımsız toplumsal ve siyasal yaşamını geri verecek! Komün onu öğretmenle aydınlatacak, Düzen partisi din adamıyla ona aptallaşma dayatacak! Ama Fransız köylüsü her şeyden önce hesap adamıdır! Din adamlarına ödenecek olan paraların bundan böyle vergi tahsildarı tarafından kendisinden alınmak yerine onun dindarlık güdülerinin "gönüllülük temelinde harekete geçirilmesi"ne bağımlı kılınmasını fazlasıyla akla uygun bulacak!

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin başkanlığına seçmişti, ama Düzen Partisi (kurucu meclis ve yasama meclisi yönetimindeki anonim cumhuriyet rejimi döneminde), imparatorluğun yaratıcısıydı! Fransız köylüsü, gerçekte ne istediğini, 1849 ve 1850 yıllarında, her yerde hükümete bağlı valinin karşısına kendi *maire*'ini, hükümete bağlı din adamının karşısına kendi öğretmenini ve hükümete bağlı jandarmanın karşısına kendisini çıkararak göstermeye başlamıştı! Düzen Partisi'nin 1849 yılında (ve özellikle 1850 yılının Ocak ve Şubat aylarında) çıkardığı gerici yasaların özü, özel olarak Fransız köylüsünü hedef almıştı! Eğer Fransız köylüsü, birinci devrimden sağladığı bütün yararları kendi hayalinde birinci Napoleon'a aktarma geleneğine sahip olduğu için Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin

başkanı yaptıysa, Fransa'nın bazı illerindeki silahlı köylü ayaklanmaları ve *coup d'état* sonrasındaki köylülere yönelik jandarma baskısı, bu yanılsamanın hızla yok olmakta olduğunu kanıtladı! İmparatorluk, köylünün yapay olarak beslenen yanılsamalarına ve geleneksel önyargılarına yaslanmıştı, Komün onun canlı çıkarlarına ve onun gerçek gereksinimlerine yaslanacaktı!

Fransız köylüsünün nefreti, "taşra beyleri", şato sahipleri, milyarlık tazminat adamları ve kentlerde yaşayan toprak sahibi maskeli kapitalistler üzerinde yoğunlaşıyor; bu sonuncuların köylünün haklarına yönelik saldırıları hiçbir dönemde İkinci İmparatorluk döneminde olduğundan daha hızlı bir şekilde artmamıştı; bu saldırılar kısmen devletin yapay önlemleriyle desteklenmiş, kısmen de modern tarımın gelişmesinin doğal bir sonucu olmuştu. "Taşra beyleri", Fransa'daki üç aylık Komün Cumhuriyeti egemenliğinin, köylülüğün ve tarım proletaryasının kendilerine karşı ayaklanmasının işareti olduğunu biliyor! İşte bu nedenle Komün'den ölesiye nefret ediyorlar! Onları kent proletaryasının kurtuluşundan daha fazla korkutan şey, köylülerin kurtuluşu! Köylüler, çok geçmeden, kent proletaryasını kendi önderleri ve eğiticileri olarak selamlardı! Kuşkusuz, kıtadaki pek çok ülkede olduğu gibi Fransa'da da, kentlerdeki üreticiler ile kırdaki üreticiler arasında, sanayi proletaryası ile köylülük arasında derin bir çelişki var. Proletaryanın hedefi, onun hareketinin maddi temeli, (şu anda despotik bir şekilde örgütlenmiş olmasına karşın) büyük ölçekli bir şekilde örgütlenmiş emek, (şu anda, sadece üretim araçları olarak değil ama aynı zamanda üreticinin sömürülmesinin ve köleleştirilmesinin araçları olarak tekelcinin elinde merkezîleştirilmiş olmalarına karşın) üretim araçlarının merkezîleştirilmesidir. Proletaryanın yapması gereken şey, bu örgütlü emeğin ve merkezîleştirilmiş olan bu emek araçlarının bugünkü kapitalist karakterini dönüştürmek, bunları sınıf egemenliğinin ve sınıf sömürüsünün araçları olmaktan çıkarıp özgür birleşik emek biçimlerine ve toplumsal üretim araçlarına dö-

nüştürmektir. Diğer taraftan, köylünün çalışması yalıtık ve onun üretim araçları parçalı, dağınıktır. Bütün bir farklı toplumsal ve siyasal görüşler dünyası, bir üstyapı olarak, bu iktisadi farklılıklar üzerinde yükselir. Ama bu köylü mülkiyeti uzunca bir süredir normal aşamasını geride bırakmış durumda; söz konusu normal aşamada, köylü mülkiyeti, toplumun iktisadi gereksinimlerine uygun düşen ve kır üreticilerini normal yaşam koşullarına yerleştiren bir gerçeklik, bir üretim tarzı ve bir mülkiyet biçimiydi. Bu mülkiyet kendi çürüme dönemine girdi. Bir yanda, bu mülkiyetten, çıkarları kentteki ücretli emekçinin çıkarlarıyla özdeş olan geniş bir *prolétariat foncier* (kır proletaryası) çıktı. Üretim tarzının kendisi, tarım biliminin çağdaş ilerlemesiyle aşıldı. Son olarak, köylü mülkiyeti, köylüye mülkiyet yanılsamasını bırakarak ve emeğinin ürünlerini onun elinden alarak, kâğıt üzerinde kalan bir şeye dönüştü. Büyük çiftçilerin rekabeti, kan vergisi, devlet vergileri, kentlerdeki ipotekli alacak sahiplerinin tefeciliği ve onu her yandan saran yargı sisteminin sayısız küçük hırsızlığı, onu bir Hint köylüsünün konumuna düşürdü; bu arada, mülksüzleştirilmesi (kâğıt üzerindeki mülkiyetinden bile yoksun bırakılması) ve bir kır proleteri konumuna düşmesi gündelik bir olgu. Bu nedenle, artık köylüyü proleterden ayıran şey, onun gerçek çıkarı değil, yanıltıcı önyargısı. Göstermiş olduğumuz üzere, bugünkü iktisadi koşulları altında bile köylüye hemen büyük iyilikler yapabilecek tek güç olan Komün, aynı zamanda, köylünün bugünkü iktisadi koşullarının dönüşmesini sağlayabilecek, köylüyü bir yandan toprak sahibi tarafından mülksüzleştirilmekten ve diğer yandan sözde mülkiyet görüntüsü altında mahkûm edildiği ezilmişlikten, yıpratıcı çalışmadan ve sefaletten kurtarabilecek, kâğıt üzerindeki toprak mülkiyetini emeğinin ürünlerinin gerçek mülkiyetine dönüştürebilecek, gerçekten bağımsız bir üretici olma konumunu ortadan kaldırmadan modern tarım biliminin toplumsal gereksinimlerce belirlenen ve şimdi köylüye her gün bir düşman gibi zarar veren avantajlarını onun için bir araya getirebilecek olan

biricik yönetim şeklidir. Komünal Cumhuriyetten hemen yarar gördüğünden, çok geçmeden ona güvenirdi.

UNION (LIGUE) RÉPUBLICAINE[186]

Düzensizlik partisi (bu partinin rejimi kendi zirvesine İkinci İmparatorluğun çürümüşlüğü içinde ulaşmıştı) Paris'i terk etti (Paris'ten Göç); peşinde eklentileriyle, yani taraftarlarıyla, hizmetçileriyle, devlet asalaklarıyla, *mouchard*'larıyla {casuslarıyla}, "aşüfteler"iyle ve *seçkin bohème*'in tamamlayıcıları olan bütün bir aşağı *bohème* (sıradan suçlular) çetesiyle... Ama orta sınıfların gerçekten diri olan ve işçi devrimiyle sahte temsilcilerinden kurtarılan unsurları, Fransız devrimleri tarihinde ilk kez kendilerini bu partiden ayırdı ve kendi gerçek renkleriyle ortaya çıktılar. Bu, Paris ile iller arasında aracılık yapan, Versailles'ı reddeden ve Komün bayrağı altında yürüyen "Cumhuriyetçi Özgürlük Cemiyeti"dir.[187]

BAŞKALARININ EMEĞİYLE GEÇİNMEYEN TÜM TOPLUMSAL SINIFLARIN TEMSİLCİSİ OLARAK KOMÜNAL DEVRİM

Paris proletaryasının Fransız köylüsü için ve Versailles'ın köylüye karşı savaştığını; taşra beylerinin en büyük korkusunun köylülerin Paris'i duyması ve abluka aracılığıyla ondan ayrı tutulabilir olmaktan çıkması olduğunu; Paris'e karşı yürüttükleri savaşın temelinde köylüleri kendi köleleri olarak tutma ve onlara eskiden

---

186 *Ligue de l'Union républicaine pour les droits de Paris* (Paris'in Hakları İçin Cumhuriyetçi Birlik): Nisan 1871'in başlarında Paris'te ortaya çıkan bir burjuva örgütü. İç savaşın sonlandırılmasına katkıda bulunmaya çalıştı; Versailles ile Paris'in, Cumhuriyetin ve Paris'in yerel özgürlüklerinin tanınması temelinde bir anlaşmaya varmasının, Komün'ün barışçıl yollarla tasfiyesine yol açacağına inanıyordu.–*Almanca ed*

187 Muhtemelen *Alliance républicaine des Départements* kastediliyor (bkz. 107. dipnot). –*Almanca ed.*

olduğu gibi kendi *taillable à merci et miséricorde* {kayıtsız şartsız vergi yükümlüsü} nesneleri[188] olarak davranma hedefinin bulunduğunu gördük.

Tarihte ilk kez, küçük burjuvazi ve *moyenne* {orta} burjuvazi açıkça işçi devriminin çevresinde toplandı ve onu kendi kurtuluşlarının ve Fransa'nın kurtuluşunun biricik aracı ilan etti! İşçilerle birlikte Ulusal Muhafızın çoğunluğunu oluşturuyorlar, Komün'de işçilerle birlikte oturuyorlar ve *Union républicaine*'de onlar için aracılık yapıyorlar!

Komün'ün aldığı en önemli önlemler, orta sınıfın kurtarılması için, Paris'in alacaklı sınıfına karşı borçlu sınıf için alındı! Bu orta sınıf, Haziran ayaklanmasında (1848), proletaryaya karşı kapitalistler sınıfının, onların generallerinin ve onların devlet asalaklarının bayrağının altında toplanmıştı. Hemen ardından, 19 Eylül 1848'de, *concordats à l'amiable*'ın {dostça anlaşmaların} reddedilmesi[189] yoluyla cezalandırılmıştı. Haziran ayaklanmasına karşı kazanılan zaferin aynı zamanda alacaklının, zengin kapitalistin borçluya karşı, orta sınıfa karşı zaferi olduğu görülmüştü. Alacaklı, yarım kilo eti almak konusunda acımasızca ısrar etmişti.[190] 13 Haziran 1849'da bu orta sınıfın Ulusal Muhafızı silahsızlandırılmış ve burjuvazinin ordusu tarafından kılıçtan geçirilmişti! Bu orta sınıf, İmparatorluk döneminde, devlet kaynaklarının zengin kapitalistleri besleyecek şekilde israf edilmesi nedeniyle, borsa vurguncularının, demiryolu krallarının, *Crédit mobilier*'nin dolandırıcılık amaçlı şirketlerinin vb. yağmasına teslim edildi ve kapitalist birlikler (anonim şirketler) tarafından

188 İngilizce baskıda "*matière*" (malzeme[leri]). *çev.*

189 22 Ağustos 1848'de, dönemin Ulusal Meclisi, devrimin yol açtığı iktisadi bunalım nedeniyle iflas ettiğini kanıtlayabilen borçlulara ödeme kolaylıkları sağlamaya yönelik bir yasa tasarısını reddetmişti. *-çev.*

190 Willam Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyununun IV. perdesinin 1. sahnesinde, Yahudi tefeci Shylock, borcunu zamanında ödeyemeyen borçlusunun, sözleşmeye uygun şekilde kendi bedeninden yarım kilo et vermesini ısrarla talep eder. *-çev.*

mülksüzleştirildi. Siyasal konumu aşağıya çekilir ve iktisadi çıkarlarına zarar verilirken, rejimin cümbüşleri onda ahlaki öfke uyandırdı. Savaşın rezillikleri bardağı taşıran damla oldu ve Fransız olma duygularını kabarttı. Fransa'nın bu savaş nedeniyle uğradığı felaketler, ulusal çöküş bunalımı ve mali yıkım karşısında, bu orta sınıf, kurtuluşu Fransa'nın yiyici köle sahibi bozuntuları sınıfının değil, sadece işçi sınıfının erkekçe çabalarının ve Herkül'ünkine benzer gücünün getirebileceğini hissediyor!

Onu din adamlarının egemenliğinden kurtarmayı, bilimi sınıf egemenliğinin bir aracı olmaktan çıkarıp halkın bir gücüne dönüştürmeyi, bilim adamlarını sınıfsal önyargıların hizmetçileri, makam avcısı devlet asalakları ve sermayenin müttefikleri olmaktan çıkarıp düşüncenin özgür temsilcilerine dönüştürmeyi sadece işçi sınıfının başarabileceğini hissediyor! Bilim, gerçek rolünü, ancak Emek Cumhuriyetinde oynayabilir.

CUMHURİYET SADECE SOSYAL CUMHURİYETİN İLANIYLA OLANAKLI

İmparatorluk, devlete bağlı jandarmalar ile din adamlarının elindeki örgütsüz "genel oy hakkı" yanılsamasını yıkmıştı; iç savaş da "Cumhuriyet" hakkındaki son yanılsamaları yıktı. Fransa'nın tüm diri unsurları, Fransa'da ve Avrupa'da, sadece "Sosyal Cumhuriyet" olan bir Cumhuriyetin olanaklı olduğunu, yani, sadece, sermayeyi ve toprak sahipleri sınıfını devlet mekanizmasından yoksun bırakan ve bu mekanizmanın yerine, "toplumsal kurtuluş"u açıkça Cumhuriyetin büyük hedefi ilan eden ve böylece söz konusu toplumsal dönüşümün komünal örgütlenme yoluyla gerçekleştirilmesini güvence altına alan Komün'ü koyan bir Cumhuriyetin olanaklı olduğunu kabul ediyor. Bunun dışındaki bir cumhuriyet, nihai hedefleri *quelconque* {herhangi} bir imparatorluğa ulaşmak olan tüm monarşi yanlısı hiziplerin, bir araya gelmiş Meşruiyetçilerin, Orle-

ans'cıların ve Bonapartistlerin *anonim* terörizminden, kirli işini tamamladığında her zaman bir imparatorluğa dönüşecek olan sınıf egemenliğinin *anonim* teröründen başka bir şey olamaz!

Taşra Beyleri Meclisinin profesyonel cumhuriyetçileri, 1848-1851 yıllarının deneylerine rağmen, Paris'i hedef alan iç savaşa rağmen, sınıf despotizminin *cumhuriyet biçiminin* olanaklı, kalıcı bir biçim olduğuna gerçekten inanan adamlar; "düzen partisi" ise, onu, sadece, Cumhuriyete karşı savaşmak ve ona yeterli gelen tek biçimi, sınıf despotizmi biçimi olarak monarşiyi ya da daha iyisi İmparatorluğu[191] geri getirmek için bir komplo biçimi olarak istiyor. Bu gönüllü <kandırılmışlar> {profesyonel cumhuriyetçiler}, 1848'de, Haziran ayaklanmasıyla, Fransa'daki köle sahibi bozuntularının bütün hiziplerinin *anonim* egemenliğine giden yolu açmalarına kadar ön plana itilmişti. 1871'de, Versailles'da, başından itibaren, orada Thiers'in egemenliğinin "Cumhuriyetçi" süslemeleri olarak görünmeleri ve varlıklarıyla Bonapartist generallerin Paris'e karşı savaşını onaylamaları için arka plana itiliyorlar! Bu zavallılar, yaptıkları işin gülünçlüğünün farkında olmadan, 1789'daki selefleriyle karşılaştırıldıklarında ne kadar yozlaşmış olduklarını göstermek üzere parti toplantılarını *Salle de Paume*'da {Tenis Salonunda} yapıyorlar![192] Schoelcher'leriyle vb., silahlarını Thiers'e teslim etmesi için Paris'i kandırmaya ve Saisset komutasındaki "Düzen" Ulusal Muhafızıyla da onu silahsızlanmaya zorlamaya çalıştılar! Paris'in Louis Blanc gibi "sosyalist" temsilcilerinden söz etmiyoruz. Bunlar, Dufaure gibi birinin ve taşra beylerinin hakaretlerine maruz kalmayı uysallıkla kabulleniyor, Thiers'in "yasal" hakları hakkında zırvalıyor ve haydutlar karşısındaki mızmızlanmalarıyla kendilerini rezil ediyorlar!

---

191 İngilizce baskıda "Emperyalizmi". *–çev.*

192 1789 Fransız Devrimi öncesinde, 20 Haziran 1789'da, dönemin Fransız parlamentosundaki "üçüncü sınıf" temsilcileri Versailles'daki bu salonda toplanmış, kendilerini "Ulusal Meclis" ilan etmiş ve anayasanın benimsenmesine kadar dağılınama yemini etmişti. *–çev.*

İşçiler ve Comte

Sosyalist tarikatçılık döneminden geçerek bugünlere gelmiş olan işçilerin Comte'culuk tuzağına hiçbir zaman düşmediği unutulmamalı. Bu tarikat, bugüne kadar, *Enternasyonal*'e, yaklaşık yarım düzine kişiden oluşan ve programları Genel Konsey tarafından reddedilen *bir* gruptan başka bir şey vermedi. Parisli işçiler, Comte'u, siyasette İmparatorluğun[193] (kişisel *Diktatörlüğün*), siyasal iktisatta kapitalist egemenliğin, bilim alanı bile dâhil olmak üzere insanlığın bütün faaliyet alanlarında hiyerarşinin peygamberi ve eskilerinin yerine yeni bir papaya ve yeni azizlere sahip olan yeni bir ilmihâlin yaratıcısı olarak biliyor.

İngiltere'deki takipçilerinin Fransa'dakilere göre daha popüler olmasının nedeni, tarikat öğretilerini vaaz etmeleri değil, kişisel değerlilikleri ve örneğin İngiltere'deki sendikalar ve grevler için geçerli olduğu üzere, kendilerinden bağımsız olarak yaratılmış proleter sınıf mücadelesi biçimlerini kabul etmeleri; bu arada, bunlar, Paris'teki din kardeşleri tarafından bir sapkınlık olarak mahkûm ediliyor.

KOMÜN (TOPLUMSAL ÖNLEMLER)

Parisli işçilerin bugünkü devrimde inisiyatifi ele almış ve bu mücadelenin asıl yükünü kahramanca bir özveriyle omuzlamış olmalarında hiçbir yenilik yok. Bu, bütün Fransız devrimlerinin çarpıcı özelliği! Bu, geçmişin bir tekrarından başka bir şey değil! Devrimin halk kitleleri, yani üretici kitleler *adına* ve açıkça onlar *için* yapılması, bu devrimin tüm selefleriyle paylaştığı bir özellik. Yeni olan özellik, halkın, ilk kalkışmadan sonra silahlarını bırakmamış ve iktidarını egemen sınıfın cumhuriyetçi çığırtkanlarının ellerine teslim etmemiş, *Komün'ün* kurulması

193 İngilizce baskıda "Emperyalizmin". *–çev.*

yoluyla kendi devriminin gerçek yönetimini kendi ellerine almış ve aynı zamanda, egemen sınıfların devlet mekanizmasının, yönetim mekanizmasının yerine kendi yönetim mekanizmasını koyarak, başarıya ulaşılması durumunda yönetimi halkın kendi ellerinde tutmanın aracını bulmuş olmasıydı. Tarifsiz suçları işte bu! İşçiler, tepedeki on bin kişinin yönetsel ayrıcalıklarına karşı geliyor ve toplumun örgütlü devlet gücünü kendi çıkarları doğrultusunda kullanan sınıf despotizminin iktisadi temelini yıkma isteklerini ilan ediyor! Hem Avrupa'nın hem de ABD'nin saygın sınıflarını kasılma nöbetlerine sürükleyen ve dine küfredildiği iddiasıyla nefret çığlıkları atmalarına, halkın işinin görülmesine yönelik vahşi çağrılar yapmalarına ve parlamento kürsüleri ile basın denen hizmetçi odalarından adi küfürler ve iftiralar yağdırmalarına yol açan şey işte bu!

Komün'ün en büyük önlemi onun kendi varlığı, benzersiz derecede zor koşullar altındaki çalışması ve eylemleridir. Paris Komünü'nün yükselttiği kızıl bayrak, gerçekten de yalnızca Parisli işçilerin iktidarını taçlandırıyor. Onlar, emeğin kurtuluşunu ve toplumun dönüştürülmesini, açıkça ve bilinçli bir şekilde, hedefleri ilan ettiler! Ama cumhuriyetlerini gerçekten "sosyal" kılan tek şey, Paris Komünü'nü işçilerin yönetiyor olması! Önlemlerine gelince, bunlar, mevcut durum nedeniyle, asıl olarak Paris'in askerî olarak savunulmasıyla ve gereksinim duyulan şeylerin sağlanmasıyla sınırlı kalmak zorunda.

İşçi sınıfının hamilik taslayan bazı dostları, "sosyalist" saydıkları (oysa eğilimleri dışında hiçbir sosyalist nitelik taşımayan) birkaç önleme bile tiksintiyle baktıklarını çok fazla gizleme gereğini duymazken, memnuniyetlerini dile getiriyor ve Paris Komünü'ne sempatiyle bakılınasını sağlamak için şu büyük keşfe başvuruyorlar: İşçiler, her şey bir yana akılcı adamlarmış ve ne zaman iktidara gelseler sosyalist önlemlere kararlı bir şekilde sırt çevirirlermiş! Gerçekten de, işçiler, Paris'te ne bir *phalanstere* ne

de bir *İkarya* kurmaya çalışıyor.[194] Çok bilmişler! Çalışan sınıfların gerçek istekleri ve gerçek hareketleri hakkında tümüyle bilgisiz olan bu iyiliksever hamiler, bir şeyi unutuyor. Bütün o sosyalist tarikat kurucularının ortaya çıktığı dönemde, ne işçi sınıfı kapitalist toplumun kendi gelişimi sayesinde dünya sahnesine tarihsel bir aktör olarak çıkmasına yetecek eğitim ve örgütlülük düzeyine ulaşmıştı, ne de işçi sınıfının kurtuluşunun koşulları eski dünyada yeterince olgunlaşmıştı. İşçi sınıfının sefaleti bir olguydu, ama onun kendi hareketinin koşulları henüz ortaya çıkmamıştı. Mevcut topluma yönelttikleri eleştirilerde toplumsal hareketin hedefini (sınıf egemenliğinin bütün iktisadi koşullarıyla birlikte ücretli emek sisteminin kaldırılması) açıkça tarif etmiş olan ütopyacı tarikat kurucuları, ne toplumda onun dönüşümünün maddi koşullarını bulabilmişti, ne de işçi sınıfında örgütlü gücü ve hareket bilincini. Hareketin eksik olan tarihsel koşullarının yerini yeni bir toplumun hayal ürünü resimleriyle ve planlarıyla doldurmaya çalışmış; bunların propagandasını da kurtuluşun gerçek aracı olarak görmüşlerdi. İşçi sınıfının bir gerçekliğe dönüştüğü andan itibaren, hayal ürünü ütopyalar ortadan kayboldu; bunun nedeni, işçi sınıfının, bu ütopyacıların uğrunda çaba harcadıkları hedeften vazgeçmesi değil, ona ulaşmanın gerçek araçlarını bulmuş olması, hayal ürünü ütopyaların yerini hareketin tarihsel koşulları hakkındaki gerçek bir kavrayışın alması ve işçi sınıfının askerî örgütlenmesi için giderek daha fazla gücün toplanmasıydı. Ama hareketin ütopyacılar tarafından ilan edilen iki nihai hedefi ile Paris Devrimi ve Enternasyonal tarafından ilan edilen iki nihai hedef aynı. Sadece araçlar farklı ve hareketin gerçek koşulları artık ütopik fablların gölgesinde değil. Dolayısıyla, proletaryanın hamilik taslayan bu

194 *Phalanstère*, Charles Fourier tarafından planlanan sosyalist kolonilerin adıydı; Cabet, ütopyasını ve sonradan Amerika'daki komünist kolonisini *İkarya* olarak adlandırdı" (Engels). Cabet, *Voyage en Icarie* adlı kitabında hayalî ülkesinin komünist kurumlarını tarif eder. –*Almanca ed.*

dostları, bu devrimin açıkça ilan edilmiş sosyalist eğilimleriyle alay ederken, sadece kendi bilgisizliklerinin kurbanı oluyor. "Toplumsal Devrim"in hâlâ işçi hareketinin peygamberlerinin ütopyacı yaratıları olduğunu düşünüyorlarsa, yani Toplumsal Devrimin hâlâ "ütopik" olduğunu düşünüyorlarsa, bunda Paris proletaryasının bir suçu yok.

Merkez Komitesinin "Journal Officiel"i, 20 Mart:

> "Başkentin proleterleri, yönetici (egemen) sınıfların *défaillance*'larının {başarısızlıklarının} ve ihanetlerinin ortasında, *kamusal işlerin (devlet işlerinin) yönetimini (idaresini) kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin* zamanının geldiğini anladı (*compris*)."

Onlara göre, "Fransa'nın yaşadığı talihsizlikler"in kaynağı, "burjuvazinin siyasal yetersizliği ve ahlaki düşkünlüğü".

> "Her şeyi üreten ve hiçbir şeyden yararlanmayan, birikmiş ürünlerin, emeklerinin meyvelerinin ortasında sefalet çeken işçiler ... *kendi kurtuluşları için çalışmalarına hiçbir zaman izin verilmeyecek mi*? ... Proletarya, haklarının sürekli olarak tehdit edilmesi, tüm meşru isteklerinin mutlak olarak reddedilmesi, ülkenin ve tüm umutlarının yıkıma uğraması karşısında, kendi kaderini kendi ellerine almasının ve devlet iktidarına el koyarak (*en s'emparant du pouvoir*) zaferini güvence altına almasının zorunlu görevi ve mutlak hakkı olduğunu anladı."[195]

İşçi sınıfı iktidarının, her şeyden önce, egemen sınıfların onu maruz bırakmakla tehdit ettiği yıkımdan ve çürümeden Fransa'yı kurtarmak için gerekli olduğu, bu sınıfların (Fransa'yı yönetme yeteneklerini yitirmiş olan sınıfların) iktidardan uzaklaştırılmasının *ulusal güvenliğin bir gereği* olduğu burada açıkça söyleniyor.

---

195 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. –*Almanca ed.*

Ama, işçi sınıfı iktidarının Fransa'yı kurtarmasının ve ulusal görevi yerine getirmesinin tek yolunun, işçi sınıfının kurtuluşunun koşullarının aynı zamanda Fransa'nın yenilenmesinin koşulları olması nedeniyle, *işçi sınıfının kurtuluşu* için çalışmasından geçtiği de aynı açıklıkla söyleniyor.

İşçi sınıfı iktidarı, emeğin, emek araçlarının tekelci sahiplerine karşı, yani sermayeye karşı savaşı olarak ilan ediliyor.

Burjuvazinin *şovenizmi*, onun tüm hak iddialarına ulusal bir görünüm kazandırmaktan başka hiçbir anlamı olmayan bir kendini beğenmişliktir. Sürekli ordularla uluslararası savaşları süreklileştirmenin, onları tüm diğer ülkelerdeki kardeşlerine karşı kışkırtarak her ülkede üreticileri boyunduruk altına almanın, işçi sınıflarının uluslararası düzeydeki işbirliğini, yani kurtuluşlarının birinci koşulunu engellemenin bir aracıdır. (Uzunca bir süredir sadece lafta kalan) bu şovenizmin gerçek niteliği, Sedan {yenilgisi} sonrasında yaşanan ve şoven burjuvazinin her yerde felce uğrattığı savunma savaşında, Fransa'nın teslim olması sırasında, Bismarck'ın izniyle şovenizmin başrahibi Thiers yönetiminde yürütülen iç savaşta ortaya çıktı! "Alman Karşıtı Birlik" küçük polis entrikasında,[196] teslim olma anlaşması sonrasında Paris'teki yabancı avında ortaya çıktı. Paris halkının (ve tüm Fransız halkının) ulusal kin duygularıyla aptallaştırılması ve yabancılara yönelik yapay aşırılıklarla gerçek isteğini ve ülkesindeki hainleri unutması umulmuştu!

Bu yapay hareket, Devrimci Paris'in nefesi karşısında nasıl da ortadan kalktı (yok oldu)! Uluslararası eğilimlerini açıkça ilan eden (çünkü, üreticinin davası her yerde aynıdır ve onun düşmanı da, milliyeti ne olursa olsun [hangi ulusal kılığa bürünürse bürünsün], her yerde aynıdır) Paris, yabancıların Komün'e kabul edilebilirliğini bir ilke olarak ilan etti, hatta kendi Yürütme Ku-

196 1871 yılının Mart ayında Fransız basınında Enternasyonal'in tüm Alman üyelerini ihraç ettiği yönünde uydurma haberlerin çıkmış olmasından söz ediliyor. *–çev.*

ruluna yabancı bir işçiyi[197] (Enternasyonal'in bir üyesini) seçti, Fransız şovenizminin simgesi olan Vendôme Sütunu'nun [yıkılmasını] emretti![198]

Ve burjuva şovenler Fransa'yı parçalamışken ve yabancı işgalcinin diktası altında hareket ederken, Parisli işçiler, onların sınıf egemenlerine darbe vurarak yabancı düşmanı vurdu ve bütün ulusların işçilerinin öncülüğü konumunu kazanarak sınırları ortadan kaldırdı!

Burjuvazinin (farklı "ulusal" malların sahipleri için son derece doğal olan) gerçek yurtseverliği, onun mali, ticari ve sınai faaliyetlerinin kozmopolitliği nedeniyle, bir sanrıdan ibaret kaldı. Benzer koşullar altında her ülkede tıpkı Fransa'da olduğu gibi etkisizleşirdi.

TAŞRA BEYLERİNİN ADEM-İ MERKEZÎLEŞTİRME ÇABALARI VE KOMÜN'ÜN ADEM-İ MERKEZÎLEŞTİRME ÇABALARI

Paris'in ve onunla birlikte başka Fransız kentlerinin, köylülerin egemenliği altında ezildiği ve Paris'in bugünkü mücadelesinin köylülüğün egemenliğinden kurtulma mücadelesi olduğu iddia ediliyor! Bundan daha aptalca bir yalan daha önce hiç söylenmemişti!

Merkezî iktidar mekanizmasının merkezi ve kalesi olarak Paris, köylülüğü jandarmanın, vergi tahsildarının, valinin, din adamının ve kır kodamanlarının egemenliğine, yani köylülüğün düşmanlarının despotizmine tabi kılıyor ve onu her tür yaşamdan yoksun bırakıyordu (yaşama gücünü ondan alıyordu). Taşra ilçelerinde bağımsız bir yaşamın tüm organlarını eziyordu. Diğer yandan, hükümet, kır kodamanı, jandarma ve din adamı, (merkezi Paris'te bulunan merkezî devlet mekanizmasının

197 Leo Frankel. –*Almanca ed.*

198 Bkz. 115. dipnot. –*çev.*

kendilerine aktardığı) taşranın bütün gücünü, hükümet için ve hükümeti oldukları sınıflar için kullanıyordu; söz konusu gücü, hükümetin Paris'ine, yani asalaklara, kapitalistlere, aylaklara, kozmopolit genelevlere karşı değil, çalışan ve düşünen Paris'e karşı kullanıyorlardı. Böylece, üssü Paris olan iktidar merkezîleşmesi yoluyla, köylüler iktidarın ve kapitalistlerin Paris'i tarafından, işçilerin Paris'i ise köylülerin düşmanlarına aktarılmış olan taşra gücü tarafından eziliyordu.

Versailles "Moniteur"üne[199] (29 Mart) göre,

> "Paris bir *özgür kent* olamaz, çünkü o *başkent*".

Bu doğru. Egemen sınıfların ve onların iktidarının başkenti olan Paris, bir "özgür kent" olamaz ve böyle bir Paris başkent olduğundan da taşra "özgür" olamaz. Taşra yalnızca Paris'teki *Komün'le* özgür olabilir. *Düzen partisinin* Paris'e kızgınlığının daha büyük nedeni, Paris'in ondan ve onun iktidarından kurtuluşunu ilan etmiş olması değil, bunu yaparak köylünün ve taşranın onun egemenliğinden kurtuluşunun işaretini vermiş olması.

Komün'ün "*Journal Officiel*"i, 1. Nisan:

> "18 Mart devriminin tek hedefi, Paris'e seçilmiş bir komünal temsilcilik sağlamak (ve onun *sıkı bir şekilde merkezîleşmiş bir ulusal devlet iktidarının despotik vesayetine tabi olmasını kabul etmek*) değildi. Onun hedefi, hem Fransa'nın *bütün komünleri* hem de kendi ortak çıkarları doğrultusunda gerçekten ulusal bir paktla kendi aralarında birleşen daha üst gruplar, iller vb. için *bağımsızlığı elde etmek ve güvence altına almaktır*; onun hedefi, Cumhuriyeti güvence altına almak ve ölümsüz kılmaktır. ... Paris, *görünüşteki her şeye gücü yeterliğinden* vazgeçti ve bu, görünüşteki her şeye gücü yeterliğin son bulmasıyla aynı anlama geliyor; ama propagandasıyla Fransa'da ve Avrupa'da pek çok

---

199 *Moniteur des communes*, Paris Komünü döneminde, Versailles'daki Thiers hükümetinin Journal Officiel'inin akşam eki olarak çıkarılmıştı. –*Almanca ed.*

kez zafer kazanmasını sağlamış olan manevi gücünden ve düşünsel etkisinden vazgeçmedi."

"Paris bir kez daha tüm Fransa için çalışıyor ve acı çekiyor, mücadeleleriyle ve özverileriyle onun düşünsel, manevi, idari ve iktisadi yenilenmesini, şanı ve gönenci hazırlıyor." (Balonla dağıtılmış olan Paris Komünü Programı.)[200]

Bay Thiers, illeri kapsayan turunda, seçimleri ve özellikle de farklı yerlerdeki kendisinin katıldığı seçimleri düzenlemişti. Ama bir zorluk vardı. İllerde Bonapartistlerin temsilci seçilmesi o an için olanaksız hâle gelmişti. (Ayrıca, ne Thiers onları ne de onlar Thiers'i istiyordu.) Yaşlı Orleans'cı aktörlerin pek çoğu Bonapartist hizbe katılmıştı. Bu nedenle, kendilerini topraktan da siyasetten de tümüyle geri çekmiş ve tam da kandırılacak kişiler olan Meşruiyetçi toprak sahiplerine başvurmak zorunluydu. Bunlar, Versailles meclisine görünen karakterini, XVIII. Louis'nin *Chambre introuvable*'ı {Bulunmaz Meclisi} karakterini, "taşra beylerine özgü" karakterini kazandırdı. Kibirleri nedeniyle, pek doğal olarak, İkinci Bonapartist İmparatorluğun çöküşüyle ve yabancı istilacının koruması altındayken, 1814'te ve 1815'te olduğu gibi, kendi zamanlarının sonunda geldiğine inandılar. Her zamanki gibi yalnızca aptaldılar. Sadece, "düzen partisi"nin ve onun (örneğin 1848-1851 dönemindeki) "anonim" terörizminin unsurları olabildikleri sürece sahnede kalabiliyorlar. Kendi parti açıklamaları bu topluluğa yalnızca komik karakter rolünü veriyor. Bu nedenle, Berry Düşesi'nin hapishane ebesinin[201] cumhurbaşkanlığına ve Savunma Hükümetinin sahte cumhuriyetçilerinin bakanlıklarına katlanmak zorundalar. Görevlerini yerine getirir getirmez kenara atılacaklar. Ama olayların bu tuhaf bileşimi (tarihin cilvesi), onları, "*République*

---

200 Komün'ün 19 Nisan 1871'de karara bağladığı ve 20 Nisan 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanan "Fransız Halkına Duyuru"dan. –*Almanca ed.*

201 Bkz. 56. dipnot. –*çev.*

une et indivisible"a {bir ve bölünmez Cumhuriyete}[202] (bu, Louis Blanc'ın deyimi; Thiers ona Fransa'nın birliği diyor) karşı ayaklandığı için Paris'e saldırmak zorunda bırakıyor; oysa bunların ilk kahramanca eylemleri, Paris'in "başını kesme ve başkentliğine son verme" taraftarı olduklarını açıklayarak, meclisin bir taşra kentinde toplanmasını isteyerek, birliğe karşı ayaklanmalarıydı. Gerçekte istedikleri şey, merkezî devlet mekanizmasını önceleyen şeye dönmek, bu mekanizmanın valilerinden ve bakanlarından az çok bağımsızlaşmak ve onun yerine *châteaux*'nun {şatoların} iller ve yerellikler düzeyindeki nüfuzunu koymaktı. Fransa'nın gerici bir *adem-i merkezîleşmesini* istiyorlar. Paris'in istediği şey, feodalizm karşıtı görevini yerine getirmiş olan, ama, jandarmalara, kırmızı ve siyah ordulara dayanan, gerçek toplumun yaşamını baskı altına alan, onun üzerine kâbus gibi çöken, Paris'i kapatarak ve illeri dışarıda bırakarak başkente bir "görünüşte her şeye gücü yeterlik" veren bir yapay gövdenin birliğinden ibaret hâle gelmiş olan o merkezîleşmenin yerine, Fransız toplumunun komünal örgütlenme yoluyla sağlanacak olan siyasal birliğini koymak.

Dolayısıyla, Fransa'nın birliğinin bozulmasının asıl taraftarları, birleşik devlet mekanizmasına, kendi yerel önemlerine (feodal ayrıcalıklarına) karışması ve feodalizm karşıtı olması nedeniyle karşı çıkan taşra beyleri.

Paris'in istediği şey, Fransa'nın gerçek canlı birliğinin karşıtı ve sadece sınıf egemenliğinin bir aracı olduğu kadarıyla, bu yapay üniter sistemi parçalamak.

Comte'cu Görüşler

Mevcut iktisadi sistem hakkında tümüyle bilgisiz olan kişiler, doğal olarak, işçilerin bu sistemi reddetmesini hiç anlayamıyor. Doğal olarak, işçi sınıfının hedeflediği toplumsal dönü-

202 *Le Temps*, 25 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

şümün, mevcut sisteminin kendisinin zorunlu, tarihsel, kaçınılmaz ürünü olduğunu kavrayamıyorlar. Küçümseyici bir üslupla "mülkiyet"in kaldırılması tehdidinden söz ediyorlar, çünkü onların gözünde, mülkiyetin bugünkü sınıf belirlenimli biçimi (geçici bir tarihsel biçim), mülkiyetin *ta kendisidir*, ve bu nedenle, bu biçimin kaldırılması, mülkiyetin kaldırılması anlamına gelir. Feodal dönemde ya da kölecilik döneminde yaşasalardı, feodal sistemi ya da köleciliği, bugün sermaye egemenliğinin ve ücretli emek sisteminin "öncesizlik ve sonrasızlık"ını savundukları gibi, şeylerin doğasına dayandığını, doğanın kendisinden kaynaklandığını iddia ederek savunur, bu sistemlerin "kötüye kullanılmaları"na şiddetle itiraz eder, ama aynı zamanda, olanca bilgisizlikleriyle, bu sistemlerin ortadan kalkacağına ilişkin öngörülere, bunların "ahlaki engellerle" (kısıtlamalarla) düzeltilen "öncesizlik ve sonrasızlık"ı dogmasıyla cevap verirlerdi.

Bay Bismarck, Komün'ün istediği şeyin Prusya'daki kent düzeni olduğunu açıklarken ne kadar haklıysa, bu kişiler de Paris'in çalışan sınıflarının hedefleri hakkındaki değerlendirmelerinde o kadar haklı.

Zavallılar! Mülkiyetin her *toplumsal biçiminin* kendi "ahlak"ına sahip olduğunu ve mülkiyeti emeğin niteliği kılan toplumsal mülkiyet biçiminin, bireysel "ahlaki kısıtlamalar" yaratmak tümüyle bir kenara, bireyin "ahlak"ını sınıfsal kısıtlanmışlığından kurtaracağını bile bilmiyorlar.

Halk devriminin nefesi Paris'i nasıl da değiştirdi! Şubat Devrimine, ahlaki aşağılama devrimi denmişti! Halkın şu sloganlarıyla ilan edilmişti: "*À bas les grands voleurs! À bas les assassins!*" {"Kahrolsun büyük hırsızlar! Kahrolsun katiller!"} Halkın ruh hâli buydu. Burjuvazinin istediği şeyse, yiyicilik yapmasının kolaylaştırılmasıydı! Louis Bonaparte (Küçük Napoleon) döneminde bunu elde etti. Paris, bu büyük kent, tarihsel girişimlerin

kenti, dünyanın bütün aylaklarının ve dolandırıcılarının *Maison dorée*'sine, kozmopolit bir geneleve çevrildi! "Seçkinlerin" kentten göç etmesinden sonra, yiğit, özverili, Herkül'e yaraşacak görevinin coşkusunu yaşayan işçi sınıfı Paris'i yeniden ortaya çıktı! Ne morglarda ceset, ne sokaklarda güvensizlik. Paris daha önce hiç bu kadar huzurlu olmamıştı. Aşüfteler yerine, Paris'in yiğit kadınları! Mert, sarsılmaz, savaşan, çalışan, düşünen Paris! Yüce gönüllü Paris! Düşmanları yamyamlık yaparken, tutsaklarını zararsız hâle getirmekle yetinen Paris! Paris'in artık daha fazla katlanmak istemediği şey, *Cocotte*'ların ve *Cocodè*'lerin {aşüftelerin ve züppelerin} varlığı. Uzaklaştırmak ya da dönüştürmek konusunda kararlı olduğu şey, sanki kendisine aitmiş gibi kullanmak üzere bu büyük kente el koymuş olan bu yararsız, kuşkucu ve bencil insan topluluğu. İmparatorluğun hiçbir ünlüsü şunu söyleme hakkına sahip olmasın: "Paris, en seçkin semtleriyle çok hoş, ama diğerlerinde çok fazla yoksul var."[203]

(*Vérité, 23 Nisan*):

> "Paris'teki sıradan suçlarda şaşırtıcı bir azalma var. Hırsızlar ve aşüfteler, cinayetler ve sokak soygunları eksik: bütün muhafazakârlar Versailles'a kaçtı!"
>
> "Yurttaşların polislik işini kendi üzerlerine almasından bu yana, en uzak ve en az gidilen semtlerden bile tek bir gece saldırısı haberi gelmedi."

{s. 380-412}

---

203 İngilizce baskıda bu paragrafın "Paris'in artık daha fazla" ile başlayan son bölümü tırnak içinde ve alıntı şeklinde aktarılıyor ve kaynak gösteriliyor: "The really dangerous classes...", *The Observer*, No. 4170, 23 Nisan 1871. –*çev.*

İkinci Taslaktan

Paris işçi devrimi, tarihsel girişiminin görkemli coşkusu içinde, proletaryayı, doğal üstlerinin devrimlerinde ve daha çok da karşı-devrimlerinde sayısız örnekleri bulunan suçlardan tümüyle uzak tutmayı bir onur meselesi saydı. {s. 433}

Merkez Komitesinin ve Parisli işçilerin, 18 Mart'tan göçlerine kadar süren dönemde bu "düzen adamları" karşısında izledikleri tutumda bir hata aranacaksa, bu, zayıflık noktasına varan bir aşırı ılımlılıktır. {s. 436}

6. KOMÜN

Komün, Sedan {yenilgisi} sonrasında, Lyon'un, Marsilya'nın ve Toulouses'un işçileri tarafından ilan edilmişti.[204] Gambetta onu yıkmak için elinden geleni yaptı. Paris kuşatması sırasında sürekli yeniden ortaya çıkan (ve her seferinde, Louis Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini layıkıyla dolduran Trochu'nün Bretonlarının uydurma bahaneleriyle bastırılan) işçi hareketlerinin hepsi, sahtekârlar hükümetinin yerine Komün'ü koyma girişimleriydi. Proletaryanın bilincinde daha o zamanlar sessizce olgunlaşmakta olan Komün, 4 Eylül devriminin gerçek sırrıydı. İşte bu nedenle, uyuklamakta olan Avrupa, 18 Mart sabahının alaca karanlığında, karşı-devrimin yenilgisinden sonra, Prusya İmparatorluğu rüyalarından, Paris'ten gök gürültüsü gibi yükselen şu haykırışla uyandı: "*Vive la Commune!*" {"Yaşasın Komün!"}

Komün denen ve burjuva aklını bu denli zorlayan sfenks nedir?

---

204 Bkz. 133. dipnot. –*çev.*

En basit anlamıyla, işçi sınıfının, kendi toplumsal kalelerinde, yani Paris'te ve başka sanayi merkezlerinde, siyasal iktidarı almasının biçimidir.

Merkez Komitesi, 20 Mart tarihli duyurusunda şöyle söylemişti:

> "Başkentin proleterleri, egemen sınıfın yenilgilerinin ve ihanetinin ortasında, kamusal işlerin yönetimini kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini kavradı. ... Kendi kaderlerini kendi ellerine almalarının ve siyasal iktidarı" (devlet iktidarını) "ele geçirmelerinin en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar."[205]

Ama proletaryanın, egemen sınıfların ve onların rekabet hâlindeki farklı hiziplerinin zaferleri sonrasında yapmış oldukları gibi, mevcut devlet kurumuna basitçe el koyması ve bu hazır devlet mekanizmasını kendi amaçları için kullanması mümkün değildir. Siyasal iktidarını elinde tutmasının birinci koşulu, bu alışılagelmiş iş mekanizmasını dönüştürmesi ve sınıf egemenliğinin bir aleti olarak onu tahrip etmesidir. Bir sürekli ordunun, hiyerarşik bir ordunun, itaatkâr bir polisin, ruhban sınıfının ve köle ruhlu bir yargıçlar sınıfının her an her yerde hazır bulunan ağıyla gerçek toplumsal gövdeyi bir boa yılanı gibi sımsıkı saran bu devasa iktidar mekanizması, ilk olarak, mutlak monarşi günlerinde, oluşma aşamasındaki burjuva toplumunun feodalizmden kurtuluş mücadelesinde kullandığı bir silah olarak imal edilmişti. Modern burjuva toplumunun özgürce gelişmesinin önünü tümüyle açınakla görevli olan birinci Fransız Devrimi, feodalizmin tüm yerel, bölgesel, kentsel ve iller düzeyindeki kalelerini söküp atmak zorunda kalmıştı ve böylece, aynı zamanda, sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre dallara ayrılan ve her an her yerde hazır bulunan organlarıyla merkezî bir devlet iktidarı üstyapısının zeminini hazırlamıştı.

---

205 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. –*Almanca ed.*

Ama işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amacı için kullanması mümkün değildir. Köleleştirilmesinin siyasal aracı, kurtuluşunun siyasal aracı olarak iş göremez.

Modern burjuva devleti iki önemli organda cisimleşir: parlamento ve hükümet. Parlamentonun her şeye gücü yeterliği, 1848 ile 1851 yılları arasındaki düzen partisi cumhuriyeti döneminde kendi karşıtını, yani İkinci İmparatorluğu üretmişti; ve parlamentonun sadece gülünç bir taklidine sahip olan imparatorluk rejimi,[206] bugün kıtadaki büyük askerî devletlerin çoğunda güç kazanmakta olan rejimdir. İktidar aygıtının gaspçı diktatörlüğü, ilk bakışta, toplumun üzerinde durduğu, tüm sınıfların üzerinde aynı şekilde yükseldiği ve tüm sınıfları aynı şekilde aşağıladığı görüntüsünü vermekle birlikte, en azından Avrupa kıtasında, mülk edinen sınıfın üreten sınıf üzerindeki egemenliğini sürdürmesinin biricik olanaklı devlet biçimi hâline geldi. Bütün ölmüş Fransız parlamentolarının hayaletlerinin hâlâ Versailles'da dolaşan meclisi, İkinci İmparatorluğun biçimlendirdiği hâliyle iktidar mekanizmasından başka hiçbir gerçek güce sahip değil.

Bürokrasisinin, polisinin, sürekli ordusunun, ruhban sınıfının ve yargıçlar sınıfının her an her yerde hazır bulunan ağıyla toplumsal gövdeyi bir boa yılanı gibi sımsıkı saran ve devlet denen devasa asalağın doğumu mutlak monarşi günlerine dayanır. O dönemde merkezî devlet iktidarının görevi, oluşmakta olan burjuva toplumuna, feodalizmden kurtuluş mücadeleleri sırasında güçlü bir silah olarak hizmet etmekti. 18. yüzyılın Fransız Devrimi, feodal toprak sahiplerinin, yerelliklerin, kentlerin ve illerin ayrıcalıklarından oluşan Orta Çağ döküntülerini ortadan kaldırma görevini yerine getirirken, aynı zamanda, toplumsal zemini, sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre yaratılan ve her an her yerde hazır bulunan organlarıyla merkezî bir devlet iktidarının eksiksiz gelişimine ket vuran son engellerden

206 İngilizce baskıda "Emperyalizm". *–çev.*

temizlemek zorunda kalmıştı. Birinci İmparatorluk döneminde bu şekilde hayata geldi; birinci İmparatorluğun kendisi de, eski yarı feodal Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı yürüttüğü koalisyon savaşlarının ürünüydü. İzleyen parlamenter rejimler (Restorasyon, Temmuz Monarşisi ve düzen partisi Cumhuriyeti) sırasında, bir yandan, resmî yetkilerinin karşı konulmaz çekiciliği, gelirleri ve atama hakları nedeniyle, söz konusu devlet mekanizmasının üst yönetimi, egemen sınıfın rekabet hâlindeki hiziplerinin anlaşmazlık konusu hâline gelirken, diğer yandan, modern toplumun iktisadi ilerlemesinin işçi sınıfının saflarını büyütmesi, sefaletini artırması, direnişini örgütlemesi ve kurtuluş özlemlerini geliştirmesi ölçüsünde, kısacası, modern sınıf mücadelesinin, emek ile sermaye arasındaki mücadelenin ete kemiğe bürünmesi ölçüsünde, devlet gücünün dış görünüşünde ve karakterinde çarpıcı bir değişim gerçekleşti. Devlet gücü, her zaman, düzenin, yani mevcut toplum düzeninin korunmasına yönelik, ve bu nedenle de, üretici sınıfın mülk edinen sınıf tarafından bağımlı kılınmasına ve sömürülmesine yönelik bir güç olmuştu. Ama bu düzen yadsınamaz ve tartışmasız zorunluluk olarak kabul edildiği sürece, devlet gücü kendisine bir tarafsızlık görüntüsü verebiliyordu. Kitlelerin mevcut bağımlılığının devam etmesini sağlıyordu (bu bağımlılık, şeylerin değiştirilemez düzeni ve kitlelerin itiraz etmeden kabullendiği, "doğal üstleri"nin kaygısızca kullandığı bir toplumsal olguydu). Toplumun kendisinin yeni bir evreye, sınıf mücadelesi evresine girmesiyle birlikte, onun örgütlü kamu gücünün, devlet gücünün karakteri de değişmek zorunda kaldı (belirli bir değişim geçirmek zorunda kaldı) ve devlet gücü, sınıf egemenliğinin aracı olma, zenginliğin üreticilerinin onu mülk edinenler tarafından ezilmesini ve sermayenin zor yardımıyla emek üzerinde kurduğu iktisadî egemenliği ebedîleştiren siyasal mekanizma olma özelliğini giderek daha fazla geliştirdi. Devlet mekanizmasının yönetimini egemen sınıfların bir grubundan bir başkasına akta-

ran her yeni halk devriminden sonra, devlet gücünün baskıcılık özelliği daha da geliştirildi ve daha acımasızca kullanıldı, çünkü devrimin verdiği ve görünürde güvence altına aldığı sözlerden ancak güç kullanımı yoluyla dönülebiliyordu. Ayrıca, birbirlerini izleyen devrimlerin eseri olan değişim, sadece, sermayenin gücünün artması toplumsal olgusunu siyasal olarak onaylıyordu, ve bu nedenle, devlet gücünün kendisini, giderek daha dolaysız bir şekilde, işçi sınıfının dolaysız karşıtlarına aktarıyordu. Temmuz Devrimi iktidarı toprak sahiplerinden büyük imalatçılara (büyük kapitalistlere), Şubat Devrimi de egemen sınıfların birleşmiş (işçi sınıfı karşıtlığında birleşmiş, "Düzen Partisi" olarak, yani kendi sınıf egemenliklerinin düzeninde birleşmiş) olan hiziplerine aktardı. Parlamenter cumhuriyet döneminde, devlet gücü, sonunda, mülk edinen sınıfın üretici halk kitlelerine karşı yürüttüğü savaşın açık aracı hâline geldi. Ama sadece bir iç savaş süresince iç savaşın açık bir aracı olarak kullanılabilirdi ve bu nedenle, parlamenter cumhuriyetin varlık koşulu, açıkça ilan edilmiş iç savaşın uzatılması, yani, tam da, adına iç savaş yürütülmekte olan "düzen"in yadsınmasıydı. İç savaş, yalnızca, şeylerin süreksiz, istisnai bir durumu olabilirdi. Toplumun normal siyasal biçimi olması olanaksızdı ve burjuva[207] kitleleri için bile katlanılmaz bir şeydi. Bu nedenle, halk direnişinin tüm unsurları kırıldığında, parlamenter cumhuriyet, İkinci İmparatorluğun karşısında yok olmak (yerini ona bırakmak) zorunda kaldı.

İmparatorluk, ulusun üretici çoğunluğuna, yani köylülüğe dayandığını iddia ediyordu (köylülük, görünüşte, sermaye ile emek arasındaki sınıf mücadelesinin dışında duruyordu [mücadele hâlindeki iki toplumsal güce kayıtsızlıkla ve düşmanca yaklaşıyordu]); imparatorluk, devlet iktidarını, hükmeden ve hükmedilen sınıfların üstündeki, her ikisine de bir ateşkesi dayatmış olan (sınıf mücadelesinin siyasal ve dolayısıyla devrimci biçimini susturan) bir güç olarak kullanıyordu; imparatorluk,

207 İngilizce baskıda "orta sınıf". *–çev.*

parlamentonun gücünü, yani mülk edinen sınıfların dolaysız siyasal gücünü kırarak, devlet iktidarını sınıf despotizminin dolaysız biçiminden yoksun bırakmıştı; işte bu imparatorluk, eski toplumsal düzenin ölümünün bir süre daha ertelenmesini sağlayabilecek olan tek devlet biçimiydi. Bu nedenle bütün dünyada "düzenin kurtarıcısı" olarak alkışlandı ve 20 yıl boyunca, dünyanın her yanında, köle sahibi bozuntularının hayranlık nesnesi oldu. Kaliforniya'nın, Avustralya'nın ve ABD'deki şaşırtıcı gelişimin dünya pazarında yarattığı değişimle aynı zamana rastlayan egemenliği altında, benzeri görülmemiş bir sınai canlanma dönemi yaşandı (bir borsa spekülasyonları, mali dolandırıcılık ve anonim şirket maceracılığı cümbüşü); bütün bunlar da, orta katmanın mülksüzleştirilmesi yoluyla sermayenin hızla merkezîleşmesine yol açtı ve kapitalistler sınıfı ile işçi sınıfı arasındaki uçurumu büyüttü. İç eğiliminin önü tümüyle açılan kapitalist rejimin tüm rezilliği engelsiz bir şekilde ortaya çıktı. Aynı zamanda bir şatafatlı sefahat, ahlaksız gösteriş cümbüşü, "üst sınıflar"ın bütün aşağılık tutkularının cehennemi. İktidar gücünün bu son biçimi, aynı zamanda onun en rezil biçimiydi: Devlet paralarının bir maceracılar çetesi tarafından yağmalanması, devasa devlet borçlarının kaynağı, fuhşun şanı, sahteliklerle dolu düzmece bir yaşam. Tepeden tırnağa simlerle kaplı olan devlet iktidarı çamura batmış durumda. Bu devlet mekanizmasının kendisinin kokuşmuşluk derecesini ve bu rejimde gelişmiş olan bütün o toplumsal gövdenin çürümüşlük derecesini, Prusya'nın süngüsü açığa çıkardı; Prusya'nın kendisi de, bu altın, kan ve çamur rejimin Avrupa'daki merkezini Paris'ten Berlin'e taşımak için yanıp tutuşuyordu.

Paris işçi sınıfının alt etmesi gereken şey, nihai ve en rezil biçimiyle, en yüce ve en bayağı gerçekliğiyle devlet iktidarıydı ve toplumu bundan sadece işçi sınıfı kurtarabilirdi. Parlamentarizme gelince, kendi zaferi ve İmparatorluk onu öldürmüştü. İşçi sınıfının yapması gereken tek şey, onu yeniden canlandırmamaktı.

İşçilerin kırması gereken şey, eski toplumun iktidar gücünün az çok eksikli bir biçimi değil, nihai ve eksiksiz biçimiyle iktidarın kendisiydi: *İmparatorluk. İmparatorluğun* tam karşıtı, *Komün'dü.*

Komün, en basit anlamıyla, eski iktidar mekanizmasının ana merkezlerinde, yani Paris'te ve Fransa'nın diğer büyük kentlerinde, bu mekanizmanın tahrip edilmesinin başlangıcı ve onun yerine gerçek özyönetimin koyulması demekti; Paris'te ve büyük kentlerde, yani işçi sınıfının toplumsal kalelerinde, söz konusu gerçek özyönetim, işçi sınıfı iktidarıydı. Kuşatmayla birlikte Paris ordudan kurtulmuştu ve onun yerine çoğunluğu Parisli işçilerden oluşan Ulusal Muhafız koyulmuştu. 18 Mart kalkışması ancak bu durum sayesinde olanaklı hâle gelmişti. Bu olgu kurumsallaştırılacak ve iktidarın halka karşı savunduğu sürekli ordunun yerine büyük kentlerin Ulusal Muhafızı, yani iktidarın gasp edilmesine karşı silahlanan halk koyulacaktı. Komün, farklı *arrondissement*'ların {ilçelerin} (Paris, başlatıcı ve örnek olduğundan, ona başvurmamız gerekiyor) tüm yurttaşların oylarıyla seçilen, sorumlu ve her zaman görevden alınabilecek olan belediye meclisi üyelerinden oluşacaktı. Doğal olarak, bu organın çoğunluğu, işçilerden ve işçi sınıfının kabul görmüş temsilcilerinden oluşurdu. Komün, parlamenter bir organ değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı. Polis memurları, merkezî iktidarın aletleri olmak yerine Komün'ün hizmetçileri olacak, devlet yönetiminin tüm diğer dallarındaki memurlar gibi Komün tarafından atanacak ve her zaman görevden alınabilir olacaktı; tüm memurlar, Komün üyeleri gibi, işlerini işçi ücreti karşılığında görecekti. Yargıçlar da seçilecek, görevden alınabilir ve sorumlu olacaktı. Toplumsal yaşamın tüm sorunlarıyla ilgili olarak, karar alma yetkisi Komün'e ait olacaktı. Kısacası, tüm kamu görevleri, hatta merkezî hükümette kalacak olan az sayıdaki görev, komünal memurlar tarafından ve dolayısıyla da Komün'ün denetimi altında yerine getirilecekti.

Bunların yapılması durumunda merkezî görevlerin (iktidarın halka hükmetmesini sağlayan görevlerin değil, ülkenin yaşamsal ve genel gereksinimlerinin zorunlu kıldığı görevlerin) varlıklarını sürdüremeyeceğini iddia etmek, saçmalıklardan biridir. Bu görevler varlıklarını sürdürürdü, ama memurlar, eski iktidar mekanizmasında olduğu gibi kendilerini gerçek toplumun üzerine yükseltemezdi, çünkü bu görevler *komünal memurlar* tarafından ve dolayısıyla da her zaman gerçek denetim altında yerine getirilirdi. Kamu makamları, merkezî iktidarın yamaklarına ayırdığı özel mülkler olmaktan çıkardı. Fiziksel baskı araçları olan sürekli ordu ve hükümete bağlı polis kaldırılacaktı. Mülk sahibi kurumlar oldukları kadarıyla, bütün kiliselerin dağıtılması ve din eğitiminin tüm okullardan çıkarılıp (parasız eğitimle birlikte) inançlı insanların bağışlarıyla geçinmek üzere özel yaşamın sessizliğine sürgün edilmesi, tüm eğitim kurumlarının iktidar vesayetinden ve onun boyunduruğundan kurtarılması yoluyla, manevi baskı aracı kırılacak ve bilim, herkesin erişimine açık hâle getirilmenin ötesinde, onu zincirleyen iktidar baskısından ve sınıf önyargısından da kurtarılacaktı. Belediye vergileri Komün tarafından belirlenecek ve toplanacak, devlet ölçeğindeki genel amaçlara yönelik vergiler komünal memurlar tarafından toplanacak ve Komün tarafından genel amaçlar için harcanacaktı (genel amaçlar için yapılan ödemeleri Komün denetleyecekti).

Böylece, iktidarın baskı aracı ve toplum üzerindeki otoritesi, onun yalnızca baskıcı nitelik taşıyan organlarının kesilip atılması yoluyla kırılacaktı; ve iktidarın meşru görevleri söz konusu olduğunda, bunlar, toplumun üzerinde duran bir kurum tarafından değil, bu toplumun sorumlu hizmetçileri tarafından yerine getirilecekti. {s. 439-444}

Paris'i ulusal birliğe karşı ayaklanmakla suçluyorlar; oysa onların ilk sözü, Paris'in başkentliğine son verilmesi yoluy-

la bu birliğin *başının kesilmesi* olmuştu. Paris, onların yapıyor görünmeye çalıştığı şeyi yaptı, ama bunu onların istediği şekilde (gerici bir geçmiş özlemi şeklinde) değil, geleceğin devrimci savunusu şeklinde yaptı. Şoven Thiers, 18 Mart'tan beri Paris'i "Prusya müdahalesi"yle tehdit ediyor; oysa Bordeaux'da "Prusya müdahalesi"ni talep etmişti ve Paris'e karşı fiilen yalnızca Prusya'nın ona verdiği araçları kullanıyor. Bu şovenizm soytarısının yanında, Bourbon'lar, onurun ta kendisiydi.

(Zafer kazanmaları durumunda) Restorasyonlarının adı ne olursa olsun, onun başına hangi başarılı taht iddiacısı geçerse geçsin, bu Restorasyonun gerçekliği, çürümüş sınıflarının nihai ve vazgeçilmez siyasal biçimi olan İmparatorluktan başka bir şey olamaz. Onu geri getirmeyi başarırlarsa (ve restorasyon planlarından herhangi biri başarılı olursa, onu geri getirmek zorundalar), sadece, temsil ettikleri eski toplumun çürümesini ve savaştıkları yeni toplumun olgunlaşmasını hızlandırmış olacaklar. Bozulmuş gözleri ölmüş rejimlerinin siyasal dış cephesinden başka bir şey görmüyor ve başına bir V. Henri ya da Paris Kontu koyarak o rejimi yeniden canlandırma hayalleri kuruyorlar. Bu siyasal üstyapıları taşımış olan toplusal kurumların yok olup gittiğini; bu rejimlerin sadece Fransız toplumunun geçmişte kalmış gelişme aşamalarında ve bugün aşılmış olan koşullar altında olanaklı olabildiğini; ve bu toplumun, çürüme durumundayken artık yalnızca İmparatorluğa, yenilenme durumunda ise Emek Cumhuriyetine izin verebileceğini görmüyorlar. Anlayamadıkları şey şu: Siyasal biçim çevrimleri, toplumun uğradığı gerçek değişimlerin siyasal ifadelerinden başka bir şey değildi.

Fransız toplumunun çektiği büyük acıları kaba savaş zaferi çığlıklarıyla seyreden ve onları bir Shylock kirli hesapçılığıyla ve bir taşra beyinin[208] arsız kabalığıyla sömüren Prusyalılarsa, İmparatorluğun Alman topraklarına taşınması yoluyla daha şimdiden cezalandırıldı. Fransa'da yeraltı güçlerini serbest bırakmaya

208 Elyazmasında "taşra beyinin" Almanca. –*Almanca ed.*

mahkûm edildiler ve bu güçler, şeylerin eski düzeniyle birlikte onları da yutacak. Paris Komünü düşebilir, ama başlattığı Toplumsal Devrim zafer kazanacak. Onun doğum yeri her yer. {s. 446-447}

Genel Konsey, *Enternasyonal*'in Paris şubelerinin şanlı Paris devriminde dikkat çekici bir rol oynamış olmalarıyla gurur duyuyor. Enternasyonal'in Paris'teki şubeleri ya da başka herhangi bir şube, bazı ahmakların kafalarında kurdukları gibi, *mot d'ordre*'larını {emirlerini} bir merkezden almadı. Ama tüm uygar ülkelerde işçi sınıfının önde gelen unsurları *Enternasyonal*'e bağlı olduğundan ve onun fikirlerini benimsediğinden, her yerde işçi sınıfı hareketlerinin önderliğini üstlenecekleri kesin. {s. 452}

Monarşi rejimlerinde, baskı önlemleri ve dönemin iktidarlarının ilan ettiği ilkeler, egemen sınıfın iktidarda olmayan hizipleri tarafından halk önünde kınanır; egemen sınıfın muhalefetteki kesimleri, halkın çıkarlarına hitap ederek, halkın tribünleri[209] gibi görünerek, halkın özgürlüklerinin geri getirilmesini savunarak, halkın kendi parti çekişmelerine ilgi duymasını sağlamaya çalışır. Ama, geçmişte kalmış rejimlerin baskı yöntemlerinin kaynaştığı (geçmişte kalmış tüm rejimlerinin silah depolarından baskı aletlerini çıkaran) ve acımasızca kullanıldığı anonim cumhuriyet döneminde, egemen sınıfın farklı hizipleri bir döneklik cümbüşü yapar. Geçmişteki vaatlerini alaycı bir küstahlıkla inkâr ederler, "sözde" ilkelerini ayaklarının altına alırlar, bu ilkeler adına kışkırtmış oldukları devrimleri lanetlerler, ve hatta, halka karşı gerçekleştirilen ortak haçlı seferine katılma olanağını

---

209 *Halkın Tribünü*: Eski Roma'da halktan insanların (pleblerin) seçilebildiği ilk yönetici organ; diğer adıyla "Pleblerin Tribünü". *–çev.*

sadece cumhuriyetin anonim egemenliği altında bulabilmelerine rağmen, cumhuriyet adını lanetlerler.

Dolayısıyla, sınıf egemenliğinin bu en vahşi biçimi, aynı zamanda, sınıf egemenliğinin en tiksindirici ve en öfke uyandıran biçimidir. Devlet gücünü sadece iç savaş aracı olarak kullandığından, bu gücü elinde tutmasının tek yolu, iç savaşı ebedîleştirmesidir. Tepesinde parlamenter anarşinin durduğu, "düzen" partisinin her bir hizbinin bitmek tükenmek bilmez entrikalarının taçlandırdığı (her bir hizbi, kendi dar çevreleri dışındaki bütün bir toplumsal gövdeyle açık savaş hâlinde kendi gözde rejiminin geri getirilmesi için çabalayan) düzen partisi egemenliği, en katlanılmaz düzensizlik egemenliği hâline gelir. Halk kitlesine karşı yürüttükleri savaşta halkın bütün direnme araçlarını kırmalarının ve çaresiz kalan halkı yürütme gücünün kılıcının altına bırakmalarının ardından, hem düzen partisi hem de onun parlamenter yönetim şekli, yürütme gücünün kılıcıyla sahneden uzaklaştırılır. Dolayısıyla, söz konusu parlamenter düzen partisi cumhuriyeti, sadece bir ara dönem olabilir. Onun doğal sonucu, kaçıncı imparatorluk olursa olsun, *imparatorluk rejimidir.*[210] Hükümdar asası olarak kılıcı kullanan imparatorluk biçimindeki devlet gücü, köylülere, yani görünüşte emek ile sermaye arasındaki sınıf mücadelesinin dışında duran büyük üreticiler kitlesine dayandığını iddia ediyor; parlamentarizme ve onunla birlikte devlet gücünün doğrudan doğruya egemen sınıflara kul köle olmasına son vererek işçi sınıfını kurtardığını iddia ediyor; onurlarını kırmadan çalışan sınıfları ezerek egemen sınıfları kurtardığını iddia ediyor; kamu refahı vaat etmese bile, en azından ulusal şan vaat ediyor. Ve bu nedenle, "düzenin kurtarıcısı" ilan ediliyor. Egemen sınıfın ve onun devlet asalaklarının gururunu ne kadar kırıyor olursa olsun, sanayisinin her tür cümbüşüne, spekülasyonlarının her tür rezilliğine ve yaşamının her tür aşırı ihtişamına tümüyle alan açarak, gerçekten de burjuva

---

210 İngilizce baskıda "*Emperyalizmdir*". –*çev.*

"düzen"inin uygun rejimi olduğunu kanıtlıyor. Bu şekilde kendisini burjuva toplumunun üzerine yükseltmiş görünen devlet, aynı zamanda, bu toplumun her tür kokuşmuşluğunun kaynağı hâline geliyor. Bu devletin aşırı çürümüşlüğü ve onun kurtaracağı toplumun çürümüşlüğü, Prusya'nın süngüsüyle açığa çıkarıldı; ama bu imparatorluk rejimi, "düzen"in, yani burjuva toplumunun "düzen"inin öylesine vazgeçilmez olan biçimi ki, Prusya bile, onun Paris'teki merkezini, sadece bu merkezi Berlin'e taşımak için yıkıyormuş gibi görünüyordu.

İmparatorluk, selefleri olan meşru monarşi, anayasal monarşi ve parlamenter cumhuriyet gibi, burjuva toplumunun siyasal biçimlerinden herhangi biri değildir; İmparatorluk, aynı zamanda, burjuva toplumunun en rezil, en eksiksiz ve son siyasal biçimidir. En azından Avrupa kıtasında, modern sınıf egemenliğinin alternatifi olmayan devlet gücüdür. {s. 456-458}

Fransa'da İç Savaş Metinleri Hakkında Bilgiler[211]

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi

Karl Marx tarafından, 19-23 Temmuz 1870'te yazıldı. Genel Konsey, 19 Temmuz 1870'te (Fransa-Prusya Savaşı patlak verdiğinde), savaşla ilgili bir bildiri hazırlaması için Marx'ı görevlendirmişti. Bildiri, Genel Konseyin alt komitesi tarafından 23 Temmuz'da kabul edildi ve 26 Temmuz 1870'teki Genel Konsey oturumunda oybirliğiyle onaylandı. Önce İngilizce olarak, "*The General Council of the International Workingmen's Association on the war*" başlığıyla, Londra'da çıkarılan akşam gazetesi *The Pall Mall Gazette*'in 28 Temmuz 1870 tarihli sayısında yer aldı ve birkaç gün sonra da 1000 adet basılan bir broşür şeklinde yayımlandı. Ardından, bir dizi İngiliz gazetesinde eksiksiz olarak ya da alıntılar yapılarak yeniden yayımlandı. *The Times* gazetesinin yazı kurulu bildiriyi yayımlamayı reddetti.

Bildirinin birinci baskısı, talebi hiçbir şekilde karşılayamadan hızla tükendiğinden, Genel Konsey, 2 Ağustos 1870'te, 1000 adetlik ikinci bir baskının yapılmasına karar verdi. Eylül 1870'te, Birinci Bildiri, Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisiyle birlikte, yine İngilizce olarak yayımlandı; Marx, birinci baskıdaki basım hatalarını bu baskıda düzeltti.

Genel Konsey, 9 Ağustos 1870'te, Marx, Jung, Serraillier ve Eccarius'tan oluşan ve hem Birinci Bildirinin Almancaya ve

---

211 Almanca baskı editörlerinin metinlerle ilgili notları temel alınmış, İngilizce baskı editörlerinin notlarından yararlanılmıştır. *–çev.*

Fransızcaya çevrilmesini hem de bunların dağıtılınasını sağlamakla görevlendirilen bir komisyon kurdu.

Bildiri Almanca olarak ilk kez Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Eisenach) merkez yayın organı *Der Volksstaat*'ın 7 Ağustos 1870 tarihli sayısında yayımlandı. Çeviriyi Wilhelm Liebknecht yapmıştı. Marx, bu Almanca metin üzerinde çalıştı ve metni kısmen yeniden çevirdi. Bildirinin bu yeni çevirisi, Enternasyonal'in İsviçre'deki Alman şubelerinin resmî organı olan *Der Vorbote*'nin Ağustos 1870 tarihli 8. sayısında yayımlandı ve ayrıca broşür olarak basıldı. Engels, Paris Komünü'nün 1891'deki yirminci yıldönümünde, Genel Konseyin Birinci ve İkinci Bildirilerini *Fransa'da İç Savaş*'ın *Vorwärts* yayınevi tarafından Berlin'de çıkarılan Almanca baskısına ekledi. Birinci ve İkinci Bildirilerin bu baskıda yer alan çevirileri Louise Kautsky tarafından, Engels'in gözetimi altında yapılmıştı.

Bildirinin komisyon tarafından yapılan Fransızca çevirisi, Ağustos 1870'te Enternasyonal'in Latin Federasyonunun yayın organı *l'Égalité*'de; Enternasyonal'in Belçika şubelerinin gazeteleri olan *L'Internationale*'in (Brüksel) ve *Le Mirabeau*'nun (Verviers) 7 Ağustos 1870 tarihli sayılarında ve ayrıca broşür şeklinde yayımlandı.

Birinci Bildirinin Rusça çevirisi, Ağustos-Eylül 1870'te, Cenevre'de çıkarılan *Narodnoye Delo* gazetesinin 6-7. sayısında yayımlandı. 1905'te, Birinci ve İkinci Bildiri, *Fransa'da İç Savaş*'ın Rusça baskısına alındı; 1891 tarihli Almanca baskının bu çevirisi, aynı yıl, V. İ. Lenin tarafından gözden geçirildikten sonra yeniden basıldı.

Bu Türkçe çeviri için kullanılan Almanca baskıda, 1891 tarihli Almanca baskı temel alınıyor. Kuruluş Bildirisinden yapılan iki alıntı, Marx'ın 1864 tarihli çevirisine (bkz. *MEW*, Band 16, s. 13) göre küçük farklılıklar içeriyor. Vurgular ve Genel Konsey üyelerinin isimleri 1870 tarihli İngilizce broşürden alınma.

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisi

Karl Marx tarafından, 6-9 Eylül 1870'te yazıldı.

Enternasyonal Genel Konseyi, 6 Eylül 1870'te, İkinci İmparatorluğun çöküşü ve savaşın yeni bir aşamasının başlamasıyla ortaya çıkan yeni durumun bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, Fransa-Prusya Savaşı hakkındaki İkinci Bildirinin yayımlanması üzerine bir karar aldı ve bu amaçla Marx, Jung, Milner ve Serraillier'den oluşan bir komisyon seçti.

Marx, bildiriyi kaleme alırken, Engels'in ona gönderdiği malzemeleri de değerlendirdi; Engels, bu malzemelerde, Prusya askerlerinin, feodal toprak sahiplerinin ve burjuvalarının, Fransa topraklarının ilhak edilmesi taleplerini askerî-stratejik değerlendirmelerle haklı göstermeye yönelik girişimlerini açığa çıkarmıştı. Bildiri, Genel Konseyin özel olarak bu amaçla gerçekleştirilen 9 Eylül 1870 tarihli oturumunda oybirliğiyle kabul edildi ve Londra'nın tüm burjuva basın organlarına gönderildi. 16 Eylül 1870'te bildiriden bir pasaj aktaran *The Pall Mall Gazette* dışındaki tüm gazeteler bildiriyi yok saydı. 11-13 Eylül'de, "*Second Address of the General Council of the International Working-Men's Association on the war*" başlığını taşıyan ve 1000 adet basılan İngilizce bir broşür şeklinde yayımlandı. 1870 Eylülü sonunda Birinci Bildiri ile İkinci Bildirinin birlikte yayımlandığı yeni bir baskı yapıldı; bu sonuncusunda, birinci baskıdaki basım hataları düzeltilmiş ve bazı redaksiyonlar yapılmıştı.

İkinci Bildirinin Almanca çevirisini yapan Marx, bu arada metni Alman işçilerine yönelik bazı cümlelerle yetkinleştirdi ve bazı yerlerini dışarıda bıraktı. İkinci Bildirinin bu çevirisi *Der Volksstaat*'ın 21 Eylül 1870 tarihli 76. sayısı ile *Der Vorbote*'nin Ekim-Kasım 1870 tarihli 10-11. sayısında yayımlandı ve Cenevre'de broşür şeklinde basıldı. Engels, 1891'de, Birinci ve İkinci Bildirileri *Fransa'da İç Savaş*'ın Almanca baskısında yayımladı. Bu baskının çevirisini, Engels'in editörlüğü altında, Louise Kautsky yapmıştı.

İkinci Bildirinin Fransızcası, Brüksel'de çıkarılan *L'Internationale* gazetesinin 23 Ekim 1870 tarihli 93. sayısında ve eksikli olarak (yayımlama süreci sonuna kadar devam etmemişti) 4 Ekim 1870 tarihli *l'Égalité*'de basıldı.

İkinci Bildiri, Rusça olarak ilk kez 1905'te, *Fransa'da İç Savaş*'ın Rusça baskısında yayımlandı; 1891 tarihli Almanca baskının bu çevirisi, aynı yıl, V. İ. Lenin tarafından gözden geçirildikten sonra yeniden basıldı.

Bu Türkçe çeviri için kullanılan Almanca baskıda, 1891 tarihli Almanca baskı temel alınıyor. Vurgular ve Genel Konsey üyelerinin isimleri 1870 tarihli İngilizce broşürden alınma.

Fransa'da İç Savaş

Marx, Paris Komünü'nün ilk günlerinden itibaren, onun faaliyetleri hakkındaki tüm haberleri (Fransızca, İngilizce ve Almanca gazetelerdeki açıklamaları) toplamış ve incelemişti. Ayrıca, hem Paris Komünü'nün bazı aktif katılımcılarının ve önde gelen isimlerinin (Leo Frankel, Eugène Varlin, Auguste Serraillier, Yelizaveta Tomanovskaya) hem de Paul Lafargue, Pyotr Lavrov ve başkalarının mektuplarından yararlanmıştı. Genel Konseyin 18 Nisan 1871 tarihli oturumunda, Marx, Enternasyonal'in tüm üyelerine yönelik olarak, Fransa'daki "savaşın genel gidişi" hakkında bir bildirinin hazırlanmasını önermişti; Genel Konsey de Marx'a bu bildiriyi yazma görevini vermişti. 18 Nisan'dan sonra bildiri üzerinde çalışmaya başlayan Marx, tüm Mayıs ayı boyunca bu çalışmasını sürdürdü. İlk olarak, *Fransa'da İç Savaş*'ın Birinci Taslağını ve İkinci Taslağını yazdı. Ardından nihai metni yazmaya başladı. Genel Konsey, Paris'teki son barikatın düşmesinden iki gün sonra, 30 Mayıs 1871'de, Marx'ın yüksek sesle okuduğu bildiri metnini oybirliğiyle onayladı.

Fransa'da İç Savaş, önce İngilizce olarak tahminen 13 Haziran 1871'de Londra'da yayımlandı. 35 sayfalık bu broşür 1000 adet basılmıştı. Birinci baskı hızla tükendiğinden, 2000 adet-

lik ikinci bir İngilizce baskı yapıldı ve işçilere satılabilmesi için broşürün fiyatı düşürüldü. Marx bu baskıda ilkindeki bazı basım hatalarını düzeltti; ayrıca "Ekler" bölümüne ikinci bir belge eklendi. Sondaki imzacı Genel Konsey üyeleri listesinde şu değişiklikler yapıldı: Burjuva basınına bildiriyi onaylamadıklarını açıklamış ve Genel Konsey'den çekilmiş olan sendikacıların (Lucraft ve Odger) isimleri çıkarıldı; ayrıca Genel Konseyin yeni üyelerinin isimleri eklendi. Ağustos 1871'de, Marx'ın yine önceki baskılardaki bazı hataları düzelttiği üçüncü bir İngilizce baskı yapıldı.

1871 ve 1872 yıllarında Fransızcaya, Almancaya, Rusçaya, İtalyancaya, İspanyolcaya, Felemenkçeye, Flamancaya, Sırp-Hırvatçaya, Dancaya ve Lehçeye çevrildi, Avrupa'da ve ABD'de gazetelerde ve dergilerde yayımlandı ve broşür olarak basıldı.

Bildiriyi Almancaya Engels çevirdi; bu çeviri *Der Volksstaat*'ın 28 Temmuz Haziran ile 29 Temmuz tarihleri arasında çıkan 52-61. sayılarında yayımlandı; *Der Vorbote*'de kısaltılarak aktarıldı (Ağustos-Ekim 1871); ayrıca Leipzig'de *Der Volksstaat*'ın bir broşürü şeklinde de yayımlandı. Engels metinde bazı önemsiz değişiklikler yapmıştı. 1876'da, Paris Komünü'nün beşinci yıldönümü vesilesiyle bildirinin yeni bir Almanca baskısı yapıldı.

1891 yılında Paris Komünü'nün 20. yıldönümü vesilesiyle yapılacak olan yeni Almanca baskı için çeviriyi yeniden gözden geçiren Engels, bir giriş yazısı da yazdı. Ayrıca, Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı hakkındaki Marx'ın kaleme aldığı ve farklı dillerde *Fransa'da İç Savaş*'la birlikte basılmış olan iki bildirisini de bu yeni baskıya ekledi.

Fransa'da İç Savaş, Fransızca olarak ilk kez Temmuz-Eylül 1871'de *L'Internationale*'de (Brüksel) yayımlandı. 1872'de, Marx'ın gözden geçirdiği bir Fransızca çeviri broşür şeklinde yayımlandı; çeviri taslağı üzerinde çok sayıda değişiklik yapan Marx pek çok pasajı yeniden çevirmişti.

1871 yılında Zürih'te *Fransa'da İç Savaş*'ın birinci Rusça baskısı yapıldı. Bu çeviri, farklı yöntemlerle de çoğaltılan bir dizi yeni baskıya temel oluşturdu. 1905 yılında, 1891 tarihli Almanca baskının bir Rusça çevirisi yayımlandı. Bu çevirinin aynı yayınevi tarafından yapılan ikinci baskısı için metni gözden geçiren V. İ. Lenin, doğru iktisadi ve siyasal kavramların kullanılmasını sağladı, çok sayıda yanlışı ve hatayı düzeltti ve çarlığın sansüründen geçmediği için yayımlanamayan kısımlarını yeniden ekledi.

Bu Türkçe çeviri için kullanılan Almanca baskıda, *Fransa'da İç Savaş*'ın Engels tarafından 1891 yılında yayına hazırlanan son baskısı temel alınıyor.

Fransa'da İç Savaş'ın Taslakları

Marx, *Fransa'da İç Savaş*'ın taslaklarını 1871 yılının Nisan ve Mayıs aylarında yazdı. Birinci taslak üzerindeki Nisan ayının ikinci yarısında başlayan çalışması yaklaşık olarak 10 Mayıs'a kadar sürdü; ardından Mayıs ortalarına kadar ikinci taslağı hazırladı ve sonrasında da nihai metin üzerinde çalıştı. Paris Komünü'nün son haftası hakkındaki gazete kupürleri ile bir defterde topladığı alıntıları ikinci taslakta değil nihai metinde kullandı.

Daha büyük hacimli ve anlaşıldığı kadarıyla eksiksiz şekilde bulunmuş olan birinci taslak, önlü arkalı kullanılmış 11 yapraktan, yani 22 sayfadan oluşuyor. Marx'ın koyduğu (ve her sayfada bulunmayan) sayfa numaralarından anlaşıldığı kadarıyla, ikinci taslak 13 yapraktan oluşuyordu; bunların (sadece 3 tanesi önlü arkalı kullanılmış) 11'ine ulaşıldı. Elyazmasının eksik yaprakları, muhtemelen, bulunmuş olan 5. bölümden ("İç Savaşın Başlaması. 18 Mart Devrimi. Clement Thomas. Lecomte. Vendôme Olayı") önceki 4. bölümü içeriyordu. Numaralanmamış olan son üç sayfa (bkz. Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*, Yordam Kitap, Ekim 2016, s. 452-458), daha çok, ikinci taslaktaki bazı pasajların yeni versiyonlarından oluşuyor. Marx, birinci ve ikinci tas-

lakların elyazmalarındaki metinlerin büyük bir bölümünü dikey ve eğik çizgilerle işaretlemişti. Anlaşıldığı kadarıyla, bunları *İç Savaş*'ın nihai metninde kullanmayı planlıyordu. Bu baskıda, sadece, Marx'ın yatay çizgilerle üzerlerini karaladığı sözcüklere ve cümlelere yer verilmiyor. Her iki elyazmasında, Marx'ın çalışma notları görünümünü veren çok sayıda kenar notu, parantez, köşeli parantez vb. bulunuyor; bu baskıda bunlar da yer almıyor.

Marx, alıntı yaparken ya da Komün'ün kararnamelerinden ya da duyurularından söz ederken, bunların yayımlanma tarihlerini ya da Londra basınında haberleştirildikleri tarihleri veriyor.

Fransa'da İç Savaş'ın iki taslağı da, Marx'ın ve Engels'in ölümlerinden çok sonra yayımlandı. Birinci taslaktan bazı alıntılara ilk olarak Sovyetler Birliği'nde, *Pravda*'nın 14 ve 18 Mart 1933 tarihli 72. ve 74. sayılarında yer verildi. Her iki taslağın tam metinleri ilk olarak 1934 yılında ve Sovyetler Birliği'nde, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından, özgün dilinde (İngilizce) ve Rusça çevirisiyle (Marx/Engels Arşivleri, III. Cilt [VIII]) yayımlandı.

TARİHSEL ARKA PLAN

Erkin Özalp

Feodalizmden kapitalizme geçiş süreci, İngiliz Sanayi Devrimiyle başladı. Sanayi Devrimi, anlık bir olay değil, kimilerine göre yüz yıldan uzun süren, en yoğun dönemi 1760 ile 1830 yılları arasında yaşanan bir süreçti. Bu süreçte, öncelikle, tarım dışı üretimin teknik temeli değişti. Makine üreten makineler ortaya çıkarken, zanaatçıların atölyelerinin yerini büyük sanayi işletmeleri (fabrikalar) aldı.

Büyük ölçekli üretimin ortaya çıkması ve gelişmesi, iki yeni sınıfın varlığını gerektiriyordu: Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, fabrika binalarına, hammaddelere vb.) sahip sermaye sahipleri (sanayi burjuvazisi) ve fabrikalarda çalışacak işçiler (proletarya).

Feodalizm döneminde, temel sömürü biçimi, emekçilerin ürettiklerine zor yoluyla el koyulmasıydı. Emekçilerin bazıları köle ya da serf olarak çalıştırılırken, bazıları da neyi nasıl üreteceklerine kendileri karar veriyor, ama ürettiklerinin önemli bir bölümü ellerinden alınıyordu. Dünyanın pek çok ülkesinde, köylüler, toprakla birlikte alınıp satılıyordu.

Köylülerin ürettiklerinin önemli bir bölümüne el koyan ve bu arada her tür işlerini onlara yaptıran toprak sahipleri sınıfı (toprak ağaları, beyler, aşiret reisleri, aristokratlar, feodal sınıf), tam da bu nedenle, teknik ilerlemelerle pek fazla ilgilenmiyordu. Yine bu dönemde, usta-kalfa-çırak düzeniyle çalışan zanaatçılar da, küçük ölçekli üretimin dar sınırları içinde, kendi ayrıcalıklarını korumaya çalışıyordu. Zanaatçıların "lonca" türü

örgütlerinin amacı, teknik ilerleme sağlamaktan çok, kendi üretim alanlarına "izinsiz" girişleri önlemekti. Feodalizm döneminin zengin ve güçlü tüccarları ise, dünyanın her yanındaki üreticilerden ucuza mal alıp yüksek fiyatlarla satabildikleri için, kendi ülkelerindeki teknik ilerlemeleri ve sınai üretimin gelişmesini çok fazla önemsemiyordu. Son olarak, tefeciler ve feodalizm döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan bankacılar ve borsa spekülatörleri ise, üretimle ve teknikle çok daha az ilgileniyordu.

Tüm bu nedenlerle, sanayici sermaye sahiplerinin güç kazanması kolay olmadı. Fabrikalarında çalışacak "özgür" işçileri bulabilmek, lonca düzenini aşmak, tüccarların egemenliğine son verebilmek için, geçmiş dönemin egemen sınıflarıyla mücadele etmeleri gerekti. Bu mücadele, yani feodalizmden kapitalizme geçiş mücadelesi, İngiliz Sanayi Devriminden çok daha uzun bir tarihsel sürece yayıldı.

Feodalizme karşı mücadele, yalnızca geçmişin egemen sınıflarına karşı değil, aynı zamanda, bu sınıfların egemenliğine dayanan feodal devletlere karşı yürütüldü. İmparatorluk, krallık, padişahlık, çarlık gibi yönetim biçimleri, o dönemde, feodal sınıfların egemenliklerini korumalarını sağlıyordu. Dolayısıyla, sanayi burjuvazisi, egemen sınıf konumuna gelebilmek için, bu yönetim şekillerine ve mevcut iktidarlara karşı mücadele etmek, yani siyasal bir mücadele yürütmek zorundaydı.

Ayrıca, feodal ülkelerin çoğunda, merkezî devlet iktidarları görece zayıftı ve yerel iktidar odakları (dükalıklar, kontluklar, beylikler vs.) ülke ölçeğinde bir pazarın yaratılmasına engel oluyordu. Pek çok ülkede yerel gümrük duvarları bulunuyordu. Oysa sanayi sermayesi, mümkün olduğu ölçüde büyük bir ulusal pazara gereksinim duyar. Bu nedenle, sanayi

burjuvazisi, devlet yönetiminde merkezîleşmeyi ve buna temel oluşturmak için de ulusalcılığı (milliyetçiliği) savundu.

Sanayi burjuvazisinin hedef aldığı bir diğer kesim, devletle iç içe geçmiş, eğitim kurumlarını büyük ölçüde kontrolü altında tutan, toplumsal yaşam üzerinde belirleyici bir ağırlığa sahip olan ve bunların da yardımıyla büyük maddi çıkar örgütlenmeleri durumuna gelen dinsel kurumlar oldu. Burjuvazinin desteğini alan "aydınlanmacı" düşünürler, dinsel dogmalara karşı akılcılığı ve bilimsel düşünceyi savundu.

Ama sanayi burjuvazisi, feodalizm döneminin egemen sınıflarından da küçük bir toplumsal azınlık durumundaydı. Kendi iktidar mücadelesini yürütürken, toplumun başka kesimlerinin desteğine gereksinim duyuyordu. Bu nedenle, her tür siyasal haktan yoksun olan köylülerin, işçilerin ve o zamanlar çoğu ülkede işçilerden büyük bir kitle oluşturan işsizlerin tepkilerinden yararlanmaya çalıştı. Bu kesimlerin siyasette ağırlık kazanabilmesi için, seçme ve seçilme haklarının genişletilmesini, yani demokrasiyi savundu.

Kapitalistleşme sürecine ilk giren ülkelerden biri olan İngiltere'de de, sanayici sermaye sahipleri, feodal sınıflara karşı bu tür bir mücadele yürüttü. Ama bunu yaparken, şiddetli çatışmalara girmek ve siyasal bir devrim yapmak zorunda kalmadılar. Bu ülkede, sanayi sermayesinin egemenliği adım adım, uzlaşmalarla sağlandı. İngiltere'nin bugün bile bir "kraliyet" ailesine sahip olması, bu uzlaşmacılığın bir ürünü.

Fransa'da ise, aristokrasi (egemen feodal sınıf), egemenliğini sanayici sermaye sahipleriyle paylaşmak yerine, ayrıcalıklarını korumaya çalıştı. Aristokratların ve din adamlarının kontrolü altındaki devletten yeterli desteği alamayan Fransız sanayici sermaye sahipleri, siyasal iktidarda pay sahibi olmak

için daha sert bir mücadele yürütmek zorunda kaldı. "Eşitlik", "özgürlük" ve "kardeşlik" sloganlarıyla, yoksul köylüleri, işçileri ve işsizleri mevcut düzene karşı mücadeleye çağırdılar. 1789'daki Büyük Fransız Devrimi, burjuva siyasetçilerinin önderlik ettiği bir halk ayaklanmasının ürünü oldu. Burjuvazi, kendi çıkarlarını toplumun geniş bir kesiminin çıkarları gibi gösterrneyi başarabilmiş, ezilenlerin öncülüğünü yaparak iktidarı alabilmişti.

1789 Devrimi, ülkedeki siyasal güçler dengesinin bir günde tümüyle değişmesini sağlamadı. Devrim sonrasında, düzenin ne ölçüde değiştirileceği konusundaki siyasal mücadele sürdü. Başlangıçta, krallık rejiminin korunması, yalnızca kralın yetkilerinin anayasayla sınırlandırılması görüşü ağır basıyordu. Buna karşın, devrimin başlangıçtaki ideallerine daha sıkı bir şekilde bağlı olan Jakobenler, yoksul halkı örgütleyerek güç kazandı ve 1792 yılında tek başlarına iktidara geldiler. 1792 ile 1794 yılları arasında, krallık rejimine son verildi, cumhuriyet kuruldu, tüm yetişkin yurttaşlara (erkeklere) seçme hakkı verildi ve feodal güçlerin etkisini tümüyle kırmak için sert bir mücadele yürütüldü. 1793-1794 dönemi, "Terör Dönemi" olarak da anılır.

Ancak, 1789 Fransız Devrimiyle iktidara gelen burjuvazi, insanlar arasında tam bir eşitlik, özgürlük ve kardeşlik istemediğini kısa bir süre içinde gösterdi. Burjuvazinin asıl istediği, işçileri sömürme özgürlüğüydü. Sömürü üzerine kurulu bir düzende, gerçek bir eşitlik mümkün değildir. Eşitliğin olmadığı bir yerde de özgürlüklerin sınırlanması kaçınılmazdır.

Devrimden kısa bir süre sonra, burjuvazi, kendi ideallerine ihanet etti. Burjuva devriminin en ileri temsilcileri olan Jakobenler, burjuvazinin desteğiyle tasfiye edildi. Bunun sonuçları

arasında, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik ideallerine bağlı kalan aydınların farklı arayışlara yönelmeleri de vardı. Marksizmin dayandığı ana kaynaklardan biri olan Fransız sosyalizmi, burjuvaziden kopan aydınların yarattığı bir akım oldu.

Jakobenlerin tasfiye edilmesinden sonra, devrimci dönemin ürünü olan toplumsal kazanımların önemli bir bölümü ortadan kaldırıldı. 1799 yılında bir hükümet darbesiyle başa geçen Napoleon Bonaparte, 1804 yılında imparatorluğunu ilan etti ve I. Napoleon adını aldı. Napoleon'un iktidar dönemine damgasını vuran, bir dönem boyunca Fransa'nın sınırlarını genişleten dış savaşlar oldu. Ama sonunda yenik düşen Napoleon, 1815 yılında iktidarını kaybetti.

Napoleon'un ardından, iktidar, daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden Bourbon hanedanının eline geçti. 1815-1830 dönemine, "Restorasyon" dönemi denir. Bu dönemde, Fransa, anayasası bulunan bir krallık rejimiydi. Bourbon hanedanının savunucuları, "Meşruiyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılır.

Restorasyon döneminde iktidardan dışlanan kesimler arasında, sanayi burjuvazisinin yanı sıra, o dönemde sanayi burjuvazisinden güçlü olan mali aristokrasi (bankacılar, borsa spekülatörleri ve onlarla işbirliği hâlindeki diğer zengin kesimler) de bulunuyordu. Bu kesimler, 1830 yılının Temmuz ayında, yine bir halk ayaklanmasının yardımıyla, Bourbon hanedanını devirdi. Temmuz Devrimi, daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden Orléans hanedanını başa geçirdi. Louis-Philippe kral oldu. 1830-1848 döneminin rejimi "Temmuz Monarşisi" diye anılır.

1848 yılının Şubat ayında gerçekleşen devrimse (Şubat Devrimi), Louis-Philippe'in krallığına son verirken,

Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlattı. Bu dönem, 1848'de cumhurbaşkanı seçilen Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle sona erdi.

Karl Marx, 1850 yılında kaleme aldığı *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850* adlı çalışmasında, 1848-1850 döneminin siyasal gelişmelerini çözümledi. Bonaparte'ın 1851 yılındaki darbesinin hemen ardından yazdığı *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde ise, İkinci Cumhuriyet döneminin ilk yarısını daha genel hatlarıyla ele alırken, darbeye yol açan sınıfsal ve siyasal dinamikleri değerlendirdi.

Louis Bonaparte 2 Aralık 1852'de imparatorluğunu ilan ederek III. Napoleon adını aldı ve Fransa'nın İkinci İmparatorluk dönemini başlattı. 19 Temmuz 1870'te Prusya'ya savaş açan Bonaparte, 2 Eylül 1870'te esir düştü ve 4 Eylül 1870'te Fransa'da yeniden cumhuriyet ilan edildi. Barış görüşmeleri sürerken, Paris'in Prusya'ya teslim edilmesini istemeyen ve (Versailles kentinde bulunan) kendi uzlaşmacı iktidarlarına direnen Paris halkı, 18 Mart 1871'de, tarihteki ilk işçi sınıfı iktidarını kurdu. Marx, *Fransa'da İç Savaş* adlı eserinde, 28 Mayıs 1871'de kanla bastırılan Paris Komünü'nün ortaya çıkış sürecini ve Komün deneyimini çözümledi.

Karl Marx'ın bu üç eseri (ve *Fransa'da İç Savaş*'ın iki taslağının eksiksiz hâlleri), Yordam Kitap'tan çıkan *Fransız Üçlemesi*'nde bir araya getirildi.

Dizin ve Sözlükçe

10 Aralık Çetesi # Adını Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapan 10 Aralık 1848 seçiminden alan, 2 Aralık 1851'deki Bonapartist darbede rol oynayan 10 Aralık Derneği'nin üyeleri. 31

13 Haziran gösterisi (1849) # *Montagne* grubunun başını çektiği ve zor kullanılarak dağıtılan barışçıl gösteri. 75 158

4 Eylül 1870 # 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda Louis Bonaparte'ın esir düşmesinin ardından İkinci İmparatorluğun sona erdiği ve cumhuriyetin ilan edildiği tarih. 16 53 54 56 57 64 69 70 138 140 145 148 172 196

adem-i merkezîleş(tir)me # 166 169

Affre, Denis-Auguste (1793-1848) # Paris başpiskoposu (1840-1848). 114

Aleksandr, II. (1818-1881) # Rus çarı (1855-1881). 43

Alexandra (1844-1925) # Danimarka Kralı IX. Christian'ın kızı, 1863'te Galler Prensi'yle evlendi (*ayrıca*: Galler Prensesi). 73

Alsace-Lorraine # Almancası *Elsaß-Lothringen* olan, Almanca konuşanların çoğunlukta olduğu, 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın ardından Alman İmparatorluğu tarafından ilhak edilen ve 1918'de yeniden Fransa'ya dâhil edilen bölge. 12 39-41 45 66 106

Amerikan İç Savaşı # 47

anarşi # 65 89 128 143 182

Applegarth, Robert (1833-1925) # İngiliz marangoz, 1871'te Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1865, 1868-1872), Genel Konseyin "Fransa'da İç Savaş" bildirisini imzalamayı reddetti. 35 48

Aralıkçı (*Décembriseur*) # Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesine katılan ve/veya darbeyi destekleyen. 67 68 77 78

Aurelle de Paladines, Louis-Jean-Baptiste d' (1804-1877) # General, Mart 1871'de Paris Ulusal Muhafızının başkomutanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 67 68 70

Bakunin, Mihail Aleksandroviç (1814-1876) # Rus devrimci, anarşizmin kurucularından. 122

barış # 31-35 38 42 44 45 96 116

Bergeret, Jules-Victor (1839-1905) # Banka çalışanı. Blankistlere yakındı, Ulusal Muhafiz Merkez Komitesi üyesi ve Paris Komünü üyesi. 74

Berry Düşesi, Marie-Caroline-Ferdinande-Louise de Naples, (1798-1870) # Meşruiyetçilerin taht iddiacısı Chambord Kontu'nun annesi, 1832'de Vendée'de Louis-Philippe'e karşı bir ayaklanma çıkarma girişiminde bulunmuştu. 58 168

Beslay, Charles (1795-1878) # Girişimci, yazar ve siyasetçi. Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Proudhon'cu, Paris Komünü üyesi. Fransa Bankası'na müdahale edilmesine karşı çıktı. 63

bilim # 84 159 161 179

bilimsel sosyalizm # 22

Birinci Cumhuriyet # Fransız Devriminin (1789) ardından, cumhuriyetin ilan edildiği 1792 yılı ile Napoléon Bonaparte'ın imparatorluğunu ilan ettiği 1804 yılı arasındaki dönem. 15

Birinci Enternasyonal # *bkz.* Uluslararası İşçi Birliği

Bismarck, Otto Fürst von (1815-1898) # Prusya başbakanı (1862-1872 ve 1873-1890) imparatorluk şansölyesi (1871-1890). 12 16 32 43 55 58 62 64 66 68 69 87 97 100 101 105-107 115 116 122 141 165 170

Blanc, Louis (1811-1882) # Gazeteci ve tarihçi, sosyalist, 1839'da yayımlanan *Emeğin Örgütlenmesi* (*L'Organisation du travail*) adlı kitabında işçilerin "toplumsal atölyeler"de örgütlenmesini savundu, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükü-

metin bir üyesi ve bu hükümet tarafından işçilerin sorunlarını araştırmakla görevlendirilen Luxembourg Komisyonunun başkanı oldu, 1848 yılının Haziran ayındaki işçi ayaklanmasının ardından İngiltere'ye göç etti, Paris Komünü'ne karşı tutum aldı. 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 160 169

Blanchet (aslında Stanislas Pourille) (1833-?) # Tüccar ve polis ajanı, Ulusal Muhafız ve Paris Komünü üyesi, Mayıs 1871'de kimliği deşifre edildi ve tutuklandı, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sonra İsviçre'ye göç etti. 97

Blanqui, Louis Auguste (1805-1881) # Yaşamı boyunca işçi sınıfını iktidara taşıyacak bir devrim yapmak için mücadele etti. 1827'de bir sokak savaşında yaralandı, 12 Mayıs 1839'da silahlı bir ayaklanmaya öncülük ettiği için idama mahkûm edildi, sonra bu cezası ömür boyu hapse çevrildi. Şubat Devriminin (1848) ardından serbest bırakıldı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı için 10 yıl hücre hapsine mahkûm edildi. 1871 yılında Paris Komünü başkentin yönetimini eline aldığında, taraftarlarının Komün'de çoğunluğu oluşturmasına karşın, kendisi yine hapisteydi. 20 67 72 114 137 138

Bonaparte, Charles Louis Napoléon (1808-1873) # Napoléon Bonaparte'ın yeğeni. 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçildi, 2 Aralık 1851'de darbe yaptı ve ertesi yıl "III. Napoléon" adıyla imparatorluğunu ilan etti. İkinci İmparatorluk dönemi boyunca başta kaldı, kendisinin başlattığı 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda esir düşmesinin ardından tahtını kaybetti (*ayrıca*: yeğen, Davut Napoléon, Napoléon Bonaparte, Soulouque, Fransız Sulla'sı). (Kitapta çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir.)

Bonaparte, Napoléon (1769-1821) # 1799 yılında bir hükümet darbesi yaparak başa geçti, 1804 yılında imparatorluğunu ilan ederek I. Napoléon adını aldı. Dış savaşlarla Fransa'nın etki alanını genişletti, ancak sonunda Avrupa'nın birleşen güçleri tarafından yenilgiye uğratıldı, 1814 yılında kısa bir süreliğine bırakmak zorunda kaldığı imparatorluğunu 1815'teki Waterloo Savaşı yenilgisinin ardından tümüyle kaybetti ve yaşamının geri kalanını sürgünde geçirdi (*ayrıca*: birinci Bonaparte, I. Napoléon). 19 24 34 42 62 93 94 113 143 144 154 195

Boon, Martin James# İngiliz mühendis, 1869-1872'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 35 48 118

Bora, Giovanni # İtalyan, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 35 48

borsa # (*ayrıca*: borsa vurguncuları vb.) 30 57 141 158 177 192 195

Bouis, Casimir (~1843-1916) # Gazeteci, Blankist, Paris Ulusal Muhafızı Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi, 1880'li yıllarda Fransız İşçi Partisi üyesi. 137

Bourbon hanedanı # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden hanedan. Bu hanedanın savunucuları "Meşruiyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılıyordu. 65 126 180 195

Bradnick, Frederick # İngiliz. 1870-1872'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi, 1872 yılındaki kongrede alınan kararlara karşı çıktığı için 1873'te birlikten ihraç edildi. 35 48 118

Brandenburg Seçmen Prensi # *bkz.* Friedrich Wilhelm

Brunel, Paul-Antoine-Magloire (1830-?) # Subay, Blankist, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi. Mayıs 1871'de Versailles'lılar tarafından ağır yaralandı, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sona İngiltere'ye göç etti. 120

bunalım (iktisadi) # 130 158 159

bunalım (siyasi) # 14 53 108 159

burjuva cumhuriyetçileri # 14 46 80 81 126 127

burjuva toplumu # 79 82 89 116 142 143 173 174 182 183

bürokrasi # (*ayrıca*: bürokratik) 24 26 79 142 144 174

büyük toprak sahipleri # 18 65 91 98 126 129 153 195

Cabet, Étienne (1788-1856) # Hukukçu ve

yayıncı, ütopyacı sosyalist, Şubat Devriminden (1848) hemen önce örnek eşitlikçi topluluklar oluşturmak için yandaşlarıyla ABD'ye göç etti, başarısız oldu. 121 163

Caihil # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-71). 48 118

Calonne, Charles-Alexandre de (1734-1802) # Devlet adamı. 100

Carlos, Don (1545-1568) # İspanya Kralı II. Philipp'in sanatsal eserlere konu olan oğlu; babasına isyan ettiği için atıldığı zindanda öldü. 61

Cavaignac, Louis Eugène (1802-1857) # General, Şubat Devriminden (1848) sonra Haziran ayaklanmasının bastırılmasını yönetti, Haziran-Aralık döneminde başbakanlık ve fiilî devlet başkanlığı yaptı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçimini kaybetti. 114 127

Chambord Kontu, Henri-Charles d'Artois (1820-1883) # 1830 Temmuz Devrimi sonrasında yurt dışında yaşadı; Meşruiyetçilerin V. Henri adını kullanan taht iddiacısı (*ayrıca*: V. Henri). 58 180

Chambre introuvable (Bulunmaz Meclis) # I. Napoléon'un 1815'teki ikinci düşüşünün hemen ardından seçilen, bağnazlık derecesinde aşırı kralcı ve gerici Temsilciler Meclisinin tarihteki adı (Engels). 65 96 115 134 168

Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793-1877) # General, Meşruiyetçi, Haziran ayaklanmasının (1848) bastırılmasında rol oynadı, 1849'da Paris Ulusal Muhafızı ile Paris'teki düzenli birliklerin komutanı oldu, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi sırasında tutuklandı ve ülke dışına sürüldü; 1859'da Fransa'ya döndü; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 75

Chanzy, Antoine Alfred Eugène (1823-1883) # General, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 137

Charette de la Contrie, Athanase, baron de (1832-1911) # General, kralcı. 101

Cizvit # 1534 yılında kurulmuş, Hıristiyanlığı yayma çabalarıyla ve gizli örgütçülüğüyle ünlü, Avrupa'daki dinsel reform hareketlerine düşmanca yaklaşmış, bir dönem boyunca Roma Katolik Kilisesi tarafından desteklenmiş tarikatın üyesi. 67 68 123 127 135

Coëtlogon Kontu, Louis-Charles-Emmanuel (1814-1886) # Memur, Bonapartist. 74

Cohen (Cohn), James # İngiliz puro işçisi, 1867-1871 yıllarında Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 35 48 118

Comte, Auguste (1798-1857) # Matematikçi, felsefeci ve sosyolog; pozitivizmin kurucusu. 161 169

Corbon, Claude Anthime (1808-1891) # Siyasetçi, cumhuriyetçi, 1848-1849'da Kurucu Ulusal Meclis üyesi, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 54

Çin imparatoru # *bkz.* Xianfeng

Darboy, Georges (1813-1871) # Din adamı, 1863'ten itibaren Paris başpiskoposu, Mayıs 1871'de Komün tarafından rehine olarak vuruldu (*ayrıca*: Paris başpiskoposu). 20 99 113 114 135

Deguerry, Gaspard (1797 1871) # Din adamı, Mayıs 1871'de Komün tarafından rehine olarak vuruldu. 135

Delahaye, Pierre-Louis (1820-?) # Mühendis, Proudhon'cu, 1864'ten itibaren Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Komün'ün yenilgiye uğratılmasının ardından İngiltere'ye göç etti. 118

Demokles # "Demokles'in kılıcı" deyimiyle bilinen eski Yunanlı (söylence). 13

Der Volksstaat # Almanya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (SDAP) 1869-1876 yıllarında çıkan merkezî yayın organı. 34 45 50 185 186 188

Desmaret # Jandarma yüzbaşısı, Gustave Flourens'ın katili. 76

despotizm # (*ayrıca*: despot, despotik, zorba, zorbalık) 30-32 34 62 80 92 99 117 128 148 149 155 160 162 166 167 177

devlet borçlanması # 80 144 148 149 177

devlet mekanizması # (*ayrıca*: yönetim mekanizması, iktidar mekanizması) 15 25 27 79 80 87 100 127 142-144 146 147 151 154 159 162 166 169 173-175 177-179

Die Neue Zeit # Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin teorik yayın organı (1883-1923). 27

din adamları # (*ayrıca*: ruhban sınıfı) 58 79 84 92 93 118 131 135 138 142 144 151 154 159 166 173 174 193

Dombrowski (Dabrowski), Jaroslaw (1836-1871) # Polonyalı devrimci demokrat, 1860'lı yıllarda Polonya ulusal kurtuluş hareketinde yer aldı; Paris Komünü'nün generali, Mayıs 1871'den itibaren Komün'ün tüm silahlı kuvvetlerinin başkomutanı, barikatlarda öldü. 94

Douay, Félix (1816-1879) # General. 108

Dufaure, Jules (1798-1881) # Avukat ve devlet adamı, Orléans'cı, farklı dönemlerde bayındırlık, içişleri, adalet bakanı ve başbakan. 67 75 102-104 132 160

Dumas, Alexandre (oğul) (1824-1895) # Yazar. 136

Dupont, Eugène (~1831-1881) # Müzik aletleri imalatçısı, Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasına katıldı, 1862'den itibaren İngiltere'de yaşadı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konsey üyesi (1864-1872), Marx ve Engels taraftarı, 1874'te ABD'ye göç etti. 35 48 118

Duval, Émile-Victor (1841-1871) # Dökümcü, Blankist, Uluslararası İşçi Birliği üyesi; Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi, Komün generali; 4 Nisan 1871'de Versailles'lılar tarafından esir alındı ve vuruldu. 76

Düzen Partisi (*Parti de l'Ordre*) # İkinci Cumhuriyet döneminde Meşruiyetçiler ile Orléans'cıların birlikte kurduğu parti. Mayıs 1849'daki Ulusal Yasama Meclisi seçimlerinde çoğunluğu elde etti. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesinden sonra kapatıldı. 61 75 81 92 93 127 154 176

Eccarius, Johann Georg (1818-1889) # Terzi, yayıncı; Komünistler Birliği üyesi; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1872). 35 48 118 184

Ensign Pistol # William Shakespeare'in bazı oyunlarındaki kahramanlık taslayan korkak asker karakteri. 120

Enternasyonal # *bkz*. Uluslararası İşçi Birliği

Espartero, Baldomero (1793-1879) # İspanyol general ve devlet adamı, ilerlemecilerin önderi, İspanya naibi (1841-1843), başbakan (1854-1856). 60

Eudes, Émile (1843-1888) # Devrimci, Blankist, Paris Komünü üyesi ve generali, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sonra önce İsviçre'ye ardından İngiltere'ye yerleşti; gıyabında idama mahkûm edildi. 20

Eyüp # Peygamber. 63

fabrikatör # *bkz*. sanayi burjuvazisi

Falstaff, Sir John # Shakespeare'in oyunlarındaki şişman, kendini beğenmiş, çok içen, çalınmış ya da ödünç alınmış paralarla yaşayan karakter. 57

Favre, Jules Gabriel Claude (1809-1880) # Avukat ve siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi; 1870-1871'de Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde dışişleri bakanı. 30 54-57 63 66 67 69 72 76 97 106 121-123 133 140 141

feodalizm # (*ayrıca*: feodal) 65 79 80 82 96 100 104 115 125 142-145 169 170 173-175 186 191-194

Ferdinand, II. (1810-1859) # İki Sicilya (Sicilya ve Napoli) kralı (1830-1859), Eylül 1848'de Messina kentinin bombalanması nedeniyle Kral Bomba lakabı takılmıştı (*ayrıca*: Kral Bomba). 59 60

Ferry, Jules (1832-1893) # Avukat ve siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçilerinin liderlerinden, Ulusal Savunma Hükümeti üyesi, 1870-1871'de Paris'in belediye başkanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 57 139

Flourens, Gustave (1838-1871) # Doğa araştırmacısı, devrimci, Blankist, 31 Ekim 1870 ve 22 Ocak 1871'de Paris'te gerçekleştirilen ayaklanmaların önderlerinden, Paris Komünü üyesi; Nisan 1871'de Versailles'lılar tarafından öldürüldü. 67 72 76 138

Frankel, Leo (1844-1896) # Macar altın işleme ustası, Marx'ın ve Engels'in mücadele arkadaşı, Paris Komünü üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi, Macaristan Genel İşçi Partisi'nin kurucularından (1880). 94 134 166 187

Fransa Bankası (*Banque de France*) # 1800 yılında kurulan ve zaman içinde Fransa'nın merkez bankasına dönüşen banka (*ayrıca*: banka). 22 23

Fransa-Prusya Savaşı (1870-1871) # Fransa İmparatoru Louis Bonaparte (III. Napoléon) tarafından 19 Temmuz 1870'te Prusya Krallığı liderliğindeki Kuzey Alman Federasyonu'na açtığı savaş. Fransız ordularının yenilgilere uğradığı bu savaşta, Louis Bonaparte, 1 Eylül 1870'teki Sedan Muharabesi'nin ardından, 2 Eylül'de teslim oldu ve 4 Eylül 1870'te Fransa'da cumhuriyet (Üçüncü Cumhuriyet) ilan edilirken bir Ulusal Savunma Hükümeti kuruldu. 19 Eylül'de Prusya orduları Paris'i kuşattı. 28 Ocak'ta Paris'in teslim olmasına karşın, Paris Ulusal Muhafızının ve Paris halkının direnişi 18 Mart'ta Paris Komünü'nün ilan edilmesini sağladı. 10 11 28 29 36 37 100 184 186 188

Fransız Devrimi (1789) # Monarşinin yerine cumhuriyeti, feodalizme özgü toplumsal katmanlaşmanın yerine "yurttaşlık" hukukunu, din-devlet ayrımını getirdi, ulusalcılığı devletin temel ideolojisi düzeyine yükseltti. Etkisi Fransa sınırlarının çok ötesine uzandı, dünya ölçeğinde bir devrimler (ve karşı-devrimler) dönemini başlattı (*ayrıca*: birinci devrim, 1789 Devrimi, 1789). 13 21 41 76 79 91 93 99 100 101 125 143 144 154 160 173 174 194

Friedrich Wilhelm (1620-1688) # Brandenburg Seçmen Prensi (1640-1688). 40

Friedrich, II. (1712-1786) # 1740-1786 döneminde Prusya kralı (Büyük Frederik). 123

Galler Prensesi # *bkz.* Alexandra

Gallien # Komün'e bağlı Ulusal Muhafızda subay. 136

Galliffet, Gaston Alexandre Auguste de (1830-1909) # General, Fransa-Prusya Savaşı sırasında esir alındı ve Komün'e karşı savaşması için serbest bırakıldı. 76 78 119 120 136

Gambetta, Léon (1838-1882) # Avukat ve devlet adamı, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, 1870-1871'de Ulusal Savunma Hükümeti üyesi, 1881-1882'de başbakan ve dışişleri bakanı. 55 138 172

Ganesco, Grégori (~1830-1877) # Gazeteci, İkinci İmparatorluk döneminde Bonapartist, sonrasında Thiers hükümeti yanlısı. 94

Geçici Hükümet (*Gouvernement provisoire*) # Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan ve 24 Şubat ile 9 Mayıs arasında ülkeyi yöneten hükümet; yerini Kurucu Ulusal Meclis tarafından atanan Yürütme Kuruluna bıraktı (*ayrıca*: Şubat hükümeti). 46 153

genel oy hakkı # (*ayrıca*: genel oy) 69 82 83 85 105 145 149

gericilik # (*ayrıca*: gerici) 65 128 139 145 169 180

Gezici Muhafız (*Garde mobile*) # Şubat Devrimi (1848) sonrasında, işçi sınıfına karşı kullanılmak üzere, lumpen proleter gençlerden oluşan Gezici Muhafız taburları kuruldu; bu taburlar 1849 yılının başında Bonaparte'ın kurduğu ilk hükümet tarafından dağıtıldı. 17 72 73

Giovacchini, P. # 1871'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 118

Gorçakov, Aleksandr Mihailoviç (1798-1883) # Rus devlet adamı ve diplomat, dışişleri bakanı (1856-1882). 43

Grousset, Paschal (1844-1909) # Gazeteci ve siyasetçi, Blankist, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi. 134

Guiod, Alphonse Simon (1805-?) # General. 55

Guizot, François Pierre Guillaume (1787-1874) # Tarihçi, Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde, 1840-1847 yıllarında dışişleri bakanlığı, 19 Eylül 1847 ile 23 Şubat 1848 tarihleri arasında başbakanlık yaptı, başbakanlık döneminde her tür reform talebini geri çevirerek Şubat Devriminin (1848) patlak vermesini kolaylaştırdı, devrimden sonra siyasetten çekildi. 60 61

Hales, John (1839-?) # İngiliz dokumacı, sendikacı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1872); Marx'a karşı mücadele etti ve 1873'ta Genel Konsey kararıyla Uluslararası İşçi Birliği'nden ihraç edildi. 35 48 118 123

Hales, William # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872). 35 48 118

Harris, George # İngiliz işçi hareketinin temsilcisi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872). 35 48 118

Haussmann, Georges Eugène (1809-1891) #

Siyasetçi, Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesine katıldı, Seine ilinin valisi (1853-1870), Paris'teki kentsel dönüşümün sorumlusu. 95 112 113

Haziran ayaklanması (1848) # *bkz.* Haziran günleri ayaklanması

Haziran günleri (*journées de Juin*) ayaklanması (1848) # Şubat Devriminin (1848) ardından cumhuriyetin ilan edilmesini ve bazı sosyal hakların tanınmasını sağlayan Parisli işçiler, devlet tarafından kurulan "ulusal atölyeler"in kapatılması üzerine, 22 Haziran günü sokak gösterilerine başladı, 23 Haziran'da barikatlar kuruldu ve izleyen günlerde General Cavaignac yönetimindeki askerler binlerce işçiyi öldürerek ayaklanmayı bastırdı. Çok daha fazla sayıda kişi tutuklandı ve pek çoğu Cezayir'e sürüldü (*ayrıca*: Haziran ayaklanması, Haziran katliamları). 14 46 61 72 73 81 90 108 113 114 127 158 160

Heeckeren, Georges-Charles d'Anthès (1812-1895) # Siyasetçi, kralcı, Rus şair ve yazar Aleksandr Puşkin'le düello yaparak ölümüne yol açan kişi, 1848'den sonra Bonapartist, İkinci İmparatorluk döneminde senatör. 74

Hekate # Yunan yeraltı tanrıçası. 111

Henri, V. # *bkz.* Chambord Kontu

Herman, Alfred Bildhauer # Uluslararası İşçi Birliği'nin Belçika şubelerinin kurucularından, 1871-1872'de Genel Konsey üyesi, 1872'den sonra anarşist azınlıkla birlikte hareket etti. 118

Hervé, Aimé Marie Édouard (1835-1899) # Yayıncı, *Le Journal de Paris* gazetesinin kurucularından ve genel yayın yönetmeni, liberal, İkinci İmparatorluğun çöküşünden sonra Orléans'cı. 110

Hohenzollern hanedanı # 32 95

Huxley, Thomas Henry (1825-1895) # İngiliz doğa araştırmacısı, Darwin'in yakın çalışma arkadaşı. 89 149

İsa # Hıristiyanların peygamberi. 65 101

işçi devrimi # (*ayrıca*: proletarya devrimi) 69 71 141 148 157 158 172

işçi sınıfının kurtuluşu # (*ayrıca*: emeğin kurtuluşu, üretici kitlelerin kurtuluşu, toplumsal kurtuluş) # 29 47 87-89 93 127 144-146 148 151 152 155 159 162-165 174 175

Jacquemet # Din adamı. 114

Jakobenler (*Jacobins*) # Fransız Devriminin (1789) radikal cumhuriyetçi kanadı, 1793'te iktidara geldiler, 1794'te düşürüldüler. 47 72 194 195

Jaubert, Hippolyte François (1798-1874) # Siyasetçi, monarşi yanlısı, 1840'ta Thiers hükümetinde bayındırlık bakanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 117

Jirondenler (*Girondins*) # Fransız Devriminin (1789) ılımlı cumhuriyetçi kanadı; 1791'de iktidara geldiler, 1793'te yerlerini Jakobenlere bıraktılar. 86

Journal Officiel de la République française # Komün döneminde Paris'te ve Versailles'da ayrı basımları yapılan resmî gazete. 18 55 59 77 79 99 134 135 148 153 164 168 173

Jung, Hermann (1830-1901) # Alman saatçi; 1848-49 Alman Devrimine katıldı; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi; 1872'ye kadar Marx'ın çizgisini savundu; 1877'den sonra işçi hareketinden ayrıldı. 35 48 118 184 186

Junker # Prusya'da feodal (soylu) toprak sahibi. 17

kardeşlik # 29 33 34 45 70 194 195

karşı-devrim # (*ayrıca*: karşı-devrimci) 66 68 71 100 106 126 140 172

Kautsky, Louise (1860-1950) # 1889'a kadar Karl Kautsky'nin eşi, Engels'in sekreteri. 185 186

Kavalalı Mehmet Ali Paşa (1769-1849) # Osmanlı döneminde Mısır valisi. 62

Kazaklar # 18-20. yüzyıllardaki savaşlarda Rusya'nın savaş güçleri olarak önemli roller üstlenen Kazak askerler. 34

kır proletaryası # (*ayrıca*: tarım proletaryası) 92 155 156

Kırım Savaşı # 1853-1856 yıllarında ittifak hâlindeki Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Sardinya ile Rusya arasında gerçekleştirilen ve Rusya'nın yenilgisiyle sonuçlanan savaş. 125

Komün # *bkz.* Paris Komünü

Komün Duvarı # Son Komün direnişçile-

ri bu duvarın bulunduğu Père-Lachaise Mezarlığı'nda öldürülmüştü. 21 109

Komünal Anayasa # 85-87

komünalistler # 76 101 114 136

komünist # 163

komünizm # 24 88 89

kooperatifler # 19 24 89 95 130

koruyucu gümrük vergileri # 62 106

kozmopolit # 82 93 117 166 167 171

köylüler # *bkz.* kır proletaryası (*ayrıca*: köylü, köylülük). 2 3 46 82 91-93 125 147 149 153-157 166 167 176 182 191 193 194

Kral Bomba # *bkz.* Ferdinand, II.

küçük burjuvazi # Asıl olarak, üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmakla birlikte ücretli emek sömürüsünde bulunmayıp kendi emeğiyle geçinenlerden oluşan katman (küçük dükkân sahipleri, zanaatçılar vb.); *bkz.* orta sınıf. 14 17 72 90 91 147 153 158

Lafargue, Paul (1842-1911 # Sosyalist, *Tembellik Hakkı* adlı kitabın yazarı. 187

Laffitte, Jacques (1767-1844) # Bankacı ve siyasetçi. Temmuz Devriminin (1830) hazırlayıcılarından. 1830-1831 yıllarında başbakanlık yaptı. 58

Lavrov, Pyotr Lavroviç (1823-1900) # Rus Narodnik hareketinin liderlerinden. 187

Le Flô, Adolphe Charles Emmanuel (1804-1887) # General, siyasetçi ve diplomat, monarşi yanlısı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde savaş bakanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 73 78

Le Moniteur universel # 1799-1814 ve 1816-1868 yıllarında Fransa'nın resmî gazetesi. 60 61 65

Le National # 1830 ile 1851 yılları arasında Paris'te yayımlanan bir gazete. Ilımlı burjuva cumhuriyetçilerinin yayın organıydı. 72 121 127

Lecomte, Claude-Martin (1817-1871) # General. 71 73 78 103 105 107 189

Legreulier # 1870'te Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 35

Lenin, Vladimir İlyiç Ulyanov (1870-1924) # 1917 Ekim Devriminin önderi. 185 187 189

Leßner, Friedrich (1825-1910) # Alman terzi. Marx'ın ve Engels'in dostu ve mücadele arkadaşı; Komünistler Birliği üyesi; 1848-49 Devrimine katıldı; 1852'de komünistlerin yargılandığı bir davada üç yıl hapse mahkûm edildi; 1856'da Londra'ya göç etti; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1872); İngiltere'deki Bağımsız İşçi Partisi'nin kurucularından. 35 48 118

Liebknecht, Wilhelm (1826-1900) # Alman sosyal demokrat hareketinin liderlerinden. 185

Lintern, W. # İngiliz işçi, sendikacı, 1870'te Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 35

Lochner, Georg (~1824-?) # Alman marangoz, Marx'ın ve Engels'in dostu ve mücadele arkadaşı; 1848-49 Devrimine katıldı; Komünistler Birliği üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1867 ve 1871-1872). 118

Lopatin (Lopatine), German Aleksandroviç (1845-1918) # Rus devrimci, Narodnik, Marx'ın ve Engels'in dostu; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870); *Kapital*'in birinci cildinin büyük bir kısmını Rusçaya çevirdi. 48

Louis, XVI. (1754-1793) # Fransa kralı (1774-1792). 19 100 134

Louis, XVIII. (1755-1824) # 1814 yılından ölümüne kadar (Napoléon Bonaparte'ın 1815'teki kısa süren imparatorluk dönemi dışında) Fransa kralı. 168

Louis-Philippe (1773-1850) # Orléans Dükü, Temmuz Devriminin (1830) ardından Bourbon hanedanından X. Charles'ın yerine tahta çıkarıldı, Temmuz Monarşisi diye anılan krallık döneminde (1830-1848) daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil etti, Şubat Devrimiyle (1848) tahttan indirildi, İngiltere'ye kaçtı ve orada öldü. 14 15 58 59 61-63 71 86 103 126 195

Louis-Philippe-Albert (1838-1894) # Orléans Dükü, Paris Kontu, Louis-Philippe'in to-

runu, Orléans'cıların taht iddiacısı (*ayrıca*: Paris Kontu). 180

Lucraft, Benjamin (1809-1897) # İngiliz mobilya marangozu, sendikacı; Uluslararası İşçi Birliği'nin 28 Eylül 1864'teki kuruluş toplantısının katılımcılarından; Genel Konsey üyesi (1864-1871); Paris Komünü'ne ve Genel Konseyin "Fransa'da İç Savaş" bildirisine karşı çıktı ve Genel Konseyden istifa etti. 35 48 188

MacDonnell, J. Patrick (1847-1906) # İrlandalı işçi önderi, sosyalist; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-1871); 1872'de ABD'ye göç etti ve Amerikan işçi hareketine katıldı. 118

Mac-Mahon, Patrice de (1808-1893) # Gerici asker ve siyasetçi, 1859'dan itibaren mareşal, Bonapartist; Versailles ordusunun başkomutanı; Üçüncü Cumhuriyet döneminde cumhurbaşkanı (1875-1879). 108 114 115

Maljournal (~1843-?) # Ulusal Muhafız subayı, Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyesi, Komüncü. 75

Markovski # Çarlık rejiminin Fransa'daki ajanı, 1871'de Thiers'in çalışma arkadaşı. 94

Maurice, Zévy # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1872). 35 48 118

Megaera # İntikam tanrıçası. 111

Meşruiyetçiler (*Légitimistes*) # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan Bourbon hanedanının savunucuları, "anayasal monarşi" taraftarları. 58 64 65 98 105 126 127 146 159 168 195

Miller, Joseph (Joe) (1684-1738) # Ünlü İngiliz komedyen. 57

Millière, Jean-Baptiste (1817-1871) # Gazeteci, Proudhon'cu, 1871'de Ulusal Meclis üyesi; Thiers hükümetini eleştirerek Paris Komünü'nü savundu; Mayıs 1871'de Versailles'lılar tarafından vuruldu. 56 123

Mills, Charles # İngiliz mühendis, 1871'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 118

Milner, George # İrlandalı terzi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 35 48 118 186

Milton, John (1608-1674) # İngiliz şair ve yayıncı. 150

Mirabeau, Honoré-Gabriel Riqueti de (1749-1791) # Siyasetçi, 1789 Fransız Devrimi döneminde anayasal monarşi taraftarı. 60

Moniteur # *bkz. Le Moniteur universel*

Montesquieu, Charles de Secondat (1689-1755) # Sosyolog, iktisatçı ve yazar, burjuva aydınlanmacısı, anayasal monarşi ve güçler ayrılığı teorisyeni. 86

Mottershead, Thomas # İngiliz dokumacı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872); Genel Konseyin 1873'teki kararıyla birlikten ihraç edildi. 35 48 118

Murray, Charles # İngiliz ayakkabı imalatçısı, Chartist hareketin katılımcısı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-1872). 35 48 118

Napoléon, I. # *bkz.* Bonaparte, Napoléon

Napoléon, III. # *bkz.* Bonaparte, Charles Louis Napoléon

National # *bkz. Le National*

Odger, George (1820-1877) # İngiliz ayakkabı imalatçısı, sendikacı; Uluslararası İşçi Birliği'nin 28 Temmuz 1864'teki kuruluş toplantısının katılımcısı ve Genel Konsey üyesi (1864-1871); 1871'de Paris Komünü'ne ve Genel Konseyin "Fransa'da İç Savaş" bildirisine karşı çıktı. 35 48 188

Olağanüstü Yasa # *bkz.* Sosyalistler Yasası

Olanakçılık (*Possibilisme*) # 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkan, sadece "olanaklı" hedefler doğrultusunda mücadele edilmesini savunan sosyalist akım. 24

Orléans hanedanı # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden hanedan. 95 103 195

Orléans'cılar # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan Orléans hanedanının savunucuları. 46 58 64 66 98 103 105 127 168

orta sınıf(lar) # 39 44-46 79 86 90 91 102 107 128 131 139 144 145 153 157-159 176

öğretmenler # 92 93 131 151 154

özgürlük(ler) # (*ayrıca*: özgürleşme, özgür) 23

24 27 32 39 44 46 59 61 88 95 102 104 125 144 152 155 157 159 167 181 192 194 195

Palikao (Kontu), Cousin-Montauban, Charles (1796-1878) # General, Bonapartist, Ağustos-Eylül 1870'te başbakan ve savaş bakanı. 67

Paris başpiskoposu # *bkz.* Darboy, Georges

Paris Komünü # 18 Mart ile 28 Mayıs 1871 arasında Paris'in yönetimini elinde tutan tarihin ilk işçi sınıfı iktidarı (*ayrıca*: Komün) (Kitapta çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir).

Paris Kontu # *bkz.* Louis-Philippe-Albert

Paris Ulusal Muhafızı Merkez Komitesi # 18-28 Mart 1871'de Paris'in yönetimini üstlenen ve yerini 26 Mart'taki seçimlerle belirlenen Paris Komünü'ne bırakan organ. *bkz.* Ulusal Muhafız (*ayrıca*: Merkez Komitesi). 18 22 68 70 71 73-75 79 117 142 148 153 164 172 173

parlamentarizm # 61 82 147 148 151 177 182

Parnell, James # İngiliz lastik imalatçısı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1870). 35 48

Pène, Henri de (1830-1888) # Gazeteci, monarşi yanlısı. 74

Père-Lachaise Mezarlığı # *bkz.* Komün Duvarı. 21 109

Pfänder, Carl (~1818-1876) # Alman minyatür ressamı; 1845'ten sonra Londra'da göçmen, Komünistler Birliği Merkez Komitesi üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1867 ve 1870-1872), Marx'ın ve Engels'in dostu ve mücadele arkadaşı. 35 48 118

Pic, Jules # Gazeteci, Bonapartist, *L'Étendard* gazetesinin sahibi. 56 133

Picard, Arthur Eugène (1825-1898) # Siyasetçi ve borsa komisyoncusu, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, *L'Électeur libre* gazetesinin genel yayın yönetmeni; Ernest Picard'ın kardeşi. 57

Picard, Ernest (1821-1877) # Avukat ve siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, Ulusal Savunma Hükümetinde maliye bakanı (1870-1871), 1871'de Thiers hükümetinde içişleri bakanı. 57 67 76 117

Piétri, Joseph Marie (1820-1902) # Siyasetçi, Bonapartist, Paris'in polis müdürü (1866-1870). 32 101 126 135

Pourceaugnac # Moliére'in *Monsieur de Pourceaugnac* adlı komedisinin, dar görüşlü, eğitimsiz taşra soylularını temsil eden baş kahramanı. 65

Pouyer-Quertier, Augustin Thomas (1820-1891) # Pamuk fabrikatörü ve siyasetçi, korumacı, maliye bakanı (1871-1872). 67 106

proletarya devrimi # *bkz.* işçi devrimi

proletarya diktatörlüğü # (*ayrıca*: işçi sınıfı iktidarı, işçi sınıfı hükümeti) 27 87 164 165 178 196

proletaryanın kurtuluşu # *bkz.* işçi sınıfının kurtuluşu

Protot, Eugène (1839-1921) # Avukat, hekim ve gazeteci, Blankist, Paris Komünü üyesi; Komün'ün yenilgiye uğratılmasının ardından önce İsviçre'ye sonra İngiltere'ye göç etti, Uluslararası İşçi Birliği'ne ve Marksistlere karşı konum aldı. 133

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) # İktisatçı, sosyolog, anarşizmin kurucularından. İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclisi üyesi. İşçi sınıfının durumunu düzeltmek için üreticilere düşük faizlerle kredi verecek bir "halk bankası"nın kurulması türü önerileri de vardı. 22-24

Restorasyon dönemi # Napoléon Bonaparte'ın imparatorluk döneminin ardından tahta çıkan Bourbon hanedanından XVIII. Louis'in ve onu izleyen yine aynı hanedandan X. Charles'ın 1815-1830 yıllarındaki krallık dönemleri. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim büyük toprak sahipleriydi (*ayrıca*: Restorasyon). 126 143 144 175 195

Roach, John # İngiliz işçi hareketinin temsilcisi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 118

Robinet, Jean-François Eugène (1825-1899) # Hekim ve tarihçi, pozitivist, cumhuriyetçi, 1848 Devriminin katılımcısı, 1870-1871'deki Paris kuşatması sırasında kentin ilçelerinden birinin belediye başkanı. 117

Rochat, Charles (1844-?) # Fransız işçi hareketinin temsilcisi, Komüncü, Uluslararası

İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 118

Roma Cumhuriyeti (1849) # (*ayrıca*: Roma'nın bombalanması) 14 60 62 75

ruhban sınıfı # *bkz.* din adamları

Rühl, J. # Alman işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-1872). 35 48 118

Sadler # İngiliz işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 118

Sadowa Muharebesi # 32

Saisset, Jean-Márie Joseph Théodore (1810-1879) # Amiral ve siyasetçi, monarşi yanlısı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 75 160

sanayi burjuvazisi # (*ayrıca*: fabrikatörler, sanayiciler) 19 106 130 191-193 194

sanayi proletaryası # (*ayrıca*: sanayi işçileri). 44 155

santim # 1 Fransız frangının yüzde 1'ine eşit olan para birimi.

Scheffer # Ulusal Muhafız, Komüncü. 78 136

Schoelcher, Victor (1804-1893) # Siyasetçi ve yayıncı, sol cumhuriyetçi; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 160

Sedan Muharebesi # Fransa-Prusya Savaşı sırasında, 1-2 Eylül 1870'te gerçekleştirilen, Louis Bonaparte'ın teslim olmasıyla, İkinci İmparatorluğun çöküşüyle ve 4 Eylül'de Fransa'da cumhuriyetin ilan edilmesiyle sonuçlanan muharebe. 16 20 37 55 62 138 140 165 172

Serraillier, Auguste (1840-?) # Ayakkabı imalatçısı, Marx'ın mücadele arkadaşı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872), Paris Komünü üyesi. 35 48 118 184 186 187

Shakespeare, William (1564-1616) # İngiliz şair ve oyun yazarı. 66 120 158

Shepherd, Joseph # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1870). 35 48

Shylock # Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyunundaki Yahudi tefeci. 66 158 180

sınıf egemenliği # (*ayrıca*: sınıfsal egemenlik) 27 80 83 87 88 116 117 127 128 144-147 149 151 155 159 160 163 166 169 173 175 176 182 183

Simon, Jules (aslında Jules François-Simon Suisse) (1814-1896) # Devlet adamı, idealist felsefeci, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, 1848-1849'da Kurucu Ulusal Meclis üyesi, Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde eğitim bakanı (1870-1873), 1871'de Ulusal Meclis üyesi, 1876-1877'de başbakan. 67

sosyal cumhuriyet # 14 80 83 159 162

Sosyalistler Yasası (*Sozialistengesetz*) # 12

Stepney, Cowell William Frederick, (1820-1872) # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1872). 35 48 118

Sulla, Lucius Cornelius (MÖ 138-78) # Romalı komutan ve devlet adamı, diktatör (MÖ 82-79). 64 109

Suzanne, Lours (1810-1876) # General, yazar. 55

şovenizm # (*ayrıca*: şoven) 15 16 19 94 165 166 180

Şubat Devrimi (1848) # Orléans hanedanından Louis-Philippe'i tahttan indiren, Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlatan devrim (*ayrıca*: 1848 Devrimi, Şubat cumhuriyeti). 14 60 61 72 80 83 98 104 126 127 143 153 170 176 195

Tacitus, Publius Cornelius (~55-~120) # Romalı tarihçi. 110

Taillefer # 56 57 133

Tamisier, François-Laurent-Alphonse (1809-1880) # General ve siyasetçi; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 72 139

tarım # 92 155 156

Taşra Beyleri Meclisi # *bkz.* Ulusal Meclis (1871)

Taylor, Alfred # İngiliz işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 118

Temmuz Devrimi (1830) # Bourbon hanedanından Kral X. Charles'ı düşüren, Orléans hanedanından Louis-Philippe'in kral olmasını sağlayan ve 1848 yılındaki Şubat Devrimine kadar sürecek olan Temmuz Monarşisi dönemini başlatan devrim (*ay-*

rıca: Temmuz günleri, 1830 Devrimi). 126 176 195

Temmuz Monarşisi # Temmuz Devriminin (1830) ardından tahta çıkan Orléans hanedanından Louis-Philippe'in 1830-1848 yıllarındaki krallık dönemi. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim mali aristokrasiydi. 126 143 144 175 195

Temsilciler Meclisi (*Chambre des députés*) # Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemlerinde yasama meclisi (1814-1848). 59 60 63 65

Thiers hükümeti # bkz. Versailles hükümeti

Thiers, Louis Adolphe (1797-1877) # Devlet adamı ve tarihçi, Orléans'cı; başbakan (1836 ve 1840), İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1871-1873'te cumhurbaşkanı. (Kitapta çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir.)

Thomas, Clément (1809-1871) # Siyasetçi, general, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi; 1848 Haziran Ayaklanmasının bastırılmasında rol oynadı; Paris Ulusal Muhafızının başkomutanı (Kasım 1870-Şubat 1871). 71-73 78 103 105 107 139 189

Tilsit Barışı # 1806-1807 yıllarında bir taraftaki Fransa ile diğer taraftaki Rusya ve Prusya arasında gerçekleştirilen savaşı Fransa'nın kazanmasının ardından Tilsit'te (Kaliningrad kentine bağlı olan Sovetsk) imzalanan antlaşmalar, Doğu Avrupa'yı Fransa'nın ve Rusya'nın çıkar bölgelerine ayırırken Prusya'yı Avrupa'nın önemli güçlerinden biri olma konumundan uzaklaştırmıştı. 42 125

Timur (Aksak Timur) (1336-1405) # Timur İmparatorluğu'nun kurucusu. 77

Tolain, Henri-Louis (1828-1897) # Oymacı, Proudhon'cu; Uluslararası İşçi Birliği'nin kurucularından; 1871'de Ulusal Meclis üyesi; Paris Komünü döneminde Versailles'lıların tarafına geçti. 78

Tomanovskaya, Yelizaveta (Dimitriyeva) (1851-1910 ya da 1918) # Rus devrimci. 187

toplumsal devrim # 140 146 152 164 181

Townshend, William # İngiliz işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872). 35 48 118

Trochu, Louis-Jules (1815-1896) # General ve siyasetçi, Orléans'cı, Ulusal Savunma Hükümetinin başkanı ve Paris ordusunun başkomutanı (Eylül 1870-Ocak 1871), 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 53-55 64 70 72 73 113 139 140 172

ulusal birlik # (*ayrıca*: ulusun birliği). 85 143 179

Ulusal Meclis (1871) # 8 Şubat 1871'de seçilen, 12 Şubat 1871'de Bordeaux kentinde toplanan, sonrasında Versailles'a taşınan meclis (*ayrıca*: Taşra Beyleri Meclisi).

Ulusal Muhafız (*Garde nationale*) # 1789 Fransız Devriminin ardından kentlerde oluşturulan, düzenli ordudan ayrı milis güçleri. Temmuz Devriminin (1830) ardından, 1831 yılında yeniden kuruldu. 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın son döneminde Paris'in teslim edilmesine karşı çıkan ve kendi Merkez Komitesini seçen Paris Ulusal Muhafızı, Paris Komünü'nün kurulmasında önemli rol oynadı. *bkz.* Paris Ulusal Muhafızı Merkez Komitesi. (Kitapta çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir.)

Ulusal Savunma Hükümeti (*Gouvernement de la Défense nationale*) # Fransa-Prusya Savaşı'nda alınan yenilgiler ve İkinci İmparatorluğun çöküşü sonrasında 4 Eylül 1870'te ilan edilen ve 13 Şubat 1871'e kadar işbaşında kalan Fransız hükümeti (*ayrıca*: savunma adamları). 16 54-57 67 72 73 76 113 122 133 138-141 168

Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal) # 1864 yılında Londra'da, İngiliz sendikacıların ve farklı ülkelerden (çoğu siyasi göçmen) temsilcilerin katılımıyla yapılan bir toplantının sonunda kuruldu. Karl Marx, kuruluşundan itibaren bu örgütte aktif bir rol oynadı. İzleyen yıllarda katılımcı örgüt sayısının artmasına karşın, içinde çok farklı sendikal ve siyasal eğilimler barındırması nedeniyle 1870'lerin ilk yarısında dağıldı, 1876'da resmen feshedil-

di (*ayrıca*: Enternasyonal). 10 11 22 29-31 33-35 37 47 53 117 121-123 134 161 163 165 166 181 185-187

ütopya(cı) # 89 163 164

Vaillant, Edouard (1840-1915) # Hekim, sosyalist, Blankist; Paris Komünü üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 22

Valentin, Louis-Ernest # General, Bonapartist, 18 Mart 1871 öncesinde Paris'in polis müdürü. 67 68 101 135

Varlin, Louis-Eugène (1839-1871) # Ciltçi, Proudhon'cu; Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi, 28 Mayıs 1871'de Versailles'lılar tarafından vuruldu. 187

Vendôme Sütunu # 19 94 134 166

Versailles hükümeti # 12 Şubat 1871'de Bordeaux'da toplanan Ulusal Yasama Meclisi tarafından seçilen ve onunla birlikte Versailles'a taşınan Thiers başkanlığındaki hükümet (*ayrıca*: Thiers hükümeti).

Vinoy, Joseph (1800-1880) # General, Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin katılımcılarından; 22 Ocak 1871'den itibaren Paris'in valisi. 67 68 70 73 74 76

Vogt, Karl (1817-1895) # Alman doğa bilimcisi, materyalist, demokrat; Marx'ın *Herr Vogt* (*Bay Vogt*) isimli eserine göre Louis Bonaparte'ın ajanı. 57

Voltaire, François-Marie Arouet (1694-1778) # Aydınlanmacı ve düşünce özgürlüğü taraftarı yazar ve filozof. 77 91 127

Vorwärts # Almanya Sosyalist İşçi Partisi'nin (sonradan Almanya Sosyal Demokrat Partisi) 1876'da kurulan merkezî yayın organı. 185

Weston, John # İngiliz marangoz, girişimci, Owen taraftarı; Uluslararası İşçi Birliği'nin 28 Eylül 1864'teki kuruluş toplantısının katılımcısı, Genel Konsey üyesi (1864-1872). 35 48 118

Wilhelm, I. (1797-1888) # Prusya kralı (1861-1888) ve Alman imparatoru (1871-1888). 38 107

Wróblewski, Walery (1836-1908) # Polonyalı devrimci demokrat, 1863-1864'te bu ülkede ulusal kurtuluş için gerçekleştirilen ayaklanmanın katılımcısı; Paris Komünü'nün generali, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 94

Xianfeng (1831-1861) # 1850-1861 yıllarında Çin imparatoru. 111

Yeşu # Eski Ahit'e göre, Musa'dan sonra İsraillilerin başına geçen Yeşu, Batı Şeria'da bulunan Eriha kentini kuşattığında, bu kentin surları boru sesleriyle yıkılmıştı. 74

yurtseverlik # 32 39 40 42-44 66 94 139 166

Zabicki, Antoni (1810-1889) # Polonya ulusal kurtuluş hareketinin temsilcisi, dizgici; 1848-49 Macar Devrimine katıldı; 1851'de İngiltere'ye göç etti; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1871). 35 48 118

"Komün'ün gerçek sırrı şuydu: O, özünde, bir *işçi sınıfı hükümeti*, üretenlerin mülk edinen sınıfa karşı mücadelesinin sonucu, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayabilecek olan en sonunda keşfedilmiş siyasal biçimdi."

Aralık 1852'de kendisini Fransa'nın imparatoru ilan eden Louis Bonaparte 1870 yılında Prusya'ya açtığı savaşta esir düşmüş, ülkede cumhuriyet ilan edilmiş, burjuva siyasetçileri tarafından bir "ulusal savunma" hükümeti kurulmuş ve Paris, Prusyalılar tarafından kuşatma altına alınmıştı. Hızla bir "ihanet" hükümetine dönüşen ve başkentin Prusya'ya teslim edilmesi için çaba harcayan iktidara direnen halk, 18 Mart 1871'de Paris'in yönetimini kendi eline aldı.

Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*'ni oluşturan eserlerinden sonuncusu olan *Fransa'da İç Savaş*'ta, tarihteki ilk işçi sınıfı iktidarını, yani Paris Komünü'nü ortaya çıkaran koşulları, Komün'ün siyasal ve toplumsal önlemlerini ve yıkılmasının nedenlerini çözümlüyor.

Fransa'da İç Savaş'ın taslak metinlerinden seçme parçalar, Marx'ın nihai metinde özetleyerek aktardığı bazı sonuçlarla ilgili daha geniş kapsamlı değerlendirmelerini de içeriyor.

14 TL. KDV DAHİL
ISBN 978-605-172-168-2

Y Yordam Kitap